

**JOAN. HEINRICI
MEIBOMII DE CERVISIIS
POTIBUSQUE &
EBRIAMINIBUS EXTRA
VINUM ALIIS...**

Johann Heinrich Meibom, Adrien
Turnèbe

Spectemur.

JOAN. HENRICI MEIBOMII
DE
CERVISIIS

potibusque & ebriaminibus extra
vinum aliis

COMMENTARIUS

Accedit ADR. TURNEBI libellus

DE
VINO

HELMESTADII,
Typis & Sumtibus JOHANNIS HEITMULLERI
Anno cl^o 13 c LXLIX.

1812

Commentary

Commentary

Commentary

VINO

2

2

Commentary

MAGNIFICO, NOBILISSIMO, AMPLISSI;
MOQUE VIRO

DN. HENRICO LANGER-

BECIO JCTO

Sereniss. Brunsv. & Lynaburg. Ducis

D. JOHANNIS FRIDERICI

Cancellario & Consiliario intimo,

Domino suo pl. observando

HENRICUS MEIBOMIUS

S. P. D.

Ircumspicienti mihi, quem posthu-
mo huic scripto solito more patro-
num eligerem, statim M. T. se inges-
sit. Cum enim hoc seculo vivamus,
quo periti imperitiq; de studiis promiscue ju-
dicant: quicunque tamen ultra vulgus sapere,
& ad antiquorum gloriam erigere se nituntur,
censeri etiam sua ab iis maximè cupiunt, qui
non tam auctoritate aliqua, quam judicio id fa-
cere possunt, quorumq; in iis rebus nota est pe-

ritia. Non est autem temere aliquis in his regionibus, qui non Te ingenio promptissimo, maximo rerum usu, incomparabili prudentia & præterea eruditione selectissima pollere nesciat; Qui non fateatur, Te esse Cancellarium, similem antiquis, qualis ante Te vix unus aut alter: non sinit enim me verecundia Tua dicere, qualis nemo. Dum vero alii ex iis, quæ maxime sibi intelligere videntur, prudentia nimirum & rerum gestarum magnitudine Te æstimant, ego tamen Te in remissionibus quoque miror, eximiamque doctrinam Tuam suspicio, quæ cum inexhausta sit, augeri tamen semper desiderat: cumque nihil ferè nescias, tanta tamen cura omnia, etiam in litterarum studiis, inquiris, ac si nil omnino scires. Et verò facilem mihi veniam spondeo, quod homo studiis deditus, & illarum rerum minus peritus, quæ Te terrarum Diis gratum, nobis idcirco reddunt venerabilem, doctrinam potissimum in Te mirer, cum forte idipsum fieri non detrectes. C. Plinius Secundus, Vir in Republ. Romana maximis auctus honoribus (cum eo enim libenter Te comparo, quia ut ille sui, sic
Tu

Tu nostri seculi TRAIANO proximus es) fate-
 tur in Epistola ad Maximum suum, frequenter
 quidem se è senatu famam, qualem maximè o-
 ptaverat, retulisse, nunquam tamen majorem,
 cepisse voluptatem, quam cum intellexisset, se
 inter primos eruditorum totius Urbis haberi,
 nomenque suum, quasi litterarum proprium,
 censerì. Quì Tibi quoque non placeat, Ma-
 gnifice Vir, quod ex illis quoque studiis ubique
 notissimus, quibus in simili fastigio ignoti sunt
 alii? Præsertim, cum, si quis consideret actio-
 num Tuarum & laborum catenam, nullam
 horam studiis impendendam reliquam esse vi-
 deat: si variam scientiam, nihil aliud, quàm
 litteras per totam vitam Te tractasse judicet.
 Tam est admirabilis Genius Tuus! tam in Te o-
 mnia, veluti singula, summa reperiuntur. Sed
 in Tuis laudibus frustra ero, sive eas extollere,
 quæ per se sunt amplissimæ: sive recensere tan-
 tum coner, cum sint innumeræ. Fatendum ta-
 men iterum, hinc me impulsam ad librum
 hunc Tuo nomine exornandum, ut cui parvum
 à seipso pretium, à Tui nominis præscriptione
 esset maximum: &, cum publici saporis non
 a 3 sit,

fit, si tamen, (quod sperare forte invidiosum) Tibi placeat, reliquorum posset esse iudiciorum securus. Hæc unica est, Magnifice Vir, ambitio mea, seu potius sollicita pro paterno libro cura. Illud enim dicere non audeo, quanquam verissimum sit, voluisse me hujus libelli inscriptione ostendere, quàm grato animo maxima Tua erga me recolam beneficia, cum innumeri litterati alii sint, quorum dos ingenii major, qui Tuum favorem similiter experti, dignis præconiis, oblati monumentis, grati prædicarint: ut serus nimis ego ad Tuæ virtutis admirationem accedam. Quin igitur rogo tantum, ut quia studia colis plerumque, amas semper, mihi etiam, meisque studiis porro faveas; qui cum devotione erga Te cedam nemini, tùm ipse impofterum quotidie mecum novo erga Te observantiæ genere decertabo. Dabam in Academia Julia Idibus Jul. Anni MDC LXIX.

LECTORI BENEVOLO

HENRICUS MEIBOMIUS

S. D.

Idebort forte tibi rem aſtam egiſſe, quod liſ
bellum Parentis mei de Cerviſiis imprimi
curaverim, cum de illis omniſue re pota-
bili extent lucubrationes Cll. Virorum An-
tonij Gazii, Guilh. Grataroli, Thaddæi
Hageccii, Martini Schoockii, aliorumque,
lectu digniſſimæ. Et certè erit mihi reddenda hujus mei
inſtituti ratio, cum in me magis, quàm Parentem redun-
det culpa. Non enim vitium eſt ſcribere, quæ ſcripta non
placeant, ſed emittere; nec fama ſcribentis agitur in eo,
quod ſcribit, ſed quod publicat. Male igitur & de Parens
re & de publico videbör mereri, quod crambem toties co-
ſtam apponam. Quod ſi quis tamen rectè rem conſide-
ret, diſſerre plurimum ab aliis ejus argumenti hunc librum
deprenderet. Illi enim Medico ſcopo unicè intenti cer-
viſiarum tantùm, quæ in uſu ſunt, naturam examinarunt;
Hic ex antiquitate, etiam remotiſſima, omnes potus & e-
briamina, quibuſcunque populis uſitata, quorum nomina

vix

vix vulgò cognita, recenset, & dein cum nostris confert:
de usu vero, *ἐπεὶ τὸν* tantum, disputat. Ut ita anti-
quitate studiosis non possit non esse gratus hic labor. Quod
si ex Medicis forte nonnulli hæc non habere usum putent,
næ illi Artis, quam profitentur, amplitudinem non intel-
ligunt, nec quantam utilitatem habeat, nosse victus ratio-
nem & olim & hodie aliis gentibus usitatam. Sunt ras-
men, scio, quibus hæc, ut omnis vetus doctrina, sordent:
quorum & inertium & imperitorum delicias, desidiam-
que, quasi iudicium, respicere non debemus. Nam hos
quidem si in consilio habeas, postquam novitii Doctoris
compendiolum jejunos devoraveris, præter Formulas me-
dicamentorum quicquam scire necessum non est. Ego
hujus farinae homines non moror, nec in illorum gratiam
supprimere hunc librum volui, qui inter maximos & con-
tinuos in arte facienda labores Parenti meo natus est, nec
pluris à me venditur, quàm illi constitit. Sed *non omni-*
bus eadem placere, nec convenire quidem, dudum observas-
sit Plinius. Tu vale Lector erudite & fave,

IOAN.

JOAN. HENRICI MEIBOMII
DE
CERVISIIS VETERVM,
potibusque extra vinum
aliis,
LIBELLVS SINGVLARIS.
CAPVT PRIMVM.

SUMMARIA,

1. Vita hominis in calido & humido. 2. corpus in perpetuo fluxu. 3. ex substantia constans humida & sicca. 4. utramque resciri necessum. 5. fames cibi, sitis potus. 6. cibi utilitas. 7. potus necessitas. 8. cibi hominum primi. 9. potus, aqua & fluvii. 10. cibus ex frugibus. 11. ador. 12. vitium cultura. 13. Terra maledictio. 14. Agricultura à Caino initium. 15. vitium à Noacho. 16. iuxta gentiles à Cere & Baccho. 17. & Osiride. 18. Aegyptiorum olim in cibo & potu temperantia. 19. cui intemperantia successit. 20. & ciborum vinorumque condimenta. 21. Opsonatricis artis scriptores. 22. & vinorum condiendorum. 23. Vini in multis regionibus defectus. 24. & penuria. 25. Aquarum alibi vitia. 26. Potus ex frugibus inventio. 27. Osiridi olim adscripta. 28. & Baccho. 29. Ex aqua & fruge ebrietas. 30. Potus extra vinum & post fruges alii & varii.

A

Vitam

- 1 **V**itam hominis in calido & humido consistere, pluribus nos docuit princeps Philosophorum Aristoteles lib. de longit. & brevit. vitæ. Calor autem continuo in humidum agit, atque id indies exiecat, & tanquam paululum suum depascit. Ex quo corpus nostrum, ut pluribus docet Galenus lib. 3. de Sanit. tuenda cap. II. in perpetuo quasi est fluxu, & nisi subinde similis substantia in ejus, quod absumitur ac dissibatur, locum reponeretur, marcesceret id immaturè homoque vita ante factalem terminum defungeretur. Quia vero idem corpus nostrum partim ex solidiori & sicciori, partim ex humidiori constat substantia, & tam illa, quam hæc refectiois indiget: necessum omnino fuit, ut illa cibo, velut sicciori, hæc potu, tanquam humidiori alimento instauraretur. Et hanc ipsam ob causam tum *fames* homini data est, tum *sitis*: *fames*, qua cibum, *sitis*, qua potum appeteret. Et τῆς σιτῆς quidem *πρωμια*, seu *cibi desiderium*, est καὶ ἀμφοτέρων ἀταγχαλα, καὶ ὑγίειαν, καὶ εὐεξίαν, ἥ τε ἀφελιμῶν, ἥ τε παύσεαι ζῶντα, necessarium duplici ratione, & ad sanitatem & tuendum bonum corporis habitum, tum quod conducatur, tum quod animalium famem sedet, inquit Athenæus lib. XII. Unde *cibo*, seu *pane*, in sacris *corfulciri* dicitur: ut *Judicum* cap. XIX. vers. V. & IX. Στήρισον πῶν καρδίαν οὗ ἀρῶν, sive *κλάσματι ἀρτύ*. *Fulcior* *in* *pane*, aut *buccella panis*. Et *Psalmo* CIV. vers. XV. καὶ ἀρῶν καρδίαν ἀνθρώπου στήριξαι.
- 7 Et *panis* *cor hominis fulcit*. De potu vero Antisthenes apud eundem Athenæum ait: *Us plantæ nocturnus diurnusque aquis irrigatus crescit atque florent, sicut vero si destituantur, necesse est*

se esse

se est exiccati ipsas & emori: sic animalium visa posione utilis
sustentatur, sine qua illam extingui oportet. Cæterum cibus
primo mundi exordio simplex admodum fuit, & qualis à
natura ipsa offerebatur. De eo Virgilius lib. III. Georg.

Vitum infelicem, baccas, lapidosasq; corna

Dant rami, & vulvis pascunt radicibus herba.

Ovidius lib. I. Metam. fab. III.

Arbutos fœtus, montanaq; fraga legebant;

Cornasq; & in duris harentis mora rubetis,

Et qua deciderant patula Iovis arbore glandes.

Eoque nomine primos mortales felices prædicat Boëthius

lib. II. de consolat. Philos. metro V.

Felix nimium prior atas,

Contenta fidelibus arvis,

Nec inerte perditæ luxu,

Facili quæ sera solebat

Ieiunia solvere glande.

Similique modo & potus ab initio non alius primis mortae 9

lium fuit, quam simplex aqua; quam proinde non imme-

rito *Φυτλὸν ποτὸν καὶ ἀναγνατὸν τοῖς θεῶσι*, naturalem & ne-

cessarium sitientibus potum, vocat Clemens Alexandrinus

lib. II. Pædag. cap. II. Quemadmodum nec alia re soliti fu-

ere veteres quam

Dulcis aqua saliente sitim restinguere rivo,

ut Virgilii versum usurpemus ex Ecl. V. Nec secus ad sedans

dam sitim ipsos

— — *fluxū fontesq; vocabant.*

Quam nunc montibus è summis decursus aquarū

Solicitat ad se sitientia secla ferarum,

ut loquitur Lucretius lib. V. Progressu temporis, quum VI. IO

Quam simplicem potumque homines fastidirent, nec omni-

buseriam is convenire aut salutaris esse videretur, primo

frugum omne genus invenerunt mortales; unde

- ut Ansonius scripsit in Monosyllabis Eidyll. xii, eoque etiam longo adhuc tempore usos Romanos testatur Plinius
- 12 lib. xii. cap. ix. & tangit Val. Maximus lib. ii. cap. v. Potus vero loco post aquæ simplicis usum, *lac animalium* primo omnium in subsidium vocatum, nullus ambigo. Videbant enim primi homines infantes, non nutritus tantum, sed & sitis causa sæpius mamillas uxorū felicitare: videbant eandem ob causam brutorum animantium foetus à matrum uberibus subinde dependere. Igitur & ipsi, dum in agris locisq; desertis cum gregibus suis commorarentur, ac siti forte premerentur, nec aquatum statim rivi aut fontes in promptu aut propinquo essent, necessitate primum coacti, lac mulsū bibere, eoque sitim extinguere cœperunt. Mox animadvertentes lac aqua dulcius esse, & plus palato arridere, idem in delicias adsumpsere, nec sitis tantum, sed iucunditatis etiam gratia, sæpius ora faucesque corigare distulere. Accessit tamen ex intervallo *vitium cultura* & vini usus; *ce non*, ut idem Plinius ait lib. xiv. cap. xii. *saluberrimum ad potum aqua liquorem natura dedisset* humano generi, *quod cetera omnia animalia utuntur*. Ex
- 13 quo nempè terra, si sacris literis consentanea loqui velimus, ob lapsum primorum parentum fulmine maledicta omnis à Deo Opt. Max. perculsa, spinas & tribulos germinavit, statim culturam agri ad se traxit, & arari serique in sudore vultus humani cœpit: primusque *agricola* nomen, seu *ἡγάρωνος τῶ γῆν*, sortitus fuit *Cainus*, ut legimus Genes. cap. iii. vers. xvii. & xii. & cap. iv. vers. ii. & primus aratrum invenit, *πρωτὸ ἀροτρον εὔρε*, inquit Cedrenus,
- 15 Vitium vero culturam primus *Noah* post universale diluvium filios suos docuit, *ἀμπελῶνα ἐφύττε*, *vineam plantavit*,

navit, primusque inebriandi vim vino insitam expertus,
filii Chanaan irrisiōem, & hic illius maledictionem sensit,
ut est Genes. cap. ix, vers. xx. xxi. & xxv. Ethnici, seu Genes 16
tiles, ut vocamus, frugum hanc viniq̃ue inventionem Dis
suis, *Cerere* & *Baccho* adscripserunt. De *Cerere* & frugi-
bus ita Ovidius lib. v. Metam. fab. v.

Prima Ceres uncoterram dimovit aratro,

Prima dedit fruges, alimentaq̃, mitia terris.

Et lib. iv. Fastor.

Prima Ceres, homine ad meliora alimenta vocato,

Mutavit glandes utiliore cibo.

De *Cerere* & libero simul Lucretius loco paullo ante ad-
ducto:

Namq̃, Ceres fertur fruges Liberque liquoris

Vitigeni laticem mortalibus instituisse.

Et Virgilius lib. i. Georg: in *œgoparion* ad utrumque:

Liber & alma Ceres, vestro si munere tellus

Chaoniam pingui glandem mutavit arista,

Poculaq̃, inventis Achelota miscuit uvis;

Ægyptii utrumq; munus uni *Osiridi* Regi suo attribuerunt, 17
de quo Diodorus Siculus lib. i. cap. vii. *Osiris* narratur, be-
neficentia & gloria studiosissimus quum esset, magnum contra-
xisse exercitum, quo totum orbem hominibus frequentatum
peragrarē, & plantationem vitis, & tritici, hordeiq̃, semen-
tem edocere constituit. Nec tamen frugibus, aut ex eis ci- 18
bo, aut vino ab initio homines abutebantur, sed modice
illis fruētes *Ægyptiorum* fere more vivebant, de quibus
idem Diodorus lib. eod. cap. lxx. ait, in more ipsis posi-
tum fuisse, ut simplici uterentur nutrimento, certamq̃ men-
suram vini biberent, qua nec ad ebrietatem faceret, nec ad
repletionem. At crescente paulatim luxuria, quum cibis 19
non tantum ad famem amplius, nec potus ad sitim quære-

retur, potiusque hoc unum omni studio & opera agerent
 mortales, ut gulam irritarent, ac cibi sæpe non ad satietate-
 tem, sed nauseam, potus ad ebrietatem ingurgitarentur;
 varia ciborum & vinorum condimenta excogitari cœpe-
 20 runt. Verum de istis, tum ciborum, tum vinorum condi-
 21 turis nunc nihil dicemus. De cibis tamen condiendis vide-
 ri possunt Opsonatricis artis conditores: quorum ex veteri-
 ribus Græcis Latinisque unus nobis integer remansit, qui
 libris suis *Apicii de re Culinaria* titulum præscripsit: Relis
 quorum qua Græcorum, qua Latinorum, tantum frag-
 22 menta hinc inde apud scriptores supersunt. De vini condi-
 turis pluriū habemus ex Græcis collectanea apud Γεωπη-
 κῶν Authorem, & Dioscoridem, medicosque post hunc alios:
 ex Latinis quoque multa nos docuerunt Cato Varro,
 Columella, Palladius, aliique rei rusticæ & agrorum cul-
 turæ, ut & rei herbariæ & materiæ medicæ commentatores
 23 res. Licet vero vino jam invento omnes aquæ potum abo-
 minarentur; tellus tamen quævis, ob cæli soli que asperita-
 tem, vitium culturam non statim, nec ubi vis admittit. Gen-
 tes etiam quosdam paupertas non sivit, vinum bibere. Ut ce-
 nim, dicente Seneca lib. III de Ira, cap. XXI. *quædam gen-
 tes beneficio paupertatis luxuriam non movere*: ita multæ
 etiam, eidem Divæ litantes, vinum sibi comparare ac bibe-
 re nequiverunt. De Egyptiis ait Herodotus lib. II, ἔτι οὐκ
 ἦσαν ἐν τῇ Χύρῳ ἀμπελοι, *quod vines in regione ea non essent*.
 24 Gallos, sine Celtas, Julianus ἐν τῇ Βαλτικῇ in Epigr. quod suo
 loco torum dabimus, ait ἐν τῇ περὶ Βοτρυῶν, *ob vitium ino-
 piam*, vinum non bibisse: quos similiter tradit Diodorus
 lib. V. cap. XXVI. fuisse σερανομήνους οἶνος, *vini inopis*. Apud
 Hispanos potus ex frugibus factos, *quod ferax vini loci
 non esset*, scribit suo tempore Isidorus Hispalensis, Orig.
 lib. XX. cap. III. Dion Academicus apud Athenarum lib. I.
 refert

refert multos Ægyptiorum fuisse δια περιαν διαπρηνες το οινω.
vini indigos ob egestatem: eandemque ob causam Posido-
nius Stoicus apud eundem Athenæum lib. iv. meminit so-
los locupletiores Gallorum vinum bibisse, ex Italia & Ma- 25
siliensium districtu allatum. Accedebant aquarum multis
in locis pravitates & vitia, ob quæ variis morborum casu-
bus bibentium corpora objiciebantur. Igitur necessitas ho- 26
minum plurimos adegit, ut aut alium sibi à vino potum
quærent, aut quovis modo aquam emendare conaren-
tur, & salubriorem reddere. Nec defuere, qui, quum vi-
derent ex vino, quo ipsi destituebantur, hominibus hilari-
tatem obvenire & lætitiā, omnemque animi nubem di-
spellī,

*Ac spem reduci mentibus anxii,
Viresq; & addi cornua pauperi;
similem sibi potum optarent,
Qui curas abigens, & cum spe divite manans
In venas animumq; hominū, qui verba ministrans,
in ærumnis esset & laboribus*

Εὐλὸν ἡλεξίπικρον πᾶση συνουσίᾳ δὲ αἰνῇ

Cuiusvis medicina mali, medicina dolorum:

ut de vino loquuntur Horatius Epist. lib. i. ep. xv. & Pany-
asis Poëta antiquus apud Athenæum lib. ii. Itaque reperti
fuere, qui vino deficiente primum aquæ fruges, mox her-
bas amariusculas & alia injicerent, ac simul in potum vino
æmulum, sive in vini similitudinem ac inebriantem coe-
querent, & βοήθημα, ut vocat Posidonius, sive *solatium*,
aut subsidium, vini penuriz adferrent. Iidemque hoc mo-
do efficere, ut vix essent, qui felicitati gentium vino beata-
rum inviderent: sed similem illi potum bibentes, ita læta-
rentur, ὡς καὶ ἄδον, καὶ ἰεχέου, καὶ πάντων ποτῶν ἰσάμενος
ἕξουσιν γινόμενος, ut & canerent, & saltarent, & qua ebrii
solent,

- solent, facerent omnia, ut iterum ait Dio Academicus apud*
 27 *Athenzum lib. I. Hoc inventum rursus Osiridi & Baccho*
ex Egyptiorum mente adscribit Diodorus. Et de Osiride
ait lib. I. cap. xx. Totum deniq; orbem Osiris emensus misissq;
morum fructuum communicatione de vita communi bene me-
ritus est. Quod si qua tellus plantam vitis non admitteret,
conficiendum ex hordeo potum docuit, vino fragrantia & effia-
 28 *cacitate hant multo inferiorem. De Baccho refert lib. III.*
cap. LXXIII. & Græcos & barbaros ab ipso, etiam qui inra-
tabiles haberent fundos, & à cultura vitis prorsus alienos, ex
hordeo potum, saporis bonitate vino paullo inferiorem, confi-
cere didicisse. Et lib. IV. cap. II. de eodem ita scribit: Quin
& potum ex hordeo conficiendum adinvenit: Zythum aliqui
vocant, sapore & fragrantia non multo inferiorem vino: cuius
rationem eos edocuit, quorum tellus vitium plantandarum
 29 *non erat capax. Quid veri falsive huic narrationi subsit, per-*
inde est. Hoc certum, quod Plinius ait lib. XIV. cap. XXII.
mira vitiorum solertia inventum esse, quemadmodum aqua
quoque inebriaret, & non vitiferarum regionum populi sua
esset ex fruge madida ebrietas, nullaq; in mundi parte cessao
 30 *ret. Nec tamen hoc modo ex frugibus saltem potus extra*
vinum parari cœperunt, sed ex fructibus etiam arborum,
ex herbis & radicibus, ex melle & saccharo; qui omnes
inebriandi vi pollebant, & plerique hodie cervisia, pyratia,
pomatii, medonia, aut barbaris certarum regionum nomi-
nibus appellantur; de quibus hoc in loco paullo accuratius
rem dispiciemus.

CAPUT SECUNDUM.

SUMMARIA.

1. Lactis potus. 2. Lactarium. 3. Γαλακτοπότης. 4.
 inter quos Aethiopes Macrobiani. 5. Cyclopes. 6. Mycenai. 7.
 Scythae. 8. Nomades & Getae. 9. Germani. 10. Cyrenae,
 11. in

11. *incola regni Turquesan.* 12. *Scoti.* 13. *ἰππημόλγοι.* 14. *Scythæ Nomades.* 15. *Cimmerii.* 16. *Geloni.* 17. *Sarmatæ.* 18. *Tartari.* 19. *Lac equarum albarum.* 20. *Lactis nigri salubritas.* 21. *Lactis Camelinipotio.* 22. *adbibendum præparatio.* 23. *Mellactis immixtum.* 24. *item sanguis, à Gelonis.* 25. *Massagetis.* 26. *Getis.* 27. *Borussis.* 28. *Concanus.* 29. *Chabotius & Lambinus dimissi.* 30. *Lac jublimatum.*

ANte, quam ad cervisias, quod commune nunc potuum
extra vinum nomen est, siue ad potus ex frugibus progrediamur, de lacte res nobis expedienda erit, quod primum omnium post aquam in potus usum venisse diximus. Quanquam autem tum vino invento, tum plurimis ex frugibus fructibusque potionibus alii, vilesce-
re lactis potus apud plerosque cœperit, adeo, ut Athenæus lib. II. ex Aristotele aut Theophrasto referat quasi pro miraculo, Philis-
num quendam toto vitæ cursu nec cibo nec potu alio fuisse usum quam lacte: plurimæ tamen gentes & olim in potu
ejus usum retinere, & retinent etiam hodie nonnullæ, & in deliciis habent, vini-
que & cervisiæ in modum illo incubriantur. Eum potum latine *Lactatum* dici, auctor est Ili-
dorus Orig. lib. xx. cap. III. Eo utentes & se invitantes, pecu-
liari nomine Græcis γαλακτοπῶται dicebantur, Latine *lacti-
bibulos* aut *lactibibulos* dices. Inter hos olim fuere *Æthiopes* Macroby, quorum Rex apud Herodotum lib. III. Camby-
sis Persarum regis exploratoribus respondet, subdi-
tis suis σίτησιν εἶναι, κρέα τ' ἰφθὰ, καὶ πόμα γάλα, *cibum esse carnem coctam, & potum lac.* Idem de iisdem tradit Scylax Caryandensis in Periplo, ubi de ipsis ait: εἰσὶ κρεοφαγοὶ καὶ γαλακτοπῶται, *carnivori sunt & lactibibaces.* Ex lacti-
bis etiam fuere *Cyclopes*, Siciliæ inhabitatores. Unde Polyphemus de seipso apud Theocritum Eidyll. XI.

Ἄλλ' αὐτὸς ἔϊν' ἰὼν, ὅσα χίλια βόσκει,
 κ' ἔκτε' ἰὼν τὸ κράτιστον ἀμείλιχόν μιν γάλα πίνω.
Verum ego, qui talis sum, ovium bene millia pasco,
Et, quod ab his multum reliquo praestat magis, potō.

Et apud Ovidium lib. xiii. *Metam. fab. xiii.*

Lac mihi semper adest niveum: pars inde bibenda
Servatur; partem liquefacta coagula durant.

6 De Mycenais Peloponnesi incolis ita Euripides Electra:

Ἐμολέπεις, ἐμολε γαλακτοπόας ἀνὴρ,
 Μυκηναῖος, ἔξερβάτας.
Venit quispiam, venit vir lactibibus,
Mycenaeus, montivagus.

7 Scythas Galenus noster lib. ii. ad Glauc. de curat. cap. x.

γαλακτοπόας vocat. De iisdem ita Maximus Tyrius Serm.

xi. Σκυθῶν οἱ μὲν πολλοὶ γάλακι βιοτεύουσιν, ὡς οἱ ἄλλοι οἶνῳ.
Scytharum maxima pars lacte, perinde atq. alii vino, vitam

8 *sustinent.* Horum pars fuere *Nomates & Geta*, de quibus Columella lib. vii. de re rust. cap. ii. *Nomadum Getarumq. plurimi γαλακτοπόαι dicuntur.* Id nominis & *Massagetis* tris

9 buit Herodotus lib. i. De *Germanis* nostris ex Posidonio Stoico inquit Athenæus lib. iv. Γερμανοὶ ὡς ἰσορεῖ Ποσειδῶν νικῶν ἐν τῇ τριακῇ, ἄριστον προσφέρειναι κρεῖα μεληδὼν ὥπτησμένα, καὶ θπίνουσι γάλα. *Germani, ut auctor est Posidonius libro tricesimo, in prandium afferunt carnes membratim assas,*

10 *& lac superbibunt.* De *Cyrenaica* in *Africa* incolis Strabo etiam lib. xvii. ait, eos γαλακτοποῶν. De iisdem Pomponi-

11 us Mela lib. i. cap. ix. *Potus est lac & baccarum succus.* Ha-

12 *itho Armenus, Hist. Orient. cap. iii, de incolis regni Tur-*

13 *questan: Bibunt cursiam, & alia potulenta, & lac.* Etiam hodie *Scotorum* multos lactis potu uti, notat Jo. Bruyeri-

nus de re cibaria lib. xiv. cap. i. *Plurimæ vero gentes præ cæteris lactis generibus palmam equino deferebant: atque inde*

inde peculiari nomine ἵππημολγοί, & ἵππομολγοί, Latinis
equimulgi appellabantur. Id de *Scythis* *Notatibus* affirmat 14
 Hippocrates noster lib. de aëre, aq. & loc. ubi de ipsis ait:
 καὶ πίνουσι γάλα ἵππων, καὶ ἵππῶν κτῶν γάλα. τὰ τοῦ ἵππου
 γάλα. *Bibunt lac equinum & hippacen edunt: id autem*
est caseus equinus. De iisdem Anonymus in periplo Ponti
 Euxini, visitare ait γαλακὴ καὶ Σκυθικαῖς ἵππημολγαῖς,
 lacte & *Scythicas equarum multibus.* Horum similes erant 15
Cimmerij, populi ad Bosporum in Asia, de quibus Callima-
 chus hymno εἰς Ἀρτέμιν.

— — Πηδῆσαν ἵππημολγῶν

Ἡγάγε κίμμεριον, ψαμδῶ ἴσον.

— — *Armatos mulsores duxit equarum*

Cimmerios, penè innumeros atq; instar arena,

Erant ex numero eo & *Geloni*, *Scythiarum* populi, ut est apud 16
 Sidonium Apollinarem lib. IV. epist. I. *Philosophaturus*,
 inquit, aut ad paludicolas *Sicambros*, aut *Caucasigenos Ala-*
nos, aut *equimulgos Gelonos.* De *Scythijs* in genere *Dithma-*
rus Merseburgius lib. VII. ibi sunt *Scythæ*, ait, qui feris &
 lacte equino pascuntur. De *sarmatis* idem innuit *Martialis* 17
 lib. I. Epigr. IV.

Venit & epoto Sarmata pascus equo.

Maxime autem potu isto etiam hodie delascantur *Tartari* 18
 quos *Haitho* loco adducto, cap. XLIX. ait de lacte equarum
 pocula sumere & carnibus vesci: & *Vincentius Belluacensis*
speculi Histor. lib. XXX. cap. LXXIX. eosdem scribit lacte
 inmentino, quod ipsi *Kamaus* vocant, quotidie, sicut homines
 ceteros vino foris, se inebriare. Plus tamen hi deferunt 19
 lacti equarum albarum, quam quæ alterius sint coloris. I-
 starum enim lac *Tartarorum* regem bibere, & eodem *Dis*
 suis libare, testis est *M. Paullus Venetus Itiner.* lib. I. cap.
 LVII. atque ut in *Epistolis* legimus *Tartaricis*, idem *Rex*

- Tartarorum equarum candidissimarum alit decem millia, quarum lac cum primoribus suis potat. Quid causæ vero sit, quod pluris faciant lac candidarum equarum, quam quæ alterius coloris, conjectari nequeo: nisi dixeris, albi coloris equas rariores esse aliis, ac proinde majoris æstimii.
- 20 Medici sanenigra animalia saniora & puriora aliis adfirmarent. Certè Aristoteles lib. III. Hist. animal. cap. XXI, lac fuscæ fœminarum, Rhases lib. ult. contin. cap. CLXXII & Mesue simplic. cap. IX. caprarum nigrarum, Aëtius vero Terrab. I. serm. II. cap. LXXXIX. universim brutorum animalium nigrorum lac quovis alio salubrius esse pronunciant, sed mittimus ista. Fuere etiam, qui lac Camelinum potarent. D. Hieronymus lib. II. in Jovinian. *Arabes & Sarcenos, ait Camelorum lacte & carnibus vivere.* Idem fit ab incolis Dargin, Novi Orbis insulæ, referente Jo. Bruyerino
- 22 lib. II. cap. V. Nec tamen simplex lac semper bibebant, quotquot erant *Γαλακτωδῆαι*: sed variè id præparabant, & subinde alia atque alia ipsi addebant aut permiscebant. De Tartariis M. Paullus Venetus adducto loco sic scribit: *Bibunt lac equinum, quod taliter præparant, ut videatur esse vinum album; non admodum insipidus potus vocatur ab ipsis*
- 23 *Cebuini.* Græci mel lacti injiciebant, sive ne facile in ventriculo coagularetur (cui fini nos hodie saccharum immisecimus) sive gratioris saporis causâ. Colligimus id ex Æliano lib. XV. de Animal. cap. VII. ubi refert, in India & Præstorum cum primis regione, mel liquidum decidere in herbas, & calamorum palustrium comas, & mirificas præstare bubus & ovibus pastiones; pastoresque pecus ad calamos illos deducere, & jucundis excipere epulis, quod deinde suavissimum reddat lac, ut non habeant opus mel ipsi
- 24 permiscere, ut faciant Græci. Quidam eo feritatis etiam devenerunt; ut sanguinem quoque equorum lacti immisecrent

scerent, incertum, cui fini. De *Gelonis* id testatur Poëta:
rum princeps lib. III. Georg. ubi ait:

*By alta quo more solent, acerq; Gelonus
Quum fugis in Rhodopen, atq; in deserta Getarum,
Et lac concretum cum sanguine potat equino.*

De *Massagetis* Statius *Achilleid.* lib. I.

*Lactea Massageta veluti quum pocula fuscant
Sanguine puniceo.*

25

Et *Claudianus* in *Ruffin*, lib. I.

*Et qui cornipedes in pocula vulnerat audax
Massageses.*

Item *Seneca* Tragicus *Oedipo*:

Lactea Massageses qui pocula sanguine miscet.

Et *Dionysius Periegesi* de iisdem:

Ου γάρ σφιν σίχθιο μιλί φρονός θινίδωσθῆ,
Ουδέ ωρ' ὅτ' οὐκ μεταδύμιοι· ἀλλὰ γδ' ἰππων
ἄιμα μίσγοντες λελυκὸν γάλα, δαίτα τίθεται.

Quos versus ita Latine loqui fecit *Andreas Papius*:

*Nam nec eis dat terra benigna munera frugis,
Nec vini laticem niveo sed lacte cruorem
Quadrupedum miscent, mensisq; in fercula ponunt.*

Verus interpres, seu *Priscianus*, seu *Rhemnius Fannius*,

seu quis alius, his binis inclusit sententiam *stichis*:

*Non Bacchi donum, Cereris nec munera norunt,
Sed lac concretum potant cum sanguine equino.*

De Getis simpliciter idem asserit *Sidonius Apollinaris*, Pa. 26
negyrico, quem *Avito* dixit:

*Sauromatam taceo, ac Moscum, suetosq; cruentum
Lac potare Getas, ac pocula tingere venis.*

Veteres *Borussiae* incolae idem fecisse, & carnibus ferinis pro
eibo, lacteque pro potu victitasse: quandoque etiam, san-
guine equino mixto, hoc bibisse ad ebrietatem, narrat *E-*

28 casmus Stella de antiq. Boruss. lib. I. At Horarius Carm. lib. III. Ode IV. licet de lacte taceat, equinum tamen sanguinem etiam à *Concanis*, Cantabriz in Hispania populis bibitum notat, quando ait:

*Visam Britannos hospitibus feror,
Et latum equino sanguine Concanum.*

29 Gualterus Chabotius quidem & Dionys. Lambinus, comment. ad hunc locum, nihil tale de Concanis aut universis Cantabris alibi legi, & Horatium id ita finxisse autumant. Verum legisse id poterant etiam apud Silium Italicum lib. III. cujus hi versus:

*Nec qui Massageten monstrans feritate parentem,
Cornipedus fusa satiaris, Concane, vena.*

30 Hodie Tartari lac quoque sublimatum bibunt. Testis est Matth. Miechovius, Sarmat. lib. I. cap. VI. *In convivio*, inquit, & cum hospitibus bibunt Araka, quod est lac sublimatum, quod mirabiliter & cito inebriat. Repetit Scaliger Exercit. LXXXVII.

CAPUT TERTIUM,

SUMMARIA,

1. Potus ex frugibus, rebusq; aliis 2. & quidem diversi. 3. sed precipui ex hordeo. 4. οἶνος κελῆς dicti. 5. triplicem ob causam. 6. οἶνος ἀπὸ κελῆς à precipua materia. 7. Sophocli μῆτρος κελῆς. 8. οἶνος ἀμπέλινος. 9. Nomina potuum extra vinum peculiariora. 10. Hebraeorum schechar. 11. schicharon. 12. schackar. 13. Sibera. 14. potus vino con- tradistinctus. 15. Interpreti Chaldaeo vinum vetus. 16. quibusdam temetum. 17. Inter preti Græco μῆτρος. 18. Sibera quid. 19. Tertulliano ebriamen. 20. Hieronymo potus qui- vis inebrians. 21. & Isidoro. 22. & Zonara. 23. & Hesyo- chio. 24. Eius mentio apud alios. 25. Siceratores.

VT aqua fastidita lac successit in potum mortalium, ita
 lac postmodum excepere poriones ex frugibus, iisque
 diversis, fructibus item arborum, & quævis extra vinum
 aliæ. Harum licet plurimæ jam olim essent, *neminibus* quie 2
 dem *diversis*, ut Plinius ait lib. xiv. cap. xxii. ab *ratione*.
eadem: primæ tamen ac præcipuæ illæ fuere, quæ inter 3
 fruges *ex hordeo* parabantur. Unde & generali primum ap-
 pellatione potus isti *οἶνος ἐκ κριθῆς* dicti fuere. Et *οἶνος* sane 4
 dicebantur triplicem ob causam. Primo quidem, quod vi-
 num proprie sic dictum, odore, sapore & facultate *amul-*
labantur. Unde Diodorus zythum suum, qui fere ex hor-
 deo fiebat, & de quo mox in specie dicemus, vocat potum
 ὁ πολὺ λειψόμενον τῆς τοῦ οἴνου ῥαδίας καὶ δυνάμεως,
non multum vino fragrantia & facultate inferiorem lib. i.
 cap. xx. lib. iii. cap. lxxvii. & lib. iv. cap. ii. *Potum in vi-*
ni similitudinem corruptum vocat Tacitus lib. de mor. Ger-
 man. Deinde *οἶνος* dicebantur, quod vini in locum succede-
 rentiis in locis, ubi vinum non nascebatur, nec tellus vi-
 tium capax erat, quod modo diximus. Tum denique,
 quod vini in modum inebriarent, quod & olim docuit, &
 hodie testatur experientia. *Vino vero* *ὁπὲρ κριθῆς* seu ex 6
 hordeo dicebantur, quod ex hac frumenti specie potissimum
 & primo omnium coeperint parari. Hinc Herodotus lib.
 ii. ait Ægyptios *ὄψιν ἐκ κριθῶν διακρίναι, vino ex hordeo uti*.
 Athenæus lib. x. *oryzum*, potionem iidem ex hordeo, vo-
 cat *οἶνον κριθίνον, vinum hordeaceum*. Theophrastus lib. vi.
 de caus. plantar. cap. xv. meminit *τῶν ἐνὺς πεινόντων ἐκ τῶν*
κριθῶν, eorum, qui vina ex hordeo conficiunt. Hesychius &
 Suidas zythum definiunt *οἶνον ὁπὲρ κριθῆς γινόμενον, vinum*
ex hordeo confectum. Æschylus in Supplicibus nominat *ἐκ 7*
κριθῶν μέθυ, ex hordeo semetum, seu vinum forte. Rex co-
 nim

nim ibi Argivorum, Supplicibus, bellum quasi denuncian-
tibus respondens, ait :

Ἀλλ' ἄριστός τοι τις ἢ γῆς οἰκήτορος

Εὐρήσει, ὅς πίνοντας ἐκ κελῶν μέθυ.

Sed huius haud telluris incolae viros

Vinum bibentes invenietis bordei.

- Vult nempe Rex hoc dicere, si bellum velint Supplices, non inventuros ipsos regionis suæ subditos temeto ebrios ex
8 hordeo. Quin & vinum proprie dictum, ad differentiam
vinorum ex hordeo, dicebatur οἶνον ἀμπέλινον, seu *vinum*
vineale, sive ex vinea. Ita Herodotus loco adducto, de sa-
cerdotibus Ægyptiis verba faciens: Δίδοι δέ σφι καὶ οἶνον
ἀμπέλινον, *Vinum quoq; ipsis datur vineale*. In sacris Nu-
mer. cap. vi. vers. iv. vocatur, οἶνος ἐξ ἀμπέλων. Hesychi-
us: Οἶνον ἀμπέλινος τῷ οὖν δηλοῖ, καὶ ἐξ ἰστέων γίνεσθαι οἶ-
νον. Propterea nempe οἶνον cum adjectione vult dici ἀμπέ-
λινον, quod non tantum ex vinea, sed aliis etiam rebus fieri
9 possit aut soleat vinum. Quemadmodum autem potus ex-
tra vinum reperti, generali ista appellatione *vina* appella-
bantur *ex hordeo*: ita postmodum singulæ gentes peculi-
are suis extra vinum proprie dictum potibus indiderunt no-
10 men. Et Hebræi quidem potiones omnes, quæ extra vi-
num erant, nominabant *Schecar*: quæ vox immoderatam
potus ingurgitationem innuit. Hinc *schicharon*, ebrietas,
11 Ezechielis cap. xxiii. vers. xxxiii. Et cognationem habet
12 τὸ *schecar*, cum verbo *schackar*, quod est, *scurriliter egit*,
ut fere solent ebrii agere, & spectantium se exponere ludis
13 brio. Græci Latineque paullum detorta voce οἶκερα, σικί-
ραν & *siceram* dixere. Mentio ejus in sacris est plurima:
Levit. cap. x. vers. ix. Numer. cap. vi. vers. iiii. Judic. cap.
xiii. vers. iv. Proverb. cap. xxxi. vers. vi. Jesaiæ cap. xxix.
14 vers. ix. Lucæ cap. i. vers. xv. Notandumque est, τὸ *sche-*
char,

char, siue *siceram* omnibus istis in locis oīq, siue vino pro-
 prie dicto, tanquam diversum quid, contradistingui. Ver-
 bi gratia: Οἶνον καὶ σικερά μὴ πίνῃς, *vinum & siceram non*
bibes: ἀπὸ οἶνου καὶ σικερά ἀγνισθήσῃ, *à vino & sicera absti-*
nebis: οἶνον καὶ σικερά μὴ πίνῃς ἀπὸ οἶνου, *non ex sicera nec ex vi-*
no: οἶνον καὶ σικερά μὴ πίνῃς, *vinum & siceram non bibet*. In-
 terpres quidem Chaldaicus ad locum Numer. ex cap. vi. ad 15
 ductum, τὸ *schechar* interpretatur *vinum vetus*: quem 16
 sequutus Sebastianus Castalio & alii, reddidere latine *se-*
metum, siue vinum forte. Verum & novum vinum, vi-
 num est, æque ut vetus: ac proinde si proprie vinum esset
 τὸ *schechar*, non opus fuisset tam signanter illud οἶνον ubi
 que contradistingui, & ab ipso separari. Unde & Græcus 17
 interpres semper σικεράς vocabulum retinet, loco saltem
 ex Proverbiis adducto μὴ πῖνῃς pro ea reponit, seu *inebriantem*
potum, quando ait: Δόξε μὴ πῖνῃς ἐν λύπῃς, καὶ οἶνον τοῦ
 ἐν ἰδύναϊς Latinus interpres, qui Hieronymum mentitur
 ita vertit: *Dare siceram mærentibus, & vinum iis, qui ama-*
ro sunt corde. Quemadmodum idem etiam Lucæ cap. i. *si-*
cera nomen retinet: in locis vero cæteris τὸ *schechar* vo-
 cat *omne id, quod inebriare potest*. Quo sensu & D. Basilii 18
 lib. de ebriet. per *siceram* intelligit πᾶν τὸ δυνάμενον μὲν ἑν-
 πνῆσαι, *omne id, quod potus est ebrietatem inducere*. Ter- 19
 tullianus eleganter una voce *ebriamen* vocat lib. de Iejun.
 Explicatius vero, quid sit *sicera* docet D. Hieronymus ad 20
 Nepotianum, de vita Clericorum: *Sicera*, inquit, *Hebraeo*
sermone omnis potio nominatur, qua inebriare potest, siue il-
la, qua frumento conficitur, siue pomorum succo, aut cum favi
decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmula-
rum fructus exprimuntur in liquorem, coctusq, frugibus aqua
pi: quæ coloratur. Huic consentanea scribit Isidorus Orig- 21
 lit, xx, cap. ii. *Sicera*, inquit, *est, omnis potio, qua exira*

- vinum inebriare potest. Cuius licet nomen Hebraum sit, etiam Latinum sonat, pro eo quod ex succo frumenti, vel pomorum conficitur, aut palmularum fructus in liquorem expressum manent, et coctis quibus aqua pinguior quasi succus colatur,
- 22 Et ipsa potio Siccra nuncupatur. Sed audiamus & Zonaram ad Canon. Apostol. III. Σικέρα δὲ τοῦ πᾶν τὸ ἀπὸ οἴνου ἐμποῖται μὲθην οἷά σιν αἰσθητὴν εἶναι αἰσθάνονται. Siccra, est omne id, quod sine vino inebriat, & ab hominibus conficitur. Adde Helichium, in Lexico: Σικέρα πᾶν ποτὸν ἐμποῖται μὲθην, μὴ δὲ ἀπὸ οἴνου, ὡς οὐκ αἰσθάνονται. Siccra, est omnis potus inebrians, non ex vitibus confectus, compositus.
- 24 Minit siccra etiam Hieronymus in vita S. Machulis: Tunc quid ageret ambigens, ad officinam, ubi siccra fiebat, abiit, petens à confectore sibi ignem praberet. Et Gregorius Turo-nensis lib. v. cap. x. de S. Patroclo: Vinum, siccram, vel omne quod inebriare potest, non bibebat. Item S. Bonifacius in Epist. ad Zachariam Papam, in qua scribit, se in monasterio constituturum viros stricta abstinence, absque carne & vino, absque siccra & servus & proprio manuum suarum labore,
- 25 contentos, Ab hac siccra sequior Latinitas siccraores dixit, non siccra tantum, sed aliorum etiam potuum confectores: Carolus M. Imp. in Capitulari de villis, edito à clarissimo & amicissimo nobis Hermanno Conringio, num. xiv. Siccraores, id est, qui cervisiam vel pomatum, vel piratum, vel aliud quodcumque liquamen ad bibendum aptum, facere sciunt.

CAPUT QUARTUM.

SUMMARIA,

1. Aegyptiorum potus. 2. Theophrasto 3. Syris zitos. 4. factus praeipue ex hordeo. 5. vinum ex hordeo. 6. zythos. 7. zythos ex tritico. 8. peculiaris Aegypti potus. 9. Zythos Pelusiacus. 10. lo. Bapt. Pius notatus.

11. zythos

11. *Zythus Lusitanus in usu*. 12. & *Gallus*. 13. sub quibus comprehenduntur Germani. 14. *Zythus an Gallorum proprius potus & vox Gallica*. 15. *Zuthi*. 16. *Zuthelaers*. 17. 10. *Isaacii opinio refellitur*. 18. *Zythi derivatio à πύθος*. 19. vel ζῖον. 20. vel à Germanica *Sieden*. 21. *Zythus simplex, duplex*. 22. *Ζύθον*. 23. *δύθον*. 24. *ζήθον*. 25. *δύθον*, perispti species. 26. *πύθος*, rigor in febre. 27. *epithetasebra*.

Agyptiis potus, extra vinum inebrians, præcipue fermentaceus, ζύθος & ζύθον vocabatur. Theophrasto lib. vi. de caus. plant. cap. xv. ζύθος est; vocem ut Scaliger pater inquit in Animadvers. lib. vi. cap. xx. minus usitata. Daniel Heinsius tamentia textum reposuit pro ζύθος & in versione Latina vertit *Zythum*, qui communiter alias *Zythus* dicitur. Syri *Zitham* vocant, notante eodem Scaligero lib. de Subril. exercit. xcvii. Poloni & Bohemi etiam hodie antiquum nomen retinent, & *Zyto* appellant. Parabatur autem præcipue ex hordeo. Dioscorides lib. ii. cap. lxxxvi. ζύθος σπυράζον ἐκ κριθῆς, *Zythus ex hordeo paratur*. Unde Hesychio & Suida est οἶνος ἀπὸ κριθῆς γινόμενος, *vinum ex hordeo confectum*. Diminutivum ejus est ζυθίον, quod πόνος ἀλφίτης vocat Hesychius, seu *portionem ex farina*, nempe *hordeacea*. Aliquando etiam fiebat ex tritico, quod docet nos Posidonius Stoicus, qui apud Athenæum lib. i. ζύθος πυρίης, *zythi ex tritico* meminit. Docet idem Theophrastus loco adducto ubi & *zythi* nomen potui isti primo omnium in Ægypto obvenisse testis est. Verba sunt: Οἶνον ποιεῖς ἐκ τῶν κριθῶν, καὶ ἐκ τῶν πυρῶν. καὶ τὸ ἐν Αἰγύπτῳ λεγόμενον ζύθος. *Vina consicientes ex hordeo & tritico*; & quod *Zythum* in Ægypto appellatur. Testis item Strabo, de Ægyptiis loquens lib. xvii. τὸ δὲ ζύθος ἰδίως ἐκ σπυράζου παρ' ἡμῶν. *Zythus peculiariter apud ipsos*

ipſos conficitur. Et Diodorus lib. cap. xxi. v. *Συνὸς ζύθη*
πόμα τοῖς Αἰγυπτίοις ἐκ κριθῆς, ὃ ζύθη καλεῖται. Conficitur po-
tus *Ægyptius ex hordeo, quem zythum vocant.* Item lib. iv.
cap. ii. ait Bacchum *Ægyptium* εὐρεῖν τὸ ἐκ κριθῆς καὶ ποσει-
δον πόμα, τὸ ποσειδονεύουσαν πόρ' ἐπὶ ἐνέῳ ζύθῳ, ἵνα πο-
σῖσθε ποτὺς ἐκ hordeo conficiendum, quem *zythum* aliqui voc-
cant. Etiam Plinius lib. xxi. cap. xxv. *Ex yſdem* (frugi-
bus) *fiunt & potus, ut zythum in Ægypto.* Unde & Colus
mella lib. x. *zythum* appellat *Pelusiacum*, à Pelusio, Ægy-
pti urbe, ad primum Nili fl. ostium:

Ut Pelusiaci proritæ pocula zythi.

Et Galenus lib. ii. Aphor. com. xxi. *zythum* ad Alexan-
drinorum in Ægypto dietam refert. Ex quibus manifes-
tus est error Jo. Bapt. Pii, quem errat in Annot. post. syl-
loge iii. cap. clxi ubi τὸ *zythi* apud Columellam transmu-
tat in *githi*: ait quē *githum Pelusiacum* esse compositionem
factam ex herba *gith*, quam Plinius lib. xx. cap. xvii. à
Græcis alias *μελάδιον* alias *μελάσπιν* μὲν dicit appellari. No-
bis *nigella* est, à seminis nigredine. Adr. Junius Animadv.
lib. ii. cap. xii. Pii hoc commentum vocat indoctum, &
quod sine cachinno legere non potuerit. Interim tamen &
Lusitanis in Hispania *zythi* potum & usum tribuit Strabo
lib. iii. *κριθαῖ δὲ καὶ ζύθη, ὅνῳ δὲ πανίζονται.* *Zytho* etiam u-
tuntur, vini vero parum habent. Atque etiam Gallorum,
sive Celtarum quosdam *zythi* potu usos meminit Posidonius
us loco adducto, ubi ait: τὸ πιόμενον τοῖς ὑποδεστέροις ζύθῳ πύ-
ρρον μετὰ μέλιτος ἐσκευάζουσιν. ὧς δὲ τῶς πολλοῖς καὶ αὐτὸ.
καλεῖται δὲ κόρυμα. Inferioris conditionis homines *zytho* utunt-
ur ex tritico cum melle preparatos vulgus vero id *in se bibit*,
vocat autem *corma*. Et Diodorus lib. v. cap. xxvi. Διόπερ
πῶν Γαλατῶν ἐν τέτῳ καρπῶν (ὄνυα καὶ ἐλαίῳ) σπριτόμενοι, πόμα
καὶ σκευάζουσιν ἐκ τῆς κριθῆς τὸ ποσειδονεύουσαν ζύθον. Galli
horum

horum fructuum (vini & olei) expertes, ex hordeo sibi potum
conficiunt, qui zythus appellatur. Ubi tamen per Gallos et- 13
 iam Germanos Diodorus intelligit. Nam cap. præcedenti
 dixerat per Gallorum regiones fluere Rhenum & Danubi-
 um. Cæterum ex Diodori hoc loco Jo. Isaacius Pontanus 14
 in Glossar. Prisco: Gall. in voce *zythus*, evincere conatur
 zythum proprium esse Gallorum potum, non Ægyptiorum,
 ut putarit Plinius; vocemque ipsam non Ægyptiam esse,
 sed Gallicæ originis. Ei sententiæ firmandæ in ommissis ad
 Glossar. addit, in Evangeliorum Otfridi libro, veteri lingua
 Germanica conscripto, ante annos 1300, superesse rei ve-
 stigium, & extare vocem *zuthi*, non quidem pro solo po- 15
 tu sumptam, sed pro quavis alimonia: & *panem quotidianum*
(quem ita in Oratione Dominica appellant Latini in-
terpretes) ibi vocari Germanice *dugalichun zuthi*. Nec 16
 dubitate eandem vocem etiam hodie superesse in Belgarum
 illo *zuthelaers*; quo illud genus hominum indigitant, qui
 castris commeatum, ac cibum potumque subvehere con- 17
 sueverunt. Et originitio quidem illa ingeniosa est, nec in-
 concinna. In eo tamen frustra est Isaacius, quod Diodo-
 rum hoc vult dixisse: Gallos, quod vinum non haberent.
 coactos fuisse ex hordeo potum sibi parare, quem zythum
 appellaverint. Diodorus enim hoc tantum dicit: Gallos
 potum sibi parasse, qui zythus fuerit appellatus: non quem
 Galli ita primum vocaverint. Similiter vero & Strabo, &
 Posidonius, quos nos de Gallis adduximus, nihil aliud di-
 xere, quam quod usi fuerint zytho triticeo; non quod ipsi
 eum ita appellaverint. Immo Posidonius addit, Gallos zy-
 thousos, qui vocetur *corma*: qua de voce suo loco pluri-
 bus dicturi sumus. Ægyptios interim suo potius *zythi* no-
 men indidisse, satis superque ex Theophrasto, Strabone,
 Plinio & Diodoro ipso jam patuit. Unde quum in Ægypto

constet ortum zythum, zythique vocem, supervacaneum
 fuerit, originem ejus cum Iſaacio ex priſco Gallorum idio-
 mate, aut cum aliis ex Græcia & hodierna Germaniæ infe-
 18 rioris lingua deducere conari. Nam $\zeta\eta\theta\upsilon\mu$, quod *frum-*
mentum est, zythum derivari poſſe, non obſcure innuit
 19 Philippus Cluverius German. antiqu. lib. 1. cap. xvii. At
 Matth. Martinijs Lexico Philolog. & Abrahamus V Ver-
 nerus Orat. de Cerviſ. mavult deduci à Græcorum $\zeta\eta\omega$,
 quod est *ebullio*, quia ſit $\zeta\eta\mu\alpha$ quoddam, ſive *decoctum*:
 20 veletiam à Germanico *Sieden* / quod est, *coquere*. Sed
 mittimus iſta. Quemadmodum vero hodie pluribus apud
 nos locis cerviſiæ, ſive potionis ex frumento unius ejuſdē-
 que, geminū habemus genus, alterum *ſimplex*, alterum
 21 *duplex* appellatum, ſola minoris aut majoris efficaciz ra-
 tione ab invicem diſtinctum: ita veteres etiam $\delta\iota\zeta\eta\theta\upsilon\mu$, ſive
 22 *zythum duplicem*, à ſimplici diſtinctum habuiſſe, ex Palla-
 dæ quodam epigrammate ſunt qui nobis perſuadere velint.
 Epigramma ita habet Anthol. lib. 1. tit. $\epsilon\iota\varsigma\ \iota\alpha\tau\epsilon\upsilon\varsigma$.

$\phi\upsilon\kappa\ \alpha\lambda\omicron\gamma\omega\varsigma$, $\epsilon\iota\ \delta\iota\zeta\eta\theta\upsilon\varsigma\ \delta\iota\omega\alpha\mu\iota\ \tau\iota\pi\alpha\ \theta\epsilon\iota\alpha\upsilon$,

$\epsilon\iota\tau\alpha\iota\ \epsilon\phi\eta\eta$. $\chi\theta\epsilon\varsigma\ \gamma\alpha\rho\ \delta\iota\zeta\eta\theta\upsilon\varsigma\ \epsilon\iota\ \chi\epsilon\theta\epsilon\iota\varsigma$

$\eta\ \pi\acute{\iota}\alpha\lambda\omega\ \kappa\acute{\alpha}\mu\upsilon\omicron\upsilon\tau\iota\ \pi\lambda\epsilon\theta\acute{\alpha}\iota\omega\ \pi\epsilon\lambda\iota\psi\alpha$,

$\kappa\alpha\iota$, $\gamma\acute{\epsilon}\gamma\omicron\tau\epsilon\iota\ \tau\alpha\chi\acute{\epsilon}\omega\varsigma$, $\omicron\iota\alpha\ \pi\rho\acute{o}\tau\omega\iota\ \nu\gamma\iota\eta\varsigma$.

Et potus quidem frumentacei duo olim apud quosdam fu-
 iſſe genera, ex Simeone Sethi etiam patet, qui lib. de ali-
 ment. facult. *phucam* ſuum alium *ſimplicem* facit, alium
 23 *duplicem & compoſitum*, ut ſuo loco dicemus. Quid vero
 $\delta\iota\zeta\eta\theta\upsilon\mu$, aut $\delta\iota\zeta\eta\theta\upsilon\varsigma$ hoc in loco ſit apud Palladam, viri docti
 fatentur ſe ignorare, mendumque in textu ſubefſe arbitran-
 24 tur. Itaque Jo. Bapt. Pius Annot. poſter. cap. xxxvi. Ste-
 phanus Niger in Collectan. ex Athenæo, & Jo. Bodæus
 Comm. in Theophr. Hiſt. plant. lib. iv. cap. iv. legunt, $\epsilon\iota\ \nu\gamma\iota\eta\varsigma$,
 $\zeta\eta\theta\upsilon\varsigma$, & $\zeta\eta\theta\upsilon\mu$ interpretantur fructum illum hodie in
 vulgus

vulgus notum, quo in decoctionibus pectori dicatis, frequenter utimur. Erasmus in Adagiis, in proverbio. Crotone salubrior, habet *εν διζυθεις*, sive hæc in codice ejus fuerit lectio, sive ipse eam ita interpolarit. Vult autem *διζυθεις* duplicem illum esse *zythum*, de quo jam dixi. Andr. 25
Alcianus Parerg. lib. x, cap. xv. rem in medio relinquit. Mihi non minus aqua hic hæret. *Zythum* tamen duplicem hic non intelligi, aut *zizypha*, fructum pectori amicum, satis evincit vox *ωειψα*. Neque enim Palladas ait, se *zizypha* febricitanti exhibuisse, aut *duplicem zythum* bibendum dedisse; (neque etiam alterutro febrem, de cujus antidoto agit, abigere potuisset) sed *διζυθεν* (quicquid etiam per hoc intelligat, aut quid monstri hæc vox alat) febricitanti circumligasse, tanquam *πρισμα* aut *ωειπιδν* aliquod febri-fugum. Atque eam sententiam etiam placuisse Demetrio Chalcondyli, notat Alciatus dicto loco. Sed addo versionem epigrammatis Latio à nobis donatam,

Non ratione caret, dizyphus ego quod medicam vim

Dixi esse, unde & heri dizypha in hepialo

Quartana dudum oppresso circum ipse ligavi,

Et subito sanus, ut Crotos, convalevit.

Εν ηπιδαλω autem in his versibus, est, in primo insultu paro. 26
xyismi febrilis, sive in rigore. Docet enim Hesychius, *ηπιδαλος* esse rigorem qui febrem præcedat. Verba sunt. *Ηπιδαλος, ῥίγος πρὸς πυρετόν. Ηπιδαλὼν, ῥίγαν τὸ γὰρ πρὸς τὸ πυρετὸν ῥίγος ἡπιδαλος φασιν.* Alia est *epiala*, ex pituitosarum genere 27
febris: de qua medicorum libri consulendi. Nos pergitur.

CAPUT QUINTUM.

SUMMARIA.

1. Aristotelis liber *περὶ μέθης*. 2. Arhenam laudatus.
3. *πύλον*, potus ex hordeo. 4. *ἄπο τοῦ πύλου* dictus. 5. *οὐδὲν τῶν*

τῶν πινῶν. 6. Bieranomenan veteribus notum aut notatum.
 7. Barthii sententia. 8. pro πίνω apud Aristotelem πῖνον le-
 gentis. 9. Pivvo, Polonorum. 10. πίνω ebrii supini in dor-
 sum cadunt. 11. Aristoteles emendatur. 12. vino poti in o-
 mnem partem prolabuntur. 13. vinum καρηβαγεῖν. 14. po-
 tus ex hordeo καρωτίνος. 15. Sententia & laus Fr. Bonamici.
 16. Etiam potus hordeaceus καρηβαγεῖν. 17. & vinum κα-
 ρωτίνος. 18. Polyphemi ex vino ebry prolapsus.

- 1 Princeps Philosophorum Aristoteles librum inter alia
 conscripsit περὶ μεθης, sive de Temulentia, qui tamen
 injuria temporis ad nostram notitiam non pervenit. Titu-
 lum tantum & fragmentum ex eo quoddam nobis confer-
 vavit Athenæus: quem quotiens in manus sumo, infelici-
 ratem deploro tot elegantium scriptorum, quorum tantum
 reliquias ille habet, & velut ruta cæsa. Refert autem lib. x.
 Aristotelem in jam dicto libro εἶναι δὴ καὶ πῖνον, sive potum
 2 ex hordeo, appellasse πῖνον. Locum integrum, & verba huc
 facientia mox adscribam & explicabo, de nomine ipso & e-
 jus etymoprimum visurus. Adrianus Junius Animadvers.
 3 lib. II. cap. XII. dictum putat πῖνον; vel à communi bibendi
 vocabulo, nempe δῖναι ἢ πίνειν in quo ipsi ad stipulatur Phil.
 4 Cluverius German. antiq. lib. I. cap. XVII. vel δῖναι τὰν πίνων.
 sive sordibus faculentis. Plurimas enim has hordeacci triti-
 ceive potus habent, & per subsidentiam ad fundum depo-
 nant. Ut etiam Arnobium respexisse autumem, quando
 lib. III. Semeleium, sive Bacchum, feculenta hilaritatis
 5 vocat dasorem. Barthius verò noster Advers. lib. XI. cap.
 XXXI. miratur, qui factum, quod auctores veteres, quum
 potium Germanicorum & Gallicorum sæpe meminerint,
 nomen tamen ejus proprium, bieram, non expresserint.
 Factum autem id credit sane; verum barbaram vocem de-
 scribentium in scitia apud Græcos Latinosque scriptores fu-

isse depravatam. Itaque eo se labi ait, ut pro *πίνα* apud Ae-
 ristotelem *πίρον* reponendum, & *bieram*, sive *biram* per
 id intelligendum censeat: quod Abrah. Wernerus etiam
 facit Orat. de Cervis. Sed in medio hoc nunc relinquo,
 plurā in progressu ea de re dicturus. Anton. Sneidergerus 8
 in Amethysto, ab Aristotelis hoc *πίνα* Polonos autumat
 deduxisse suum *piuvo*, quo nomine cervisiam etiam hos 9
 die appellant: quod tamen Phil. Cluverius German. antiq.
 lib. 1. cap. xvii. potius deducit à *piti*, seu *piez*, quod iis- 10
 dem Polonis *bibere* significat. Cœterum Aristoteles pecu-
 liare hoc τὸ *πίνα*, immò cujusvis potus hordeacei figurito-
 ribus esse voluit, quod ipso inebriati non nisi his *τὰ νῶτα κα-
 ταπίπῳσι*, intergum & supini concidant. Verba ex Athe-
 nœo sunt ista: Πλὴν ἰδὼν πσιμβάινει πρὸς τὰς τῶν χειρῶν, τὸ
καλὶ ὤφρην πίνοι. Ἐπὶ μὲν γὰρ τὸν λοιπὸν τῆς καὶ μεθυστικῶν, οἱ μεθύ-
 σθέντες ἐπὶ πάντα τὰ μέρη πίπῳσι, καὶ γὰρ ὅππῃ *τὰ ἀεὶ στραγὰ καὶ δε-
 ξιά, καὶ πρηνεὶς καὶ ὑπῳι*. μόνοι δὲ τῷ *πίνω* μεθύσθέντες εἰς τὸ πίσω
ὑπτίον κλίνονται. At peculiare quippiam contingit vino ex hor-
 deo confecto, quod *πίνον* vocant. Reliquis enim portionum ge-
 neribus, quæ inebriant, temulenti in omnem partem labun-
 tur, dextram, sinistram, proni, supini: at *πίνο* prori, supini
 tantum, & in posteriora inclinantur. Ubi tamen in princi- 11
 pio mendum occurrit in verbis Philosophi, quod emacula,
 & lege: *πρὸς τὸν τῶν χειρῶν* (scilicet *οἶνον*, de hoc enim lo-
 quutus fuit) *τὴν καλὴν πίνοι*. Eadem vero ex Aristotele,
 paucis tantum mutatis, ac tacito auctoris loco additaque
 rei causa, retulerat Breviator Athenæi lib. 1. in fine. *Ἀρι-
 στοτέλης δὲ φησὶ, inquit, ὅτι οἱ μὲν ἀπ' οἶνου μεθύσθέντες ἐπὶ πρὸς ὅσους
 ποιεῖται καὶ οἱ δὲ τὸν κριθίνον πεπωκότες ἐξυπιδέζονται τὴν κεφα-
 λὴν. Ὁ μὲν γὰρ εἶνος καρβαρινός, ὁ δὲ κριθίνος κεραιτικός. Αἰστο-
 τελες scribit, eos qui vino temulenti sunt, in faciem pronos
 vergere; qui vero hordeaceum bibunt, in caput resupinari,*

D

quis

quia, ut nimio vino cupit gravatur: sic potu hordeaceo veter-
 12 *nosum fit & somnolentum.* Videtur nempe hoc velle Philo-
 sophus, eos qui vino appoti sunt probe, in omnem partem
 labi, dextram, sinistram, pronos supinosque: at vino ex
 hordeo ebrios tantum supinos concidere: vel vino madi-
 dostantum pronos, hordeaceo potu largius invitatos in
 13 dorsum procumbere & supinos. Posterioris assertionis
 causam putat esse, quod vinum sit *καρφαλέον* & caput va-
 poribus repleat, qui id gravent & veluti *βάρε* seu pondere
 14 deorsum impellant, ut proni concidant; *πίνον* vero, sive
κεῖνον potum sensus potius ligare, & veterno aut caro quid
 simile inducere, quibus qui laborant, in dorsum & supini
 15 soleant procumbere. Rem pluribus aliquanto diducit Le-
 vinus Lemnius de Occult. nat. mirac. lib. II. cap. XIX. *Quam*
autem omnes, inquit, madidi vinoque, perfuncti ridiculos Comi-
cosque mores exprimant, tum nulli magis moriones agunt, ri-
sumque obvis excitant, quam vultum atque oculos gestusque spec-
*etamus, quam qui ex *Ζυθο*, quæ nobis *biria* dicitur, temulenti*
sunt. Illi siquidem non in omnem partem corruunt, sed re-
trorsum duntaxat & supini. Qui vero ex vino ebrietatem
contraxerunt, antrorsum pronunt, ac prona decumbunt. Sic
ut isti genas, frontem, faciem naresque inutile est: illi scapu-
las & occipitium, ubi in terram devolvuntur. Quod ipsum
etiam spectare licet, ubi inter pocula somno corripisolent. Ex
*cervisia enim *uvidi*, capite in cervices devoluto, hiantique ore*
dormiunt. Ex vino autem facie mentoque in pectus inclinato.
*Ratio est, quod fugri vaporesque ex vino *σνίπις*, partesque cor-*
*poris anteriores occupant: ex *κέρβισσα* occiput, partesque posticas*
obsident. Quo fit, ut isti obliviosi sint ac somnolenti, minime-
que loquaces ac clamosi. Paullo aliter, & ex propriis princi-
piis rem expedire conatur magni olim nominis philoso-
 phus, Franc. Bonamicus lib. III. de Alimento, cap. XIX. &
 prater

præter mentem Aristotelis præsupponit vini potiores ad la-
tera, zythi amatores antrorsum ferri. Verba ejus sunt ista:
Zythum (potus ex hordeo quicumque) crassius est atq; fri-
gidius: quare in majori copia potandum est, ut inebrietur; &
difficilius coquitur: obtinet ergo multum materia: propterea
pondus affrens thoraci, detrahit primum. Hac enim est gra-
vium natura, ut perpetuo subsideant. Quod si quo modo vini
catur: crassos fumos exhalat ad caput, ubi sunt commissura
nervorum: proin sicut mortui, dissoluti compagibus universi
corporis, supini jacent: sic ebrii ex zytho. A vino autem non
requirunt tanta materia copia, quæ pondere deprimat; neq;
tam crassi vapores exhalantur, qui conjunctionem universi
corporis revellant; ergo neq; prout, neq; supini. Prout autem
materia delata est ad hepar, aut ulterius pervenit ad cor; sic
in sinistram dextramve partem procumbunt, & pars oppressa
delabitur. Nam fumi exhalati à vino prius tentant caput,
quam corpus vini, totaq; materies se contulerit in loca cōctio-
nis. Si ergo talis fuerit, ut prius digeratur, quam perveniat
ad cor; ad dextram declinat, ubi residet hepar: si quid ulteri-
us flagites, transilit hepar; quare deflectit ad sinistram. Hic
namq; materia rationem habemus, non autem principii, quod
manifesto vergit in dextram & in anticam partem, est etenim
in mucrone principium & in ventriculo dextro; quod deflectitur
in eas partes. Namq; hoc in ebrietate statuendum est, eam fi-
eri in secunda cōctione, qua ministratur ante, quam alimen-
tum delatum fuerit ad caput, indeq; tanquam postliminio re-
dierit ad cor. Nactenus Bonamicus. Obscura vero sunt ei-
us hæc verba, nec intelligi queunt, nisi tota ejus de nutritio-
ne doctrina prius explicetur: quod facere non hujus est
loci, nec, ut fiat, necessum est. Frustra enim in eius rei ra-
tione reddenda laboramus, quæ non uno semper & eodem
modo se habet. Experientia siquidem testis est, & quidem 16

- omni exceptione maior, non vinum tantum, sed & horde-
 accos potus caput gravare, & καρβαριὰς esse, ac καρβα-
 ρίαν inducere, quam *capitis gravitatem* ex humorum & ex-
 crementorum repletionem vocat Hippocrates lib. de vict.
 17 rar. in morb. ac. Et vicissim vinum etiam *καρβαρὶον* quid in-
 ducere valet, æque ac pinum, cæteri que potus hoc genus.
 Et tam vino quam pino largius invitatos, nunc pronos,
 nunc spinos, concidere, nunc In latera ferri conspiciamur.
 18 Ipse Polyphemus Homericus Odyss. ix. ab vii, seu Ulysse,
 non pino, sed meraco Liberi flore sauciatus, non pronus
 statim, nec in latera, sed supinus primùm, tandem cervice
 obliquatus procubuit.

Ἦ γὰρ ἀνακλιθεὶς πῶς ἐν ὑπὶ τοῦ ἀλφάρ ἐπειτα
 κἄν' ἀποδοχῶς πᾶν ἄχνηται.

*Namq̃ reclinatus cecidit resupinus: & inde
 Crassa obliquatus tacuit cervice.*

Ubi igitur experientia, & quæ insensu incurrunt, fidem
 rei faciunt, ἐνθ'is fuerit rationum conquisitis momentis,
 ut contrarium aut diversum quid ostendat, allaborare.

CAPUT SEXTUM.

SUMMARIA.

1. Βρύτων. 2. Βρυτίων, diminutivum. 3. an à verbo βρύω.
 4. Versus de eo Sophoclis. 5. à Casaubono emendatus. 6. duo
 item versus AEschyli. 7. Archilachi versus. 8. Similiter e-
 mendati. 9. αὐλὸς κρητὶς. 10. ἑλὺζεν. 11. καρβαρία. 12.
 de bryto Hecataei locus. 13. Βρύτων Paonum potus. 14. de
 bryto locus Hellanici. 15. & Theophrasti. 16. Pro βρυτίων
 Barchius legit βρυτίων. 17. & apud Hesychium, βύρ, ζυθον
 18. item pro βρυτῶ βύρην. 19. Cluverius βρυτὸν. 20. Κον-
 σεις βύρ. 21. De lectionibus omnibus dubitatum.
- 1 **S**I Athenæum sequi velimus, de βρύτῳ nunc porro nobis
 agenz

agendum erit. Is enim dicto jam libro x. hoc portionis ge-
 nus τῷ πινῶ proxime subjungit, & similiter οἶνον κέρσιον, seu
 vinum hordeaceum appellat. Hefychius nominat βρυτίον, 2
 quod diminutivum est à bryto, ut ζυδίον à zytho. βρυτίον,
 inquit, πῶμα ἐκ κέρσις. βρυτίον, πᾶν τὸ ἐκ τελευθῆς ποτὶν. 3
 Quas voces, haut scio, an non recte deducas à verbo βρύω,
 quod est germino: quod & Abrah. Wernernum monuisse vis-
 deo Orat. de Cervis. Coquebatur enim, ut in loco de po-
 tibus hordeaceis omnibus dicemus, ex hordeo madefacto,
 & post aliquam corruptionem germinante & ligulas emit-
 tente. Athenæus de bryto auctorum aliquot, vetustissimo-
 rum sane, adducit in testimonium loca, sed admodum cor-
 rupta, quæ tamen subungere libet. Agmen eorum ducit 4
 Sophocles, cujus iste est versus in Triptolemo:

βρύτον ἢ τὸν χερσαῖον ἢ οὐρεῖν,

Jacobus Dalechampius Latine vertit:

Brytum terrestrem in alvum non dimittere.

Is. Casaubonus, quod sensus sibi non constet, in Animad: 5
 vers. ita legit, versumque complet:

βρύτον ἢ τὸν χερσαῖον ἢ ἐν τῇ χαμᾷ.

quod Latine dices:

Humidæ terrestrem brytum profunderè.

Auctorum aliter est Æschylus, cujus isti versus in Lyeurgo, 6
 prorsus obscuri:

καὶ μὲν τῶν δ' ἱππῆες βρύτον ἰχθυαίνων χερσῶν,

καὶ σκυροκόπῃς τῶν ἐν αἰδρῆσι σέγγῃ.

Dalechampius hæc pluribus περιφράζει:

Iam inde brytum bibebat temporis spatio seipsum ex-
renuans,

Ac sub virili recto cum gravitate modestiag, sese tun-
dens.

Alii in hunc modum transferunt:

*Hinc brytum bibisti, eto macilentus,
In adibus quas fortes viri & generosi inhabitant.*
Nos Davi sumus non Oedipi, proinde Lectori iudicium re-
7 linquimus. Sequitur vero apud Athenæum auctor tertius,
Archilochus, qui Olympiade LXIV. floruisse creditur. Ejus
versus sunt:

Ἐπερ αὐλῶ βρύτοι ἢ θράξ ἀνὴρ
ἢ φρυξ ἐβρυζε, κύβδ' αὖτ' ἢ πι ποικύμην.

Vertit iterum Dalechampius:

*Ad cibam brytum, ut Thrax quispiam
Sorbebat, aut Phryx, prono bibens corpore.*

8 Ego primum versum metri causa sic legerim:

Ἐπερ ὡρ' αὐλῶ βρύτιον ἢ θράξ ἀνὴρ.

alterum emendat Casaubonus, legitque:

9 ἢ φρυξ ἐβρυζε κύβδ' ἢ πι ποικύμην.

Αὐτὸν autem in priori versu Casaubonus interpretatur κρη-
τὸν, sive *scatebram*, quæ aquam fundit. ut Homerum ait
10 sumsisse. Pro βρύτιον reponit ἐλίζον, quod est *scaturire*, &
11 si active sumas, effundere. Pro κύβδα, quod nullius est si-
gnificationis, legit κύβδα, Hesychio Amathusiurum
lingua *sanguinem* denotans. Unde versus ipsos Latine ita
vertere licet:

*Velut ex scatebra bryttium Thrax quispian,
Aut Phryx: ita exsuebat agra sanguinem.*

Loquutus enim fuisse videtur Archilochus de muliere quæ
12 dam sanguinis spūto laborante. Pergit vero Athenæus &
Poëtis, qui bryti meminere, addit Hecataum ex Histori-
cis, Archilochi cotraneum: ut quem eadem Olympiade
LXIV. vixisse testatur Suidas. De eo autem ita scribit: Ἐν
τῇ ἑυρώπῃ παλαιὰ φησὶ πίνειν βρύτον δὲ τῶν κρητῶν
καὶ οὐβίῳ δὲ κίγχεα καὶ κορυζῆς. In Europa Periodoais
(nempe Hecataus) Paonas bryttum ex hordeo bibere, & pa-
rabi.

rabiam ex milio & conyzā paratam. Unde discas *brytum* Pa. 13
 onum fuisse potum, quæ gens eadem erat cum Illyribus:
 quem tamen Thracibus etiam & Phrygibus familiarem ex
 adducto Archilochi loco cognoveris. Addit vero tandem 14
 Athenæus & Hellenicum, Herodoto contemporaneum,
 natum Olympiade L x x, adscribitque verba ex ejus libro,
 quem κῆτεες inseribit, sive *de urhium conditoribus*: πίνουσι
 οἱ βρύτον ἐκ ῥίζων καὶ ἀπὸ τοῦ θεῶν ἐκ τῶν κριθῶν. *Brytum*
 verò bibunt ex radicibus, ut *Thrares* ex hordeo. Ubi iterum
 observabis βρύτον non tantum ex hordeo olim confici so-
 litum, verum etiam ex radicibus. De *parabis* vero in *sa-*
baia diſcitur sumus. *Bryti* demum præter ceteros etiam 15
 mentionem facit Theophrastus Hist. plantar. lib. iv. cap. x.
 Ita enim de foliis malinathalla loquitur: ταῦτα (φύλλα)
 σικωράγοιτες οἱ κτῆ τῶν χωρίων, ἐφ' ἃντες ἐν βρυτίῳ τῷ ἀπὸ τῶν κριθῶν
 θῶν, καὶ γίνετ' ὀλκία σφόδρα. χρωτίζαι δὲ πάντες ὡς αὖτε τετα-
 γήμασι. *Folia incolæ* (ad Nili flumen habitantes) *legentes*,
in hyæo coquunt hordeaceo, quæ admodum dulcissima evadunt, his-
 que pro bellariis utuntur. Cæterum diximus ex intervallo,
 quando de πῖνῳ agebamus, τὸν πᾶν Barthium αἰν τῷ πῖνῳ
 legere πῖνον, ut *bira*, sive *biera* Germanorum & Gallorum 16
 potus intelligatur. Idem hic etiam eo se labi scribit Adver-
 sar. lib. xi. cap. xxxii. ut pro voce βρύτιον apud Hesychium
 legat βυρύτιον ut alludat appellationem *bira* aut *biera*,
 vox detorta ad Græcam pronunciationem. Dubitat insu- 17
 per, an non byram nostram & zythum conjunxerit Hesy-
 chius, alteramque vocem ex altera explicaverit, scripserit-
 que non βυρύτιον, sed βύρ, ζύτον. Mox etiam apud Athe- 18
 næum, ubi βρύτῃ vox occurrit, omnibus locis rescriben-
 dum conjicit βύτιον. Sed & Philippo Cluverio Germani 19
 antiq. lib. i. cap. xvii & Abrah. Wernero, loco adducto
 video placuisse βρυτίον, ex quo *biera* Germanicæ origo
 dedu-

20 deduci queat. Et jam ante omnes istos Barthium, Cluverium & Werncerum, medicus doctissimus Balduinus Ronseus Epist. Medic. xl. notavit, ex *ἑρῦτα* vocabulo, parva literarum transpositione, & posterioris syllabæ *δοπονωτῆ*, fieri βῶρ, & inde *bieram* nostratium. Verum ultima hæc originationo licentiæ nimium sibi sumit. Si namque ex voce dissyllaba syllabam alteram prorsus tollas, alteram pro libitu transponas, facile cuivis voci, quamcumque velis, originem tribuere possis. Derivationes cæteræ, licet ingeniosæ sint, & plausibiles, tamen vix verisimile sit, apud auctores illos omnes ac singulos, qui *bryti* meminere, Sophoclem, Æschylum, Archilochum, Hecataum, Hellanicum, Theophrastum, Hesychium, textus ubique fuisse corruptos, nullumque eorum codicem repertum mendii ejuscemodi expertem. Igitur rem potius in medio relinquimus, & de emendationibus istis ex veteri Græcorum formula pronunciamus: *Non liquere.*

CAPUT SEPTIMUM.

SUMMARIA,

1. *Curmi Dioscoridis.* 2. *Posidonio Stoiico corma.* 3. *a pud quidam male lectum, dercoma.* 4. *quod tamen resines* 10. *Isaaci.* 5. *& Germanica vult esse originiis.* 6. *Durke, ca. stigare, vox Danorum.* 7. *Iac. Dalec hampy παρόγαυα.* 8. *Posidontus explicatus.* 9. *Isaaci dimissus.* 10. *Curmen, idem cum curmi.* 11. *Armen / saginatio, Arme / cibus Bobemis.* 12. *Krome / Germanus mica panis.* 13. *Tæ curmi derivatio ex antiqua voce Britannica.* 14. *Curmi, ancæmum Vlpiani.*

1 **D**ioscorides lib. 11. cap. LxxxI. meminit potus ex hordeo, quem κοῦρμι vocat, καὶ τὸ καλόμενον δὲ κῦρμι, inquit,

quit, οὐκ ἀζόμενοι ἢ ἐκ κρήνης. ὡς καὶ πάλιν οἶνε πύματι πολλὰ-
 κισ χρώεται. *Fis ex hordeo etiam potus, quem curmi vocant,*
eoq. saepe loco vini pro potu utuntur. Posidonius, Philoso-
 phus Stoicus, lib. de Hist. Celtar. agens de ipsorum convi-
 viis & potu, apud Athenarum lib. iv. *corma* appellat, & ex
 tritico parari notat. Locum adscribo integrum: τὸ ἥμιθ-
 μείον ἐστὶ, ὅθεν τῆς πλυστύνον οἶνον ἐξ ἰταλίας, καὶ τῆς
 μασσαλιανῶν χώρης ἀναχόμενοι. ἀκραίον ἢ ἕλιον. αἰσίον
 δὲ ὀλίγον ὕδαρ ἀναμίγνυν. ὅθεν δὲ τοῖς ποσειδεύουσι ζυθον
 πύρινον μετὰ μέλιον ἀσκάσμενοι. ὅθεν δὲ τῆς πολλοῖς καθ'
 αὐτό. καλεῖται δὲ κόρμα. Quem locum sic interpretor. *Lo-*
cuples vinum bibunt ex Italia advectum & Massiliensium
regione: atq. id meracum: interdum pauca aqua permixtum.
Ab inferioris conditionis hominibus zythum triticeum bibi-
tur, cum melle paratum: à vulgo autem per se, dicitur vero cor-
ma. In ultimis his Posidonii verbis legebatur jam olim, κα-
 λῶ δερκομα, nullo sensu. Unde mendum loco subesse ad ver-
 tens primus Joan. Ruellius lib. ii. de nat. stirp. cap. xix. feo-
 licissima conjectura legendum censuit, καλεῖται δὲ κόρμα,
 Nec aliter in codicibus MSS. legi postmodum observavit es-
 ruditiſſimus Casaubonus Animadv. in Athen. ad hunc lo-
 cum: At Joan. Isaciſ Pontanius Glossario Prisco Gall. in 4
 voce dercoma, retinet τὸ δερκομα apud Posidonium, & Gera-
 manicæ vult esse originis, vestigiumq. vocis superare pu-
 rat in lingua Cimbrica sive Danica, in qua vox *durche* (in 5
 finitivum aī esse) sic cōercere, castigare. Atque ita δερκομα
 aī esse, non zythum triticeum, sed vinum aqua tempera-
 tum, & quasi castigatum: idq. contra mentem Posidonii,
 sive *corma*, sive *dercoma* apud ipsum legatur. Verum con-
 textum Græcum inspicere insuper habuit, vir eruditus, La-
 rinæq. tantummodo editioni fidens, deceptus est: Posi-
 doniumq. non de triticeo aliquo potu, sed tantum de vi-

no seu mero, seu aqua temperato locutum putavit. Aut
 6 enim interpres, Jacobus Dalechampius, vir alias undiqua-
 que doctissimus, festinatione quadam, ut facile in tam ma-
 gno opere fieri potest, aliqua inter vertendum omisit: aut
 exscriptor potius, sive editor, quæ versæ erant, mutilate,
 omisissæque integra periodo edidit hoc modo: *Locupletes*
vinum bibunt ex Italia pettium vel Massiliensium regione, &
 7 *id merum: interdum aqua paululum affundentes: dercoma id*
vocant. Quæ si cum nostra versione, quæ integra est, quis
 conferat, manifeste cognosceret, non hoc voluisse Posidoni-
 um; Celtas locupletes ex Italia aut Massilia bibere vinum,
 nunc merum, nunc aqua pauca mixtum, & hoc vocari *der-*
coma: Sed hanc fuisse eius sententiam; Celtas locupletes bi-
 bere vinum ex Italia & merum & mixtum, pauperiores zy-
 8 thum triticeum cum melle, vulgus infimum zythum per
 se, sine melle & hunc vocari *δύσπομα*, seu potius *νόσπμα*, ut
 esse diximus in MSS. Atque ita derivatio nominis illa ex
 lingua Cimbrica, desumpta à vini temperatione & castiga-
 9 tione, cujus nulla apud Posidonium facta mentio, per se con-
 cidit. Retinemus igitur *τὸ corma*, quod aliis etiam *curmen*
 dictum fuit. Lexicon Philoxeni: *Curmen*, *ῥοδὸν δὲν δὲν*.
 Ubi per *σῖτον* intelligitur *frumentum*, ex quo fit potus. Abr.
 Wernerus Orat. de Cervis. Hebræum esse censet vocabu-
 lum, & denotare *lutrem aneum*, in qua potus hic coqui so-
 let. Matth. Martinus Lexico Philolog. *curmi* à voce Sla-
 10 vonica esse conjicit. Bohemis enim, inquit, *Krmen* / est *sa-*
ginatio, *σῖσις*; à *Krme* *ferculum, cibum*; & *curmi* est *me-*
 11 *diocris*, & pingue faciendi vim habet. Ita Germanis *Krome* /
 12 *medulla panis*; *Kruhmlen* / *in micas frangere*. Vicinum ex-
 13 iam ait esse Germanico *Korn* / *frumentum*. At Guillelmus
 Cambdenus in Descript. Britann. ubi agit de Comitatu &
 opido Darbiensi, cervisæ optimæ coctione celebrato, ex eo,
 quod

quod Dioscorides in Curmi descriptione subjungit, similes
ta curmi potiones etiam in Occidentali *Hibera & Britan-*
nia ex tritico parari; pro *Hiberia* aut *Iberia* quidem voca-
 bulo vocem *Hibernia* reponit: cervisiam verò, quam An-
 gli hodie *alam* vocant, Britannos, antiquo vocabulo
Κεϋρω ait appellasse, & ex hoc corrupto hodie perperam
 apud Dioscoridem legi *curmi*; Verum nos ea nunc in me-
 dio relinquimus. Gregorius Holoander ad Ulpianum in L. 14.
 si quis vinum. D. de trit. vino & ol. leg & Guidus Pancirol.
 lus Var. Le&t. lib. II. cap. LXXXV. pro *carno* quod habet Ul-
 pianus, substituunt *curmi*. Verum ea de re in ipsa cum his
 storia videbimus.

CAPUT OCTAVUM.

SUMMARIA.

1. Hispanorum potus *celia & ceria*. 2. *deys* locus Plinij.
3. de *celia Flori*. 4. vocis indigena, apud *Florum* acceptio.
5. de *celia* locus Orosii. 6. de utraque locus Polybii. 7. *Celia*
 an à calefaciendo dicta. 8. an eadem cum *Oela* Anglorum. 9.
Ceria an à colore cereo. 10. aut à Germanico *gehren/epulari*.
11. aut *Gehren* fermentare. 12. *celia & ceria* an idem po-
 tus.

Hispanorum ex frumento potus *celia & ceria* erant. U
 triusque meminit Plinius lib. XXII. cap. XXV. Et frugum
 quidem hac, inquit, sunt in usu medico. Ex iisdem sunt &
 potus, ut *zythum* in Aegypto, *celia & ceria* in Hispania. Me
 minit *celia* etiam Florus qui sub Trajani principatu vixit,
 ubi de Numantinis ait: Eo necessitatum compulsi, ut destina-
 ta morte in periculum ruerent, quum sese prius epulis, quasi
 inferiis implevissent, carnis cruda & *celia*, sic vocant indige-
 na ex frumento potionem, Ubi tamen vir clarissimus Joan-

- Freinsheimius ex MSS. Palatinis pro *indigena*, legit, *indigenam*, scilicet *portionem*, hoc est, *ἰνδύων ποῖα* ut explicat illustis Salmasius. Floro adde Orosium, qui sub initium seculi quarti floruit, & lib. v. cap. vii. de iisdem, & paulo plenius quidem, sic scribit: *Ultimo omnes duabus subito portis eruperunt, larga prius portione usi, non vini, cuius scraxis locus non est, sed succo tritici per artem confecto, quem succum à calefaciendo celiam vocant.* De potibus Hispanorum iisdem, licet nomen eorum non exprimat, capiendus est Polybius apud Athenæi Breviatorem lib. i. ubi tradit in ædibus Hispani cuiusdam regis, qui Phæacum luxum æmulabatur, stetit *κρατῆρας ἐν μέσῳ τῆς οἰκίας ἀγρυπῆς ὄντας καὶ ῥευσσῆς, πλοῖπος οἶνι κρείδον*, crateras in medio atrij, argenteos aureosque, plenos vino hordeaceo: celia puta, & ceria. Cæterum de celia originatione Orosium post duo fere secula sequitur Isidorus Orig. lib. xx. cap. iii. & à calefaciendo deducit; quasi *caliam*: sed absurdius, ut videtur Hadr. Junio Animadv. lib. ii. cap. xii. & Jo. Isaacio Pontano Glossario Prisco. Gallico, quod vox non Latina sit, sed Celtica, Isaacius vero eandem putat cum *oela* & *ala* Anglorum, qua de re suo loco dicemus. *Ceriam* Jo. Ruellius lib. ii. de nat. stirp. cap. xix. & Junius loco adducto, à colore cereo derivant. At Ger. Jo. Vossius lib. i. de vitis sermon. cap. iv. & Matth. Martinus Lexico Philolog. dici malunt *ceriam*, non à Latina quapiam, sed Celtica voce *Ἐθρην*/ quod Germanis etiam hodie est *vesci, epulari, concoquere*: nempe quod vim habeat alimentis, potusque sit alibilis. Isaacius contra originem vocis accessit à *Ἐθρην*/ quod Belgis (quemadmodum Germanis etiam superioribus) ait esse, quando potus fermentatur, ut ita loquar, sive à recenti coctura in spumam elevatur. Abrah. Wernerus Orat. de Cervis, utramque & Ceriam & Celiam, per *μεσηστis* literarum à *beria* Germanica derivat.

rivatas. Vossius vero & hoc addit, Hispanos mutata litera R in L, fecisse ex *ceria*, *celiam*: ut uterque ita potus unus sit idemque, nec diversus. Huic tamen hac in re assensum præbere nequimus. Licet enim tam *celia*, quam *ceria*, potus sit ex frumento, atque in hoc uno convenient: diversum tamen à *celia*, *ceria* esse nomen, & *celia* à *ceria* non minus quam *zythi*, potumque à nobis enumeratorum aliorum, vel ex Plinio docemur; quem diserte, ut *zythum* in Ægypto, ita in Hispania tum *celiam*, tum *ceriam* ex frugibus esse potus, adfirmare diximus, nomine tamen inter se differentes.

CAPUT NONUM.

SUMMARIA,

1. *Camum*. 2. *Vlpiani ex Digestis locus*. 3. *eius sensus*
4. *zerzaphum*. 5. *cicernum*. 6. *lectio vulgaris æreñsa*. 7. *camum, an cammarum Apicij*. 8. *an carmi Dioscoridis*. 9. *an lora*. 10. *vinum δελτιον*. 11. *vinum δελτιον*. 12. *ζαμια*. 13. *lora an defrutum*. 14. *an δελτιον*. 15. *defrutum & sapa differunt*. 16. *camum an cibis porabilis*. 17. *camulae cibis*, *Cælij Aureliani*. 18. *eius lectio alia explicata*. 19. *camum an vinum chamadrices*. 20. *camum proprie quid*. 21. *de eo Prisci Panisi locus*. 22. *& Simonis Iannensis*. 23. *camum ab Hebræo cham*.

VLPIANUS] Cuius, qui sub Alexandro Severo Imp. maxime floruit, circa salutis nostræ annum cccxxiii. meminit, potus ex frugibus, quam *camum* vocat, in L. si quis vinum, ix. D. de trit. vino & ol. leg. ac sub vino legato cam contineri negat. Verba legis omnia, quod de ipsis deinde 2 plura dicenda sunt, adscribam. *Si quis*, inquit, *vinum legis, veris, omne continetur, quod ex vinea natum vinum perman- sis. Sed si multum sit factum, vini appellatione non continebi-*

tur propriè, nisi forte paterfamilias etiam de hoc sensit. Certe
 zythum quod in quibusdam provinciis ex tritico, vel ex hor-
 deo, vel ex pane conficitur, non continebitur. Simili modo nec
 camum, nec cervisia continebitur. Nec hydromeli. Quid con-
 dicunt? nec hoc puso, nisi alia mens testantis fuit. Oenomeli
 plane, dulcissimum vinum continebitur. Et passum, nisi cum
 traria sit mens, continebitur. Destrum non continebitur,
 quod potius conditura loco fuit. Acinaticum planè vino conti-
 nebitur, Cydoneum; & si qua alia sunt, quæ non ex vinea fa-
 unt, vini appellatione non continebuntur. Item acetum vini
 appellatione non continebitur. Hac omnia ita demum vino no-
 mine non continentur, si modo vini numero à testatore nō sunt
 habita, alioquin Sabinus scribit, omnia vini appellatione con-
 tineri, quæ vini numero paterfamilias habuit. Idcirco & ace-
 tum, quod vini numero paterfamilias habuit, & zythum &
 camum, & cætera, quæ hominum affectione atque usu vini no-
 mine habebuntur, si acetum quis legaverit, non continebitur
 legato acetum, quod vini numero testator habuit. Embamma
 3 autem continebitur, quia aceti numero fuit. Vult nempe
 Icius, zythum, camum, & cervisiam, & alia, quod ex vi-
 nea, ut loquitur, non fiant, vini appellatione, aut vino à tes-
 tatore legato, non contineri, nisi alia fuerit mens testantis,
 atque hic ea pro vino habuerit: quemadmodum hominum
 affectione & usu pro vinis haberi possunt, quæ vina propriè
 non sunt. Quanquam vero hic loci sensus sit, nihilominus
 non pauca in eo à recentioribus Icius, virisque doctissimis
 4 aliis in dubium vocari cœpere. Et primo quidem, pro cerce
 zythum, olim legebatur ζεϑϑϑϑϑϑ, vox nihili & nullius
 significatus; pro qua primùm Alciatus lib. i. prætermis-
 5 posuit cicernum, ac si intelligeretur potus is, quem Iulianus
 Imp. in Epigrammate, quod suo loco dabimus, ρεϑϑϑϑ &
 ρυποϑϑϑϑ, ἑρσοϑϑϑϑ, seu hircosum, frumentigenam & filigine-

um vocet. At postmodum idem Alciatus pro zythum 7
 zythum substituit. Hæc autem & verissima est lectio, & ab o- 6
 mnibus mox recepta. Deinde pro verbis, *ex pane*, Alcia-
 tus in lege dicta rescribit, *ex farre*: lac. Cujacius lib. II. Ob-
 servat xxx. & lib. xxiv. obs. xxxix. *ex panico*. Neuter ca-
 nim persuadere sibi potuit, *ex pane* potionis quoddam ge-
 nus olim fieri consuevisse. Ego vero vulgatam lectionem
 retinco, & *ex pane* tale quid fieri solitum, in progressu do-
 cebo. Pergo vero ad *cam* nomen. Hoc, quod nullibi a-
 pud Latinos id sibi lectum meminerit, observatione digni
 censet Catellianus Cotta I Crus, in Memorabil. Alii vero,
 quod nec ipsi id alibi legissent, spurium credidere & *camo-*
græum. Eruditissimus Cujacius, subdubitans quid esset *ca-* 7
um, primo *loram* esse putavit, & rei probandæ Apicii lo-
 cum adduxit ex lib. II. de Re Culin. cap. II. ubi is ait: *Cam-*
marum, vel defutum immittatur, quod Romani *loram* vos
 cant. Legit autem pro *cammaro*, *camum*. Mox tamen du- 8
 bitat an *camum* non sit *curmi*, Dioscoridis, quum apud Ul-
 pianum proxime post *zythum* nominetur, *curmi*, ut similis
 ter sit apud Dioscoridem. Quemadmodum & Gregor. Ha- 9
 loander ad dictam legem, & Guidus Pancirollus Variare
 Lect. lib. II. cap. Lxxxv. pro *camo* tō *curmi* substituerunt.
 Verum de *lora*, sive *lorea*, ut vocat Agellius lib. x. cap. xxiii.
 aut *loriola*, ut Varro lib. I. de vita Pop. Rom. primum fal-
 litur Cujacius. Neque enim hæc ex hordeo fit aut frugibus,
 ex quibus *zythum*, & *cervisiam*, & *camum* fieri notat Ul-
 pianus. Ac licet *lora* jure vinum dici nequeat, ut dicit Pli-
 nius lib. xiv. cap. ix. tamen nec pononibus ex frugibus ad-
 dici potest. Quin veteribus ad vina potius refertur, & voca- 10
 tur *vinum secundarium*. Græcis δ' *ἀγρίος*. Dioscoridi lib. v.
 cap. ix. οἶνος ἐστὶ δ' *ἀγρίος*, qui Helychio, ὁ μὲν τὰ τὸ ὕδωρ ἀπὸ
 χυτῆναιος τὰ γάμφυλα, *cives*, quæ tamen verba vel corrupta
 vel

- vel mabilia sunt. Pollux lib. vi. cap. ii. vocat οἶνον παῦλον
& πρυμφάριον, nullum pretii & quasi vini facem, in compa-
- 11 ratione ad vina proprie dicta. Sacrae literae Numerorū, cap.
vi. vers. iii. & Hippocrates noster lib. de vi&. ratio in morbi
ac. nominant οἶνον, seu ποτὸν δὲ παμφύλον, potum aut vinum
ex vinaceis. Cato de Re rust. cap. xxv. & lvi. inter familiae
potiones recenset; Plinius loco dicto inter vina operaria.
- 12 Auctor Geopon. lib. vi. ex Anatolio θυμέρας vocat, & de-
scribit, ac πόμα esse ait οὐκ ἀνδρὶς τῆς ἀγροίκου, potionem ru-
sticā non insuavem. Præterea, heet sæpius lora mentio fiat
apud auctores, nemo tamen ex omni eorum numero ca-
mum appellavit, ut adversus Cujacium argumentabatur
Hier. Mercurialis Variar. Lect. lib. v. cap. i. Apicii vero lo-
cum à Cujacio adductum quod attinet, haud liquet an de
camo is ibi loquatur. Atque ut maxime de eo loquatur, &
cammarum ibi sit camum; tamen non camum, sed, quod
proxime sequitur, defrutum, loram esse Romanis, affirma-
13 re videtur. Et tamen ne sic quidem verum diceret. Defru-
tum enim non lora illa est, de qua locuti sumus, sed mu-
stum decoctum, & coctione imminutum, quemadmodum
- 14 & sapa; quam οἶνον σίραιον vocat Hippocrates lib. i. & ii. σῆ-
ροναια. Græcis aliis est ἐψημα. Galenus in Explic. voc. Hip-
poer. ἐψημα, ὅπερ σίραιον. Helychius: ἐψημα, ἐπεὶ ἴνιοι σί-
ραιον καλεῖσθ' ἄλλοι γλυκύ. Plinius lib. xiv. cap. ix. Siraum,
- 15 quod alii hepsema, nostri sapam appellant. Hoc tamen, si pro-
prie magis loqui velimus, defrutum & sapa differunt, quod
illud sit mustum decoctum ad tertiam, hæc ad mediam par-
tem, ut docent Varro lib. i. de vita Pop. Rom. apud Noni-
um, & Plinius loco dicto. Immo Celsus lib. ii. cap. xix.
defrutum eo firmitus esse censet, quo magis sit decoctum.
- 16 Videt etiam Columellam lib. xii. cap. xx. & xxxi. Igitur
Hier. Mercurialis loco adducto camum fuisse ait potionis
genus

genus ex variis rebus commixtum, quod *cibi potabile* formam retulerit, & quia peculiare quid fuerit uni alicui nationi, non esse mirum putat, si à plurimis tacitum fuerit & ignoratum. Adducit opinioni suæ stabilendæ verba Cœlii Aureliani, qui de pronis in catalepsin ita loquitur lib. II. Accut. pass. cap. x. *Sciendum igitur, quod hac passio ex iisdem causis antecedentibus fit, quibus alia quoq; passionēs efficiuntur, indigestione, vinolentia, camalicibo, & horum similibus rebus.* Verum quis per *camum* credat *cibum potabilem*,¹⁷ aut per *camalem cibum* intelligi *camum*? potionem nempe illam, quam Ulpianus tam arte cum zytho & cervisia coniungit, ut sub idem genus concludat? Quam etiam causam credemus Ulpianum habuisse, ut quæreret, an *cibus potabilis* sub vino contineretur? Tale quid enim de cibo, utcumque liquido, vel cogitare absurdum fuerit. Adde quod¹⁸ in plerisque Cœlii editionibus non legatur, *camali cibo*, sed *carnali cibo*; ut videatur intelligi multus esus carniū. Hanc autem lectionem genuinam esse, vel illud probat, quod mox Cœlius addit, passionem *cam* infestare potissimum homines edaces; qui nempe carnivori sunt, ac multum carnis solidiorisque cibi absument. Alia adhuc est opinio Andr. Aleiati, qui lib. I. prætermittit, in voce *chamum*, ex eo, quod Dioscorides lib. V. cap. xxxvi. *vinum* nominat *chamadrites*, quosdam inde putat extorsisse *chamum*. Verum non *chamum* est apud Ulpianum, sed *camum*, & vino contineri negatur. *Vinum* vero *chamadrites* verum est vinum, *chamadryos* sapore tantum imbutum, ut vinum *absinthites* sapore *absinthii*; quæ vino legato contineri, non excludi debent. Itaque *cam* vocem apud Ulpianum retinemus, atque id non *loram* esse adseveramus, nec *cibum potabilem*, aut *camalem*, nec *vinum chamadrites*, sed *potum ex hordeo*; qui tamen non soli Ulpiano, sed aliis etiam²⁰

21 isto nomine appellatur. Testem adducto Priscum Paniten,
Sophistam, qui Theodosii Junioris arareffloruit, cujus ex
Eclogis Hist. Goth. hæc verba: Ἐκομίζοντο δὲ καὶ ἐν τοῖς
μυθοῖς ἡμῶν ὑπάρχοντες, καὶ τὸ ἐν κείνῳ χορῶν μένοντες
μακάριοι βάρβαροι, καλῶσιν αὐτόν. *Ministri vero, qui nos*
sequebantur, advehebant nobis ienchrum seu militum, potro-
22 nemq; ex hordeo, quam barbari camum vocant. Adde Simo-
nem de Janua, sive Genuensem, quanquam recentiorē,
& qui circa annum Servatoris cl. ccLXXXIX. floruit, Ni-
colai IV. Pont. Max. Capellanum, ut vocant, & Medicum.
Ejus verba sunt in Clavifanationis, sive Synonymis: Cer-
visia, camum, foca. Item: Camum, scera, potus factus ex
23 hordeo, & aliis rebus calidis, ut ζινζίβερ & similia. Coete-
rum Matth. Martinus Lexico Philol. & Jo. Ger. Vossius
lib. 1. de vitis ferm. cap. IV. dictum putant camum ab He-
bræo cham, hoc est, calidum: quod calefaciat, calidosque
vapores & inebriantes ad caput & mentis domicilium trans-
mittat.

CAPUT DECIMUM.

SUMMARIA.

1. Laus Vlpiani. 2. in eius verbis apparens contradictio. 3. Oenomeli à mulso an differat. 4. Cenomelle, vox nihili. 5. Mulsum vino non continetur. 6. Oenomeli an contineatur. 7. Oenomeli quid Cuiacio. 8. οἶνος μελιθός. 9. οἶνος μελιχρός. 10. μελιήλα, γλυκύμελα &c. 11. μελόμελι, γλυκύμελι &c. 12. Oenomeli quid
13. Vlpiani laus. 14. Oenomelitis genus duplex Alciano. 15. Mulsum potius cibus, quam potus Plinio. 16. eius ab oxymolite differentia ex Alciano. 17. Modicum non curat Prator, 18. Conditi vox. 19. Alciati error. 20. Conditum quid bo-
dic. 21. quid veteribus. 22. simplex. 23. compositum. 24. conditum Pallada 25. Aegineta & aliorum 26. exemplum conditi simplicis. 27. Claretum, 28. exempla conditi compo-
siti.

fiti. 29. conditum vino non continetur. 30. Passum vino continetur. 31. & ad dulcia pertinet. 32. mulieribus, vino prohibito, bibere permissum. 33. à patiendi dictum. 34. aliud primum, aliud secundarium. 35. Acinaticum. 36. acinaticum, aromaticum. 37. acinaticum an lora. 38. acinum. 39. σμυλον, γλαρυ. 40. lora σκλασια. 41. ἐκπύεσμα. 42. lora vino non continetur. 43. acinaticum proprie quid. 44. Ulpiani de acinatico dubitatio unde. 45. vinum proteropum Plinij. 46. Lacryma, vinum Campania. 47. embammatis acceptio varia. 48. ut Ulpianus acceperit. 49. Accet genera varia.

Alias nunc potionum ex frugibus differentias ex instituti ratione perlegendum nobis erat: sed retinemur ab Ulpiano, quem Modestinus inter *Coryphaos legum prudentum*, sive, ut Græca ejus verba habent, νομοφύλακες νομίμων jure merito reponit in L. XIII. §. aliud D. de excusat. Ejus nomini honorem hunc habebimus, ut præter ea, quæ de *camo, lora & defunto* diximus, cætera etiam hac occasione, quorum in contextu adducta præcedenti capite legis, meminimus, elucidemus. Neque enim plane à νομοφύλακων à traditione hac nostra fuerint. Videtur autem in ipso legis principio quædam se prodere contradictio. *Mulsu* enim vino legato negat contineri, contineri autem vult *anomeli*. At *anomeli* Dioscoridis Græcorumq; cæterorum, & *mulsu* Plinii ac Latinorum, placet una eademque res esse; vinum nempe melle mixtum. quod pluribus probare operæ pretium non est. Idem vero vino contineri, & non contineri, manifestam implicat contradictionem. Pius Andreas Bartolinus in Auctario potat in quibusdam codicibus olim scriptum fuisse apud Ulpianum *anommelle*: pro quo tamen, quod inepta & nihil significans vox sit, recte is reposuit *anomeli*. Lazarus Baynus Tract. de Vasculis, ad L. XIX. cum

- aurum. §. sed cui vasa. D. de auro & arg. leg. mavult suspi-
cari locum esse mendosum, quam Ulpianum contradictio-
nis aut ignorantie accusari. At ubi mendum latere putet,
5 non indicat. *Mulsum* sane vino non contineri, certo sibi
persuasum habuit Ulpianus: idque extra præsentem locum
colligi potest etiam ex L. Idem Pomponius v. §. idem scri-
bit. D. de rei vindic. ubi ait: *mulsum ex melle & vino factum,*
suam speciem pristinam non continere. Quod si speciem pristinam
non continet, vini puta, utique nec vino continebitur.
- 6 At *ænomeli* vult contineri, tanquam vinum dulcissimum.
Tota igitur difficultas in eo posita erit, ut explicetur, quid
per mulsum, quid per ænomeli, quæ aliàs idem sunt, Vlpia-
7 nus intellexerit. Jac. Cujacius, Jctus longe doctissimus,
lib. xxiv. observ. xxxix. censet Ulpianum per *ænomeli* ino-
telligere *vinum dulcissimum*, quod tale sit *sine ulla mixtura*
mellis, vel corporis alterius, & ænomeli dicatur ut melimela,
poma dulcia. Verum ea significatione ænomelitis vocem
nemo unquam veterum, siue medicorum siue scriptorum
aliorum usurpavit, nec exemplo rem probare potuit Cui-
8 cius. Homerus Iliad. lib. 11. xx. & sæpe alibi *vinum dulce*
vocat οἶνος μελιθεῖα. Idem facit Hippocrates lib. περὶ πνεύματων.
9 alibi δινομελιζέον & μελιζέον, *vinum mellea dulcedine præ-*
ditum. Nemo ænomeli vinum dulce aut esse voluit, aut
10 interpretatus est. Nec forte compositionis ratio eam inter-
pretationem admittat. μήλα sane, si præponas in compo-
sitione γλυκύμελα, & μελίμηλα dicas, *mala sunt mellei saporis:*
γλυκύμελα, mala dulcis saporis: non secus ac χυζόμελα,
mala sunt aurei coloris: ὑδρόμηλον potio est ex aqua & malis
confecta. Ita μελίωλον, *lotus mellinus seu mellei saporis.*
- 11 At si in compositione τὸ μέλι vocibus aliis postponas, alia
& diversa orietur significatio, & μηλόμελι non erit pomum
mellei saporis, sed potus ex melle & pomis; quemadmo-
dum

*dum θαλασσομέλι, κυδωνόμελι, ὀμφακόμελι, ῥοδόμελι, ὕδρ-
 μελι, sunt potus aut conditura ex melle & aqua marina, ma-
 lis cydoniis, uvulis immaturis, aceto, rosis & aqua confectæ.*
Eademque ratione & οινόμελι potus erit ex melle & vino, 12
quem mulsū vocamus, non vinum dulcissimum. Nec la- 13
tere hoc potuit Vlpianum, virum summi ingenii, ut vocat
Justinianus in L. unica §. ne autem Cod. de ead. toll. Alci- 14
atus igitur Parerg. lib. ix. cap. ii. aliam insitit viam, ut à
contradictione liberet Jurum. Ait duplex œnomelitis ge-
nus apud Dioscoridem lib. i. cap. xii. inveniri: alterum ex
vini austeri & veteris partibus duabus, & mellis una, quod
proprie sit mulsū; alterum ex musti dulcis partibus sex &
mellis una, tempore vindemiæ confectum, quod dulce per-
maneat: & hoc esse œnomeli Vlpiani. Addit auctorem
Geopon. lib. iix. hoc ultimum parare ex decem partibus
musti & una mellis; priori vero addere costialiquid, folii,
malabathri, smyrnæ, cassiæ, nardi aut piperis: eaque ratio-
ne ultimum adhuc magis vinum manere, nec nomen per-
dere, vino autem contineri. Cui opinioni firmandæ adde- 15
re possis, mulsū ob plurimam mellis admixtionem Plinio
lib. xxii. cap. xxiv. potius cibum, quam potum appellari.
Mulsi, Inquit, senectam longam mulsis tantum nutriti so-
leravere, neq. ullo alio cibo. Vt ita mulsū esset, quod mul- 16
ta mellis mixtum majorem crassitiem; œnomeli quod mi-
norem ac dilutiorem tantum acceperit. Verum nec hoc
modo difficultas tollitur. Si namque id, quod ex vino &
melle fit, speciem suam perdit, nec vinum manet; quod
Vlpianum statuere loco proxime adducto docuimus: æque
vinum id speciem perder, quod parum, quam quod muls-
tum mellis receperit. Magis enim & minus non variant
speciem: nec minus œnomeli perdet speciem, quod parum
mellis, quam mulsū, quod multum dicitur recepisse. Ni-

17 si dicamus, Ulpianum non Medicorum more hic locutum,
 sed JCrorum, apud quos *modicum non curat Prætor*. Sed
 18 pergimus in lege ad *conditi* vocem, de qua tamen ante
 quam dicamus quid sit, notabimus errorem Alciati loco
 adducto. Dixerat Ulpianus: *simili modo nec camum, nec*
cervisia vino continebitur, nec hydromeli. Mox quærit: *Sed*
 19 *quid conditum?* Hoc arripiens Alciatus, rō *conditum* refert
 ad *hydromeli*, & duplex illud facit, aliud *simplex* Plinio di-
 ctum, & *melicratum*, seu *aquam mulsam*; aliud, *conditum*
ex aqua & melle vinum. Inepte! *Hydromel* quidem aliud
recens est, aliud *inveteratum*; aliud *crudum*, aliud *coctum*,
 ut suo loco pluribus dicemus. Nullum vero est, quod *con-*
ditum à scriptorum aliquo sit appellatum. Nec Ulpianus
conditum cum *hydromelite* conjungit, sed *hydromelite* à
 vino legato excludo, quærit porro de condito, & mox hoc
 20 etiam excludit. Neque etiam *conditum* est, ut quidem vo-
 luit Jo. Bapt. Pius Annot. Poster. cap. xxxiii. *elegantia &*
suavitate excoctum cibarium. De cibario enim dubitare aut
 quærere non poterat Ulpianus, an ad vinum legatum perti-
 neret. Dico igitur: Conditi vox aliter olim apud veteres
 accipiebatur, alio hodie significatu à *ῥῆσι, ἰατρῶν, τροφῆς* usuro
 patur. Hodie *conditi* nomen primum tribuitur conservis &
 21 pulveribus, rebusque aliis, quæ mediante melle vel syrupo
 in formam electarii miscentur. Aliter sumitur pro medica-
 mento, aut simplici aliquo, ut sunt radices, fructus, flores,
 caules, atque id genus alia, quæ diutioris conservationis
 gratia, melle vel saccharo integra condita, in usum repo-
 nuntur. Exempla habemus passim apud Geoponicōn & rei
 21 rusticæ scriptores, & medicorum plurimos. At veteribus
conditum etiam potio erat, quæ bibi solebat. Isidorus lib-
 xx. Orig. cap. iii. *conditum* ait vocari, quod non sit *simplex*,
sed commixtione pigmentorum (aromata intelligit) *compo-*
situm.

sum, Sed obscuriora hæc sunt verba, quam ut solidè rem
 explicent. Nos cum Leonh. Fuchsio Annor. ad Myreps.
 sect. I. cap. XLV. Jo. Brodzo Annor. ad Anthol. Græc. lib.
 I. tit. *εὐσταθής*, & Cl. Salmasio Notis ad Simplicii Comm.
 in Enchir. Epicteti cap. I. dicimuseffe *vinum aromaticum con-*
ditum. Nomen Latinum est, Græcis posterioribus etiam u-
 sitatum. Duum autem generum erat *conditum*; aliud *sim-* 22
plex, aromaticum infectum & melle aut saccharo dulceratum;
 quo fere ad stomachi frigidoris mala utebantur, & palati
 gratia, aut in eo, tanquam vehiculo, medicamenta solidi-
 ora exhibebant. Alterum *compositum* erat, vel ad evacua- 23
 andum corpus à peccantium humorum mole; vel certis in
 eo morbis occurrendum. De priori intelligendus Simpli-
 cius, quando loco adducto, de avibus humanum sermo-
 nem edoctis, ait, quod ignaræ quid dicant, dicant tamen,
κονδύτων πίνω, *conditum bibo*. Intelligendus de eodem Palla- 24
 das in epigr. quod est Anthol. Græc. loco dicto, in quo à
 medico Romano *conditum* ad stomachi morbum, aut fri-
 giditatem potius, ut puto, sibi confici rogat.

Κονδύτω μοι δὲ τὸ ἢ κονδύτων πόθεν ἔχει
 Τὸν ὀνομαζ τῆς φωνῆς δὲ τὸ ἀλλότριον
 Τῆς τὰς ἑλλήνων ἐν Ῥωμαϊκῇς ἢ καλεῖται,
 Αὐτὸς αὖ ἐπίλειψ, Ῥωμαϊκῶτατον αὖ.
 Σκεύασον δὲ μοι τὸ το. τὸ ὃ καλεῖται με νόσημα
 Τὸ συμμάχεον ἢ τὸ ζῆν τὰς δὲ λέγεται ποτὶς.

Id ita Latine loqui fecimus:

Conditio mihi opus est, sed conditum unde recepis
Nomen? nam à lingua dissidet omnimode
Græcorum, quod si Romano ita dicitur ore,
Tu, qui Romanus, noveris eximie.
Confice mi hoc igitur, nam qui mihi morbus inhaeret
Ventriculo, potius indiges huius ope.

De

- 25 Decodem in super condito capiendus est Paullus Aegineta lib. III. cap. XLIV. ubi de coli dolore agit, *Porrum*, inquit, *bis dandum, coctum cum condito: & ipsum conditum bibant, & panem in ipso accipiant.* Et Alex. Trallianus lib. VII. cap. V. tractans de cibi fastidio, ex frigiditate ventriculi: *His hydragorum dandum, vinum vetus, conditum, decocta ruta & anisi.* Item Agathotychus lib. I. Hippiatr. cap. II. *Εγχυμασι χαμῶν & δι' οἶνον παλαιόν, ἢ κοδίσιν, Infundito hunc in vino veteri, aut condito.* Et Tiberius Hippiatr. lib. I. cap. XXX. *Δίδουσι κοχλίας εἰς οὐ μῆτρον, κοδίσιν τε πεπραμμένον.* Da
- 26 cochlear plenum, condito temperatum. Exemplum simplicis hujus conditi habet Auctor Geopon. ex Democrito, lib. IIX. *Πιπέρως πεπλυμένης (lego πεπλυμένης) καὶ ἐψυγμένης, τριβομένης σπιμελῶς, γράμμαλα ἥ. μέγιστος Ἀἰνῶν ἔς. α. οἶνον παλαιόν καὶ λεῖον ἔξας δ. ἡ ε.* Piperis loti & resiccati, accurate confusi scrupulos octo, mellis Attici sextarium unum, vini veteris & albi sextarios quatuor aut quinque. Simile, sed pluribus ex aromatis compositum ad stomachicos habet
- 27 Myrepsus sect. XXVII. cap. XLI. & κλῆρος id vocat, quod Fuchsius in Annot. interpretatur *claretum*. Et profecto nihil aliud fuit olim *conditum*, quam quod nos hodie *claretum* vocamus, & vinum Hippocraticum. Conditorum compositorum magnum apud auctores invenire passim, est numerum. *Condisi purgatorii*, ad omnis generis humores educendos, exempla habet Aëtius Tetrab. I. serm. III. cap. LXVI. LXVII. LXIIX. Tetrab. IV. serm. IV. cap. CII. & Myrepsus sect. XXVII. cap. XXXIV. & XXXIX. Exemplum *conditi nephritici*, & ad lapidem in vesica frangendum, invenies apud Oribasium Collect. lib. I. cap. XXXII. Aeginetam lib. VII. cap. XI. Myrepsum loco citato cap. XXIII. & XXXIX. Et solent ad eum modum etiam hodie medici parare *claretum purgantia, antinephritica, menses provocantia*, atque id genus alia

alia. Et de *simplici condito* quærit Ulpianus an vino legato 29
contineatur, & negat contineri, nisi alia sit mens testantis:
quemadmodum nec *defrutum* sive *sapam* contineri dicit,
quod condituræ loco sint potius, quam vini. *Passum* con- 30
tra vino contineri vult. Fit enim ex vinca, immo ex uva.
Unde Isidorus Orig. lib. xx. cap. III. ait *passum esse quidquid*
ex uva passa compressum effluit. Ad *dulcia* tamen magis per- 31
tinet. Onomasticon vetus: *Passum*, γλυκός. Itaque etiam
ad *dulcia* refert Plinius lib. xxiv. cap. ix. & Proculus. Cuius
in L. qui vinum xvi. §. i. D. de rit. vino & ol. leg. cuius hæc
verba: Cui *dulcia* legata essent, si nihil aliud testamento si-
gnificetur, omnia hæc esse legata, *mulsum*, *passum*, *defrutum*.
Meminit etiam *passi* inter alia *dulcia* Plautus Pseudolo act.
II. sc. IV.

Murrhinam, *passum*, *defrutum*, *melinam*.
Et Varro lib. I. de vita Pop. Rom. *Antiqua mulieres, maio- 32*
res natu, bibebant loriolam, aut sapam, aut defrutum, aut
passum, quam murrhinam quidam Plautum appellare putant.
Et iterum: Tum *murrhinam*, vino addito, *loram*, *passum*,
potare ceperunt. Item Gellius lib. x. cap. xxiii. de mulieri-
bus Romanis: Bibere autem solis æs ferunt *loram*, *passum*,
murrhinam, *potu dulcia*. Servius ad lib. II. Georg. & Isido: 33
rui loco adducto, *passum* à patiando deducunt, & volunt
percuti uvam sicciorem & decoqui, atque inde fieri *passum*.
Verum hoc modo non *passum* fieret, sed *defrutum*, ut paul-
lo ante docuimus. Unde vapulat Servius hoc nomine à
Phil. Beroaldo in Annot. ad Serv. Fit potius *passum* ex u-
vis, sive Sole adustis, sive ferventi oleo, vel sole siccatis,
donec paullo amplius dimidium pondus supersit, ut ait Plin-
ius loco dicto. Immo ex Celsi mente, lib. II. cap. x i i x,
passum, quæ ex sicciore fit uva, eo valentius est. Modum pa- 34
xandi *passi*, tum *primarii* tum *secundarii*, exacte ex Ma-

gone Carthaginensium Imperatore docet Columella lib.
 xii. cap. xxxiii. Vide etiam Palladium lib. x. cap. xix. *Acinaticum*,
 35 cuius porro meminit Ulpianus, sive *acinaticum*,
 aut *acinaticum*, ut alii legunt, dubium est, quid olim fue-
 36 rit. Alciatus lib. i. Prætermisit in voce *chamum* legit *aci-*
maticum, & de eo reponit *aromatitum*: additque descri-
 bere hoc Dioscoridem lib. v. cap. lvi. Verum *aromatites*
vinum, uti jam docuimus, ad condita pertinet, nec vino
 37 continetur. *Acinaticum* vero, vinum vere est Ulpiano:
 tantum quale id sit, & quodnam, controversitur. Plures
 volunt esse *loram*, quam fieri dicunt ex *acinis*, atque inde
 appellari *vinum acinaticum*, tanquam ex *acinis* factum.
 At hi toto errant cælo, & quid *acinus* sit, & quomodo lo-
 38 ra fiat, ignorant. *Acinus*, sive *acinum*, ut vocant Varro &
 Columella; *βοτρυς* est, inquit Ildorus Orig. lib. xvii. cap.
 v. bacca nempe, totusque fructus cum partibus suis, *σῆλη*.
 39 *σῆλη* nempe exteriori, seu cute ambiente, *σῆλη* Græci
 vocant, *carne, succo*, seu liquore vineo, & *nucleo*, qui Græ-
 cis γίγαρυς, Latinis quibusdam *vinaceum*, granulum putā
 40 lignosum, in acino. Non srautem lora ex acinis; ita enim
 vinum esset: sed ut Varro lib. i. de re Rust. cap. liv. Colu-
 mella lib. xii. cap. xl. Dioscorides lib. v. cap. ix. Galenus
 lib. xi. de alim. facult. Plinius lib. xiv. cap. x. Non. Mar-
 cellus cap. xvii. aliique docent, quando musto ex acinis ex-
 presso, super solida uvarum in torculari expressarum, retri-
 41 menta (*Hesychius* in voce *σῆλη*, vocat *ἐκπίεσμα*) a
 qua affunditur & maceratur. Differre autem acinum à nu-
 clea aut vinaceo, ex Cicerone cognoscimus lib. de senectus
 re, apud Nonium cap. iii. *Qua ex sicca tantulo grano, aut a-*
cini vinaceo, &c. Palladius Sept. xi. *vinacia*, qua in acinis
 celantur. Liqueat idem ex D. Augusti Epist. ad Tiberium a-
 pud Sueton. Octavio cap. lxxvii. ubi ait; *Panis unciam cum*

paucis acinis uva duracina comedi. Intelligit enim baccas u-
 va, non nucleos, quos absurdum erat eum pane comesse.
 Sed vide ad eum locum summum virorum Casaubonum in
 Notis. Vide etiam Jo. Gerh. Vossium lib. 1. de vitis serm.
 cap. xxix. & Frid. Taubmanum Notis ad lib. 11. Georg. &
 ad Culicem Virg. Ex hoc vero liquido patet, *loram* non es- 42
 se *vinum acinaticum*, quum ex acinis non fiat: nec sub vino
 etiam contineri quum vinum non sit. Nam si acetum vi-
 ni sub vino contineri non vult JCrus. nec defrutum ex mu-
 sto decoctum; utique nec lora continebitur, ex aqua vina-
 ceis tantum superfusa. Nec obstat quod lora *an. seu sepia*
 & *vinum secundarium* dicatur. Nam & potus ex frugibus
ovis vel dhus & *vina hordeacea* vocari diximus, quæ tamen
 diserte Vlpianus à vino excludit. Quid igitur *Acinaticum* 43
 quod vino continetur? Dico cum Cujacio & Mercuriali lo-
 cis jam dictis, esse vinum illud, quod Cassiodorus lib. xii.
 Variar. epist. iv. ab acinis denominatum ait, & *an. laciar* e-
 jus fufius describit, ac summo opere à dulcedine ac suavitate
 exquisita commendat. Locus prolixior est, quam ut hic ad-
 scribi debeat: præsertim quum ad portiones extra vineam,
 de quibus proprie agere instituimus, non pertineat. Verum 44
 quærat aliquis, quor Vlpianus de eo dubitarit, an sub vino
 contineretur, si ut vina cætera, ex acinis fit, seu baccis uva-
 rum? Puto dubitationem inde natam, quod non ad eum
 modum fieret acinaticum, quo vinà alia, *acinis non calcio*
bus iniuriuse tunderentur, nec aliqua sordium admixtione fu-
scarentur, sed uva in autumno suspensa, hyeme rigescens ex
se deflueret, & destillaret gemmis comparem liquorem, ut ver-
ba sonant Cassiodori. Putat autem Mercurialis *acinaticum* 45
 idem esse cum *vinum proitropo*, quod Plinius loco dicto ait ef-
 se *mustum sponte defluens, antequam calcetur uva.* Prosper 46
 Reudella JCrus vinum acinaticum putat esse id, quod Nea-

poli & Romæ *Lachryma* vocatur. Vulgus *Lachrymam Christi* vocat, narratque venisse aliquando Romam monachum quendam è locis vino bono carentibus, *Lacryma*que bibita, & audito nomine, cum gemitu dixisse: *O bone Christe, quare in mea etiam patria ciusmodi lacrymis non profudisti?* Sed vulgi hoc scomma est. Nasceitur autem *Lachryma* in Campania felice, à Vesuvio, quem *monte Soma* nunc dicunt, Surrentum usque, & Salernum & Amalfitanum districum in uvis nigris, ex quibus sponte sinitur fluere. Atque id *vinum* aliqui etiam vocant *virginum*. Sed vide Reudellam Tract. de Vindemia, part. 1, cap. 119. & Tract. de Vineâ, sect. 1. Coeterum in Mercurialis & Cujacii sententiam de acinatico, tandem etiam inclinât Alciatus, sibi
 47 parum constans. Porro *embamma*, cuius hic etiam meminit Vlpianus, idem in L. 19. §. 11. D. de contrah. nupt. per *intinctum* explicat. Nisi tamen τὸ *intinctus* ibi est à maiâ manu, quæ ad marginem notavit, quod deinde irrepsit in textum. Est autem ab ἐμβάπτω, *intingo*. dicitur & simpliciter Κάμματα, à βάπτω. Sunt enim *embammata* liquores, in quos cibos intingimus ad saporis gratiam & gulam irritandum, ut *garum*, *sapa*, *acetum*, & id genus alia. Columella etiam *sinapi* pro *embammate* commendat lib. xii. cap. 25, *Huc sinapi*, inquit, *ad embammata non solum idoneo, sed etiam pretioso utere*. Apicius lib. 119. de re Culina, cap. 11, *embammata* vocat condimenta, quæ carnibus sive elixis sive
 48 ve assis superfunduntur. Græci vocant δέσµαλα. Vlpianus hoc loco *embamma* pro *aceto* sumpsit. Tale δὲ ὁ ἀκὼς dicitur, seu *acetum factitium*, ut est scylliticum Pythagoræ, *piperatum* Apuleii, *coltsoni sanitatis*, *in service* Sotionis, apud Auctorem Geodon. lib. 119. Plura id genus videre est apud cæteros reirusticæ & medicæ commentatores.

CAPUT UNDECIMUM.

SUMMARIA.

1. *Sabaia*, *Illyrum* potus. 2. *Sabaiarius*. 3. de *sabaia* locus *Ammiani*. 4. & *Hieronymi*. 5. *Sabaium*. 6. *anidem* potus cum *Parabia* *Paonum*. 7. *Illyres* & *Paones* gens una. 8. *Sabaia* unde dicta. 9. *Sausfen* Germanorum. 10. *Saba*, portare. 11. *Σαβός*, *Bacchus*. 12. *σεβάζειν*, *bacchari*. 13. *Sabazius*, *sabadius*, *Bacchus*. 14. *Saufeia*, sacerdos *Bona Dea*. 15. *Saufei*, apud Romanos. 16. *Lex Saufeia*. 17. *Bibuli*, *Bibaculi*. 18. *Biberius*. 19. *Parabia*. 20. eius originatio. 21. potum frumentaceorum, ut vini, efficitur.

Sed redimus in gradum, quod *athletæ* dicere solent. *Illy*. 1
riorum sive *Illyrum* ex frumento potus fuit *sabaia*, sive
sabaium, à quo *Valens Imp.* aliquando *sabaiarius* per in 2
juriam audiit. *Ammianus* lib. xxvi. *Valens*, inquit, *Nico*. 3
mediam pergit, exindeq. profectus, oppugnationis *Chalcedonis*
magnus viribus insisteat: cuius è muris probra incum facie
bantur, & iniuriose appellabatur *Sabaiarius*. Est autem *sabaia*
ex hordeo vel frumento in liquorem conversus pauperum
potus. *Hæcille*. Meminit post *Ammianum* *sabaia* etiam 4
D. Hieronymus lib. vi. in *Esaïam*, cap. xix. *Zythum*, in-
quit, genus est potionis ex frugibus aquaq. confectum, & vul-
go in *Dalmatia* *Pannoniaq.* provinciis gentili barbaroq. no-
mine appellatur *sabaium*. *Thomas Reinesius*, vir doctissi- 5
mus, Var. Lect. lib. iii, cap. ix. dubitat de *sabaia*, annon
sit idem potus cum *Parabia* *Paonum*, de qua ex *Hecataeo* 6
in *Εἰρώωνος* *ἑσόδου* *Athenæus* lib. x. scribit: παύονας ὅνομα
ἰνὸν ποτὶν ἐστὶν τὸν τοῦ κριθῶν, καὶ ὅτι βίον ἐστὶν αἰγῶν καὶ κοίτης.
Paonas *bryum* dicunt ex hordeo bibere, & *parabiam* ex mi- 7
llo & *coryza*. *Paonas* enim & *Illyrios* *Reinesius* gentem ait
esse unam eandemque. Et sunt sane, comprehendunturq.

- sub Illyriis *Pæones*: conveniuntque in eo & *sabaia* & *parabia*, quod potus sint frumentacci. Quum tamen tum *Ammianus*, tum *Hieronymus* *sabaiam* potum dicant esse ex hordeo; *Hecataeus* vero *parabiam* diserte à bryto potuque ex hordeo separet, & potum ex milio & conyza faciat, uterque potus prorsus unus idemque esse non poterit. Quia vero Illyres inter Celtas, æque ac Hispani, Galli, & Germani, recensentur; *Hieronymus* etiam sabajum nomen barbarum esse ait; iccirco viri docti id autumant esse à veteri & communi illarum gentium lingua Celtica, propiusque accedere ad nostrum *sauffen*/quod est *potare*. Atque iidem porro Celticum hoc nostrum deducunt ex Hebræo, *Saba* in *gurgitavit se, mero se obruit*. Hinc porro *Σαβος*, *Bacchus* apud Thracas & Phryges; & *Σαββοι*, *Bacchi sacerdotes*, ut notant *Plutarchus* lib. *Sympol. probl. v.* *Harpocration* & *Hesychius* in *Lexicis*, & *Aristophanis Scholiastes*. Hinc idem est *σαβάζω*, idem quod *ινάζω*, *Γαννάζω*, furere, *bacchari*, ut *ebrii* solent; & *Sabazius*, vel *Bacchus* ipse, vel *Bacchi filius*, apud *Orpheum* in *Hymnis*, *Strabonem* lib. x. & *Diodorum* lib. iv. cap. iv. qui *Apuleio* lib. iix. *Metam.* & *Macrobio* *Saturnal. lib. i. cap. xix.* leniori sono est *Sabadus*: atque ab his tandem *sabaia*, & nostrum *sauffen*. Puto etiam Romanis Celticum hoc nomen non fuisse prorsus incognitum,
- 14 Juvenalis certe sacerdoti Bonæ Deæ, mulieri bibaculæ, nomen dat *Saufeia*, *Sat. ix.* ubi de servis ait, quod soliti sint libentius dominorum secreta prodere, quam

— — surrepti potare *Falerni*,

Pro populo faciens quantum Saufeia bibeat.

- 15 Et quis scit, unde, & ex qua occasione nomen apud Romanos originem traxerit *Saufeiorum* ex quibus *Casum Saufeium* nominat *Oforius* lib. v. cap. xvii. & *Eutropius* cap. v.

Luci.

Lucium, Saufeium, Ciceronis familiarem Corn. Nepos in
 vita Attici, & ipse Cicero lib. 1. ad Attic. epist. 11. *Decimum*
Saufeium Plinius lib. VII. cap. LIII. à quibus & *Lex Saufeia*
 apud Gellium lib. XV. cap. 2. Quemadmodum & ex biben- 16
 di lubricitate primum orta fuisse credam *Bibaculorum* & *Bi-* 17
bulorum cognomina, Romanis olim frequentia: *Bibaculo-*
rum quidem in *Furiorum* & *Sextiorum*; *Bibulorum* vero
 in *Calpurniorum* & *Publicorum* familiis. Etiam *Tiberius* 18
Imp. apud Suetonium in ejus vita cap. XLII. ab eadem potus
 ingurgitatione pro *Claudio Tiberio Nerone* aliquando audiit
Caldius Biberius Mero. Sed de *Saufeiorum* cognomine &
 vocis sauffen origine, vide etiam Christ. Beermanum in O-
 rig. L. L. in voce *Saba*, Matth. Martinium Lexico Philol. &
 Ger. Jo. Vossium lib. 1. de vitis serm. cap. IV. Adde quæ
 his stabiliendis inveniæ apud Jo. Guil. Stueckium Antiquit.
 Convival. lib. III. cap. VI. De *parabia* *Pæonum* nihil alibi 19
 notatum invenio, præter ea, quæ modo ex Athenæo vidi-
 mus. Nomen ipsum tamen Græcam videtur sapere origi-
 nem. An quod potus ejus admodum accedit *ὄρε πῶς βίην*, 20
 & vim bibentibus infert, præsertim ubi accesserit *κυνήα*,
 quæ per se caput petit, & cerebrum in vadit. Commune est 21
 nim frumenta cæci potus hoc habent cum vino, ut largius re-
 cepti, sæpe non leve tormentum ingenio inferant, atque et-
 iam pro tormento multi eo uti soleant, &

— — multis urgere culullis

Et torquere bryto, quos perspexisse laborant,
 ut Horatii ista hac accommodem ex Carm. lib. III. Ode XXI.
 & Arte Poët. An quod bibentem *ὄρε πῶς βίην* accendat,
 & ut idem Poëta ait, in prælia trudas inermem, faciatque,
 quod de vino dicit Diphilus Comicus apud Athenæum lib.
 II. τὸν ἀδενῆ πελμαῖσι, τὸν δειλὸν θρασύν.

Ignavum, ut audeat, & timidum, ut fortis sit:

live,

sive, ut Plato ait lib. i. de legibus; *μᾶλλον πείσας ἀφοβίας, ὥς
ἐμπνέει τὰ ἀδύνατος ἐλπίδι, ὡς αὐτὸς ὃ καὶ παρὰ ἑαυ.* plenum omni
confidentia, atq; audacia, ut quidam strenuè atq; impigrè &
dicat & pariter agat.

CAPUT DVODECIMUM.

SUMMARIA,

1. Galli potus avidi. 2. Cervisia potuum apud eos gene-
rale nomen. 3. re alius etiam gentibus communis. 4. quarum
præcipue recensentur. 5. Ionas Scotus emendatus. 6. Cervi-
sa. 7. an à Cerere dicta. 8. Cerebibia. 9. Cerevisia. 10.
an à ceria Hispanorum. 11. vel colore cereo. 12. aut cerebro.
13. aut à Germanico gehren / fermentare. 14. aut à zerve /
tritico. 15. aut zehren / epulari. 16. cervise origines præ-
suis incognita. 17. Arvisia vina Virgilii. 19. Arvisia, an cer-
visia.

1 **D**E Gallis Ammianus ait lib. xxv. *vini avidum genus ef-*
fic, affectans ad vini similitudinem multiplices potus.
2 Hos vero potus generali vocabulo *Cervisiam* appellabant,
3 nomine apud ipsos quidem nato, re tamen cum aliis etiam
gentibus communi. Quarum quidem gentium præter eas,
de quibus hætenus diximus, non paucas recenset Jonas Sco-
tus, qui circa annum Servatoris nostri *Is c l x* floruit, in vi-
4 ta Columbani, cap. xvi. Verba sunt: *Quum minister refe-*
ctoris vellet promere cervisiam, qua ex frumenti vel hordei
succo decoquitur, quaq; præ cæteris in orbe terrarum gentibus,
præter Scoticas & Dardanas, qua Oceanum incolunt, ut un-
sur, nempe Gallia, Britannia, Hibernia, Germania, cæteraq;
quæ ab earum moribus non discrepant, vix, quod typhrum no-
5 *minat, in cellarium deportavit. Vbi pro Dardanas, lege*
Danas, vel Danicas gentes, quæ peninsulam Cimbricam
in Oceano inhabitant, Scoticis vicinæ, & oppositæ. Nulli
enim

enim in Oceano *Dardani*, nulla *Dardania*. Veterum vero *Dardania*, Samothraciæ antiquum fuit nomen, ut Stephanus nos docet *ἡ δὲ λωγ*. Superat autem hodie etiam apud Gallos cervisiæ nomen, dum potus suos ex frugibus *cervoise* indigitant. Onomasticon vetus cervisiam interpretatur zythum. *Cervisia*, ζυθόν. Quibusdam, non *cervisia*, sed *cervisa* dicitur. Pœnitentiale Romanum Tit. 1. cap. xi. *Vinum & medonem, & mellitam, & cervisiam, nunquam bibat, nisi in prædictis diebus*. Nec aliter scribitur in Concilio Triburienſi, cap. lvi. & llix. Meminit *cervisia* Plinius lib. xxii, cap. xxv. *Ex iis frugibus sunt & potus: zythum in Aegypto, celia & ceria in Hispania, cervisia & plura alia in Gallis*. Christ. Beemannasin Orig. Lat. Ling. origie 7 nem nominis *cervisia* non caliginosam ait esse ei, qui athen, καὶ πονηρὸν καὶ ὑλινδὸν perpenderit. Coquienim ex frugibus Cerecem, veteri superstitione Deam, sumi pro frugibus, inde esse *cervisiam*. Et sane jam olim Isidorus Orig. lib. xx. cap. ii. à *Cerere* frugum inventrice eam voluit dictam. Isidorum sequuti fuerunt Alb. Granzius, Wandalia lib. i. cap. iv. Gregor. Holoander, ad L. si quis ix. D. de trit. vino & ol. leg. Joan. Placotomus lib. de nat. cervis. part. 1. Abrah. Wernerus Orat. de Cerv. & nuperrimè ὁ χαριστὰς ἰατρῶν Caspar Hofmannus Instit. Med. lib. v. cap. xxvii. Sequuntur alii, qui dictam putant, quasi *Cerebibiam*, quod *Cerevis* fructus in ea bibantur. Vocabularium vetus vult esse *Cerevis vim in aqua*: corrupto etiam vocabulo in *Cerevisiam*, & interposita E litera. At Joan. Isaacius Pontanus Glossario Prisco: Gallico barbaris Gallis *Cerevis* nomen ne per somnium quidem in mentem venisse ait: quemadmodum & Phil. Cluverius German. antiq. lib. i. cap. xvii. etymologiam istam, clarorum quantumvis virorum, ineptam & absurdam, mirari se dicit. Itaque alii *cervisiam* à *10*

- cervia* Hispanorum potu derivare voluerunt, à qua parum
11 etiam distare ait idem Isaacius. Jo. Ruellius lib. II. de nat.
stirp. cap. XLIX. & Hadr. Junius Animadv. lib. II. cap. XII.
12 volunt esse à *cereo colire*. Alii à *cerebro* deduci sibi per
suasere, ac si *visat* id saxe, & bibita petat. Hinc distichon
illud Jani Dufæ:

Quæritur unde suum ducat cerevisia nomen?

Quod cerebrum visat crebra, Sabelle, tnum.

Aut quod *cerebrum* dividat, vaporibus repleat & quasi di-
stendat. Hoc placuit Jano Kotteritio Stromat. lib. I. in his
versibus:

Quarebam nuper, cerevisia duceres unde

Nomen, & inveni postmodum tale etymon.

Æquo si pluri bibitur, cere dividitur brum;

Nam cerebri findit bellino, quicquid habet.

Verum & res & vocabulum, inquit Barthius Adversar. lib.
XLIX. cap. xxx. sunt barbara, & nullo modo ad Helladem aut

- 13 *Latium spectant*. Quare Isaacius, quem dixi, *cerviam* pri-
mum Hispanorum derivat à voce *Gehren* / *fermentare*, ut
vulgo loquimur: deinde *cervisiam* porro dictam vult, qua-
si *Gehrwys*: nempe *in modum*, aut *per modum fermenta-*
tionis factam. *Wyse* enim, & *Weise* / mos est Germanoe

- 14 rum lingua. Melchior Goldastus Notis ad Ekkehardi Juni-
or. Casus monasterii Sancti Galli, cap. IX. & Phil. Claverius
loco jam adducto, Belgis, sive inferioris Rheni accolis in
usu esse ajunt vocem *terwe* / *drin tē cerwe* / sive *zerwe* / mu-
tato e, vel z in t. quod *triticum* vel *frumentum* significat:
variasque hujus esse species, scilicet *Winterterwe* / *Som-*
merterwe / *Türkischterwe* / *Römischterwe* / quasi dicas, *fru-*
mentum hyemale, *æstivale*, *Turcicum*, *Romanum*. Ab hac
ergo voce *terwe* / sive *zerwe* / *cervisia* contendunt esse oris-
ginationem, seu nominis causam. Matth. Martinus Lexi-

co Philolog. cum Ger. Joan. Vossio lib. i. de vitis serm. 17
cap. IV. & *cervidam*, & *cervisiam* accersent à Germanico
geren/quod sit *vesis*, epulari, conoquere: qua de re etiam
paullo ante diximus. Verum enimvero, *cervisia* etymolo- 16
giam inquirere, *Herculis* fortasse labor sit, inquit recte Isaa-
cius: nec ideo adsequare. Hoc notandum, *cervisia* nomen
ita invaluisse, ut eo solo per maximam Europæ partem
hodie quivis è frigidus potus Latine appelletur. Præterire 17
autem hic nequeo, quod Abrahamus Wernerus Orat. de
Cervis. persuadere nobis conatus est, *vina Arvisia* & *no-
vum nectar* apud principem poetarum esse eundem potum
quem *cervisiam* vocamus. Locus est Ecloga v.

*Et multo inprimis hilarans convivia Baccho,
Ante focum, si frigus erit, si messis, in umbra
Vina novum fundam calathis Arvisia nectar.*

Ait autem Wernerus, *vina Arvisia*, interpretibus Servio
& aliis dici *Chia* ab *Arvisio* Chii insulæ promontorio. Ad-
dit ab hoc loco vites in Peloponnesum ad Epidaurum trans-
latas, urbis nomen immutasse, ut *Monembasia* diceretur,
vinumque ibi natum corrupte *Malvasiam* nobis appellari,
Gallis propius *Marvasiam*: quæ Guil. Budæi etiam est sen-
tentia. Hoc autem vinum putat Virgilii ætate toti Italiæ
non novum fuisse, sed cognitissimum, ac propterea à poë-
ta *novum nectar* dici non potuisse. Itaque ipse per novum
nectar intelligendam putat *cervisiam*, vini æmulam & *ar-
visia* ἄρβυσσον, quæ *arvisia* ab *arvo* fuerit dicta, ut *cervisia* à
Cere: quod fiat non ex vis, sed frugibus in arvo natis.
Verum parum firma est hæc ariolatio & multas patitur in-
stantias. Primo enim variat admodum apud Virgilium le- 18
ctio, codicesque alii habent *vina Arvisia*, alii *Ariusia*, alii
Aretusia, alii etiam *Arvisia*. Ut vero *Ariusia* & *Aretusia* o-
mnes rejiciunt, ita de *Arvisis* & *Ariusis* lis est, utra dixe-

rit Virgilius. Et codices sane antiquiores & meliores, habent *vina Ariusia*, & maxime eam amplectuntur lectionem eruditi. *Ariusium* autem Straboni locus est in insula Chio asper & importuosus, qui *vinum* tamen fert nobile *Ariusium* dictum Plutarcho lib. κατ' ἐπιχρῶν est εἶναι δὲ πῶτος, Plinio aliisque per metathesin unius literæ *vinum Arvisium*. Deinde *vina Ariusia*, sive Chia, non sunt *Malvatica*, non enim ex Chio nobis, sed fere ex Creta apportantur. Præterea falsum est cervisiam à Cerere dici, ac propterea non simili modo *arvisiam* ab *arvis* fingere licet. Itaque apud Virgilium legendum censeo *vina Ariusia*, quæ à poetâ ob nobilitatem, & respectu nectaris Deorum, *novum nectar* vocantur.

CAPI'T DECIMUM TERTIUM.

SUMMARIA,

1. Φυκᾶς, potus. 2. Arabibus foca, alfoca, alfuca. 3. Φυκᾶδιον. 4. fucas potus simplex, compositus, duplex. 5. ex frugibus confici solitus. 6. modus ex Silvasco. 7. Arabibus ex pane factus. 8. εὐγῆς diversigenis. 9. modus Turcis usitatus. 10. Bellonii error. 11. Posca, pulca. 12. posca quid. 13. oxycratum. 14. posca eiymon. 15. Φυκα quid. 16. aqua & aceti in posca quantitas varia. 17. Bellonij pro sua opinione argumentum. 18. quod rejicitur. 19. posca ex vino acido & aqua.

1 **E**st & portionis quoddam genus, Græcis recentioribus & Arabum familiæ commemoratum. Φυκᾶν vocat Simeon Serthi, qui sub Michaële Duca Imp. floruit anno M L X X, & lib. πρὸς τὸν δυνάμειον, sive de alimentorum facultatibus, omnes ipsi qualitates, quas Dioscorides zythoadferre pferat, tribuit. Cujacius Observat lib. xxiv. cap. ult. Græcis etiam φυκᾶδιον ait appellatum, Glossæ tamen Græco-
barba

barbaræ Φωκάδιον interpretantur *myrobecam*: Φωκάδιον,
 ἡλ' ἀβας εὖν, μυροθία καμιν. Arabibus potus is *foca* dici- 3
 tur, & *foca*, & præfixo articulo *alfoca*. Simeon Sethi su- 4
 cam suum, sive Φεκάβ, duplicem facit: ἀπλῶς κατὰ ἁπλῶς
 ζῶδων, simpliciter paratum, & συνθετὸν compositum, quem
 & διπλῶν, sive duplicem vocat. Fit autem ex frugibus, ut 5
 fere alia, quæ recensuimus. Unde Simoni Januensi in Sy-
 nonymis pro iisdem habentur *cervisia*, *camum*, *foca*. Mar- 6
 thæus Silvaricus in Pandectis cap. cclxxi. dicit esse *porum*
 ex hordeo & aliis rebus calidus, ut *zingiber* & similia; quæ po-
 nuntur in vasis terræ parvis bene obturatis, & cum apertun-
 tur, salit in altum, & vocatur *cervisia*. Arabibus tum ex hor- 7
 deo fit, tum ex pane. Et frustra sunt viri doctissimi, Cujaci-
 us jum dicto loco, & Aleiatus in L. si quis vinum ix. D. de
 trit. vino & ol. leg. quorum ille pro *ex pane*, è quo Ulpianus
 zythum confici dixerat, reposuit, *ex panico*: hic rescriben-
 dum maluit, *ex farre*. Neuter enim ex pane potum fieri cre-
 didit, quod jam ante etiam in *camo* noui. Fieri tamen,
 quemadmodum ex frugibus, ita etiam *ex pane* potum, non
 tantum Rhases noravit ex Arabum familia. lib. iii. ad Al-
 manf. cap. v. & post ipsum Avicenna lib. de regim. sanit.
 tract. v. cap. xix. sed hic etiam pluribus rem explicat lib. ii.
 Canon. tract. ii. cap. cclxxix. atque aliquot ejuscemodi
 potuum differentias recenset. Unam enim fieri scribit *de* 8
pane alhavari cum mentha & apio, alteram *de pane cocto*,
 tertiam *de massa azyma*, quibus deinde quartum addit *foca*
genus, ex hordeo. Ubi panem *alhavari* Andr. Alpagus in In-
 terpret. nomin. Arabic. ad mentem exppositorum Arabum
 vult esse eum, qui fit *ex farina frumenti in aqua losi & insulsi*,
non adeo, ut in depurata à fursure, ex qua fit simila. Etiam
 Indos & Æthiopes hodie ex farina & pane bis cocto cervisi-
 am sibi parare, ex Jo. Bapt. Habasciano, Indorum presbyte.

to refert Olaus Magnus Hist. Septentr. lib. xiii. cap. xxx. &
 9 xxxi. Ejusdem præterea *phuca*, parandi modum etiam ho-
 die superare apud Turcas, testis est rerum naturalium & qua-
 rumvis aliarum investigator curiosissimus, Petrus Belloni-
 us; qui cum in Syriæ urbe *Haman*, quæ veterum *Emissa* est,
 se didicisse scribit Observat. lib. ii. cap. xxiix., potumque is-
 psum *Poffet*, vel *Gbouffer* incolis dictum notat. At autem
 parari ex farina in massam coacta, quæ in capaci abeno coqua-
 10 tur, ex qua deinde orbiculi confecti in aquâ demittantur, quæ
 illico sponte ebullit & calefit sine ignis adminiculo, atq; in
 densam forbitionem coërit. Et simile potus conficiendi ra-
 tionem describi in fragmento inedito scriptoris Anonymi
 Θε' Ζουτῆς ποιησῶς, in volumine Chemicorum Græcorum
 MSS. testis est vir clarissimus Thomas Reinseus Var. Lect.
 10 lib. iii. cap. ix. Cæterum potum jam dictum sive *phucam*
 ad zythorum, sive potuum ex frumento generatè referti, re-
 cte judicat Bellonius; quod variæ sint eorum differentię, ut
 plurimum nominibus tantum differentes, aut parandi ali-
 11 qua diversitate. At quod eundem putat esse *phucam* cum
posca sive *pusca* veterum, & φῶσκα, in ea falli videtur vir
 12 doctissimus. Posca enim veterum nihil aliud erat, quam
 quod δξύμετροι Græci dicunt; potus nempe ex aceto & aqua
 13 variis modis inter se permixtis. Onomasticon vetus: *Posca*
δξύμετρον. Vnde & Trallianus lib. vii. cap. v. ait esse inter
 illa, ὅσα δι' ὄξους ἔχει πλὴν σικκαρίας, καὶ φῶσκα καὶ ἐχούμελα;
 14 quæ cum aceto parantur, & *puscām* & οὐγγαλά. Dicitur autem
posca à *poro*, ut *esca*, ab *edo*. Vnde iterum Onomasticum
 jam dictum: *Posculéntum*, πόσιμον. Meminit *posca* Plau-
 15 tus Mil. glor. act. iii. sc. i.

Alij ebrij sunt, alij poscam potitant.

Neque aliud à Posca potionis genus est recentiorum Græco-
 15 rum φῶσκα, sive φῶσκυ Moschopulus: φῶσκα, ἢ χοιρῶς φῶσκα.
Physca

Physica, quæ communiter phasca dicitur. Nam & hæc ex aqua
& aceto constabat: Phæmon in Cynosophio, sive de Canum
cura: *ἢ ὕδατος καὶ οἶνου ὁ ἄρτος, καὶ ὕδατος καὶ οἶνου.* *Phu-*
sca vero est acetum, & aqua calida, & ova duo. Similiter &
Nicolaus Myrepsus sect. i. cap. ccc. lxxxi. *ἢ ὕδατος καὶ οἶνου*
aliud esse ait, quam sextarium acetum unum, & aqua sextarium
semis. Ubi tamen notandum, non semper acetum aut aquam
eadem proportionem: sed nunc alterutrius maiorem aut mi-
norem portionem adsumptam: nunc alia etiā adjuncta fue-
risse, ut de ovis additis iam ex Phæmone patuit. Nec pro Bel-
lonio quicquam facit Suetonii, quem adducit, locus. Est is
in Vitellio cap. xii. de quo ita ait: *Adolescens in mutua libi-*
dine construpatum, mox radio profugum, quum Puteolis po-
scam vendentemprehendisset, coniecit in compedes &c. U-
num quidem hunc locum Bellonius ait sufficere sententiæ
suz probandæ. *Nis enim, inquit, ea potio aliud quam oxy-*
eratum continuisset, frigida eius taberna exiguum fecisset qua-
stum. Verum quæ hæc probatio? Satis profecto erat man-
cipio fugitivo & profligati pudoris, exiguum ex vilis portio-
nis venditione facere quæstum, non ut pecuniam corra-der-
et, sed vitam saltem sustentaret. Et notat Mercurialis lib. 19
iii. Var. Lect. cap. xxii. *viam acidum cum aqua mixtum,*
vili plebicula olim vendi solitum, & poscam vocari. Vide
etiam Jo. Brodæum Miscellan. lib. iv. cap. xi.

CAPUT DECIMUM, QVARTUM.

SUMMARIA,

1. *Biera, bira, Germanorum ex frumento potus.* 2. *la*
biere Gallorum. 3. *an à Latino bibere.* 4. *biber, poetæ.* 5. *bi-*
beres nonales. 6. *nona.* 7. *cervisia nonalis.* 8. *biera an ab*
Aetii βίρη. 9. *aut ceria Hispanorum.* 10. *aut pyris.* 11. *po-*
rum ex pyris an priores potibus è frumento. 12. *biera etymon*
Hebraicum. 13. *biera vocabulum Celticum.* 14. *ex Hebraæ*
tamen matrice. 15. *πυρὸς Græcis unde.* Gero

1 **G**ermani suos è frumento potus communi vocabulo *Bieram*, aut *Biram* vocarunt, atque etiamnum ita appellant: nec ipsi tamen soli, sed & Galli, Germanorum fratres
 2 olim dicti, quibus *la biere* nominatur. Esse vero, qui biera nostra nomen ex pini brytique corruptis vocabulis, tanquam sub ipsis lateat, deduci voluerint, iam ante monuimus. Eos quum non sine ratione tum dimiserimus, videmus nunc porro, unde alii causam nominis accerserint. I.
 3 raque Ger. Jo. Vossius lib. I. de vitis serm. cap. III. lib. II. cap. III. & lib. III. cap. II. *bieram* deducere mavult à Latino *bibere*: voce à Romanis militibus accepta, inquit, quibus illud in ore, *da bibere*: quod per *δοξοναμ* dictum *biber*, id est, potus. Veterum enim Grammaticorum quidam ex hoc nomen faciunt, & neutri generis, ut videre est apud Sessipatrum Charisium lib. I. artis Gramm. Sequioris tamen Latinitatis scriptores in masculino etiam genere, sed numero plurali, dixerunt *biberes*. Ekkehardus Junior lib. de Casib. monast. S. Galli, cap. XI. *Inquis tandem Abbas omnes pariter ad nonales fratrum biberes*. Intelligit enim potus qui fratribus in monasteriis dabantur sub horam tertiam pomeridianam, quam *nonam* dicebant, qua sumebant merenda: *umb die None Zeit*. Ekkehardus idem cap. IX. dixerat *nonalem cervisiam*. Sed de voce *biber* vide porro iam dictum Vossium artis Gramm. lib. III. cap. XXVI. Cæterum ex *biber* deinde, ait Vossius, factum est contracte *bier*, atque
 4 ita nomen *bira* putat esse generale. ut *τὸ βίρον* apud Aristotelem. Anton. Sneebergerus in Amethysto, & Jac Theodorus, quem vulgo Tabernæmontanum à patria vocamus, in Hist. stirp. existimant *byram* alludere vocem *βύρυς* apud Aëtium Terrab. III. serm. II. cap. XXIX. quæ hordeum significat maceratam & rostum, sive *maltum*, ut hodie vocamus, ex qua sit cervisia, ut suo loco dicemus, Atqui iam
 ante

ante monuimus, vocem Germanicam malè in Hellade &
Latio quæri, frustra quæ inde causam nominis peti. Alii 9
itaque *biriam*, sive *beriam*, unius literæ mutatione dictam
autumant à *cerva* Hispanorum potu de quo paullo ante e-
gimus: quæ conjectura etiam non displicuit Jo. Ruellio
lib. II. de nat. stirp. cap. XII. At Matth. Martinus Lexico 10
Philol. in voce *cervisia*, nostrum *bier* deducit à *pyris*, quod
potus nostrates prius è *pyris* quam frumento fuerint confes-
si. Verum diversæ prorsus fuerunt portiones ex frumento,
ab iis, quæ fiebant ex *pyris*, ut de his suo loco videbimus.
Et probare primum debebat Martinus, potum ex *pyris* an- 11
tiquiorem esse potibus ex frumento, ante quam *bieram*,
quæ ex frumento fit, à potu ex *pyris* denominatam adscie-
ret. De hoc enim adhuc sub iudice lis est. Melchior Golda- 21
stus Notis ad Ekkehardi Junioris ejus modo meminimus,
cap. IX, distinguit inter *biram* & *bieram*. Et *biram* dicit
esse à *piro*, *Wirt* / potum nempe *pyraticum* ex *pyris*: *bie-*
ram verò, quæ ex frumento est, deducit ab Hebræo *beri*,
quod est *frumentum*: indeque ait esse *biriah*, seu *pulmen-*
sum farinaceum lib. II. Reg. cap. X. Ego sane, ut *biera* no- 13
men indigenum esse Celzarum nullus dubito: ita ejus ori-
ginem frustra ex linguis aliis, nisi forte ex Hebræa deduci
posse autumo. De ea enim recte D. Hieronymus Comm.
in Sophoniz cap. III. ait, in Hebræo ipsum Latinum esse
sermonem, & linguam Hebræam omnium linguarum esse
matricem. Itaque præter Goldastum, qui *bieram* à *beri* 14
Hebræorum derivat, etiam Phil. Cluverius loco adducto
vocabulum *bier*, sive ut Saxones loquuntur, *beer*, verifi-
militer deducit ab Hebræico *bar*, *frumentum*, voce ex ipsa
Asia, à primæva linguarum confusione in Septentrionem
propagata: A qua radice insuper Græcorum *πρωτος* derivat, 15
quod iudem *frumentum* seu *triticum* significat.

SUMMARIA.

1. *Anglorum ex frumento potus ala.* 2. *differt à biera.*
 3. *Cernisia, cervisia.* 4. *ala an ab alica.* 5. *Scotorum potus, hela.* 6. *Danorum, Oelia.* 7. *Slavonia, oll.* 8. *Oelia an eadem cum celia.* 6. *Oelandia Danorum an ab oela dicta.* 10. *Oë, insula.* 11. *Buska Gothorum cervisia.*

1 **A**nglorum potus ex frumento & olim fuit & est hodie
 2 *ala*, vulgo *ale*, & *aël*. Differre tamen *alam* à *biera* &
Cervisia scribunt Adrianus Junius Animadv. lib. 11. cap.
 XII, & Phil. Cluverius Germ. antiq. lib. 1. cap. XVII. Illam
 enim ætatem non æque ferre, ut has causam dicunt, quod
biera & *cervisia* & *lylurav* quandam conciliant flores lu-
 puli salutarii, qua senio renitatur: *ala* contra suavis in-
 fit major ob tritici copiam. Sed differentia hæc parvi est
 momenti. Nam & quæ *biera* nobis & *cervisia* dicuntur,
 aliæ ob lupulum in se receptum diutius durant, aliæ ex tri-
 tico suavitatem recipiunt, nec nominis tamen aliquam dif-
 3 ferentiam sortiuntur. Addit Junius, Anglos, ad differen-
 tiam horum potuum, *alam* vocare *cernisiam*, per N, *biera*
ram vero *cervisiam*, per V literam. Sed abusus hic est
 vocabulorum. Nam & *ala* & *biera* est *cervisia*, non *cer-*
 4 *nisia*, quæ insolens vox est Jo. Ruellius lib. 11. de nat. stirp.
 cap. XIX. *ala* vocabulum ab *alica* deducit. Sed vapulat
 hoc nomine à Junio. Nec enim ex *alica* conficitur *ala*, sed
 5 ex tritico. Scoti Anglis proximi, voce parum immutata,
 potum suum *Helam* vocant, sive *Hel*, Cimbrica Cherso-
 6 nesi, ut & insularum circumiacentium incolæ *Oëlam*, sive
Oël, frumentaceos potus nominant. Gens ea, quæ nunc
 peculiari nomine Slavonica audit, Hungaris à meridie con-
 7 termina, *bieram* vocat *Oll*, veteri haud dubie Germano-
 rum vocabulo, quos innumera alia in suum mancipasse
 sermo-

sermone[m] notat Cluverius. Ab *Oëla* Jo. Isaacius Pontanus Glossario Prisco: Gall. *Celiam* Hispanorum derivat, ut sit quasi *Oelia*, abjecta e litera, quod sæpe in aliis dictionibus ait fieri solere: ut ita *oëla*, sit primum *oëlia*, deinde *coelia*, sive *celia*. Hadrianus Junius in Hollandiæ descript, 9 *Oelandiam* Danorum insulam, antiquitus dictam autumat à potus iam dicti hordeacei & lupulacei bonitate: qua in 10 re tamen refellitur ab Isaacio, qui eam ab *Oë* derivat, quod *insulam* Danis ait significare. Lingua Gothica vero cervi- 11 siam *bwka* vocari, scribit Olaus Magnus Hist. Septemtr. lib. XIII. cap. XXVI. quod nominis non multum abit à *phusca*, de qua paullo ante vidimus.

CAPUT DECIMUM SEXTUM.

SUMMARIA.

1. Potus ignotiores alij. 2. Collatum, Iuritheum. 3. De istu locus Gregorii Pontificis. 4. de Collato locus Isidori. 5. id à vase, in quo continetur nomen accepit. 6. Calpar, vinum à vase itidem dictum. 7. Balnea, vilu potus in Gracia. 8. deco Luitprandi Cremonensis locus. 9. quid sit, ex conjectura adfertum. 10. Paximacium oliter explicatum. 11. Cur-
sia, potus olim Turcarum.

Sunt vero & potuum nomina alia, incertum tamen, an
ad vina pertineant, an ex frugibus fuerint parata, ac so-
lo fere nomine nobis nota. Ex iis primo occurrunt Colla-
tum, Iuritheum & Congnidium à Gregorio Magno Ponti-
fice ita appellata, qui anno Christi 159c. dignitatem suam
fuit adeptus. Locus est lib. v. epist. xxxiix. ad Elogium E-
piscopum Alexandrinum. Quia collatum, inquit, ac Iuri-
theum non libenter bibo, prasumens Congnidium requiro:
quodin hac urbe post multa tempora Vestra innotescere trans-
acto anno Sanctiss. fecit. Nam nos hic à negotiatoribus no-

4 *amen Congnidij, & non substantiam comparamus. Verum de
 cellaro magis in eam propendeo sententiam quod vinum,
 vel ex vinea fuerit potio, non frumentacea. Isidorus sane
 5 Orig. lib. xx. cap. iiii. inter vina recensuisse videtur, & co-
 larum vocat, atque à vase, in quo servabatur, nomen ac-
 cepisse autumat. *Cibatum*, inquit, *vix proprium nuncupa-
 vit, in quo deferretur.* Nec prorsus insolens fuit olim, vinum
 6 à vase, in quo continetur, nomen accipere. Testis Varro
 est lib. i. de vita Pop. Rom. de vino, *Calpar* dicto, quod à
 vase cognominatum scribit. *Antequam*, inquit, *nomen
 doli prolatum esset, quum id genus vasis calpor diceretur, id
 vinum calpar appellatum.* De *Iuricheo* & *Congnidio* nihil
 habeo dicere, nec quo referam potus istos scio, solo nomina
 ne notos. *Congnidium* tamen potum Ægyptium, vel vi-
 num fuisse conicio, quum ab Episcopo Alexandrino illud
 innovuisse scribat Gregorius. Conjecturis aliis & longius
 7 petitis indulgere nolo. Vilissimum vero & insuavem po-
 rum quandam, recentiori Græciæ quibusdam in locis usi-
 tatum invenio, quem Latino nomine *Balnea* vocarunt.
 Eum ex frumento, additis radicibus herbisque decoctum,
 8 ac propterea insuaviorem fuisse credo. Etenim & hodie
 delicatiores ægroti & nauseabundi, decoctiones medica-
 rum, licet salutare, nec prorsus ingratas, si non ab ægro
 sed sano biberentur, *balnearum potionem* vocare solent.
 & s *schmecket wie Badertraut.* Meminit potus ejus Luit-
 prandus Cremonensis in Legatione ad Nicephorum Pho-
 cam Imp. Constantinopolitanum, quam nomine Ottonis
 9 I. seu Magni obiit, de Græcorum Episcopis scribens: *Soli*,
 inquit, *mensula assident nuda, paximacium sibi apponentes,
 balnea; tunc vitro per modico non bibentes, sed sorbillantes.*
 Et paulò post: *Parcu, cupidus, allio, cape ac porris vescens,
 balnea bibens.* Atque iterum: *Non proderit tibi balneum,*
 quo*

quo te assidue potas in amore beati Joannis præcursores. Ubi obiter nota, *paximacium* esse panem sex unciarum, cujus duplici portione contenti quotidie esse juebantur sacerdotes Ægyptii, ut docet Ger. Jo. Vossius lib. III. de vitis serm. cap. xxxIII. Vix alium fuisse potum crediderim, quem *Cur-iam* vocat Haithonus, monachus Armenus, & regis Armeniæ consanguineus, qui anno Dominicæ incarnationis c13 ccc vii. Historiam Orientalem condidit. Verba ejus sunt cap. II. ubi de regno Turquestan agit: *Vino totaliter carent: bibunt Cursiam & alia potulenta quæ faciunt, & lac. Risum & milium comedunt atq; carnes, & vocantur Turca.* Hæc ille.

CAPUT DECIMUM SEPTIMUM.

SUMMARIA,

1. Potus ex frumento alii. 2. *frumentacea* aqua. 3. οἶνον, & οἶνον Græci. 4. potus ex avena, sive βρώμη. 5. Bacchus Bromius. 6. potus avenaceus apud Flandros. 7. Lithuanos, Moscos, Sarmatas. 8. potus ex milio. 9. parabia. 10. apud Æthiopes. II. Zanna, cana. 12. apud Tartaros. 13. buza, bracha. 14. Abajji, potus apud Brasilianos. 15. potus ex Maiz apud Americanos. 16. ex panico. 17. ex oryza cum aromatibus coctus. 18. acua, aracle. 19. potus ex οἶνον, vi ignis destillatus.

AD potus, quos ex frumento fieri diximus, alii etiam pertrahunt ex frumentaceis parati, ut avena, milio, panico, oryza. Hæc enim omnia Latinis *frumentacea* dicuntur: Theophrasto lib. I. de Hist. plant. & qui illum secutur, Græcis cæteris, οἶνον & οἶνον dicta: Atque hoc primum potuum alii certum nomen invenere, ut illi, de quibus hætenus egimus, omnes: alii partim sine, partim cum nomine nobis innotuere. Et ex avena quidem, sive βρώμη, 4.

- jam olim potum fieri consuevisse, scimus ex epigrammate
 Juliani Imp. Græco, quod ex intervallo integrum dabimus,
 in quo Bacehum *βεγγυήν*, sive ex *frumento aut tritico gen-*
 5 *tum* confectumque, non amplius *Bromium* ait appellans
 eum, quod celebre & peculiare ejuserat cognomen, sed à
βέβρυς sive avena, *Bromum*. Auctor Geoponicôn lib. vii.
 6 idem notat: quemadmodum & apud Flandros *potum aveo-*
naceum confici solitum testis est Guil. Brito, Philippidos
 7 lib. ii. Hodie idem fieri apud Lithuanos, Moscos, Sarma-
 tas, scribit Matth. Miechovius Sarmat. lib. ii. cap. iiii. & An-
 ton. Snebergerus in Amethysto. Addit Miechovius cap.
 iv. & repetit Hier. Cardanus lib. iix. de Subtil. Moscos ex
 avena *sublimatum* facere, vehementer inebrians, quo in
 frigidis anni constitutionibus utantur. Ex *milio*, seu *don*
 8 *τὸ κίχρεα*, potum confici, Hecataeus pridem in Europæ
 9 *ἡρόδω* memoriæ prodidit, eumque *parabium* vocat apud
 Athenzum lib. x. De ea jam ante quædam notavimus. E-
 10 jusdem modi ex *milio* potus apud Æthiopes, meminit Au-
 ctor Geopon. loco adducto. & Strabo lib. xvii. his verbis:
ὡς τὸ δὸν κίχρεα καὶ κελῆς, ἀφ' οὗ καὶ πολλοὶ ποτὶον αὐτὸς
τοῖς. Πίστταν autem ex *milio* & hordeo, atq; ex *u* & *potum*
sibi conficiunt. De Pannoniis idem affirmat, ni fallor, Di-
 odoros; *τὰς κελῆς, καὶ τὸς κίχρεας ἐπίπινον ὁμοίως καὶ πι-*
 11 *νσι.* *Hordeum ac milium edunt iuxta ac bibunt.* Et ab Æthi-
 12 opibus Troglodytis illum ex hordeo *χαυνα* vocari, alte-
 rum ex *milio cana*, refert Scaliger pater Exercit. lxxxvii.
 13 Utuntur potu ex *milio* etiam hodie Tartari, ut ait Miecho-
 vius loco dicto, cap. vi. & Snebergerus: miliaremque i-
 14 stam cervissiam à Tartaris ajunt *Βυζαν* vocari, à Ruthenis
bracha, Brasiliiani quoque potum ex eo sibi coquunt, *abat-*
di, seu *Turcico*, quod quidam etiam *Μαίχ* dicunt, refe-
 rente

rente Georg. Maregravio Rer. natur. Brasil. lib. iix. cap. 15
 vii. De eodem *Maiz*, & ex copotus confectio, ita scri-
 bit Hier. Benzo Hist. Novi Orb. lib. i. cap. xxvii. *Femina*
Indorum Occidentalium frugis eius, quam Maiz vocant, quana
tum visum, pro modo vini quod facere instituerunt, capiunt.
Id ubi trivere & pinsuere, in ampla quadam vasa aqua plena
demergunt: tum illa, quæ potius faciendicuram habent, grana
aliquot deponunt, & in ollam insusa aliquantulum macerant,
atq; emolliunt: mox aliis feminis, quibus id muneris commis-
sus est, tradunt. Illa ex grana in os accepta, paulatim con-
ficiunt comminuuntq; deinde vi quadam, & veluti insuendo
excussa, folio ad id comparato, aut forte scutella excipiunt:
tum in amplum vas coniecta humori reliquo admiscunt, nempe
quod sine hoc velut fermento nulla illi potui vis insit, & tres
quatuorve horas subfervescunt. Postremo inde sublaturum
liquorem, postquam deferbuit refriguitq;, linteolo colatum in
vasa infundunt. Inebriat non minus quam verum vinum.
 Hæc Benzo. Vide de hoc potu etiam Jo. Lerium Hist. Na-
 vigat. in Brasil. ubi ab ineolis eum ait vocari *Cauzin*: &
 haberi rubrum & album. Potum eundem in insula Mocha,
 quæ est è regione Chili, Americæ meridionalis parte, ita
 confici refert Auctor *ἀνώνυμος* de Mirabilibus locorum Au-
 stralium lib. ii. *Anus*, inquit, edentula *Mayz* suum gingi-
 vâ comminuunt, & in aquam expuunt, ubi à salivatione fere
 mentari incipit, & tum in cupas infunditur, & cica nomi-
 natur. Quo anus sunt magis vetula, copotus melior habetur.
 Hoc ad ebrietatem se invitant: saporis autem est boni & acti-
 diusculi. Potum porro *ἰξάλυμ*, sive *panico* nominat mo-
 dodiçtus Geoponicôn auctor. Potum ex *oryza*, quam bar-
 bare *risum* appellant, inculcat Strabo lib. xv. ex Mega-
 sthene, & *vins* nomine dignatur. Loquitur autem de In-
 dis, & refert eos *εἶναι τὸ πίνειν, ἀλλ' ἐν θυσίαις μόνον πίνειν δ'*
ἀπ'

αἱ ἐπὶ τῆς ἀντι κελύφης συνήντισ, *vinum non bibere nisi in sacrificiis, id est ex oryza loco hordei confectum.* Meminit eiusdem potus Rhases lib. III. ad Almanf. cap. ix. Fit etiam hodie ex oryza hic potus in Magni Chami regione Cathai in provincia Cangigu, Quinsai, insula Zanzibar, & provincia Aden. Hunc suo sapore etiam vini suavitatem excedere, ac citius inebriare, scribit M. Paullus Venerus lib. 21. Region Orient. cap. xxv. xli. xlii. & lxxv. lib. III. cap. xli. & xlii. Tartari Dagesthani Persiæ confines potum ex oryza coquunt seculentum, quem *bragga* vocant teste Adamo Olcario Itin. Persiæ part. III. In Peru potum ex oryza, referente Jo. Bodeo comm. ad Theophrast. Hist. plant. 18 lib. IV. cap. v. *acnam* vocant; in Japonia, factum ex ea vis 19 num Javenses nuncupant *aracle*. In insula Palaoam & in Pegu potum haberi ex oryza vi ignis destillatum, longe validiore vapore, quam quod ex palma fit vinum, quodque cum aqua vitæ dicta certet, testantur Scaliger & Bodæus locis jam laudatis.

CAPUT DECIMUM OCTAVUM.

SUMMARIA.

1. Potus ex arborum & fruticum fructibus. 2. ex pomis. 3. pomatum, pomata. 4. Glossa Isidori explicata. 5. molles, pro leni. 6. hydromelum. 7. poma Matsiana. 8. σκασία ὑδρομήλη. 9. μηλίτης ἐν σ. 10. vinum cydonium. 11. ἐν σ. μηλίτης καὶ ἰσοχάν. 12. modus parandi. 13. vinum mali punice. 14. ἐκ ποίνης. 15. cydre. 16. potus ex pyru, pyratia. 17. vinum apiites. 18. sidra. 19. du per. 20. Apfelmoss / Birnmoss. 21. potus ex myrtibaccis. 22. vinum palmeum. 23. ex lotti arboris fructu. 24. ea de re dubitatio ex Strabone. 25. quæ diluitur. 26. vinum ex mespilis, siliquis, sorbu, cornu, moris, pineis. 27. ex ficibus. 28. tamarindus. 29. fructibus Brasiliæ. 30. ex aromatibus.

Præter

PRæter jam recensitos inebriantes ex frumentaceis potus, r
siebant & alii ex arborum fruticumque fructibus, cum-
primis ex *pyris* & *pomis*, seu, ut Plinius ait lib. xiv. cap. xvi.
ex *pyris* malorum, & omnium generibus, tam hortensibus quã
silvestribus, in aqua maceratis & quasi in putredinem solu- 2
tis, confecti. Hos Hebræi sub *sicera* nomine complecte-
bantur, ut cap. III. ostendimus. Peculiariter tamen potus
qui ex pomis fiebat, *pomatium* dictus fuit. Glossæ Isidori:
Pomatium, mollis & liquidus potus ex pomis. Joan. Matthæ- 3
us *pomatan* vocat in speculo sanit. cap. III. Adr. Turne-
bus *vinum pomarium* lib. de vino. Meminit ejus Carolus
M. in Capitulari de villis: *Siceratores, id est, qui cervissã*
am, vel pomatium, vel piratium, vel aliud, quodcumq; li-
guamen ad bibendum aptum fuerit, facere sciunt. Cœte- 4
rum potus mollis in Glossis Isidori sumitur pro *leni*. Mollis
enim *lene* est. Virgilius lib. I. Georg.

Tunc agni pingues, tunc sunt molliissima vina.

Et lib. IV. *Æn.*

— — *Est mollis flamma medullas.*

Plinius Valerianus lib. IV. cap. XLII. *Impones super carbo-*
nes lenes. Apicius lib. x. cap. VI. *Igni mollissimo calefacies*
& coques. Quemadmodum & Græci dicunt *οἶνοι σκληρὸν*
οἶνον μαλακόν. Vide Barthium Notis ad Itinerar. Rutilii Nu-
matiani, Jo. Chiffletium Dædalm. lib. II. cap. II. & ami-
cum veterem nostrum, virum eruditissimum, Jo. Rhodi-
um lib. de *Acia*, cap. xv. Verum *pomatia* hæc jam olim
Hippocrates noster lib. de vict. rat. in ac. *ὕδαρ ἐκ μῆλων*
nuncupavit, *liquorem ex malis*. Græcorum aliis *ὁσρόμηλον* 6
dicebatur, tanquam ex aqua & pomis confectus potus. I-
sidorus Orig. lib. xx. cap. III. *Hydromelum*, inquit, *fit ex*
aqua & pomis Mattianis. Fuere autem *poma Mattiana*, sive 7
Mattiana, boni præ cæteris saporis, Ea Athenæus lib. I.

K

Romam

- Romam ab Aquilegiæ Alpibus devehī solita scribit. Plinius ab auctore nomen sortita indicat lib. xv. cap. xiv. Apis eius minutal ex iis conficere docet lib. iv. de re Culin. cap. 8.
- III. Modum parandi *hydromela* geminum habet Auctor Geopon. lib. iix. alium Dioscorides lib. v. cap. xix. Lithuani hodie addunt *brancam ursinam & fermenti* aliquid
- 9 teste Ant. Senebergero in Amethysto. Plutarchus *ποματία* ista *μηλίτας οίνος* vocat, seu *vina ex pomis*, Sympos. lib. iiii. quæst. ii. οἰνοποιοὶ δὲ, inquit, μὴ παρόντων ἀμπελῶν, καὶ τῶν κρῶνται πόμελι καὶ μηλίτας πινῶς, οἷον Φεινικίνος οἶνος ποιοῦσιν. *Vini potiores, ubi vinum non habent, hordeaceo utuntur pro*
- 10 *tu & ex pomis quadam aut palmis conficiunt vina.* Pomatiorum species est *vinum cydonicum*, ex malis cydonicis paratum. Hoc inter ea recensuit Ulpianus, quæ ex vinea non sunt, viniq̃ue appellatione inter testamento legata non continentur, L. si quis vinum. ix. D. de trit. vino & ol.
- 11 leg. Dioscoridi id *οἶνον μηλίτης*, seu *vinum pomaceum*, καὶ ἄροχην & generis nomine appellatur lib. v. cap. xii. ubi & *ποματία* eius geminam docet, quatum tamen prior de vino sive musto aliquid, altera de melle, de vino nihil participat. Modos parandi alios docent Plinius Valerianus loco dicto, cap. xlii. Aëtius Terrab. ii. serm. i. cap. xxxix. Oribasius Collect. lib. v. cap. xx. & xxv. & Aegineta lib. vii.
- 12 cap. xv. Pertinet huc etiam *vinum ex malo punice*, quod alii à granorum multitudine *granatum* dixerunt. Salomon Rex Cantici cap. ix. vers. ii. vocat *ἄμα ῥοῶν*, interpret *mustum*. *ποτὶα σὲ ἀπὸ οἶνος τὸ μυσρὶ καὶ ἀπὸ ἰάμα* & ῥοῶν μ. *Dabo tibi poculum ex vino condito, & musto granatorum me-*
- 13 *orum.* Hippocrati loco adducto est potus *ἐκ ῥοῶν*, Plinio lib. xiv. cap. xlii. *vinum ῥοῶν*: quorum hic modum in-
- 14 super ejus parandi docet. Gallis *ποματία* vocantur *cydre*, quod ab Hebræo *secar & sicra* deducunt Guil. Stuckius
- Antiqui

Antiqu. convival. lib. III. cap. IIX. & Melch. Goldastus
 Notis ad Ekkehardi Jun. lib. de Casib. monast. S. Galli cap.
 IX. & sub *sicera* contineri putant. Utuntur hoc potus ge-
 nere non Germani tantum & Helvetii, sed & Vascones &
 Cantabri, ut testis est Jul. Cæs. Scaliger Exerc. LXXXVII, qui
 addit, Myfos Asiaticos *sicis* addere pomis, potumque in-
 de parare, quem *Cherberb* appellant. Etiam Hispaniolæ
 incolas potu ex pomis confecto uti scribit Hier. Benzo Hist.
 Novi orb. lib. I. cap. XXVII. Potus ex pyris dicebatur *pyra-* 16
ria & *pyratia*. Hieronymus lib. II. adversus Jovinianum;
Paulus in navi panem frangit non caricas: Timotheo dolenti
stomachum vinum suadet bibere, non pyratium. Carolus M.
 Imp. in Capitulari de villis: *Qui cervisiam, vel pyratium*
facere sciunt. Fortunatus de vita S. Randvvis lib. I. *Po-*
tum præter aquam mulsam & pyratium non bibit. Dioscori- 17
 di *cu@* *corins* vocatur: Turnebo *vinum pyratium*. Ejus
 modum conficiendi idem docet Dioscorides lib. V. cap.
 XXI. de quo etiam vide Palladium lib. III cap. XXV. Mel-
 chior Goldastus, uti dixi, *pyratia* etiam *biram* vocat. Di-
 stinguit nempe, quod supra quoque tetigi, inter *hieram* &
biram; atque illam ait esse ex hordeo, hanc ex pyris, quasi
piriam, succum nempe ex pyris expressum. Ego vero su-
 pervacaneam distinctionem illam autumo, ut quæ nulla
 auctoritate aut testimonio aliorum nitatur aut firmetur, Et
 siue *hieram* dicas aut *biram*, nihil aliud dixeris, quam *cera*
visæ illud genus, quod Germani *Wier* dicunt, ac nemo
 unquam piratis tribuit. De Francis scriptoribus quod 18
 addit, *pyratia* ipsis *sidram* vocari, & corrupto nomine *si-*
cera, libens ipsi concessero. Est enim illis *sidra* vocabu-
 lum commune, sub quo & *pyrateos* potus comprehendunt
 & *pomaceos*, ut ex Stuckio jam dixi. Normanni tamen 19
pyrateos potus proprie *dupere*, appellant. Germanis po-

tus uterque Most in genere dicitur, quasi *mustum*, ob duli-
 20 cedinem, qua mustum æmulatur. Distinctius vero vocant
Apfelmost / *Birnmost* / *pætorum* aut *pyrorum mustum*. Per-
 tinent ad potus ex fructibus plures etiam alii, quorum hinc
 21 inde apud auctores mentio. Ita potus est *ex πικρῇ baccis*
 apud Hippocratem loco paullo ante laudato: quem parari
 docet Dioscorides lib. v. cap. xxvii. & οἶνον μυρσίνη vocat.
 22 Est apud eundem Hippocratem potus, sive ὕδωρ ἀπὸ φοι-
 νικοβαλάρων, aqua, seu potius *vinum ex palmulis*, seu *da-*
clylis, fructu palmæ elates. Οἶνον φοινικίνον, seu *vinum pal-*
meum Plutarchus nominat. Herodotus lib. iii. vocat οἶνον
 φοινικίον, sed Laur. Valla Latine male vertit *phæniceum*.
 Ejus meminit & Ephippus apud Athenæum lib. i. Rhases
 lib. iii. ad Almanf. cap. v. Modum vero conficiendi des-
 cribit Dioscorides. Plinius lib. xiv. cap. xvi. ait parari *ex*
modio in aqua congiis tribus macerato expressoq̃, quo Parthi
 & Indii utantur, & Oriens totus. In provincia Aden dactylis
 addunt *oryzam* & *saccharum*, potumq̃ ex his faciunt
 optimum, ut refert M. Paullus Venetus lib. iii. Reg. Ori-
 ent. cap. xlvi. Dioscorides vinum ex dactylis ait esse ἰσχυ-
 ρόν, ἀλλὰ κεφαλαλγῆς, potui quidem suāve, ad capitis gra-
 ve. Sed audiamus etiam Philostratum de viribus ejus lib.
 ii. de vita Apoll. cap. iii. *Ebrietas*, inquit, non ab uvis
 tantum hominibus provenit; verum etiam à dactylis perini-
 de atq̃ ab uvis plerique bacchantur. Multos enim Indorum
 offendimus vini talis ebrietate correptos, quorum alii quidem
 saltantes cadunt, alii dormientes cantant, sicut apud nos fa-
 23 ciunt, qui ad multam noctem à potione discedunt. Pertinet
 huc porro potus ille, sive ἐνϙ, pluribus veterum lauda-
 tus, ex fructu loti arboris. De ea Scylax Caryandensis in
 Periplo, ubi de *Lotophagiis* agens, Libyæ populis, à loti eo
 su de nominatis, sic scribit: οὗτοι λατῶν, σίτω καὶ ποτῶ.

His lotum utuntur pro cibo & potu. Et addit lotum duplicem esse, ἑῆρον, ἐν ἐοδίῃσι, καὶ ἑῖρον, ἐξ ὕδινον ποιεῖσι. alium quoniam edunt, alium ex quo vinum conficiunt. Apertius post Scylacem rem explicat Herodotus lib. iv. de iisdem populis verba faciens: Τὸν καρπὸν μῆεν τὰ λωγῆ τρωγόντες, ζῶσι. ὁ δὲ τὰ λωγῆ καρπὸς, ἐστὶ μέγιστος ἔσσην τὸ τῆς χύνης γλυκύτητα δὲ τὰ Φοίνικες τὴν καρπὴν περιέχει. ποιεῖν δὲ ἐκ τῆς καρπῆς τῆς οἱ Λωγοφάγοι καὶ ὄνον. Ex solo loti victu vivunt: qui est instar fructus lentisci, suavitatem assimilis fructui palmarum. Ex hoc Lotophagi etiam vinum conficiunt, Theophrastus de iisdem, deque loto lib. iv. Hist. plant. cap. iv. Ποιεῖσι δὲ καὶ ὄνον ἐξ αὐτῆς, sed & vinum ex loto conficiunt. Athenæus lib. xiv. ex Polybii Hist. lib. xii. lotum accuratius describit, & addit: Γίνεται δὲ καὶ εἶνος ἐξ αὐτῆς βρεχομένης καὶ θρυβόμενης δι' ὕδατος, καὶ μὴ γίνεσθαι ἡδύς καὶ ἀπλαυστικός, εἰνομάλιστα περὶ τὴν ἀπὸ τοῦ ὕδατος. Fit etiam vinum ex eo in aqua macerato & trito, saporis grati & iucundi, qualis optimi mulli. Merum id sine aqua bibunt. Strabo quidem vini ex loto non meminit, Artemidorum 24 Ephesi tamen adducit lib. iii. qui scripserit: Λωγοφάγοι καλεῖται, σιγῆς μὲνοι λωτὸν, πόαν τινα. καὶ ῥίζαν αὐτοῦ ποιεῖν, ὅθεν ἔχοντες αὐτὴν τὴν ἀνδρίαν. Lotophagi vocantur, qui herba quadam & radice, loto utuntur: nec iccirco potu indigent, quem nec habere ob aqua penuriam possunt. Id repetit Strabo lib. xvii. & pro fabula habet. Mox tamen, pau. 25 cis interjectis, in Libya ait esse arborem, quam μελίλωτον vocent, ex qua incolæ vinum conficiant. Melilotus autem dicitur lotus arbor, quæ mellei est saporis. Itaque constare hic sibi Strabo non videtur. Quicquid sit, nos potius eadem habemus totaliorum auctoritatibus de loti vino, præsertim Polybio αὐθόγη, ut vocat Athenæus, quàm uni hac in re Straboni. Verum de vino hoc ex loti fructu Theo-

- phrastus addit, ὃ διαμένει, ἀλλ' ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας αἰεὶ ὄντων, non perdurare, nisi biduum aut triduum: deinde accipere. Polybius ad diem decimum nec ultra durare voluit: idque ex Corn. Nepote & Plinius notavit lib. xlii. cap. xvii.
- 26 Ceterum Hippocrates loco sæpius jam prolato porro meminit ὕδατος ἐκ μεσπίλων καὶ ἑῶν, liquoris seu potus ex mespilis & sorbis: Dioscorides lib. v. cap. xxi. vini δὲ καὶ ἐκ ἑῶν καὶ καὶ μεσπίλων, καὶ τῶν ἑῶν, ex siliquis, mespilis & sorbis: Plinius ex siliqua Syriaca, cornus, mespilis, morus sicca. Et de sorbis etiam Virgilius meminit lib. i v. Georg. quando de Scythiis scribit:

Hic noctem ludo ducunt, pocula lati

Fermento atq; acidis imitantur vitæ sorbus,

- Servius ad hunc locum potus hoc genus generali cervisia nomine comprehendit. Glossæ veteres: Sorbinum, cervisia
- 27 vel potus ex fructu sorbi. Sed refer huc etiam potum ex silicibus sive potum πυλίτω, à Dioscoride descriptum lib. v. cap. xxxi. cuius & Plinius meminit lib. xiv. cap. xvi. & Rhazes lib. iij. ad Almanf. cap. v. Potum Æthiopum ex tamarindis acidiusculum, quem arach appellant, notat Scaliger exercit. lxxxvii. Javanorum ex tamarindis & pomis citriis habet Jac. Bontius Dial. iij. de conserv. valet. Indor. Turcarum portionem, quæ huc pertineat, describit Augerius Busbequius Legat. Turcicæ Epistola i. Capiunt, inquit, uvam passam cammola subigendum curant, ita subactam & contritam incidunt in vas ligneum: deinde superfundunt certam portionem calentis aquæ, miscuntq; & septidiligenter vase patiuntur fervere unatq; altero die, quod si remissius ferveat quam opus sit, adjiciunt vini facem. Primum, ubi fervere ceperis, sigillatim, inspidum quiddam & nimia dulcedine odiosum videatur: postea accedis nonnihil acidis saporis, quod dulci mixtum vehementer palato blanditur.

Itaq; tribus aut quatuor diebus capotio est gratissima, praeser-
tim ubi multa nix fuerit refrigerata. Addit vocari potum
illum Arab sorbes, seu potionem Arabicam, & tentare ca-
put pedesque non minus quam vinum, non diu tamen ser-
vari posse, sed mox plane acescere. Sed forte hic potus
vino proprior fuerit. Adde his potus ex fructibus Brasilia- 29
norum, ut ex *Acaiba* vel *Acajaba* arboris fructu maturo,
quem vocant *Caoij*: ex fructibus arboris *Parobete* & *Pa-
cobucu*, dictum *Pacobi*: & ex fructu *Nana*, appellatum
Nana, de quibus agit Georg. Martgravius Rer. natural.
Brasil. lib. III. cap. II. & lib. IX. cap. VII. Denique huc spe-
ctant potus ex nucleis pineis apud Plinium loco proxime
adducto: item potus ille, qui in Nicaragua Americae pro-
vincia fit ex fructu *cacao*, quem amygdali specie arbor pro-
fert *Cacavate* dicta. Eum fructum incolae in testa fictili
exiccant, lapidibus contusum & commolitum, fusum-
que in pateras aqua temperant, addito interdum pauco pi-
peris, ut refert Hier. Benzo Hist. Novi orb. lib. III. cap. XVI.
Sed addit, potiorum hunc potius esse potum & colluviem,
quam hominum potionem. Repetit haec Benzone Ca-
rolus Clusius in Descripti. peregrin. stirp. cap. de Cacao. Ve 30
teres ex aromatibus insuper sibi potum concinnasse, au-
ctor est Jo. Guil. Stuckius Antiqu. Convival. lib. III. cap.
VI. sententiaeque probandae sequentem adducit Aristogelis
ex Athenaei lib. XI. locum: *Ollis Rhodiana aqua, qua vi-
num miscebatur, calefieri olim solita fuit, interfecta in eam
myrrha, mastiche, croco, balsamo, amomo, cinamomo & aliis
aromatibus, tum ebrietatis, tum Veneris coercenda gratia.*
Verum hic potus huc proprie non pertinet. Et praeterea
recte advertit vir eruditissimus, Jo. Freinsheimius Disserti.
de Calidae potu, locum hunc nec in Aristotele, nec Athe-
naeo inveniri. Interim pro coercenda, inavult legere, con-

sitanda. Nec enim aromata ista coërent, sed stimulant
concitantque Venerem, quod omnes norunt.

CAPUT DECIMUM NONVM.

SUMMARIA.

1. Potus ἀπὸ χλοῆς Hippocratis. 2. ex bellidis specie
Chinensium. 3. ex herbarum succo Floride incolarum. 4. po-
tus ex radicibus. 5. decoctus ex Hellenico. 6. Brasili-
ano-
rum ex radicibus potus. 7. parandi huius modus. 8. potus
ex arboribus. 9. in insulis Fortunatis. 10. ex palma Indi-
ca. 11. Syra. 12. Fula. 13. Orraca. 14. Palma Indica mul-
tiplex usus. 15. potus ex arbore in regno Senega. 16. in in-
sula Samara. 17. ex arbore Thal. 18. ex Hobe. 19. ex be-
tula. 20. lachryma potabiles.

- 1 **A**Nte, quam à potibus frumentaceis abeamus, atque iis
qui ex fructibus fiunt, notandi sunt & alii, ex quibus
est, quem Hippocrates lib. de vict. rat. in morb. ac, ἀπὸ
χλοῆς vocat, sive ex virente herba. Ad hunc referri po-
test Troglodytarum ex *paliuri* in aqua macerati potus, de
quo Strabo lib. xvi. ποτὸν δὲ τοῖς μὲν πολλοῖς ἀποβρογμὰ
παλιῦρα. *Vulgus aquam bibit, in qua paliurus sit maceratus.*
2 Referri potest Chinensium ille potus, The dictus, ex her-
bulæ folijs, bellidi seu consolidæ minori similibus, cum
parvis per ambitum incisuris, apud Jac. Bontium lib. de
3 conserv. sanit. Indor. Dial. vi. Quemadmodum & alter, aut idē,
eorundem potus, qui ex succo herbae cuiusdam expressus,
Chia dicitur, calidusque hauritur & salutaris. Nam & me-
dicamentosus simul est, ut beneficio ejus pituitam, graves-
dinem, lippitudinem fere nesciant, vitamque bene lon-
gam sine ullo quasi languore traducant ut narrat Jo. Petrus
Maffei Hist. Ind. lib. vi. de Sinensibus, & lib. xii. de Ja-
poniæ incolis, quos tamen potum illum non ex succo her-
bæ,

bā, sed pulvere parare scribit. Huc retulerim etiam Flori-
 danorum potum ex multiplici herbarum succo, quem *Cas-*
sinet vocant; cervisiæ colorem præ se ferentem, gustu non
 abominando, ut refert Auctor Expeditionis in Floridam,
 Benzonis Historiæ Novi Orbis adjunctus, cap. III. Persæ
 pro potu utuntur aqua, cui herbam incoquunt, *Tzai* di-
 ctam, quam ex Chattai Tartariæ parte adferri curant, ad-
 jiciuntque semen fœniculi quod apud eos nascitur, magnis
 rudine seminis secalis nostratis. Potum prædicant à sani-
 tate, & qualitate ventriculum, pulmones & hepar robo-
 rante, ut refert Adamus Olearius Itin. Persici part. II. Per- 4
 tinent huc etiam potus ex radicibus confecti. De iis Hel- 5
 lanicus, in libro quem *κρίσις* inscripsit, apud Athenæum
 lib. x. de *bryeo* agens, *νήκτο ἢ βρύλον*, inquit, *ἐκ ριζῶν κα-*
δαμπεδὸς ἡγεῖται ἐκ τῶν κερσῶν. *Brycum* ex radicibus bibunt,
 ut *Thraces* ex hordeo. Hodie Brasiliiani potus sibi parant ex 6
 radicibus *aspimacaxera*, quem nominant *apjy*: ex radice
batata, cui nomen *setiti*: & ex farina radice *mandioca*,
 sive è *beia* & *depioia*, dictum *Rentsingui* & *Tiptaci*, ut est
 apud Georg. Marcgravium Rer. natural. Brasil. lib. I. cap.
 IX. & lib. II. cap. VII. Modum conficiendi potus in Brasi- 7
 lia describit Jo. Lerijs Navigat. in Brasil. cap. XII. *Radices*
Apji & Maniot, inquit, mulieres minutatim concidunt, &
 in vasis luteis supercal-faciunt, quoad mollescant, emollitas
 ab igne remonent ac deservescere sinunt. Hinc circa vasa
 illa sedentes, frustra remollita mandendo comminuunt; de in-
 singula manu ab ore excipientes, in aliud vas igitur impositum
 dejiciunt, ut ibi rursus fervescant, baculo autem continuo a-
 gitant, donec satis ferbuisset indicent: tum secundo à flammis
 ablatum in alia vasa è cannis minime colata reponunt: ubi
 rursus ferbuerit, despumatumq. fuerit, cannas illas operiunt
 & servant. Venerunt etiam potro in bibendi usum potus 8

ex arboribus, siue earum succis parati. Ea de re Juba Mauri-
 taniæ rex apud Plinium lib. vi. cap. xxxii. meminit. As-
 gens enim de insulis Fortunatis, earum primam ait vocari
 9 Ombrion, nullis adificiorum vestigiis, habereq; in montibus
 stagnum arbores similes ferula, ex quibus aqua exprimantur,
 ex nigris amara, ex candidioribus potui iucunde. Joan. Bo-
 dæus Comm. ad Theophr. Hist. plant. lib. iv. cap. xii. &
 Salmasius arbores eas censet fuisse arundines saccharinas,
 ex quibus saccharum exprimitur. Sed quid arundini, si
 formam spectes, commune cum ferula. Verum & alios
 habent ex arboribus potus gentes aliæ, quos tamen ex iis
 non exprimunt; sed ramis aut caudicibus incisus arbores i-
 10 psæ per se succum potulentum fundunt. De palma Indicâ,
 quæ hodie in regno Malabar, Calicuto, insulis Maldivis,
 locisque aliis provenit, referunt scriptores, eam interce-
 teros usus incolis etiam potum præstare, quem *suram* alii
 alii *tuacam* vocent. Incidunt arboris ramos aliquot ex al-
 tioribus, atque ad eos vascula alligant ampla, sed angusti-
 11 oris orificiis, in quibus succum exstillantem, siue *suram*
 colligunt, vini multi instar dulcem. Ejus partem vitreis
 12 deinde organis destillant, & *fulam* vocant, siue *flurem*,
 quam promptius ajunt incendi, quam nostram aquam vi-
 13 tæ, seu ardentem. Partem reliquam decoctam *orracam*
 vocant, cui interdum de destillata aliquid addunt, ut sit
 fortior. Si *suræ*, ut primum ex arbore excipitur, Soli ex-
 ponatur, acetum ex ea sit satis acre. Quod post exceptam
 Suram secundo loco extillat, ignis vel solis calore inspissâ-
 tur in *saccharum*, quod *lagra* appellatur. Ad de arbore
 ea Lind. Varro mannus, seu Romanum Navigat. suæ lib.
 v. cap. xvi. Jo. Masseium Hist. Ind. lib. v. & vii. Garciam
 ab Horto Hist. Arom. lib. i. cap. xxvi. Christoph. Acustum
 Aromat. lib. i. cap. de palma Ind. Josephum Indum cap.

cxxxvii. & cxxxix. Levinum Hulsium Navigat. ii. cap. iiii.
 pluresque alios. Est autem hæc arbor ea quæ Nucem Indi-
 cam nobis dictam profert, incolis cocos nominatam. Ar-
 bor sane pulcherrima omniumque utilissima: ut quæ una 14
 hominibus sui loci cibum ex se præbeat, potum, oleum, a-
 cetum, mel, lac, butyrum, linum, pannum, patinas, pocula, lie-
 gna ad focum, ad naves, & carbones, si vera sunt, quæ de ea
 hodie affirmantur. Sunt vero & aliæ arbores partim huic
 affines, ac similes, partim dissimiles ac diversæ, gentibus
 aliis potum proferentes. Aloysius Cadamustus Navigat.
 suæ cap. xvi. de quadam in regno Senegæ Nigritarum in 15
 Africa sic scribit: *Alia est arbor, qua ibi minime frequens
 est: hæc arbores uno anno continuo succos emittunt, lacryma-
 rum instar. Succus appellatur mignol. Et ut uberiores hæ-
 beant succi proventum, arbores faciunt, & statim profilit
 succus, qui vase aliquo excipitur. Huic liquori color inest sub-
 cinericius, & serum lactis præsentat, nec maior est proven-
 tus, quam bina vel terna mensura die nocturnæ. Huius est in-
 credibilis suavitas, & ut vinum inebriat, ni aqua immixta
 fuerit. Qui prima die provenit ex sauciata arbore, is est dul-
 cior, & omni vino per quam dulci præstat, sed indies suavita-
 tem amittit, fitque acidus & acris, tamen tertio die aut quar-
 to magis homini conducit, id ego expertus sum pluries &c. In
 regno & insula Samara (an Sumatra?) M. Paullus Vene- 16
 tus ait Itinerar. lib. iiii. cap. xvi. potum ex arborum ramis
 colligi in sequentem ab incolis modum. Sunt in ea insula,
 inquit, arbores multa & parva, habentes singule ramos qua-
 tuor, quos certo tempore anni incidentes, colligunt stillantem
 liquorem, qui tam largiter ex incisura profluit, ut per diem
 & noctem urceum colligant ex uno ramo. Quo evacuato, rur-
 sum adhibent ramo urceum, & id tam diu frequentant, donec
 stillicidium illud desierit. Et hæc est vindemia illorum. Pro-*

vocant quoq; arborem ad largiora fluentia per aquarum rigationes, quas fundunt ad arborum radices, quando tardius ino-
ceperit emitte re lachrimam. Sed is liquor non est tam sapi-
dus, ut ille qui suapte natura effluit. Atque eadem sibi ra-
tione potum parare incolae regni Faufar, & insulæ Seilam,

- 17 idem tradit auctor cap. XIX. & XXII. In Taprobana præter-
ea insula, ait Scaliger pater Exerc. cxxxvii. arborem esse
Thal vocatam, cujus è ramo cæso stillet succus ad bibend-
um. Arborem item aliam Exercit. cl. scribit esse, è pal-
marum numero, à vulgari tamen palma differentem: ex-
di hanc ad imum trunci, atque inde oriri liquorem, quem
incolæ aqua temperent, alioquin ebrii futuri: servatum a-
18 cescere, sapore non ingrato. *Hobus*, sive *Hovus*, procera
& pulchra arbor est Hispaniolæ, umbræ salubritate com-
mendata. In aquarum penuria, qui sitiunt, hujus arboris
pede illaqueato, è radicibus ejus taleam excindunt. Mox
alterum taleæ caput ori inferentes, velut gutti aut ampu-
læ epistomium, altero manu elato, tantam inde humoris
vim exsugunt, ut facillime sitim restinguant. Guttatim
videlicet primo stillante aqua, mox tractim & continuo
velut filo defluente, ut quamvis sitibundos expleat. Testes
rei Ovidius Hist. Ind. lib. iix. cap. 11. & Urbanus Calvero
Notis ad Hier. Benzonis Hist. Novi orb. lib. 1. cap. xxvii.
19 Apud nos in vulgus fere notum est, *betula* caudicem &
ramos ubi in veris initio, ante quam folia prodeant perfo-
rantur, ingentem liquoris limpidissimi copiam fundere;
insipidam quidem & fere aqueam ex caudice prope terram,
non ingratam vero & subacidulam ex ramis. Effluunt au-
tem sæpe ex ramo trium digitorum spissitudinis ad semidi-
ametrum vulnerata, liquoris libræ octo aut decem. Hu-
jus usum magnæ efficaciz esse credunt ad renum & vesicæ
20 calculum & saburram tophaceam evacuantam. Succum
ipsum

ipsum, five liquorem, *lachrymas potabiles* vocat Olaus Magnus Hist. Septentr. lib. xiii cap. iv. Vide Hieron. Tragus in descriptione betulæ.

CAPUT VICESIMUM.

SUMMARIA.

1. Potus ex melle. 2. eius usus antiquissimus. 3. Notum consilium Iovi datum. 4. potus mellei, Aristas inventum. 5. Aristas cum Baccho certamen de viteo & melleo potu. 6. Deorum examen utriusque potus. 7. Iovis decisio. 8. potus ex melle varij. 9. hydromel, melicratum, aqua mulsam medo. 10. mellina. 11. hydromelitis duo genera 12. aqua melle linista. 13. parandi modus. 14. χυμόμελι 15. hydromeli sub vino legato non continetur. 16. μελίκρατον. 17. duplex. 18. μελίκρατον υδατος 19. parandi modus. 20. Errores Eustathii. 21. Pollucis & Isidori. 22. & Cyrilli in Glossario. 23. hydromelitis & melicrati differentia. 24. ἰζουγλυκίς. 25. oxymel.

PRæter hæcenus recensitos omnes ex frumentaceis, fructibusque arboreis & plantis arboribusque potus, parantur & olim, & nunc etiam alii ex melle: quod non minus id suavitate pollere, caput tentare & ebrietatem inducere animadversum esset. Quid vero mel proprie sit, & unde generetur, dubitat Plinius lib. xi. cap. xii. Num liquor ille, hæc verba ejus, sit calis sudor, aut siderum saliva, aut purgantia se aëris succus. Parum certe philosophice, nisi per metaphoram omnia explices, atque in bonum sensum trahas. Nos speciem roris esse putamus, & cum Aristotele lib. v. Hist. anim. cap. xxiii. dicimus esse humerem dulcem & roridum, herbis floribusque insidentem, quem apes deinde colligunt, & comportant. Ex hoc autem melle confectos potus inebriantes, vetustissimi inventi esse gentiles credunt.

runt. In fabulis enim ipsorum est, Noctem Jovi (qui Saturnum patrem capere & regno exuere atque eunuchum facere parabat) id consilii dedisse, ut senem mellis poculo in vitatum largius, soporaret primum, ac deinde vi sua in ipsum uteretur. Verba Noctis sunt ista apud Orpheum, seu potius Onomacritum:

Εὐ τ' ἀνδρὶ μιν ἰσηκεῖται δρυσὶν ὑψικέμοισι,
Ἐργοισι μεθύοντα μελισσῶν ἐκβόμβων,
Δίπρον

*Postquam igitur cernes ipsum sub quercubus altis,
Deposuitum succo ex aribus, mox vincula membris
Infice.*

4 Plinius lib. xiv. cap. iv. *Aristaum*, Phœbi filium creditum, Arcadam regem, potiones ex melle invenisse scribit. Hinc est, quod is apud Nonnum Dionys. lib. ii. cum Bacco, quorum hic vinum, ipse mel, & ex hoc paratos potus invenisse gloriabatur, Diis suum uterque potum offerunt, atque ipsorum super alterutrius græstantia iudicium exposcunt. Quid vero Dii? audiamus Nonnum,

5 Οἱ ἡ θεοὶ παχὺ χεῖμα φιλοπόθοιο μελισσῆς
Δεξάμενοι κόρηι, ὅξυν αἰτάρπεθ' εἶχον εἴρεσσι
καὶ κόρηι ἢ μακάρων τεύχεα δέπας ὑδατολάδην
Κιρναμένη γύπατος παλιπόροιο κυπέλλῳ,
καὶ μάλα διψῶντες δρυομέτοιο ἢ βάκκῃ,
ὄβρω ἑυρρεθάμιγγι ἰδοὶ πέρωσιες εἴρεσι,
Εἰς ἔλοι ἡμᾶρ ἐπινον ἄλωφύλῃ πόσει εἶναι.

Quos versus ita utcumque Latine loqui fecimus

*Crassam at Diis laticem ramis gaudens is apicla
Gustantes, satias ingrati humoris acuta
Cepit eos, terno saturos cyatho: neq. quartum
Curarunt gustare reducto poculo in orbem,
Pressi utcumque sibi, verum fundente Lyao,*

Per

Perculsi mentem bene toranti imbre, liquorem

Perditi hauserunt terra nascentis Iacchi.

Jupiter vero ipse, miratus quidem mel & favos, apiumque
labores & opera, pro vino tamen sententiam tulit,

— — — — — καὶ οἶνοχόω διουῖσιν

— — — — — ὥσπερ λυσίποιο Φίρων πωλῆγεια νιῆς.]

— — — — — & supradenti vina Lyao

Præbuit arumnas solventis premia palma.

Nos de antiquitate non laboramus: hoc vero certum est, 7
in magno & olim fuisse pretio, & etiamnum esse apud gen-
tes plurimas potus ex melle paratos; nec unius illi generis,
sed varij, variæque simul præparationis: unde varia porro
nomina. Græci enim suos *ex melle potus* ὑδρὸς μέλι & no. 8
mine indigitarunt & μελιζαῖς, quod Jones μελίζωροι di-
xere, Nicander in Theriacis μελιζωροι, Latini *aquam mel-*
liferam, recentiores *medum*, sive *medonem*. Sophocles in
Oedip. Colon. vocat ὑδαρμελίσσης. Oedipus enim Erynnias
placaturus, & sacra ipsis facturus, jubetur à Choro implere
hydriam, non vino, sed ὑδαρμελίσσης. Vocat autem ὑδαρ
μελίσσης, seu *aquam meliferam*, quam dicere debebat *aquam mel-*
lis, seu ὑδαρμέλι & , aut ὑδρόμελι. Nominat nempe ὅτι
τὸ ποιεῖν & τὸ ποιῆσαι, à faciente, id quod fit, ut ait Scho-
liastes Sophoclis. Meminit hydromellis Plinius lib. xiv. 9
cap. xvii. & fieri ait ex aqua & melle, ac vetustate saporem
vini acquirere, nec ulli bilandatum olim fuisse quam in Phry-
gia. Plantius *mellinam* putatur vocare Pseudolo act. ii. sc. iv.

Murrinam, passum, desitum, mellinam.

Duo autem ejus genera facit idem Plinius lib. xxii. cap. 10
xxiv. alterum *subitum*, recens & *repentinum*; alterum in
veteratum. Est & aliud *crudum*, aliud *cicatum*. Crudum
puto id esse, quod Dioscorides lib. v. cap. ix ait fieri ὅταν
μέλι & ἐκ λυισμένων τῶν κηρίων ὑδαρ. ex melle, elutis aqua
favis.

favus De eo intelligendus Diodorus lib. v. cap. xiv. ubi
 de Gallis ait: καὶ τὰ κίβια πλύνουσιν, τὰ τοιούτων ἀποπλύν-
 ονται χερσίν. *Favos* etiam aqua ablunt, diluuntq; hoc potum
 illu praestat. Neque aliam ex melle portionem in usu fuisse
 Scythis ex Maximo Tyrio colligo serm. xi. Postquam ce-
 nim dixerat, Scytharum plurimos ita lacte ut alii vino,
 vitam sustentare, addit: τοῖς δὲ αἱ μελιτῆαι καὶ αἱ δίψαι τὸ
 πόμα, ὅτι πέτρῃ καὶ δρυὶ διαπλέτθουσι τὰς σίμβλους. Aliis
 vero Scythis apes, quae vel in saxis, vel in quercubus constru-
 unt favos, potus coniungunt. Latinis aqua mellita dicitur, aut
 melle mixta: Poenitentiale Romanum simpliciter *melli-*
tam videtur appellare Tit. i. de homicidio, cap. xi. *Vinum*
& medonem & mellitam & cervisiam nunquam bibas. Gre-
 11 gorius Turonensis aquam parumper melle linitam vocat lib.
 v. cap. x. ubi de S. Patroclo ait: *Vinum, siceram, vel omne*
quod inebriare potest, non bibebat, prater aquam parumper
melle linitam. Plinius loco proxime adducto hydromel
 ait esse minus innocens aquam, minusq; firmum vino, longa sa-
 12 men vetustate transire in vinum: Patandi modos praeter
 Plinium diversos habent Columella lib. xii. cap. xii. Dio-
 scorides locodiaco, Palladius lib. ix. cap. vii. & Auctor
 Geopon. lib. ix. qui tamen subdit, à quibusdam olim pro
 13 aqua nivem sumptam, χιόνια, & cum melle conjunctam,
 potumque inde confectum χιονόμελι appellatum. Memi-
 nit etiam hydromelitis, & vino legato contineri negat Ul-
 14 pianus l. si quis vinum ix. D. de trit. vino & ol. leg. *Meli-*
 15 *cratum* idem est cum hydromelle, aqua nempe *melle mix-*
ta, seu *mellita*, Graecis alias ὕδωρ κεκομμίον μέλι. Utitur
 voce Homerus Odyss. x. ubi Circeen introducit Ulyssē sua-
 dentem, ut ad inferos iturus mortuos placet,

πρῶτα μελικρήτω, μετὰ πέντα δὲ ἡμέραι ἐνῶ.
Utrum mellicreso, & dulcis mox flore Lyai.

Utitur

Utitur postHomerumHippocrates lib. de vict. rat. in morb.
 ac. & æque ac *hydromel*, duplex facit *μελικρῆς*, *crudum* 17
 aliud, aliud *coctum*. Ait autem coctum crudo longè pul.
 chrius aspectu esse, tenue nimirum, album, pellucidum,
 nec ideo melius. Probat tamen coctum, si mel sit prævum,
 ut decoctione ejus malitiam emendare necessum sit. Est 18
 etiam melicratum aliud alio dilutius, pro modo mellis, &
 quantitate aquæ admixtæ. Vnde Hippocrates lib. 11. de
 morbis, non una vice meminit *μελικρῆς ὑδαρίως*, seu *me-*
licrati aquosi aut *dilusi*. Parandi modum describit Paullus 19
 Ægineta lib. 1. Troglodytarum primores apud Strabonem
 lib. xvi. id bibebant *ἢ πῶς αἰγῆς ὑνὸς ἐκπεζομένη τῷ μελίῳ*,
melle ex flore quodam expresso. Errat autem Eustathius O. 20
 dyff. x. ubi *melicratum* vult esse *mixturam mellis & lactis*:
 nisi peccitare id forte fuerit unialicui regioni, quæ pro æ
 qua lac melli miscuerit in potum. Vise ad Cl. Heinsum
 Not. in xjii. Silii, ubi acriter hanc sententiam defendit.
 Græcos tale quid fecisse colligimus ex Æliano lib. xv. de a.
 nimal. cap. vii. quemadmodum etiam ex Posidonio Stoi.
 cō apud Athenæum lib. iv. discimus, Græcorum quosdam
 zythum cum melle miscuisse. In quem modum & Æthio.
 pes atque Indos cervisæ suæ ex hordeo & pane biscocto,
 simul & favos cum melle & cera incoquere, scribit Olaus
 Magnus Hist. Septemtr. lib. xiii. cap. xxxi. Priorem mix.
 tionem Plinius lib. x. cap. xxii. videtur *lac mulsum* appel.
 lare, eoque jecur anserinum augeri scribit. Errat etiam
 Pollus Onom. lib. x. cap. ii. & Isidorus Orig. lib. xx. cap.
 ii. quorum ille *melicratum* vult esse *ὀινόμελι*, hic *ex melle*
& vino mixtum. quod idem est. Ita enim non *hydromel*
 esset, ex aqua & melle, sed *mulsum* ex melle & vino, de
 quo supra egimus. Eundem errorem errat Cyrillus in Glos.
 sario & Auctor Onomastici veteris, qui *mulsum* interpré. 21

tantur *melicratum*. Vtrumque vero & *melicratum* & *hydromel* Latinis est *aqua mulsæ*. Joan. Gorrhæus tamen in
 22 Definit. in voce *μελίκρατον*, Ant. Sneebergerus in Amethy-
 sto, & Jac. Silvius in Annot. ad Mesuen de medic. comp.
 distinct. vi. *melicratum* & *hydromel* vetustate differre vo-
 lunt; ita ut *melicratum* sit, quod ex Plinio *subitum* & *re-*
ceus diximus, sive ex tempore paratum: *hydromel* vero,
 quod *reconditum* & *inveteratum*. sed confunduntur inter
 24 se. Ad hos vero potus referendum quodammodo & *ὄξυ-*
 γλυκὺς videtur, Hippocrati ita dictum lib. ii. Epidem. sect.
 iii. & alibi; estque favorum decoctum cum aqua, addio
 pauco aceto. Ex una siquidem sit parte aceti, duabus met-
 25 lis, & quatuor aquæ. Aliud est *oxymel* ex aceto & mellel,
 quod huc non pertinet.

CAPUT VICESIMUM PRIMUM.

SUMMARIA.

1. *Medonis* & *mulsæ* differentia. 2. *medo*, *meda*, *medus*, *medum*. 3. *medum*, quasi *melum*. 4. vel à *μέθυ*. 5. *Mede* / *Meth*. 6. de *medone* locus Prisci Sophiste. 7. *Beda* presbyteri. 8. Caroli M. 9. & aliorum. 10. οὐδὲ ἐκ μέλιτος. 11. μέλιτειον. 12. μέλιτον. 13. χυμέλη. 14. *medonis* apud varias gentes usus. 15. eiusdem duo genera. 16. *modus* parandi ex *Mesue*. 17. *Sarmatarum* & *Moscorum*. 18. *meda* segla Anglorum. 19. *Theriaca Septentrionalis*.

1 **H**ydromellis, sive *melicrati*, aut *mulsæ*, plura genera
 esse jam diximus, seu plures potius differentias præpa-
 ratione tantum inter se diversas. Ad eas & *medonem*, ita
 dictum, retulimus, quemadmodum & reuera eo pertinet.
 2 Quia tamen *mulsæ*, ut à veteribus parabatur, non tam po-
 tus gratia, quam medicamenti in morbis nomine, in usum
 veniebat: *medo* verò, cui plura hodie adduntur, quique
 aliter:

aliter conficitur, raro ut medicamentum, sæpius pro pos-
tu, ac hilaritatis, immo & ebrietatis causa bibi solet: ideo
ulterius quedam de eo & in particulari dicenda nobis re-
stant. Dicitur *meda*, *medo*, *medus* & *medum*; Græcis μέ- 3
διον; Septemtrionalibus potissimum populis in magno u-
su. Isidorus Orig. lib. xx. cap. iii. *medum* à melle, quasi me- 4
lum dici opinatus est, mutato L in D. quod & in aliis voci-
bus sæpe factum observatur. Ita olim dictum *melitari*,
pro *meditari*, *lacruma*, pro *dacruma*, notat Melch. Gols-
dastus Notis ad Conradum de Fabaria cap. xx. At Matth. 5
Martinius Lexico Philolog. *medonem* derivat à Græco μέ-
νον, quod *vinum* est Græcis: nec displicere id videtur Ger-
jo. Vossio lib. ii. de vitilis serm. cap. xii. quanquam deinde
malit Græcum μέλι, unde Latinum *mel*, & Saxonicum 6
Micht / five *mede* / ex communi deducere origine, Hebræa
nimirum. Meminere *medonis* ex veteribus Priscus Sophi-
sta, qui circa annum ccccx. floruit, in Eclogis Histor. Goth.
his verbis: Εχογνυτο ἡ ἡμῶν καὶ κώμας (τῶν Σκυθῶν) τροφαί,
ἀνὴρ δ' οἷον κέγγετο, ἀνὴρ ὃ ἐνυ, ὁ μέδιον ἡμετέρων. Ad-
prehendebantur autem nobis per vicus Scytharum, pro sibo quidem
milium, pro vixio *medus*, quem indigena ita vocant. Beda 8
presbyter, qui anno lcccxxvii. decessit, lib. de Remed.
peccator. cap. vii. In unaquaque, inquit, septimana tres
dies sive vino & medone & carne ieiunet ad vesperam. Quos
sequitur sub annum lccc Carolus M. Imp. in Capitulari de 9
villis, num. xxxiv. *Cervissias*, *medum*, *mel* &c. & num.
Lxii. De morato, vino cocto, *medo*, *aceto* &c. Meminere 10
deinceps alii plures: Tageno in Expedit, Friderici I. Imp.
in Turcas, Concilium Triburiense, Pœnitentiale Roma-
num, Andreas presbyter Chronico Bavarico, Dithmarus
Merseburgius &c. Et quamquam nomen *medonis* ante
Prisci Sophistæ tempora in auctorum monumentis usurpa-

tum non inveniatur, restamen ipsa subaliis nominibus et-
 iam prioribus seculis incognita non fuit. Nec enim alium
 à medone fuisse potum autumnò, quem Aristoteles, siue
 11 quis alius auctor vetustus, οἶνον ἐκ μέλιτος, *vinum ex melle*
le vocat lib. de Mirab. auscultat, in hæc verba. Ἐν Ἰλλυρίοις
 φασι, τοῖς Τаланτίοις καλεσμένοις, ἐκ τοῦ μέλιτος κτείνειν ὄνον. Ο-
 λται ἢ τὰ κηρία ἐκθλίβωσι, ὕδαρ ὀπιχέοντες ἐψύθουσιν ἐν λιβητι
 ἕως αὖ ἐκλύσῃ τὸ ἡμισυ, ἵσπειρά εἰς κεράμια ἐκχέουσιν, καὶ ἡθι-
 σα ποιοῦσιντες, πῆχασιν εἰς συνίδας. Ἐν ταύταις δὲ φασι εἶ-
 χει πολυχρόνιον, καὶ γίνεσθαι οἰνώδες, καὶ ἄλλως ἡδύ καὶ ὀ-
 ῖον. *Illyrios ferunt, quos Talantios vocant, ex melle vinum*
conficere. Favos enim in aqua superfusa expriment, ac simul
in aheno ad mediam usq. partem decoquunt, & scitilibus in a-
fundunt iam sum dulcissimam. De hinc vasis ligneis refer-
vant in multa tempora, donec per omnia vini saporem contra-
bat. Quanquam enim potus hic, ut περὶ αἰσία ejus describi-
 tur, simplex mulsa esse videatur; tamen ex eo, quod au-
 ctor addit, similem potum olim & in Græcia parari consue-
 visse, verum ζῆλῆος ὕπεροι πῶν κρᾶσιν μὴ δύνασθαι ἄρῃν,
 missionem postea perquisitam non potuisse inveniri; colligi
 potest, non simplicem mulsam fuisse, quæ hydromelitis
 nomine in Græcia notissima erat, sed potum paullo aliter
 & ex pluribus paratum & peculiari modo mixtum & con-
 12 fectum. Nec alium potum fuisse conjicio, quem Plutar-
 chus lib. iv. Sympos. probl. v. μελίῳσι vocat, airque bar-
 baros, qui vino careant, cum bibere, dulcedinem mellis
 radicibus austeris, & vini saporem æmulantibus, medican-
 res. Hesychius nominat μελίτιον, dicitque esse πόμα ἢ σκυ-
 λικόν, μελίτιον ἑψομένον σὺν ὕδατι καὶ πῶσι λιν. *potum Scya-*
sibicum, melle cum aqua & herba quodam decocto. Horsum
 pertinet, quem potum ex melle vocat Rhases lib. iii. ad Al-
 mansi. cap. v. *Mellei speciem saporis vocat Saxo Sialandicus*
 lib. vi, & distinguit à cervisia;

Mellei

*Mellei temnens speciem saporis,
Combibis totum Cereris liquorem.*

D. Hieronymo ad Nepotianum de vita Clericorum, est 13
dulcē & barbara potio ex decoctis favis. Neque alium à me-
done potum fuisse *χυμέλω* illustris censet Jos. Scaliger, &
ὁπὸ τῆς χύσεως τῆ μέλιτος sic appellatum vult lib. 111. Epist.
cetiix. De eo Zonaras sub annum salutis elc exx, Notis ad
Canonem Apostol. 111. *Σικίρα δέ ἐστι πᾶν τὸ ἀπὸ οἴνου μέ-
λην ἐκποῦν, ἵνα εἰσὶν ἃ πηθεύουσιν ἄνθρωποι, ὡς λεγόμενη
χυμέλη, καὶ ὅσα ἱμαῖς σκευάζον.* Siccra autem est omne id,
quod citra vinum inebriat, qualia sunt qua magno studio ho-
mines conficiunt, ut quam Chumelam vocant, quāq; alia ad
eundem modum parantur. Cæterum vina ex melle imita- 14
tos jam olim & Gallos, paullo ante ex Diodoro didicimus.
Idem facere hodie Scythas & Æthiopas Troglodytas, tes-
tis est Scaliger pater Exerc. Lxxxvii, & de Hispaniolæ in-
colis in America affirmat Hieron. Benzo Hist. Novi Orb.
lib. 1. cap. xxvii. De regione Machiakies audi Levinum
Hulsium Navigat. lib. iv. cap. xlii. *Quoties Indus in sil-
vam prodit, perforat arborem quamvis obviam, effluunt
quinque aut sex mensura mellis tam clari, quam est mustum.
Apes valde sunt exigua sine aculeo. Mel cum pæne & reliquis
sumitur escis: potum etiam inde faciunt, musto similem, sed
meliozem ac sapidiorem.* Hodie Sarmatæ, Lithuani, Mosci,
Borussi familiarissime medone suo utuntur, abutuntur,
dum eo sæpius liberalissime se invitant. Optimus in Lithu-
ania paratur. Est vero duplex; *spissus & tenuis*, ut Matth. 15
Micchovius testatur Sarmatiæ lib. 11. 11. cap. 111. Fit & alibi,
ut in Dania, & apud nos Lubecæ, sed qui Lithuanico pal-
mam libenter deferat. Modus parandi non abludit ab eo, 16
quo *aquam mulsam*, secundo loco descriptam, parari de-
cuit Mesue Fract, de medic. compos. distinct. v. *Secundæ*

molus, inquit, *operationis eius est*: Recipè mellis partem u-
nam, aqua fontium clara libras octo, fermenti in his dissolu-
ti in centum libras uncias tres, & musti modo effervescentia
in ligneum cadum conjiciuntur, ita ut relinquatur in vase
vacuum, quasi mensura trium digitorum. Vbi defervuerint,
obscureo vasa asserventur vini modo ad potandum. Non ta-
men bibatur nisi tertio mense exacto. Immitti possunt aro-

- 17 mata in linteoligata. Hæc Mesue. Sarmatæ tamen & Mo-
schi flores lupuli medoni suo incoquunt, & loco fermenti
facem cervisia liquori fermentando adjiciunt. Vide Ola-
um Magnum Hist. Septemtr. lib. xiii, cap. xxii. xxiii. &
xxiv. qui pro lupulo etiam *myrti semina* Medoni incoqui
interdum ait: addi & zinziber in linteoligatum. Est au-
tem *myrtus* frutex humilis, in locis paludosis crescens ul-
træ longitudine, & fructum profert ad baccarum juniperi
similitudinem. Mosci vero, ut Adamus Olearius refert I-
tiner. Pers. part. i. baccas sumunt maturas rubi *Idæi*, aut
chamarubi, aut etiam *cerasa*, & infundunt aquæ, & ita
relinquunt, donec aqua colore & sapore baccarum suffici-
enter fuerit saturata. Huius aquæ sumunt quantum volunt,
& affundunt tertiam aut quartam partem mellis puri, à fa-
vis separati, eique injiciunt aliquid panis tosti, fæce cervi-
sæ circumliti, & simul cooperta per dies quatuor aut quin-
que fermentari sinunt. Quidam, ut potui aromaticum o-
dorem ac saporem concilient, aliquid *cinamomi*, aut *ca-
ryophyllorum*, aut *Cardamomi* in linteoliquori immittunt,
18 & simul fermentari sinunt. Ex pluribus constat Anglorum,
qui Cambriam incolunt familiaris potus, quem *Meteglia*
sive *Meteglaro*, vocat Matth. Lobelius in Adversar. pag.
xxii. non patrio nomine, ut vult, sed Græco sic dictam: à
19 *πίζυ*, ni fallor. Eum *theriacam* nominat *Septemtrionis*,
& constare ait ex melle & aqua, quibus despumatis indan-
tur

tur herba quam plurimæ, numero ferè sexagenæ, diutiffi-
meque bulliant ad tertias aut dimidias, donec coctione ista
herbacei viroris & saporis exuat fastidium, adipiscaturque
novam vim alendi, & gratiam vini maluatici.

CAPUT VICESIMUM SECUNDUM.

SUMMARIA.

- I. Potus ex saccharo. 2. σάκχαρ σάκχαρον, σάκταρι
3. an veterum saccharum diversum à nostro. 4. sacchari vete-
rum duogenera. 5. prius ex arundinibus arboreis. 6. mel-
lus species creditum Arriano. 7. Dioscoridi. 8. Straboni. 9.
Plinio. 10. AEliaño. 11. Aphrodisæo. 12. Isidoro. 13. item
Galeno, Oribasio, Aegineta. 14. Charitoni manna dictum.
15. Hesychio gummi. 16. Archigeni sal indicus. 17. an sit
ex rore, aut ipsi arundinibus. 18. Seneca dubitatio. 19. ex
rore esse, opinio AEliañi & Aphrodisæi. 20. ex ipsa arundi-
ne, sententia Strabonis. 21. An magnarum arundinum radi-
ces dulces. 22. Diodori Siculi de ea re locus. 23. causa dula-
cedinis in radicibus. 24. Alterum sacchari veterum genus
ex arundinibus parvis. 25. De eo locus Varronis Atacini. 26.
Solini. 27. Papinii. 28. huius versus aliter lectus. 29. Sac-
charum nostrum isidem duplex. 30. saccharum de Mambu ex
arundinibus magnis. 31. de eo Garsias ab Horto. 32. & Chri-
stophorus à Costa. 33. Salmasio idem cum manna Xiraguest.
34. Saccharum nostrum alterum ex arundinibus parvis. 35.
an utrumque à veteribus bibi solitum. 36. Plinii sententia.
37. alia ex Strabone adferre. 38. An saccharo magnarum a-
rundinum vis μεθυστική. 39. Strabonis locus obscurus. 40. ab
Eustasio aliter lectus. 41. à Salmasio emendatus. 42. Po-
cabuli, fructus, acceptio duplex. 43. καρπὸς δέρεος. 44.
καρπὸς ἀμπέλινος. 45. fructus, proprie quid. 46. fructus
salami. 47. Posterius saccharigenus in potu usurpatum. 48.
De

De eo Lucanus. 49. Isidorus. 50. AEchmet. 51. *Vũ μού-
νην*, in saccharo posteriori. 52. sacchari eriginatio. 53. *Poo-
sus veterum* ex saccharo duplex. 54. Hydrosaccharum. 55.
Aqua saccharata. 56. Nectar ex saccharo. 57. Incolarum
in Insulis Moluccis ex saccharo posui.

Quam inebriandi vim mel habere ostendimus, eam &
1. Saccharo in esse certum est: veteresque non tantum po-
tibus ex melle, verum etiam ex saccharo usos constat. Di-
2. citur id Græcis *σάκχαρ, σάκχαρι, σάκχαρον, σάκχαρον*: Latinis
peregrinum nomen retinentibus, *Saccharum*: nostratibus
3. *Sucker*. Quæritur autem hic statim in limine, an saccha-
rum antiquorum idem sit cum nostro quo hodie utimur,
an diversum. Differre omnino & res diversas prorsus esse
credidere, & magna contentione adsertum ivere Joan. Ma-
nardus Epist. Medic. lib. xi. ep. ix. lib. ix. ep. v. & lib. xiv.
ep. v. Leonh. Fuchsius lib. i. de compos. medic. cap. xi. &
lib. i. Paradox. Med. cap. xxxv. Jac. Theodorus Tabernæ-
montanus Herbarii sect. vi. cap. xli. quos sequutus est
Henr. Salmuthus Comm. in Nova reperta Pancir. lib. ii.
tit. v. Non differre ab invicem statuerunt Scaliger pater
Exercit. clxiv. Val. Cordus Comm. in Dioscor. lib. ii. cap.
xiv. Andr. Matthiolus Comm. in Dioscor. lib. ii. cap. lxxxv.
& Epist. lib. i. ep. iv. & vi. Matth. Lobelius in Adversar-
pag. xxi. Jo. Langius Epist. Medic. lib. i. cap. lxiv. & Co-
nimbrigenses Comm. in libros Meteorologicos Arist. tract.
vii. cap. x. Non opus autem fuerat tam acri concertatio-
ne, quæ facili negotio sopiri poterat. Habebant veteres
duo sacchari genera, inter se diversa; utrumque ex arundi-
nibus quidem, sed specie differentibus, diverso etiam mo-
do collectum aut paratum. Alterum proprie *saccharum*
vocabant; alterum vero *succum* potius quendam ex arun-
dinibus expressum aut excoctum. *Saccharum*, quod pro-
pris

prie ita dicebant, proveniebat in India potissimum & Ara-
 bia felici in arundinibus magnis & arboreis, quas propterea
sacchrius appellabant. Hæ nempe erant, ex quarum sin-
 guli internodiis navigia fieri scribit Plinius, lib. xvi. cap.
 xxxvii. Intelligit autem navigia parva, quæ ternos fere-
 bant hominēs, quod jam ante norarat lib. vii. cap. ii. sive
 navitas binos aut ternos, ut habet Pomp. Mela lib. iii. cap.
 vii. & æuibz tantum lembi vice vestrabant navigantes,
 ut ait Solinus cap. Lii. Ex his arundinibus Indorum regem
 adversus Semiramidem pugnaturum, quatuor millia na-
 vigiorum construxisse narrat Diodorus Siculus lib. ii. cap.
 xvi. additque crassitiem earum arundinum non facile ab
 hominis complexu circumdari. Reperiebatur autem sac-
 charum iam dictum in his arundinibus concretum instar
 mellis siccioris & friabilis, aut instar gummi aut salis co-
 agulati. Ea causa mellis speciem putarunt, & mel appella-
 larunt. Vnde Theophrastus in fragmento de melle, quod
 est apud Photium Cod. cclxxlix. tres mellis species facit,
 quarum prima sit ab apibus, altera ex rore, tertia *ἐν καλά-
 μοις* seu arundinibus. Et hanc ultimam eum additione vo-
 carunt *μέλι καλάμινον*. Arrianus in Periplo; καὶ μέλι τὸ
καλάμινον, τὸ λεγόμενον σάχαρ. Mel arundineum, quod vo-
 catur *saccharum*. De eo ita Dioscorides lib. ii. cap. Lxxiv: 7
καλέσται δὲ καὶ σάκχαρον, ἃ δὲ μέλι, ἐν Ἰνδία πεπηγό-
τη, καὶ τῇ δ' αἰμονι κερβία, δρασκόδρον ἐπὶ τῶν καλάμων.
Vocatur & quoddam saccharum, quod mellis species est, in In-
dia felicis, Arabia concretis; & in arundinibus invenitur.
 Strabo lib. xv. in descriptione Indiæ; ex Nearcho: *Ἐῖρηκε*
ἡ καὶ πρὸ καλάμων, ἔτι ποιεσι μέλι, μελισῶν μὴ ὕσων. Tra-
 didit etiam arundines melle facere sine apibus. Plinius lib. xii. 9
 cap. iix. *Saccharum & Arabia fert, sed laudatius India. Est*
autem mellex arundinibus collectum. Ætjanus lib. xv. de a- 10

nimal. cap. vii. in India, & maxime Prætorum regione, ait μέλι ἐμπνέειν ταῖς ὄσπυς, καὶ ταῖς ἐλεῖω καλαμῶν κόμης, νομαῖς τοῖς βοσὶ καὶ τοῖς ποιβάτοις παρέχων θυμασσίαις, mel liquidum incidere in herbas ac palustrium arundinum comas, bubus & ovibus mirificas præstans pastiones. Addit pastores ad calamos illos pecus agere, & jucundis excipere epulis, quod deinde illis vicissim lac reddat suavissimum, ut non opus habeant ipsi immiscere mel, ut faciant Græci. Alexander Aphrodisæus lib. i. i. probl. lxxiv. Quod sacchar Indi appellant, mellis in arundinibus coagulum est, sole cogente rores ad mellis dulcedinem. Tertulianus lib. de Judicio Dei:

Mella viridanti confrugant pingui canna.

- 12 Isidorus lib. xx, cap. ii. Antea mella de rore erant, inveniebantur ὅμως in arundinum foliis, siquidem hucusque in India & Arabia collectum reperitur. Similiter ad mellis etiam species referunt saccharum Galenus lib. vii. simplic. med. fac. cap. de melle, Oribasius Collect. lib. xv. & Paulus Ægineta lib. vii. uterque in voce μέλι. At Charito lib. περὶ ὁρίων βριγμάτων, in decoctione ἐψήμασθαι, sive sapa, vocat μάνα καλάμη-Ινδική, mannam arundinis Indice, & distinguit à vera manna, quam neutro genere appellat μάνα ἀπλὴν mannam simplicem, sive communem. Cæterum saccharum hoc veteres mel primum nominarunt ob dulcedinem, quam mel æmulatur & fere superat: deinde quia instar mannae, quam, mel acrimum dicebant, id concrevisse sibi imaginabantur. Advehebatur enim ad ipsos, arundinibus adhærens & concretum, gummi instar tamen, candidum & dentibus 13 friabile, ut Plinius ait laudato loco. Hesychius gummi appellare videtur: Σάκχαρον, τὸ ἑμφερές καὶ κόμη ἐν τῇ Ἰνδῇ καὶ, διαλυτικόν. Phavorinus, qui sua ex Hesychio transcribere solet, pro κόμη, quod nihil hic significat, rescribit κόμι,

Salma-

Salmasius κόμμι, ut *gummi* intelligatur: & pro διαλυτικόν
reponit κοιλία; λυτικόν, ut sensus sit: *Saccharum, hoc gummi
simile est in India alvum solvens*, quomodo & Simeon Sethi
testatur ad σάκχαρ τῷ γαστρίῳ πρὸς τρέφειν. Jo. Bodæus comm.
in Theophr. Hist. plant. lib. iv. cap. xii. ex Dioscoride pro
διαλυτικόν substituit ὁκοίλιον, quod alvum sit utile. Archige-
nes apud Aëginetiam lib. ii. cap. Lix. saccharum *salis speciei* 16
em esse voluit, & ἄλα ἰνδικόν, *salem Indicum* nominavit,
quisit χροία μὲν καὶ σπῆξ' οἷοι ἔμοιβ' τῷ κοινῷ ἄλτι, χεῖρε δ' ἡ με-
λαίνουσι, *colore quidem & consistentia salicomuni similis,
gustu mellis emulus*. In quem modum etiam Dioscorides
scribit *arundineum mel* esse ὁμοιον τῇ σπῆξαι ἄλτι, καὶ θρασυ-
μόρον ὑπὸ τῆς ὀδῆσι κατὰ πᾶρ ἄλτις, *concretionem suam sali si-*
mile, & dentibus subditum salis modo frabile. Alexander
Aphrodisæus ait fieri proximum salis *glebulis, candidum,
fragile*, Isidoro est ramus inhaerens in similitudinem salis. Du- 17
bii vero erant veteres de ratione, qua saccharum hoc in a-
rundinibus proveniret. Alii enim, si forte vulnerata es-
sent, exsudare ex ipsis succum & concretescere putabant: al-
lii ob suæ in arundinibus copiam, accedente æstu & calore
solis, sponte ex ipsis prodire & indurari; alii vero non ex
cannis, sed rore ætherio ipsis illapso concretum esse volebant.
Seneca philosophus Epist. Lxxxiv. *Aut in ventri apud In-* 18
dos mel in arundinum foliis, quod aut ros illius calis, aut ipsius
arundinis humor dulcis & pinguis gignat. Ælianus loco ad 19
ducto credidit esse ex rore & ἐμπίπτειν ταῖς καλάρμων κόμμις,
incidere in comas arundinum: ut & Aphrodisæus, qui Sole
cogente rores ad melleam dulcedinem provenire scripsit. Et-
iam Isidorus de rore esse putavit. At Strabo cannas ipsas 20
ait ποτὶν μέλι, ac proinde ex ipsis id esse & prodire. Addit
verò Strabo de radicibus harum arundinum: τὰς ῥίζας τῶν
μεγάλων καλάρμων γλυκείας εἶναι φύσει καὶ ἐψήσας, *χλιασμέ*

ἡ τῶν ὕδατος τοῖς ἡλίοις, τῶν ἐκ τῆς πο-
ταμῆς, *radices magnarum arundinum dulces esse natura &
coctione, aqua à Sole calefacta, tam celesti, quam fluviali.*

- 21 Cl. Salmasius, vir doctrinæ in omni eruditione consumma-
tissimæ, dubitat hic, an non à Strabone magnarum arundi-
num radices cum radicibus parvarum confundantur quos
22 dulces esse mox dicemus. Verum Straboni consentanea
scribere videtur Diodorus Siculus lib. II. cap. LXXVI, ubi de
India agit, & ejus arundinibus. *In palustribus, inquit, e-
nata radices (intelligo hoede parvarum arundinum radi-
cibus) dulcedine eximia sui copiam mortalibus præbent: radi-
ces vero in paludibus maxime magnarum arborum, æstu Solis*
23 *percoquit.* Et vero simile est, quum arundines magnæ suc-
co dulci totæ turgant, eumque exudent, etiam radices ear-
um dulcedinis non prorsus expertes esse, accedente præ-
sertim Solis æstu, succum in ipsis percoquente. Solinus cap.
LII. etiam exprimi ex radicibus istis succum dulcem tradit.
Sed hujc sine aliis non multum est fidei. Interim radicum
harum dulcedines, succive dulces in iis, ad saccharum jam
diuturnum nihil faciunt, nec id constituunt. Itaque progredi-
mur ad alterum sacchari genus. Id vero veteribus non sub
sacchari nomine cognitum fuit, sed sub nomine *succi* aut
humoris dulcis ex arundinibus parvis earumque radicibus
25 *excocti* aut expressi. Expressionis hujus meminit Varro,
non Marcus ille Romanorum doctissimus, quod putavit
Matthioli loco adducto, sed *P. Terentius Varro*, qui O-
lymp. CLXXVII. anno ante natum Salvatorem LXXXI, in
Atace, Gallix Narbonensis opido natus, *Aracini & Narbo-
nensis* inde nomen obtinuit. Versus sunt isti:

Indica non magna nimis arbore crescis arundo;

Illius è lentis premitur radicibus humor,

Dulcia cui nequeant succo contendere mella.

Memi-

Meminit expressionis & Solinus: *E radicibus arundinis* 26
(parvam intellige) exprimitur humor dulcis ad mellem su-
avitatem. Et Isidorus: *In Indici stagnis nasci arundines ca-*
lamiq. dicuntur, ex quorum radicibus expressum succum bi-
bunt. Decoctionem inculcat Statius Papinius Silvar. lib. 1. 27
carm. ult. ubi inter munerum Domitiani delicias enume-
rat.

Quod ramis pia germinat Damuscus,

Et quos praequit Ebusia cannas.

Ubi tamen alii legunt *Ebusia*; & intelligunt incolam *Ebu-* 28
si, insula in mari Balearico, quæ Pityusarum altera Plinio
lib. 11. cap. v. Quia vero in ea arundinum succum siue sac-
charum colligi solitum, nullibi lectum aut traditum repe-
ritur, Hermolaus Barbarus, Comm. ad Plinium lib. 11. cap.
cccvi. legit *Hypasita*. Est enim *Hypasis* Indiae fluvius, à quo
fit *Hypasita*, ut ab *Hypani*, iidem Indiae fluvio; *Hypanica*,
apud Stephanum lib. ωβ' πδλεων. Atque hoc duplex fuit
veterum saccharum. Vtrumque vero hodie etiam habet- 29
mus, quanquam altero tantum nostris in regionibus uti-
mur. Prius saccharum hodie *Sacar*, siue saccharum de *Mam-* 30
bu appellatur. *Mambu* autem arundo Indis est magna &
ampla, ut ex ea non secus ac olim cymbas hodie faciant,
quæ binos homines ferant. Audiamus hac de re Garsiam ab 31
Horto Histor. Arom. lib. 1. cap. xii. Ait is autem *Tobaxir*
esse vocabulum Persicum, & nihil aliud sonare quam lacte-
um humorem aut succum liquoremque concretum. Addit
vocari ab Indos *Sucar Mambu*, quasi dicas saccharum de
Mambu, quoniam Indi arundines siue ramos arboris id pro-
ferentis *Mambu* vocent. Hodie tamen etiam Indos *Taba-*
xir illud vocare, quod eo nomine peratur ab Arabibus, Per-
sis & Turcis. Arborem esse interdum magnam, interdum
minorem, ramis erectis, frequentibus notis distinctam. In-
ter internodia generari liquorem dulcem, crassum, veluti

amyllum, & simili colore: interdum multum, interdum
 perpaucum: non ubiuis in omnibus arundinibus, sed tan-
 32 tum in Binagar, Batecala & Malavar. Christophorus à Co-
 sta cap. de Tabaxir, ait arbores sive arundines *Mambu*, in
 quibus innascitur *Tabaxir*, tantæ amplitudinis esse & cras-
 sitiei, ut ex ea cymbas faciant, quæ binos Indos capere pos-
 sunt: non excavantes eas, sed relictis solum duobus inter-
 33 nodiis excidentibus. Magnus Salmasius saccharum hoc *man-
 na speciem* esse pluribus docet in Exercit. Plinianis ad Solin.
 cap. LII. nec differre vult ab ea mannæ specie quæ *Xiraquest*,
 aut *Xircast*. Indis dicitur, de qua vide Garziam loco addu-
 34 ctō, cap. XI. Alterum sacchari nostri genus, & quo commu-
 niter utimur, ex parvis itidem, ut veterum illud alterum,
 sit arundinibus, sive calamis aut cannis: aliter saltim, quam
 olim conficitur. Non enim succus tantum hodie exprim-
 tur, sed cannæ primum mola franguntur, succi deinde ex
 iis expressi coquuntur, ac beneficio caloris indurantur, &
 in panes formantur, & pro modo depurationis in varias
 species abeunt. Ex quibus omnibus jam liquet, duplex ve-
 teres habuisse, duplex nos habere saccharum, aliud ex ma-
 joribus, aliud ex minoribus calamis vel collectum, vel ex-
 35 pressum, vel coctum. Nunc quæritur quodnam illud fu-
 36 erit, quo veteres in potu fuerint usi. De priori, quod ex
 magnis arundinibus colligebatur, Plinius testis est lib. XII.
 cap. XIX, id usurpatum ad *medicinæ tantum usum*. Unde
 Dioscorides *ευκοίλιον* vocat & *ευσμάχον*, *alvo stomachoq;*
utile, renibus etiam & vesicæ conferens. Addit tamen ὕ-
 δατι διαλυτὸν καὶ πρὸς βίβιν, *aqua dilutum & bibitum*. Ex quo et-
 iam bibi solitum colligas. Non enim quod dicas, dissol-
 vi & bibi solitum tanquam medicamentum ad *ευκοίλιαν*,
ευσμάχιν. In utrumque enim finem, & ut potulentum *quid*

quid, & medicamentum bibi potuit. Nam & cervisias ha-
 bemus quæ itidem *ἄσθμαχοι* sunt, & ventriculum confor-
 tant, & suo calore calorem innatum ejus augeant; sunt et-
 iam quæ *ευκοίλιοι* sunt, sunt quæ alvum laxam servant, at-
 que interim tamen non ad saturitatem tantum, sed & ebbri-
 eratem à plurimis bibuntur. Tales porus etiam sunt, quos
 apud Indos ex herba *Chia*, & ex melle alibi parari diximus,
 potulenti simul & medicamentosi. Strabo certe vim *μεθυ-* 37
πίνου in magnis arundinibus agnoscit. Locus obscurus est.
 se videtur & difficilis; sed adscribam totum. *Εἰρημεῖ καὶ πρὸς*
καλαμών, ἐν πενδοῖ μέλι, μελισσῶν μὴ ἔσῃν. ὃ γὰρ δένδρον εἶναι
καρπὸφόρον, ὃ καὶ τὸ καρπὸν εἶδεν. Dixit etiam (Nearchus)
 de arundinibus, quod mel faciant sine apibus, non enim arbo-
 rem esse fructiferam fructu tamen inebriare. Casaubono τῷ 39
πίνου, Comm. in Strabon. (quanquam Codices veteres o-
 mnes in lectione non variare testentur) locus de mendo su-
 spectus est. Medicinam tamen ipsi facere non audent. Me-
 dicorum tantum filiis disquirendam relinquit, an sacchar-
 um inebriet. Eustathius Strabonis verba adducens, in-
 terferit quædam quæ in editis exemplaribus non habentur,
 de arundinum vi *μεθυση* tamen testentur, & legit: *ἐν*
καλαμοῖσι ποιεῖται μέλι, μελισσῶν μὴ ἔσῃν, ἵνα δὲ φαγόντες αὐτὸν
τὸν μεθύον, quod calami mel producant sine apibus, quo cru-
do qui vescantur, inebriantur. At Salmasius ubi hæc addu- 40
 cit, sub oculis illis, & γὰρ, latere autumat nomen arboris,
 quæ fructifera sit, & cujus fructus inebriet: aut legendum
 existimat, & καὶ, ubi etiam, arbor nempe fructifera sit, cu-
 jus fructus ebrietatem inducat. Quod si vulgatæ lectioni
 sit inhærendum, queri posset, quomodo *δένδρον* & *καρπὸ*
φόρον ἐν καρπῷ queat *μεθύειν*. Quod enim fructum non 41
 fert, fructu inebriare nequit. Quid vero si conciliari hæc
 possint.

- 42 possint? καρπός, *fructus*, ἀπὸ τῆς καρποῦμαι Græcis dicitur.
quod est *frui*: quemadmodum *fructus* Latinis etiam est à
fructuendo. Hinc in genere omne id καρπὸς sive *fructus* appel-
latur, quod in usum & fruitionem humanam natura pro-
fert. Ita *fructum fundi* Varro lib. i. de R. R. cap. xxiii. vo-
cat, qui ex eo satius nascitur, utilis in aliquam rem. Ita Ho-
43 mero & Hesiodo passim καρπὸς ἀγροῦ dicitur, quidquid è
44 terra provenit. Herodotus lib. i. non longe à fine *vinum*
nominat καρπὸν ἀμπέλινον, *fructum vite*: similique mo-
do Varro etiam cap. xiii. *vinum & oleum* vocavit *fructum*,
illud nempe *vitis*, hoc *oleæ*. Immo Strabo ipse lib. xi. de
Massageris agens, *fructum arborum* vocat id, quod ex eo
exprimitur, quod arbores ferunt: πίνουσιν δὲ τὸν ἐκ τῶν δέν-
δρων καρπὸν ἐκδιλίσκοιτες, *bibunt arborum fructum*, *ex-
45 pri-mentes ipsum*. Proprie verò καρπὸς & *fructus* in plantis ef-
fic docetur ὅτι σπέρμα μετὰ τῷ περικαρπίῳ, *semen cum carne*,
ut definit Theophrastus Hist. plant. lib. i. cap. rri. Hoc
modo in arboribus *pomum* fructus est; semen granula in-
teriora: in leguminibus *siliqua* fructus sunt; semina id
46 quod in siliquis continetur. Posteriori hoc significatu ca-
lami, sive cannae, non sunt καρποφόροι, nec fructum ferunt;
at priori acceptione *fructus calami* est id quod ex ipso pro-
venit, quo frui possumus, nempe *saccharum* quod ex ipsis
47 exsudat. Posterius porro *sacchari* genus, sive succum ex
arundinibus parvis expressum aut excoctum, à veteribus bis-
bi solitum, extra controversiam est, & docent passim au-
48 ctiores. Lucanus lib. iii. de Indis agens:
Quig bibunt tenera dulces ab arundine succos.
49 Ildorus: In Indici stagnia nasci arundines calami que dicun-
50 tur, ex quorum radicibus expressum succum bibunt. Æchmes
in Oncitocrit. potum hunc vocat, οἶνον ἐκ σικκηχερίδος, vi-
num

num ex saccharo. Εἰ τις ἴδῃ, ὅτι αἶνον ἔπινεν ἐκ τοῦ σάκχαρος
si quis in somnū videat vinum se bibisse ex saccharo &c. Vim 51
quoque μεθυστικὴν huic succo sive saccharo inesse, non nega-
bit, non secus ex ipso, quam ex frumento, pomis, py-
ris aut melle spiritum ardentem beneficio fermentationis
& distillationis noverit elici. Modum quo id fiat, descri-
bit candidissimus Chemicorum, amicus olim noster, An-
gelus Sala, Saccharologiæ part. II. cap. v. Et sunt, qui τὸ 52
σάκχαρ derivent ab Hebræo *schecar*, quod est à *schacar*,
inebriari. Veteribus autem potum ex saccharo duplicem 53
ut ex melle, fuisse autumo; alium *simplicem*, ex succo a-
qua diluto, aut saccharo cum aqua permixta, quem *hydro-*
saccharon, vocat Aëtarius Meth. med. lib. v. cap. II. alium 54
compositum, & additis quibusdam instar medonis coctum.
Aquam saccharatam pro potu conficiendi modum habes a. 55
pud Tabernæ montanum loco adducto. Σκευασίαν hydro. 56
sacchari optimi & *Nectaris* ex saccharo dulcissimi exhibet
Sala cap. VI. & VII. Hodie in Indiæ regno, *Ceilum* dicto. 57
incolas loco vini potum ex saccharo parare refert Marcus
Paullus Venetus Itiner. lib. III. cap. xxxI. *Moluccarum in-*
cola sumunt vas ligneum ferreis vinculis cinctum, capax
amphorarum triginta; addunt sacchari javanici libras duas,
tamarindorum unicas quatuor, poma citria dissecta tria.
Reponunt omnia bene obturata loco frigidior, & à Solis
radiis libero, ubi fermentari statim incipiunt sine igne, ut
sonus eminus audiri possit, ac si cervisia coquatur. Relin-
quantur sic per viginti quatuor horas, & fæces interim, quæ
ejiciuntur, despumantur. Potum ita indipiscuntur gratis-
simum, qui gratior evadit, si caryophyllorum manipulus
vasi injiciatur. Vide Jacobum Bontium de medicina Indor.
lib. II. Dial. III.

CAPUT VICESIMUM TERTIUM.

SUMMARIA.

1. *Ebrietas in herbis, rebusq; aliis quasita.* 2. *Ad eas digressio.* 3. *Nepenthes Helena.* 4. *baglossum.* 5. *ambra cinerea.* 6. *cannabis semen.* 7. *Heiranlus, pulvis Turoarum ex cannabi.* 8. *helenium.* 9. *syssirietaris.* 10. *strychnon.* 11. *Duncani regis Scotia dolus in hostem.* 12. *gelotophillus.* 13. *bryonia.* 14. *lolium.* 15. *de eo Camerarii exemplum.* 16. *Faufel.* 17. *datura.* 18. *duiroa.* 19. *bangue.* 20. *coca.* 21. *opii apud Turcas usus.*

Recensuimus fere omnium potuum genera, quorum quidem memoria apud scriptores exstat, siue siti post aquam sedandæ, aut gulæ irritandæ, ac ebrietatis eo promtius inducendæ, in vini defectu eas invenerit luxuria hominum. Nunc de nostratum ex frumento potuum confessione ac qualitatibus quædam dicenda nobis restant. Ante vero, quam id aggrediamur, non ingratum lectori futurum spero, si quædam de earum gentium consuetudine præmittamus, quæ vel in medicamentis, aut herbis, siue commanducatis, siue in potu aut cibo assumptis, aut etiam in fumo mentis exhilarationem, ac quasi ebrietatis speciem, aut potius dementiæ, quærere non distulerunt. In rerum earum censum loco principe non inepte referas medicamentum Helenæ illud, *nepenthes nobile, oblivionem tristitia veniamq; afferens*, ut vocat Plinius lib. xxv. cap. ii. De eius viribus multa καὶ τερβολὴν jaçat Homerus Olfiff, q. his versibus:

Λύγικ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε Φάρμακον, ἐνθ' ἐπιον,
μηπὲρ τις ἴ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον αἰ πάντων
ὅς τ' ὁ καὶ βρώσκειν, ἐπὶν κρεττὴρ μίγξει,
οὐκ αἶ' ἐφημέριον γε βάλ'οι, καὶ δ' αἶνευ παρεῖαν,

οὐδ' εἰ καὶ τεθνηῖα μητὴρ πᾶσι γέ,
οὐδ' εἰ οἱ περπαροῖεν ἀδελφὸν, ἢ φίλον υἱόν,
καλκῇ θηίδων, εἰδ' ἐφθαλμοῖσιν ἐρώσῃ.

Quos Latine sic veritas:

*Nepenthesq; statim iniectis medicamen Iaccho;
Ira cunctorumq; malorum obliviam ducens.
Hoc si quis mixtum cyatho presumpserit, ille
Luce ista nunquam lacrymas effundet obortas.
Non si vel fato genitor decedat uterq;
Nec fratrem natumq; rigentis cuspidis ferri
Ante oculos si transfadigat truculentior hostis.*

Et quanquam, quid nepenthes illud fuerit, ignoretur, Dioscorus Siculus tamen lib. i. cap. xviij. refert etiamnum suo tempore mulieres Diospolitanas in Ægypto efficaci illo remedio uti consuevisse, atque apud ipsas solas iræ tristitiæque remedium potuisse inveniri. Galenus radicem ait fuisse *anopia* herbæ, lib. quod animi mores seq. temper. corp. cap. iij. Referre huc etiam possis *buglossum* Dioscoridis, quod in vinum injectum ait animi voluptates augere, lib. iv. cap. cxxiij. De ambra cineritia auctor est Simeon Sethi lib. de Aliment. facult. lit. A. 13. si quis eam odoretur in convivio, velut ebrium fieri: sin vino injiciat, maxime inebriari. In eundem usum potentius est *cannabis semen*, de quo Galenus lib. i. de aliment. facult. Sunt qui eo cum aliis tragacanthibus vescuntur, multum autem calefacit, ideoque sumptum largius ferit caput, vaporem sursum ad ipsum mitans, calidum simul & medicamentosum. Ex cannabis hoc 7 semine Turcis in usu esse pulverem, quem *heiran* luc vocent, cujus circiter cochlear unum in vino sumentes, continuo rideant & gesticulentur, ingentemque spectatōribus risum moveant, testis est Jo. Wierus lib. iij. de præstig. Doem. cap. x. Etiam *folia cannabis*, in fatinam versa, quod

- caput feriant, potum suaviter inebriantem efficere, notat
8 Hier. Cardanus lib. iix. de Subtilit. Pertinet huc herba, *he-*
lenium dicta, de qua audiemus Plinium lib. xxi. cap. xxi.
Attribuunt etiam, inquit, hilaritatis effectum eidem pota
in vino, eumq̃, quem habueris nepenthes illud pradicatum
ab Homero, quo tristitia omnis aboleatur. Pertinet herba
9 *systitietaris*, à convictu in Persia nominata, quoniam hilar-
10 rentur illâ, ut idem habet Plinius lib. xxiv. cap. xvii. Est
in eodem censu *srychnon*, sive *manicum*, sive *halicacabum*,
quæ interdum confundunt auctores. De eo Theophrastus
lib. ix. Hist. plant. cap. xii. ait drachmæ pondere potum effi-
ficere, *ὥστε πᾶσι γεῖν τὰ καὶ δοκῆν ἑαυτῶν κάλλιστον*, ut *lasci-*
vias qui sumpsit, & sibi ipsi bellissimus videatur. Plinius lib.
adducto cap. xxxi. ex eo lulum gigni, speciesq̃ vanas imagi-
nesq̃ conspicuas observari affirmat. Dioscorides lib. iv. cap.
Lxxii. ait eadem herba pota *φαντασίας ἐμφανίζειν ὅκιν' ἀνθρώποις*,
non illepidas rerum species & imagines vanas animo repræsen-
11 tari. Et norat hanc plantæ vim Duncanus ille Scotus, cui
postea regnum obtigit. Hic enim, ut refert Georg. Buchan-
nanus Hist. Scor. lib. vii. quum Sueno Norvvegiæ rex Sco-
tiæ urbem Bertham obsideret, de urbis deditione simulan-
ter cum Suenone agens, magnam interim panis vim & vi-
ni, herbæ solani somniferi succo infectam, sub specie ami-
citiæ in castra obsidentium submisit, militesque deinde so-
12 mno vinoque gravatos ad internecionem delevit, *Geloto*
phylide, herba in Baëtris & circa Boristhenem nascente,
pota cum myrrha & vino, varias observari species, riden-
dique finem non fieri, nisi potis nucleis pineæ nucis & mel-
lein vino palmeo, auctor est Plinius lib. xxiv. cap. xvii.
13 Auctor Kyranidum de *vite alba*, seu *bryonia* refert, eam
hominibus delectationem adferre, ac gaudium & exulta-
14 tionem, præsertim succum ex ea bibitum. Panis quoque,
qui

qui *loly* multum admisit, inebriat, maximeque caput affi-
 cit, adeo ut qui ejus plurimum adierint, somno quodam
 gravi opprimantur, & vertiginosi fiant, testanteseid Matthi-
 olo Comm. in Diosc. lib. II. cap. xciii. Exemplum Jctus 15
 clarissimus, Phil. Camerarius (quem anno ætatis Lxxx. a-
 nimo & corpore sanum adhuc vegetumque, in Italiam itu-
 ri, Noribergæ salutavimus) adducit Horar. subcisl. lib. I.
 cap. xciii. de villico suo. Hic Ignarus rei, ex lolio panem
 conficiens, secum tota familia ex ejus esu in talem temu-
 lentiam & veluti amentiam conjecit, qualem in vita ante
 non senserat, quæ tamen in somno rursus discussa fuit, re-
 licta saltem per dies aliquot capitis gravedine. Serapio ju-
 nior Simplic. medic. cap. cLxxiii. ex mente Rhafis de cro-
 co scribit, quod *crocus inebriat ebrietate fortis, & quando*
ponitur in vino, latificat adeo, donec faciat infantiam in ex-
cellentia laticia. Garsias ab Horto Hist. arom. lib. I cap. xxv. 16
 refert Indos *faufel* arboris fructum immaturum, qui nu-
 eis moschatæ formam obtineat, ac vim stupefaciendi has-
 beat & inebriandi, commanducare, eoque commesto velut
 inebriatos, dolorum cruciatus non sentire. Meminit idem 17
 Garsias Hist. plant. Novi orb. lib. II. cap. xxiv. floris & se-
 minis herbæ, quam *daturam* vocat, colorem roris marini
 æmulantis. Eum ait potui ciboque injectum & assumptum
 homines mente quodammodo alienare & in risum solve-
 re, atque amentes veluti & ebrios facere. Henricus Sal. 18
 muthus Comm. in Nova reperta Pancirolli lib. I. tit. I. eam
 appellat Datroam, & ex floribus ait bulbi quandam speci-
 em oriri, in quo nuclei sint, melonum semini similes, qui
 cibo porioniq; permixti, utentis cerebrum pervadunt,
 ac stultitiam quandam cum risu continuo, absque alio sen-
 su, aut ulla rerum notitia excirent, tandemque somnum
 inducant. Addit, ex Christophori à Costa libro Aromat.

cap. de Datura, Indorum Lusitanorumque uxores nucleos
eos subinde ignaris maritis exhibere, ac deinde ipsis inspe-
ctantibus ac ridentibus secure adulteris sui copiam facere :
ex somno vero excitatos nullius rei meminisse, sed sopore
tantum levi se correptos fuisse, sibi imaginari. *Semen du-*
19 *trii* vocat Joan. Albertus Mandelsloviuſ in Epist. de Itine-
re suo ad Adamum Olcarium. Sed & de alia scribit planta
Garſias loco adducto cap. xxv. *bangue* dicta, cannabi non
abſimili, cuius folia, & interdum ſemen, Indi contundant,
ſuccumque exprimant, cui interdum de fructu fauſel vi-
renti, aut nuce moſchata, aut maci, aut caryophyllis, aut
camphora, aut ambra, aut moſcho, etiam opio aliquid ad-
dant, coque aſſumpto quaſi ebrii omni ſollicitudine libe-
rentur, tenue quiddam ridentes, & in ecſtaſin quaſi abre-
pti. Subiungit, imperatoribus exercitus & militibus hoc
primùm excogitatum ut eo comesto velut ebrii ferrentur in
pericula, omni ſollicitudine & timore ſoluti. Repetit hæc
de *bangue* ex Garcia Nic. Monardes, lib. iii. cap. de tabaco.
De ea etiam vide Chriſtoph. à Coſta, lib. de arom. cap. de
20 *bangue*. Auſtor etiam eſt idem Monardus cap. de Coca,
Indos herbam *cocam*, foliis & fructu myrtum æmulantem,
admixtis tabaci foliorum pauxillo mandere, eaque ratio-
ne extra ſe ferri ebriorum inſtar, magnamque inde volu-
21 ptatem capere. Turcis præter pulverem ſuperius dictum
in uſu quotidiano eſſe *opium*, quod corrupte *aphion* vocent
& *maſlach*, reſert Petrus Bellonius Obſervat. lib. iii. cap.
xv. idque ipsis innoxium eſſe ſcribit, cerebrum tantum
nonnihil perturbare, temulentos vero ipſos apparere, &
animioſiores fieri, nec belli proinde pericula formidare, in
ſomnum vero delapſos ſomnia experiri turbulentiora. Ad-
dit vulgare apud ipſos eſſe, ut convitiis loco ſibi invicem o-
pii uſum obijciant mutuo, *Tu opium bibiſti* : cum in mo-
dum

dum quo apud alias gentes alter alteri temulentiam impro-
perat. Repetit hæc Jo. Wierus lib. III. de Prælig. Dæm.
cap. x.

CAPUT VICESIMUM QVARTVM.

SUMMARIA.

1. Ebrietas ex fumo quasita. 2. à Scythis. 3. Massæ-
getis. 4. Thracibus. 5. cohobba, fumo inebrians herba. 6.
sabacum. 7. eius nomina varia. 8. usus salutaris. 9. abu-
sus. 10. primum apud sacerdotes Indos. 11. deinde apud vul-
gus. 12. hodie per totam fere Europam. 13. modus bibendi.
14. in eum lusus Barclaj.

Fuisse, qui ex fumo etiam ebrietatem quærerent, animi-
que hilaritatem, paullo ante monui. De Scythis quie-
busdam id affirmat Maximus Tyrius serm. xi. Εἰ δέ τις αἶμα 2
Σκυθῶν γένῃσι πίνοισι ὡς ὕδαρ, ἐπειδὴν ἢ αὐτοῖς δὲ τῆς κτ
μήτην ἡδονῆς, ἡδύνας πῦρ, καίοντες, ἐνώθεις βοτάνας, ὡς κριθὰς
σαλῆς ἐν κύκλῳ τῇ πυρῇ, ὡς περ κριθῇ ρῖ, ὡς ἔδω-
μῆς, καὶ ἄλλοι τὰ ποτῆ. καὶ μεθύσκειν αἰεὶ ὡς αὐτῆς,
καὶ ἀναπνέουσι, καὶ ἄρσεν καὶ ὄρχον. Scytharum mātis est,
ut teor, una, qua quum aqua utatur ad potum, si quando tas-
men ebrietatis voluptatem requirat, construunt pyram, in
quam coniecit odoriferis herbis, eas circumsidet corona, cuius
odorem velut crateris haurientes, haud secus quam alii epoto
vino, in ebrietatem vertuntur: quam obrem saluunt, canunt
saltantq. De Massagetis idem scribit Herodotus lib. I. 3
ἀλλὰ ἢ (Φιλέαρῶν) δένδρεα καρπὺς τοῖς δὲ ἡνίας
φέροντα, τὰς, ἐπὶ τῇ ἐς τὸ πῦρ συνάγουσι καὶ ἑλθόν, καὶ
πῦρ ἀνακίσσουσιν, κύκλῳ περικείμενους ἀπὸ βάλλειν ἀπὸ τῷ πῦρ.
ὁ φραγόμενος ἢ καταλαζόμενος τὸ καρπὸ τῶ ἀπὸ βάλλομένου,
μεθύσκειται τῇ ὀσμῇ, καθάπερ Ἕλληνας τῷ οἶνῳ. πλεῖστον δὲ
ἀπὸ

Ἰθαλλομένης τε παρῆς, μᾶλλον μεθύσμεθα. ἐς ὃ ἐς ὄρη-
 αὶν τε ἀνίσταται, καὶ ἐς αἰθῶλ' ἀπυνέσθῃ. Ab illis inven-
 tas etiam dicitur esse arbores, talem fructum ferentes, qui in-
 ectus ab illis in ignem, quem tuamatis collecti accenderint, cu-
 dore suo eos circumquaque confidentes, perinde inebriat, ut
 vinum Græcos: & eo vehementius, quo plus eius fructus fue-
 rit iniectum, donec ad tripudiandum cantandumq. confur-

4 gant. Petrus Martyr de rebus Oceanicis Dec. lib. i. me-
 minit herbæ, similiter fumo inebriantis, quam cohobam,
 vocari ait, qua Insulani per naves absorpta in furorem qua-
 si agantur, ac domum illico & recta sursum deorsum mo-
 veri, & homines versis vestigiis ambulare sibi imaginen-

5 tur. Nemini nostrum hodie non notus est fumus inebrians
 ex herba, quam vulgo cum Hispanis *tabaco* vocamus, Flo-
 ridæ Virginisq. incolis, unde primum est delata, ab insu-

6 lula vicina id nominis nata; Brasilianis *petum* dicta, Gal-
 li *nicotianam* vocarunt, à *Ioanne Nicoto*, Catharinæ Me-
 diceæ Galliarum reginæ viduæ in Portugalliam legato, qui
 inde eam primus deferens reginæ obtulit. Unde mox alio
 ud nomen invenit, ut *herbe de la reyne mere*, sive *regina*
matris herba diceretur. Alii *sanam sanctam* appellarunt,
 à sanandi ulcera & vulnera vi magna, qua pollet. Planta

7 est salutaris, maximiq. ad multos in medicina ægitudi-
 nes usus: quod pluribus peculiari opere nos docuit Ægidi-

8 us Everardus Antvverpiensis. Bonum vero factum si intra
 usus istos stitisset. Hodic enim ob eius abusum pluribus ab-
 omINATIONI esse cœpit. Apud Indos primum ipsorum sas-
 cerdotes ea utebantur ad responsa danda. Ea de re ita Mo-

9 nardes lib. de simpl. med. Novi orb. cap. de tabaco: *Apud*
Indos moris erat Sacerdotes de bellorum eventu, aliaq. magni
negotii momenti consulere. Consultus sacerdos istius plantæ
folio sicca urebat, & eorum fumum tubo seu cannula quadam
in os

inos excipiebat, deinde quasi in ecstasi quandam raptus ca-
debat omni motu privatus: sicq; permanebat aliquamdiu. Di-
scussa eius fumifacultate ad se redibat, referebatq; negotium
cum Damone consulisse, & responsa dabat ambigua, ut, ut-
cumque eventus succederent, illis facile persuaderet, sic se
pradixisse: eoq; modo barbaros illos homines misere decipiebat.
Deinde vero vulgus etiam Indorum, Ita pergit Monardes ¹⁰
cum fumum per os & nares recepit animigratia, quando inso-
mnia videre interdum, & extra se rapi voluere, aut etiam de
suorum negotiorum eventu, ex insomniis, quæ illis apparebant,
iudicatur. Nunc temporis per potiore fane Europæ par- ¹²
tem vix tabernam invenias, aut popinam, in qua non plu-
res continuo desideant, ac fumum istum tartareum & Di-
abolicum ut vocat Hier. Benzo Hist. Novi orb. lib. 1. cap.
xxvi. indefinenter ad ebrietatem usque hauriant, hilariter
que se ipso invitent. Modus sumendi aut bibendi hic est. ¹³
Qui uti ea vult, sumit tubulum teretere non admodum lon-
gum ac perforatum ex argilla coctum, qui in fine desinit in
calycem parvum & excavatum. Huic calyci particulam
plantæ exiccata, & in frusta concisæ imponit, lucernæque
admovent, ut ignem concipiat, fumumque emittat. Mox
tubuli orificium ori inserit, fumumque accensæ herbæ per
tubulum ad se trahit, atque ore & faucibus tam diu premit,
dum cerebri latebras pervadat, omnemque in iis humorem
concitet. Tum vero, ut de Caco Virgilius canit Æn. lib. iix.

*Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,
Evomit, involvitq; domum caligine caca,
Prospectum eripiens oculis: glomeratq; sub auras
Fumiferam noctem, commissis igne tenebris.*

Succedit factor pestilens, & insuetis abominandus, rivus.
que commodi humoris per palatum, nares, os, immo & o-
culos foedissimo adstantium prorumpit spectaculo. Eve-

nit etiam, quod non minus mireris, ut qui primum fumo
huic hauriendo se addixerit, abstinere illo deinceps difficul-
ter queat. Unde fit ut subinde id genus homines tanta con-
tentione, ac velut maligni sideris afflatu perciti, tam furen-
ter fumum illum hauriant, mutuisque sorbitionibus se in-
vicem consue invitent,

— — dum iam vertigine cecum

Ambulet, & gemitus exurgat mensa lucernis:

ipsique fumo inebriati, ac saepe velut mente capti, stupefa-
ctis sensibus, oculis conniveant tandem in somnum, hujus-
que beneficio crapulam & vim cerebro receptam in novas
sorbitiones desertant. Itaque non immerito in istum plan-
tæ hujus, alias minus noxiæ, abusum invehit Joan. Barclaii
Euphormio, Satyrici part. II.

*Planta nocens, ô lesthifero planta horrida fumo,
Quam bone diversis natura removerat oris.
Quis te, planta nocens, tristi veltare carina
Instituit demens, nostrisq. ostendere terris?
Scilicet infelix raperet quum secula Mavors,
Deformitq. fames, morbiq. cadensq. senectus,
Proh dolor! & sava legerent aconita noverca;
Hec etiam in nostras deerant hac fata ruinas?
Quis sordes, facinusq. tuum, dirosq. vapores
Explicet, & sado surgentia nubila fumo?
Talis Avernali corrumpit spiritus auras
Missum in astra lacu, moriturq. germina solvit,
Vicinumq. pecus, volucrumq. intercipit alas.
Talis & inferni subter mala limina mundi
Urget odor manes, quum lampada tristis Erynnis
Solvit & extincta fumant post pralia reda.
Planta nocens, ô lesthifero planta horrida fumo.
Te si semifero Cacus iactasset ab ore,*

Alcio

*Alciden vicisset odor, te secula prisca
Sinoissent, poterant vacuis praeferre cicutis,
Et de Cerberea natam te dicere spuma.
Tunc si quis patriam violasset cade senectam,
Huic mites nimium flammæ, huic lenta putassent
Flumina: sumiferi posasset nubila peti.*

Vide in eundem abusum perorantem virum clarissimum
Joan. Freiasheimium Dissertat. de Potu Calidæ.

CAPUT VICESIMUM QVINCTUM.

SUMMARIA,

1. Portiones ex frumento propeſſimis habita. 2. in eas
epigramma Iuliani Imp. Græcum. 3. Latine redditum ab E-
rasmo. 4. Rhodomanno. 5. & Colero. 6. Abrincensis in A-
lam Britanniaſcoma. 7. in Zythum, Eobani. 8. De cer-
visiarum vitis Dioscorides. 9. Galenus. 10. Aëtius. 11.
Oribasius. 12. Aegineta. 13. Simeon Sethi. 14. Avicenna
15. quos hodie refellit experiensia. 16. cervisia veteram an
à nostris diversa.

SEd revertimur ad potus extra vinum inebriantes, qui ma-
gis proprie ita vocantur, & ex aqua & frumento ac fru-
mentaceis parantur. Hi autem fere omnes sine discrimine,
quocumque etiam nomine vocentur, malè apud veteres,
immo & recentiores quosdam audiunt, & pro potibus ha-
bentur pessimis. Extat falsum in eas epigramma Iuliani
Imp. τὸ πρῶτον, Anthol. Græc. lib. 1. tit. εἰς οἶνον.

Τίς; πίνει οἶ, Διόνυσος; μὰ τὸν ἀλαθῆα βαλκχον,

Οὐδ' ὀπλῆν ἴσχω, τὸν Διὸς οἶδα μόνον

Κεῖν δ' ἐνέκ' ὀρώδης σὺ δ' ἐπράγῃ. ἢ ῥά σε Κελῶς

Τῇ περὶ βολύαν τῷ ζοῖ ἀπ' αἰσυχῆων;

Τῷ σε χεῖρ καλῆν Δημήτριον, εἰ Διόνυσος,

Προγενὴ μάδων, καὶ βρόμος, & βρόμιος.

amyllum, & simili colore: interdum multum, interdum
 perpauca: non ubiuis in omnibus arundinibus, sed tan-
 32 tum in Binagar, Batecala & Malavar. Christophorus à Con-
 sta cap. de Tabaxir, ait arbores sive arundines *Mambu*, in
 quibus innascitur *Tabaxir*, tantæ amplitudinis esse & cras-
 siusci, ut ex ea cymbas faciant, quæ binos Indos capere pos-
 sunt: non excavantes eas, sed relictis solum duobus inter-
 33 nodiis excidentibus. Magnus Salmasius saccharum hoc *man-
 nae speciem* esse pluribus docet in Exercit. Plinianis ad Solin.
 cap. LII. nec differre vult ab ea mannæ specie quæ *Xiracuest*,
 aut *Xircast*. Indis dicitur, de qua vide Garfiam loco addu-
 34 cto, cap. XI. Alterum sacchari nostri genus, & quo commu-
 niter utimur, ex parvis itidem, ut veterum illud alterum,
 fit arundinibus, sive calamis aut cannis: aliter saltim, quam
 olim conficitur. Non enim succus tantum hodie exprim-
 tur, sed cannae primum mola franguntur, succi deinde ex
 iis expressi coquuntur, ac beneficio caloris indurantur, &
 in panes formantur, & pro modo depurationis in varias
 species abeunt. Ex quibus omnibus jam liquet, duplex ve-
 teres habuisse, duplex nos habere saccharum, aliud ex ma-
 joribus, aliud ex minoribus calamis vel collectum, vel ex-
 35 pressum, vel coctum. Nunc quaeritur quodnam illud fu-
 36 erit, quo veteres in potu fuerint usi. De priori, quod ex
 magnis arundinibus colligebatur, Plinius testis est lib. XII.
 cap. XIX. id usurpatum ad medicinam tantum usum. Unde
 Dioscorides *ευκοιλιον* vocat & *ευσوماχον*, alvo stomachoq;
 utile, renibus etiam & vesicæ conferens. Addit tamen *υ.
 διαρρηκτικον καὶ πεθικον*, aqua dilutum & bibitum. Ex quo et-
 iam bibi solitum colligas. Non enim quod dicas, dissol-
 vi & bibi solitum tanquam medicamentum ad *ευκοιλιαν*,
ευσوماχίαν. In utrumque enim finem, & ut potulentum quid

quid, & medicamentum bibi potuit. Nam & cervisias habemus quæ itidem ὄσθραχοι sunt, & ventriculum confortant, & suo calore calorem innatum ejus augent; sunt etiam quæ εὐκοίλιοι sunt, sunt quæ alvum laxam servant, atque interim tamen non ad saturitatem tantum, sed & ebrietatem plurimis bibuntur. Tales porus etiam sunt, quos apud Indos ex herba *Chia*, & ex melle alibi parari diximus, potulenti simul & medicamentosi. Strabo certe vim *μεθυστικὴν* in magnis arundinibus agnoscit. Locus obscurus esse videtur & difficilis; sed adscribam totum. *Εἰρηαι καὶ παρὰ καλὰ μών, ὅτε πιδόν μελι, μελιόων μὴ ἔσῳν, ἔ γδ δένδρον εἶναι καρπὸ φόνον, ὅτε τὸ καρπὸ εἰδέν.* Dixit etiam (Nearchus) de arundinibus, quod mel faciant sine apibus, non enim arbor esse fructiferam fructu tamen inebriare. Casaubono *τὸ πίνον*, Comm. in Strabon. (quanquam Codices veteres omnes in lectione non variare testetur) locus de mendo suspectus est. Medicinam tamen ipsi facere non audent. Medicorum tantum filiis disquirendam relinquit, an saccharum inebriet. Eustathius Strabonis verba adducens, interserit quædam quæ in editis exemplaribus non habentur, de arundinum *vi μεθυστικῇ* tamen testentur, & legit: *ἐλ καλὰ μοι ποῖν σ μελι, μελιόων μὴ ἔσῳν, ἔ γδ δὲ φαγόντες αὐμὲ τὸ μεθύν, quod calami mel producant sine apibus, quo crudo qui vescantur, inebriantur.* At Salmasius ubi hæc adducit, sub oculis illis, *ἔ γδ*, latere autumat nomen arboris, quæ fructifera sit, & ejus fructus inebriet: aut legendum existimat, *ἔ καὶ*, ubi etiam, arbor nempe fructifera sit, cujus fructus ebrietatem inducat. Quod si vulgaræ lectioni sit inhærendum, queri posset, quomodo δένδρον ἔ γδ φόνον ἐκ καρπὸ queat μεθύν. Quod enim fructum non fert, fructu inebriare nequit. Quid vero si conciliari hæc possint

- 42 possint? καρπός, *fructus*, ὅπο' τὴ καρπύσθαι Græcis dicitur.
 quod est *frui*: quemadmodum *fructus* Latinis etiam est à
fruendo. Hinc in genere omne id καρπὸς sive *fructus* appel-
 latur, quod in usum & fruitionem humanam natura pro-
 fert. Ita *fructum fundi* Varro lib. i. de R. R. cap. xiiii. vo-
 cat, qui ex eo *satus nascitur*; utilis in aliqua rem. Ita Ho-
 43 mero & Hesiodo passim καρπὸς ἀρούρης dicitur; quidquid è
 44 terra provenit. Herodotus lib. i. non longe à fine *vinum*
 nominat καρπὸν ἀμπέλινον, *fructum viteum*: similiq; mo-
 do Varro etiam cap. xiii. *vinum & oleum* vocavit *fructum*,
 illud nempe *vitis*, hoc *oleæ*. Immo Strabo ipse lib. xi. de
 Massagetis agens, *fructum arborum* vocat id, quod ex eo
 exprimitur, quod arbores ferunt: πίνουσιν δὲ τὸν ἐκ τῶν δένδρων
 καρπὸν ἐκθλίβοιτες, *bibunt arborum fructum*, *expri-*
 45 *mentes ipsum*. Proprie verò καρπὸς & *fructus* in plantis es-
 se docetur ὅδ' ὁ ἑρμαῖ μετὰ τῷ περικάρπῳ; *semen cum carne*;
 ut definit Theophrastus Hist. plant. lib. i. cap. rii. Hoc
 modo in arboribus *potum* fructus est; semen granula in-
 46 quod in siliquis continetur. Posteriori hoc significatu ca-
 lami, sive cannæ, non sunt καρποφόροι, nec fructum ferunt;
 at priori acceptione *fructus calami* est id quod ex ipso pro-
 venit, quo frui possumus, nempe *saccharum* quod ex ipsis
 47 exsudar. Posterius porro *sacchari* genus, sive succum ex
 arundinibus parvis expressum aut excoctum, à veteribus bis-
 48 bi solitum, extra controversiam est, & docent passim au-
 ctiores, Lucanus lib. iii. de Indis agens:

Quiq; bibunt tenera duces ab arundine succos.

- 49 Ildorus: In Indiciis stagna nasci arundines calamiq; dicun-
 50 tur, ex quorum radicibus expressum succum bibunt. Æchmes
 in Oncitocrit. potum hunc vocat, οἶνον ἐκ σακχαρῶ, vi-
 num

num ex saccharo. Εἰ τις ἴδῃ, ὅτι οἶνον ἴπεν ἐκ τῆς σάκχαρος
 si quis in somniū videat vinum se bibisse ex saccharo &c. Vim 31
 quoque μεθύσκειν huic succo sive saccharo inesse, non nega-
 bit, non secus ex ipso, quam ex frumento, pomis, py-
 ris aut melle spiritum ardentem beneficio fermentationis
 & destillationis noverit elici. Modum quo id fiat, descri-
 bit candidissimus Chemicorum, amicus olim noster, An-
 gelus Sala, Saccharologiæ part. II. cap. v. Et sunt, qui τὸ 52
 σάκχαρ derivent ab Hebræo *schecar*, quod est à *schacar*,
inebriari. Veteribus autem potum ex saccharo duplicem 53
 ut ex melle, fuisse autumo: alium *simplicem*, ex succo a-
 qua diluto, aut saccharo cum aqua permixta, quem *hydro-*
saccharon, vocat Aëtarius Meth. med. lib. v. cap. II. alium 54
 compositum, & additis quibusdam instar medonis coctum.
 Aquam *saccharatam* pro potu conficiendi modum habes a. 55
 pud Tabernæ montanum loco adducto. Σκνωσίαν *hydro.* 56
sacchari optimi & *Nectariū* ex saccharo dulcissimi exhibet
 Sala cap. vi. & vii. Hodie in Indiæ regno, *Ceilum* dicto. 57
 incolæ loco vini potum ex saccharo parare refert Marcus
 Paullus Venetus Itiner. lib. III. cap. xxxi. *Moluccarum in-*
colæ sumunt vas ligneum ferris vinculis cinctum, capax
 amphorarum triginta: addunt sacchari javanici libras duas,
 tamarindorum unicas quatuor, poma citria dissecta tria.
 Reponunt omnia bene obturata loco frigidiorē, & à Solis
 radiis libero, ubi fermentari statim incipiunt sine igne, ut
 sonus eminus audiri possit, ac si cervisia coquatur. Relin-
 quuntur sic per viginti quatuor horas, & fæces interim, quæ
 ejiciuntur, despumantur. Potum ita indipiscuntur gratis-
 simum, qui gratior evadit, si caryophyllorum manipulus
 vasi injiciatur. Vide Jacobum Bontium de medicina Indor.
 lib. II. Dial. III.

CAPUT VICESIMUM TERTIUM.

SUMMARIA,

1. Ebrietas in herbis, rebusq; aliis quasita. 2. Adeas digressio. 3. Nepenthes Helena. 4. baglossum. 5. ambracinerea. 6. cannabis semen. 7. Heiranlus, pulvis Turoarum ex cannabis. 8. helenium. 9. syssitietaris. 10. strychnon. 11. Duncani regis Scotia dolus in hostem. 12. gelotophillus. 13. bryonia. 14. lolium. 15. de eo Camerarii exemplum. 16. Faufel. 17. datura. 18. duroa. 19. bangué. 20. coca. 21. opii apud Turcas usus.

Recensuimus fere omnium potuum genera, quorum quidem memoria apud scriptores exstat, siue siti post aquam sedandæ, aut gulæ irritandæ, ac ebrietatis eo promtius inducendæ, in vini defectu eas invenerit luxuria hominum. Nunc de nostratum ex frumento potuum confessione ac qualitatibus quædam dicenda nobis restant. Ante vero, quam id aggrediamur, non ingratum lectori futurum spero, si quædam de earum gentium consuetudine præmittamus, quæ vel in medicamentis, aut herbis, siue commanducatis, siue in potu aut cibo assumptis, aut etiam in fumo mentis exhilarationem, ac quasi ebrietatis speciem, aut potius dementiæ, quærere non distulerunt. In rerum earum censum loco principe non inepte referas medicamentum Helenæ illud, *nepenthes nobile, oblivionem tristitia veniamq;* afferens, ut vocat Plinius lib. xxv. cap. xi. De eius viribus multa καὶ περιβολὴν jactat Homerus Odis. 4. his versibus:

Λύγικ' ἄρ' εἰς οἶνον βάλε Φάρμακον, ἔνθεν ἵππον,
μηπενδές τ' ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον αἰ πάντων
ὅς τ' οὐ κατὰ βρῶξεν, ἔπην κρατῆρι μιγείη,
οὐκ αἶ' ἐφημέριος γε βάλ' οἱ καὶ δαίκευ παρειαῶν,

οὐδ'

οὐδ' εἰ καὶ τεθίδων μητὴρ πᾶσι γέ,
οὐδ' εἰ οἱ περὶ παῖσιν ἀδελφίδων, ἑφίλοι υἱὸν,
χαλκῶ θηίδων, οὐδ' ἐφθαλμοῖσιν ὀρώσῃ.

Quos Latine sic veritas:

*Nepenthesq. statim iniecit medicamen Iaccho,
Ira cunctorumq. malorum obliviam ducens.
Hoc si quis mixtum cyatho præsumpseris, ille
Luce ista nunquam lacrymas effundes obortas,
Non si vel fato genitor decedat uterq.,
Nec fratrem natumq. rigentis cuspidē ferri
Ante oculos si transadigat truculentior hostis:*

Et quanquam, quid nepenthes illud fuerit, ignoretur, Dioscorus Siculus tamen lib. 1. cap. xcvii. refert etiamnum suo tempore mulieres Diospolitanas in Ægypto efficaci illo remedio uti consuevisse, atque apud ipsas solas iræ tristitiæque remedium potuisse inveniri. Galenus radicem ait fuisse anopia herbe, lib. quod animi mores seq. temper. corp. cap. 111. Referre huc etiam possis buglossum Dioscoridis, quod in vinum injectum ait animi voluptates augere, lib. iv. cap. cxxiii. De ambra cineritia auctor est Simeon Sethi lib. de Aliment. facult. lit. A. 13. si quis eam odoretur in convivio, velut ebrium fieri: sin vino injiciat, maxime inebriari. In eundem usum potentius est cannabis semen, 6 de quo Galenus lib. 1. de aliment. facult. Sunt qui eo cum aliis tragematis vescuntur, multum autem calefacit, ideoq. sumptum largius ferit caput, vaporem sursum ad ipsum mitans, calidum simul & medicamentosum. Ex cannabis hoc 7 semine Turcis in usu esse pulverem, quem heiran luc vocant, cujus circiter cochlear unum in vino sumentes, continuo rideant & gesticulentur, ingentemque spectatōribus risum moveant, testis est Jo. Wierus lib. 111. de præstigi. Doem. cap. x. Etiam folia cannabis, in farinam versa, quod

- caput feriant, potum suaviter inebriantem efficere, notat
- 8 Hier. Cardanus lib. iix. de Subtilit. Pertinet huc herba, *hel-
lenium* dicta, de qua audiemus Plinium lib. xxi. cap. xxi.
*Attribuunt etiam, inquit, hilaritatis effectum eidem pota
in vino, eumq̃, quem habueris nepenthes illud predicatum
ab Homero, quo tristitia omnis aboleatur.* Pertinet herba
- 9 *syssietaris*, à convictu in Persia nominata, quoniam hila-
10 rentur illâ, ut idem habet Plinius lib. xxiv. cap. xvii. Est
in eodem censu *strychnon*, sive *manicum*, sive *halicacabum*,
quæ interdum confundunt auctores. De eo Theophrastus
lib. ix. Hist. plant. cap. xii. ait drachmæ pondere potum ef-
ficere, *ὥς τε παίζειν πῶτα, καὶ δοκᾶν ταῦτα κάλλιστον, ut lasei-
viam qui sumpsit, & sibi ipsi bellissimus videatur.* Plinius lib.
adducto cap. xxxi. ex eo lusum gigni, speciesq̃ vanas imagi-
nesq̃ conspicuas observari affirmat. Dioscorides lib. iv. cap.
Lxxii. ait eadẽ herba pota *φαντασίας ὀνειρεῖν ὅσα ἀνδρῶν,*
non illepidas rerum species & imagines vanas animo repræsen-
11 tari. Et norat hanc plantæ vim Duncanus ille Scotus, cui
postea regnum obtrigit. Hic enim, ut refert Georg. Bucha-
nanus Hist. Scot. lib. vii. quum Sueno Norvegiæ rex Sco-
tiæ urbem Bertham obsideret, de urbis deditione simultan-
ter cum Suenone agens, magnam interim panis vim & vi-
ni, herbæ solani somniferi succo infectam, sub specie ami-
citæ in castra obsidentium submisit, militesque deinde so-
12 mno vinoque gravatos ad internecionem delevit, *Gelosia
phyllide*, herba in Bactris & circa Boristhenem nascente,
pota cum myrrha & vino, varias observari species, riden-
diq̃ue finem non fieri, nisi potis nucleis pinæ nucis & mel-
lein vino palmeo, auctor est Plinius lib. xxiv. cap. xvii.
- 13 Auctor Kyranidum de vite alba, seu *bryonia* refert, eam
hominibus delectationem adferre, ac gaudium & exulta-
14 tionem, præsertim succum ex ea bibitum, Panis quoque,
qui

qui *loly* multum admisit, inebriat, maximeque caput affi-
 cit, adeo ut qui ejus plurimum aderint, somno quodam
 gravi opprimantur, & vertiginosi fiant, testante id Matthi-
 olo Comm. in Diosc. lib. II. cap. xciii. Exemplum JEtus 15
 clarissimus, Phil. Camerarius (quem anno ætatis Lxxx. a-
 nimo & corpore sanum adhuc vegetumque, in Italiam itu-
 ri, Noribergæ salutavimus) adducit Horar. subcisl. lib. I.
 cap. xciii. de villico suo. Hic ignarus rei, ex lolio panem
 conficiens, secum tota familia ex ejus esu in talem temu-
 lentiam & veluti amentiam conjecit, qualem in vita ante
 non senserat, quæ tamen in somno rursus discussa fuit, re-
 liqua saltem per dies aliquot capitis gravedine. Serapio ju-
 nior Simplic. medic. cap. cLxxiii. ex mente Rhasis de cro-
 co scribit, quod *crocus inebriat ebrietate forti, & quando*
ponitur in vino, latificat adeo, donec faciat insaniam in ex-
cellentia laticia. Garfias ab Horto Hist. arom. lib. I cap. xxv. 16
 refert Indos *faufel* arboris fructum immaturum, qui nu-
 cis moschatae formam obtineat, ac vim stupefaciendi has-
 beat & inebriandi, commanducare, eoque commesto velut
 inebriatos, dolorum cruciatus non sentire. Meminit idem 17
 Garfias Hist. plant. Novi orb. lib. II. cap. xxiv. floris & se-
 minis herbæ, quam *daturam* vocat, colorem roris marini
 æmulantis. Eum ait potui ciboque injectum & assumptum
 homines mente quodammodo alienare & in risum solve-
 re, atque amentes veluti & ebrios facere. Henricus Sal- 18
 muthus Comm. in Nova reperta Pancirolli lib. I. tit. I. eam
 appellat *Datroam*, & ex floribus ait bulbi quandam speci-
 em oriri, in quo nuclei sint, melonum semini similes, qui
 cibo potionique permixti, utentis cerebrum pervadunt,
 ac stultitiam quandam cum risu continuo, absque alio sen-
 su, aut ulla rerum notitia excitent, tandemque somnum
 inducant. Addit, ex Christophori à Costa libro Aromar.

cap. de Datura, Indorum Lusitanorumque uxores nucleos
 eos subinde ignaris maritis exhibere, ac deinde ipsis inspe-
 ctantibus ac ridentibus secure adulteris sui copiam facere :
 ex somno vero excitatos nullius rei meminisse, sed sopore
 tantum levi se correptos fuisse, sibi imaginari. *Semen du-*
 19 *trii* vocat Joan. Albertus Mandelslovius in Epist. de Itine-
 re suo ad Adamum Olearium. Sed & de alia scribit planta
 Garfias loco adducto cap. xxv. *bangue* dicta, cannabi non
 abssimili, cujus folia, & interdum semen, Indi contundant,
 succumque exprimant, cui interdum de fructu faufel vi-
 renti, aut nuce moschata, aut maci, aut caryophyllis, aut
 camphora, aut ambra, aut moscho, etiam opio aliquid ad-
 dant, coque assumpto quasi ebrii omnis sollicitudine libe-
 rentur, tenue quiddam ridentes, & in ecstasi quasi abre-
 pti. Subjungit, imperatoribus exercitus & militibus hoc
 primum excogitatum ut eo comesto velut ebrii ferrentur in
 pericula, omni sollicitudine & timore soluti. Repetit hæc
 de *bangue* ex Garcia Nic. Monardes, lib. iii. cap. de tabaco.
 De ea etiam vide Christoph. à Costa, lib. de arom. cap. de
 20 *bangue*. Auctor etiam est idem Monardus cap. de Coca,
 Indos herbam *cocam*, foliis & fructu myrtum æmulantem,
 admixtis tabaci foliorum pauxillo mandere, eaque ratio-
 ne extra se ferri ebriorum instar, magnamque inde volu-
 21 ptatem capere. Turcis præter pulverem superius dictum
 in usu quotidiano esse *opium*, quod corrupte *aphion* vocent
 & *maslach*, refert Petrus Bellonius Observat. lib. iii. cap.
 xv. idque ipsis innoxium esse scribit, cerebrum tantum
 nonnihil perturbare, remulentos vero ipsos apparere, &
 animosiores fieri, nec belli proinde pericula formidare, in
 somnum vero delapsos somnia experiri turbulentiora. Ade-
 dit vulgare apud ipsos esse, ut convitii loco sibi invicem o-
 pii usum objiciant mutuo, *Tu opium bibisti* : cum in mo-
 dum

dum quo apud alias gentes alter alteri temulentiam impro-
perat. Repetit hæc Jo. Wierus lib. III. de Prælig. Dæm.
cap. x.

CAPUT VICESIMUM QUARTUM.

SUMMARIA.

1. Ebrietas ex fumo quasita. 2. à Scythis. 3. Massæ-
getis. 4. Thracibus. 5. cohobba, fumo inebrians herba. 6.
sabacum. 7. eius nomina varia. 8. usus salutaris. 9. abu-
sus. 10. primum apud sacerdotes Indos. 11. deinde apud vul-
gus. 12. hodie per totam fere Europam. 13. modus bibendi.
14. in cumulus Barclaji.

Fuisse, qui ex fumo etiam ebrietatem quærerent, animi-
q̃ue hilaritatem, paullo ante monui. De Scythis qui-
busdam id affirmat Maximus Tyrius serm. xI. ἐν δὲ τοῖς αἰμαῖς
Σκυθῶν γένεσσι πίνουσιν ὡρὸν ὕδαρ, ἐπειδὴν ἢ αὐτοῖς δὲν τῆς κτ
μήτην ἡδονῆς, ἡδυνταὶ πυρὰν καίοντες, ἐνώδεις βοτάνας, ὡς κικαδίας
σαυλές ἐν κύκλῳ τῇ πυρᾷ, ὥστε κροτῇ ῥοῦ, ὡς ἔχοντες τῆς ἐδι-
μῆς, καὶ ἂν οἱ ἄλλοι τὸ ποτῆ. καὶ μεθύσκονταί γε ὑπὸ αὐτῆς,
καὶ ἀναπιδῶσι, καὶ ἀρᾶσι καὶ ὀρχοῦσι. Scytharum natio est,
ut reor, una, qua quum aqua utatur ad potum, si quando eas-
men ebrietatis voluptatem requirat, construit pyram, in
quam coniecit odoriferis herbis, ea circumfudet corona, cuius
odorem veluti crateris haurientes, hand secus quam alii epoto
vino, in ebrietatem vertuntur: quam obrem saluunt, canunt
saltantq̃. De Massagetis idem scribit Herodotus lib. I. 3.
ἀλλὰ ἢ (φιδάρῳδα (λέγει)) δεινότερα καρπὺς τοῖς δὲ ἡγας
φέροντα, τῆς, ἵππῃ τῇ αἰετῶντι σωέλῃσι καὶ ἑλῃ, καὶ
ὑπὸ ἀνακύπτῃσι, κύκλῳ περικυκλῶντες ὅππῃ ἄλλῃσι ὅππῃ τὸ πῦρ.
ἐφραγομένους ἢ κατὰ γὰρ ζομένους τὸ καρπὸ τῶν ὅππῃ ἄλλῃσι,
μεθύσκουσιν τῇ ὁδῇ, καὶ ἂν ἑλῃσι ἑλῃσι. πλεῖν δὲ
ἑλῃσι

ὁπρὶ βαλλομένους τε παρρη, μᾶλλον μεθύουσιν. ἐς ὃ 'ες ὄρχη:
 σιν τε αἰνέσθαι, καὶ 'ες αἰοῖδ' αἰκνέσθαι. *Ab illis inven-*
tas etiam dicitur esse arbores, talem fructum ferentes, qui ia-
ctus ab illis in ignem, quem tuamatis collecti accenderint, in
dore suo eos circumquaque confidentes, perinde inebriat, ut
vinum Gracos: & eo vehementius, quo plus eius fructus fue-
ris iniectum, donec ad tripudiandum cantandumq. consur-
 4 *gant.* Petrus Martyr de rebus Oceanicis Dec. lib. 1. me-
 minit herbae, similiter fumo inebriantis, quam *cohobam*,
 vocari ait, qua Insulani per nares absorpta in furorem qua-
 si agantur, ac domum illico & recta sursum deorsum mo-
 veri, & homines versis vestigiis ambulare sibi imaginem.
 5 tur. Nemini nostrum hodie non notus est fumus inebrians
 ex herba, quam vulgo cum Hispanis *tabaco* vocamus, Flori-
 da Virginiaeque incolis, unde primum est delata, ab insu-
 6 lula vicina id nominis nata; Brasiliensis *perum* dicta, Gal-
 li nicoriamam vocarunt, à Ioanne Nicoto, Catharinæ Mc-
 diceæ Galliarum reginæ viduæ in Portugalliam legato, qui
 inde eam primus deferens reginæ obtulit. Unde mox ali-
 ud nomen invenit, ut *herbe de la reyne mere*, sive *regina*
matris herba diceretur. Alii *sanam sanctam* appellarunt,
 à sanandi ulcera & vulnera vi magna, qua pollet. Planta
 7 est salutaris, maximique ad multos in medicina ægritudi-
 nes usus: quod pluribus peculiari opere nos docuit Ægidi-
 8 us Everardus Antvverpiensis. Bonum vero factum si intra
 usus istos stitisset. Hodie enim ob eius abusum pluribus ab-
 ominationi esse cœpit. Apud Indos primum ipsorum sa-
 cerdotes ea utebantur ad responsa danda. Ea de re ita Mo-
 9 nardes lib. de simpl. med. Novi orb. cap. de tabaco; *Apud*
Indos moris erat Sacerdotes de bellorum eventu, aliisq. magni
negotii momenti consulere. Consultus sacerdos istius planta
folio sicca urebat, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam
 in os

in os excipiebat, deinde quasi in ecstasi quandam raptus ca-
debat omni motu privatus: sicq̃. permanebat aliquamdiu. Di-
scussa eius fumifacultate ad se redibat, referebatq̃. negotium
cum Damone consulisse, & responsa dabat ambigua, ut, ut-
cumque eventus succederent, illis facile persuaderet, sic se
prædixisse: eoq̃. modo barbaros illos homines misere decipiebat.

Deinde vero vulgus etiam Indorum, Ita pergit Monardes ¹⁰
eum fumum per os & nares recepit animigratia, quando in so-
mnia videre interdum, & extra se rapi voluere, aut etiam de
suarum negotiorum eventu, ex insomniis, quæ illis apparebant,
iudicatur. Nunc temporis per potiorem sane Europæ par- ¹²
tem vix tabernam invenias, aut popinam, in qua non plu-
res continuo desideant, ac fumum istum tartareum & Di-
abolicum ut vocat Hier. Benzo Hist. Novi orb. lib. 1. cap.
xxvi. indefinenter ad ebrietatem usque hauriant, hilariter
que se ipso invitent. Modus sumendi aut bibendi hic est. ¹³
Qui uti ea vult, sumit tubulum teretere non admodum lon-
gum ac perforatum ex argilla coctum, qui in fine desinit in
calycem parvum & excavatum. Huic calyci particulam
plantæ exiccatae, & in frusta concisæ imponit, lucernæque
admoveat, ut ignem concipiat, fumumque emittat. Mox
tubuli orificium ori inserit, fumumque accensæ herbæ per
tubulum ad se trahit, atque ore & faucibus tam diu premit,
dum cerebri latebras pervadat, omnemque in iis humorem
concitet. Tum vero, ut de Caco Virgilius canit Æn. lib. iix.

Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu,

Evomit, involvitq̃. domum caligine caca,

Prospexitum eripiens oculis: glomeratq̃. sub auras

Fumiferam noctem, commissis igne tenebris.

Succedit fœtor pestilens, & insuetis abominandus, rivus.
que commodi humoris per palatum, nares, os, immo & o-
culos foedissimo adstantium prorumpit spectaculo. Eve-

nit etiam, quod non minus mireris, ut qui primum fumo
huic hauriendo se addixerit, abstinere illo deinceps difficul-
ter queat. Unde fit ut subinde id genus homines tanta con-
tentione, ac velut maligni sideris afflatu perciti, tam furen-
ter fumum illum hauriant, mutuisque sorbitionibus se in-
vicem consueque invitent,

— — dum iam vertigine tectum

Ambulet, & gemitus exurgat mensa lucernis:

ipsique fumo inebriati, ac saepe velut mente capti, stupefa-
ctis sensibus, oculis conniveant tandem in somnum, hujus-
que beneficio crapulam & vim cerebri receptam in novas
sorbitiones desertant. Itaque non immerito in istum plan-
ta hujus, alias minus noxia, abusum invehit Joan. Barclaii
Euphormio, Satyrici part. II.

*Planta nocens, o lesiifero planta horrida fumo,
Quam bona diversis natura removerat oris.
Quis te, planta nocens, tristi veltare carina
Instituit demens, nostrisq; ostendere terris?
Scilicet infelix raperet quum secula Mavors,
Deformitq; fames, morbiq; cadensq; senectus,
Proh dolor! & saeva legerent aconita noverca;
Heu etiam in nostras deerant hac fata ruinas?
Quis sordes, facinusq; tuum, dirosq; vapores
Explicet, & fædosurgentia nubila fumo?
Talis Avernali corrumpit spiritus auras
Missus in astralacu, morituraq; germina solvit,
Vicinumq; pecus, volucrumq; intercipit alas.
Talis & inferni subter mala limina mundi
Erget odor manes, quum lampada tristis Erynnis
Solvit & extincta fumant post pralia tecta.
Planta nocens, o lesiifero planta horrida fumo.
Te si semifero Cacus iactasset ab ore,*

Alcio

*Alciden vicisset odor, te secula prisca
Sineissent, poterant vacuū præferre cicutis,
Et de Cerberea natam te dicere spuma.
Tunc si quis patriam violasset cæde senectam,
Huic mites nimium flammæ, huic lenta putassent
Flumina: sumiferæ posset nubila peti.*

Vide in eundem abusum perorantem virum clarissimum
Joan. Freiasheimium Dissertat. de Potu Calidæ.

CAPUT VICESIMUM QVINCTUM.

SUMMARIA.

1. Potiones ex frumento propeßimis habitæ. 2. in eas
epigramma Iuliani Imp. Gracum. 3. Latine redditum ab E-
rasmo. 4. Rhodomanno. 5. & Colero. 6. Abrincensis in A-
lam Britannia scommæ. 7. in Zythum, Eobani. 8. De cer-
visiarum vititiis Dioscorides. 9. Galenus. 10. Aëtius. 11.
Oribasius. 12. Aegineta. 13. Simeon Sethi. 14. Avicenna
15. quos hodie refellit experientia. 16. cervisia veterum an
à nostris diversa.

SED revertimur ad potus extra vinum inebriantes, qui ma-
gis proprie ita vocantur, & ex aqua & frumento ac fru-
mentaceis parantur. Hi autem fere omnes sine discrimine,
quocunque etiam nomine vocentur, malè apud veteres,
immo & recentiores quosdam audiunt, & pro potibus ha-
bentur pessimis. Extat saltem in eas epigramma Iuliani
Imp. τὸ πρῶτον, Anthol. Græc. lib. 1. tit. εἰς οἶνον.

Τίς πῖνεν εἰ, Διόνυσος, μὰ γὰρ τὸν ἀλαθία Βάκχον,

οὐ σ' ὀπιγνώσκω, τὸν Διὸς οἶδα μόνον

Κεῖν δ' ἐκτέρ' ὀλωθεὶ σὺ ἢ τεράγῃ. ἢ ῥά σε κελεύει

τῇ περὶ βοτρυῶν τρυζῶν ἀπο' ἀσυχέων;

τῷ σε χρὴ καλεῖν Δημήτριον, ὃ Διόνυσος,

Πορογῆν μάλα σὺ καὶ βρόμον, ὃ βρόμιος.

3 Quod ita Latine vertit olim Erasmus ex Roterodamo:

*Bacche quis? unde venis? verum tibi desero Bacchum,
Te haud novi, tantum est cognitus ille Iovis.
Is ne fœdare dolet, hircum tu: dic, age, num te
E spiciis finxit Gallia vitis inops.
Non igitur Bacchum te dixero, sed Cerealem,
Et sumentigenam, nec Bromium, immo Bromum.*

4 Paulo aliter reddidit Laurentius Rhodomannus:

*Bacche quis? unde venis? ita amet me verus Iacchus,
Non ego te, natum sed modo nosco Iovis.
Nam hic ne fœdare olet, tu hircum, num forsitan uva
Indigus est spiciis te sibi Celta coquit?
Ergo non Bacchi Cereris sed nomine gaude:*

Culmigena esto Bromus; vitigena haut Bromius.

5 Licentius & pluribus versiculis, sed non inelegantibus circum loquutus est Christoph. Colerus Parerg. cap. x.

*Bacche quis? unde domo? per verum denique Bacchum
Te rogo & obtestor, dic mihi, Bacche, quis es?
Dic mihi, Bacche, quis es? nam te non hercule novi.
Unicus est notus filius ille Iovis.
Ne fœdare ille meris fragrantem spirat odores:
Alarum pestem tu gravius hircus olet.
Dic mihi, Bacche, quis es? num te sub imagine Bacchi
Celta suo finxit vitis egenus agro?
Non equidem mihi Bacchus eris, quum sis Cerere ortus:*

Teque ego non Bromium dico, quid ergo? Bromum.

6 Extat etiam scommma in alam Britanniae potum Henrici A. brincensis Normanni, Henrici I I. Angliae regis poetæ, apud Guil. Camdenum in descript. Britann.

*Nescio quod Stygia monstrum conforme paludi,
Cervisiam plerumque vocant: nil spissius illa
Dum bibitur, nil clarius est dum mingitur, unde
Constat, quod multas faces in ventre relinquat.*

Qui.

Quibus adde poëtz Germani, Eobani Hefsi versus ex libel. 7
lo, quem de Valitudine conservand conscripfit:

Qui docuit crasso Cererem confundere succo,

Huic iratus erat Bacchus & alma Ceres.

Nam Pedusiaci qui laudat pocula Zythi,

Illi nec cerebrum, nec caput esse puto.

Renibus & nervis cerebroq; hic noxius humor;

Sape etiam lepra semina fœda iacit.

Sed lusum jocumque poëtarum ista dices. Igitur ad medi- 8
cos camus, visuri quid illi senserint. Ex his agmen ducit

Dioscorides, quem ceteri omnes videntur quasi exscripse-
re. Is de cervisia, sive zytho suo, aut curmi, ita sentit, lib.

I. cap. LXXX. *Zythus ex hordeo paratur, movet urinam, re-*

nes & nervos ladit, & præcipue cerebri membranis noxiis:

gignit flatus; mali succi est, & elephantiasin facit, atq; ebur

zythomadens in omne opus tractabile redditur. Quod postre-

um, de eboris per zythum mollificatione etiam notatum

video à Plutarcho Comment. An ad felicitatem satis viti-

um sit. Sed pergit Dioscorides & cap. seq. de curmi ait:

Quod curmi vocatur, ex eodem hordeo fit, capitũ dolores &

malos corporis succos facit, nervũq; nocet. Dioscoridem se- 9

quitur Galenus lib. vi, de simpl. medic. facult. Zythus acris-

or est, inquit, & succi pravi, utpote qui ex putredine prove-

niat; est & flatulentus, tum partim acris & calidus, par-

te vero plurima frigidus, aqueus, acidus. Post Galenum Aë- 10

tius Tetrabi. i. serm. i. ita censet: Zythus acrior est quam

hordeum, ex quo fit & mali succi, nimirum ex putrefactione

factus: est autem flatuosus. Et Oribasius collect. lib. xv. 11

Zythus acrior est non parum, quam hordeum, & pravi succi,

utpote qui ex putredine proveniens, flatus quoq; excitat: est

quæ partim acer & calidus, parte vero plurima frigidus, aci-

duus & aqueus. Item Paullus Aegineta lib. vii. Zythus & ac- 12

- eris est, velut ex putredine factus, medium obtinens inter caliditatem ac frigiditatem, & frigidus ex acida qualitate: quas
- 13 re etiam mali humoris. Adde Simeonem Sethi, qui lib. de cibor. facult. Phucas, inquit, simplex quidem preparatus frigidus est, compositus vero siccans & calidus. Ac quidem antiqui omnes existimant mali esse succi & nervi noxium capitiq. dolorem efficere. Et mox. Et satius est huius usu abstinere, quod facile corrumpitur, qui ex eo fit succus, & nervi nocumentum affert. Ferunt etiam quod ebur in eo ad tempus immersum maceratur mollescit q. ut cera. Et tandem: Is qui stomacho asido sunt, & qui temperaturas frigidiores habent,
- 14 valde nocet. Græcis dēnum accedat ex Arabum gente princeps eorum, ut vocant, Avicenna, lib. de remov. no. cum, in regim. sanit. tract. v. cap. xlii. Potus focha, inquit, corrumpit hepar, & cor, & stomachum, & splenem, & intestina, & renes, & vesicam, & debilitat ipsa: deinde generat tremorem, paralytin & lepram, & baras, & mictum urina involuntarium, & lapidem vesicae & renum, & hydropisin, & est ex rebus quæ magis nocent nervis, & contrariatur coitui, quoniam inffrigidat & humectat, & spargit humiditates, quæ sunt in facie nervorum, & facit accidere catarrhos malos & scrophulas. Et lib. ii. tract. ii. cap. cclxxix. Adhuc generat humorem malum, & est mali nutrimenti & nocumentum eius membris animalis est ista, quod si in ipso infunditur os elephantis, lenit ipsum, & fit artificiale operari in ipso. Nocet nervis valde, nocet velamini cerebri, nocet renibus & vesica.
- 15 Verum hos experientia hodie omnes refellit, quæ tale quid in zytho aut cervisia inveniri negat, ut eâ potius constet Germanos, Anglos, Belgas, totiusque Septemtrionis incolas alios, cervisiæ potores, saluberrimos fere, robustissimos & pulcherrimos esse, ac bene habitos, & in annosâ senectutem incolumes, nullis uspiam gentibus vinò utentibus

tibus colore forma, aut valetudine cessuros, privatim verò
 foeminas fecundiores aliis reperiri. Idem testimonio con-
 firmant auctores medicique undiquaque doctissimi. Franc.
 Valleriola in Loc. comm. med. Jo. Manardus Epist. med.
 lib. v. ep. 11. & lib. xxvii. ep. v. Olaus Magnus Hist. Sep-
 temtr. lib. xiii. cap. xxvii. Ant. Niger lib. de tuenda valet.
 Jo. Guil. Stutkii Antiquit. conviv. lib. iiii. cap. ix. Phil.
 Hechstererus Obs. Med. Part. 11. Dec. v. casu ix. in schol.
 quibus adde eruditissimum Herm. Conringium, amicum
 nostrum singularem, lib. de German. corp. habitu antiquo,
 & qui præ cæteris idem latissime ostendit in elegantissimo
 libello, quem de Vino inscripsit, nitidissimus ille Gallia: oc-
 cellus, Adrianus Turnebus. Operæ pretium igitur fuerit ¹⁶
 inquirere, an aliud genus cervisiæ fuerint veterum illæ ex-
 frumento potiones, an vero ex malo præparandi modo,
 aut materiæ diversitate, illarum vitia & incommoda pro-
 venerint. Prius autem videndum erit, quis noster hodie
 sit, quis veterum fuerit cervisiarum conficiendi modus, &
 uterque inter se conferendus.

CAPUT VICESIMUM SEXTUM.

SUMMARIA.

1. Cervisia hodie parandi modus varius. 2. unde varia
 cervisiarum differentia. 3. modus parandi in genere qualis.
4. tharra. 5. maltum. 6. βύνη. 7. huius ἐτυμὸν. 8. bra-
 tium, bratiare, braxator. 9. brasiatorium & braxatorium
 differunt. 10. brassinum. 11. κύπα. 12. βράζω, βράσω. 13.
 ζῆω, ζῆμα. 14. polenta. 15. cinnus, cyceon. 16. veterum
 parandi modus itidem varius. 17. καταλέειν, καταλέγειν.
18. Dodonæus refellitur. 19. fermentatio cervisia veteribus
 nota. 20. Auctor πρὸς ζῆσαν ποιήσας. 21. lupulus, planta ipsis
 incognita. 22. pro causa sunt conyza. 23. item mentha & a-
 pio. 24. sumrua & origano. 25. pro lupulo quid hodie non-
 nulli substituant.

Ceræ

1 **C**ervisiarum nostrarum modum quod attinet, is tam
varie variat. ut vix urbs sit aut opidum. aut pagus, in
quo non parte aliqua ab alijs is sit diversus. Unde & tam
variz illarum bibentibus se offerunt differentiz, ut de his
vere usurpare possis Virgilii illos versiculos, quos lib. II.
Georg. de vinis profert.

2 *Sed neq. quam multa species, nec nomine qua sunt
Est numerus: neq. enim numero comprehendere fas est.
Quem quis scire velit, Libyci velit aquoris idem
Discere, quam multa Zephyro turbentur arena:
Aut, ubi pavigijs violentior incidis Eurus,
Nosse, quot Ionis veniant litora fluctus.*

Interim tamen in genere & communi quadam ratione cō-
fectiones cervisiarum conveniunt, nec multum ab invicem
discrepant. Fit nempe *cervisia* ex frumento, & potissimum
3 ex hordeo & tritico. Maceratur primo frumentum in a-
qua donec intumescat, dein aqua exemptum in acervum
componitur, & leviter quasi putrefieri aut corrumpi per-
mittitur, donec enatis ligulis germinare incipiat, mox re-
siccatur & torretur. Hoc fit interdum solo aëris æstivi ca-
lore, interdum supra tabulatum, subjecto igne: quod *thar-*
4 *ram* vocant, sive *tarram*. Ekkehardus Junior lib. de Casib.
monast. S. Galli, cap. I. *Tarra apenis centum maltrarum
commoda.* Superioribus Germanis dicitur *eine Tharre / Sa-*
5 *xonibus eine Dahre.* Hoc modo præparatum frumentum
appellatur *malum*, sive *malta*: Germanis superioribus
6 *Mals /* nostratibus *Malt /* Belgis *Mout.* Aëtius Tetrab.
III. serm. III. cap. xxix. *βύνη* vocat, & ait esse *κερήν βι-
βρεγμένην καὶ βλαστήσαν, καὶ περρυμένην μετὰ τῶν γλωσσι-
διῶν, hordeum madefactum, quod germen emisit, deinde cum
enatis ligulis tostum est.* Hesychius Lexico: *βύνη* (ita lege-
rim, non *βυνής*) *σάλασματος κρήδινος, byne, apparatus hor-*
deacea

deacea, sive hordeum præparatum. Matth. Martinus Le-
 xico Philolog. deducere conatur ex Hebræo, voce, quæ e-
 bullire, intumescere significat. Esse enim hordeum, quod
 madefactum intumuit aut ebullit. Mox tamen deducit à
 בִּיָּו, quod madefaciendi significationem habeat in imbuo:
 additque affinem vocem esse *bier*, pro cervisia, quæ ex בִּי-
 נִי coquitur. Tandem tamen mavult derivari תִּבְבִּיבּוּ à
 תִּבְבִּיבּוּ Aristotelis, quod iam ante diximus potum esse hor-
 deaceum, cuius materia sub בִּינִי. Sequior Latinitas *brati-
 um* dixit, sive *brasium*; hordeum nempe aqua maceratum,
 tostum & molitum. Vide Brovver, Antiq. Fuldens. l. 3. c.
 12, p. 216. Hinc *brasire*, *bratiare*, *brasiare*, & horridiore
 sono *braxare*; cervisiam coquere, quod. Gallis adhuc ho-
 die est *brasser*: quemadmodum & *braxator*, ipsis est *bras-
 seur*, qui cervisiam coquit, *Zyhepsa*. Hinc itidem *brasias-
 torium*, domus sive locus in quo cervisia coquitur; Gallis
brasserie. Monachi Fuldenses in libello supplicii Carolum
 M. Imp. ad annum, ni fallor 1000. §. xvi. *Vt ipsa monas-
 terii ministeria per fratres ordinentur, id est, pistrinum, hor-
 tus, bratiatorium, coquina*. Dicitur & *brasatorium* & *bra-
 xatorium*. Vocabularius tamen antiquus, ut barbara habet
 inscriptio, Lipsiæ editus anno 1611, inter ista distinguit.
 & *brasatorium* vult esse domum seu locum, in quo mal-
 tum præparatur: *braxatorium*, locum coquendæ cervi-
 siæ. Jo. Gerh. Vossius lib. II de vitis serm. cap. III, *bratium*
 sive maltum, etiam *brasium* putat dici, & adducit locum 10
 ex edicto Philippi Galliarum regis: *Duas cupas de uno brase-
 so*. Verum ibi *brasium* non sumitur pro bratio aut malto;
 sed pro una aliqua cervisiæ coctura, quantum nempe una
 vice eius solet coqui. Galli adhuc hodie vocant un *brasin*,
 Germani ein *Gebrewels*. Intelligit igitur Philippus non
 duas cupas de uno bratio sive malto, sed de unoquoque bras-
 sin,

- 11 fino, sive coctura. *Cupa* autem hic est vas cervisiae, ut Var-
 roni in fragm. Sat. *οὐκ ἐμὴς*, & in sesquiulyse, dicuntur
cupa vinaria & *cupa aceti*. Videntur autem *bratium* sive
brassum, & quicquid ab iis descendit, voces esse priscae Cel-
 12 tarum: nisi à Græco malis deducere. Græcis enim *βράζω*,
 13 & *βράσσω* & *βράζνω* est *ferveo*, *ebullio*. Hefychius in Lexico
 το *βράζειν* explicat per *ζέειν*, quod itidem est *fervere*, *ebulli-*
re; unde *ζῆμα decoctum*. Proprie tamen *maltum* Latine
 14 dixeris *polentam*, cui, nisi sit eadem, admodum est affine.
 Hæc enim, non secus ac *maltum*, erat hordeum madefa-
 ctum; mox tostum & mola fractum; sive farina hordei to-
 sti fractique. Ex hac etiam non cibum tantum coquebant
 veteres Romani, sed & porum. Ejus meminit Ovidius lib.
 v. Metam. sat. vii. in qua Bauboanum introducit, quæ Ce-
 reri sitienti,

— — *lymphamq; roganti,*

Dulce dedit, tosta quod coxerat ante polenta.

Cæterum hunc Baubus porum Cereri oblatum Arnobius
 lib. v. vocat *cinnum*, Græcisque dici ait *cyceonem*: de quo
 etiam Orphet adducit versus Latiodonatos, quos Græce le-
 gere est apud Clementem Alexandrinum. Verum Cinni
 & cyceonis non semper eadem est significatio. Arnobius
 quidem cinnum hoc in loco vocat *adon portionem*, atque
 ita idem sentire videtur cum Ovidio; Uterque enim porum
 ex frumento intelligit: Arnobius ex adon, satris ex fru-
 mento specie, Ovidius ex hordeo & polenta, sive hordei
 macerati, tosti & moliti farina coctum. At Nonius, in-
 concinnari, *cinnum* vocat *porionis genus ex multis liquoribus*
confectum: quod huc non pertinet. Similiter *cyceon*
 veteribus duplex fuit, *simplex* & *compositus*. De *simplici*
 Hippocrates lib. ii. de Dieta agit, & parari solitum ait ex
 farina cum aqua, aut vino aut melle. Cum aqua paratum
 scribit

scribit refrigerare & nutrire, cum vino nutrire & calefacere, cum melle nutrire & alvum lenire. Ex his cum aqua paratus & coctus cinnus, cum Ovidiano potu idem esse potuit, cæteri aliorum pertinent. Atque hunc potum cum aqua coctum Hippocrates lib. II. de Morbis videtur *κυκεὼν λεπὸν*, cyceonem tenuem vocare. Erotianus definit *πόμα μὲτ' ἀλφίται τετραγμένον*, seu potum polenta aut farina permixtum. Compositus cyceon est apud Homerum II. λ. quem ex vino Pramnio, melle, aqua, farina & caprino caseo paratum Nestori & Patroelo exhibuit Hecamede. Eustathius ad eum Homeri locum dicit esse *πόμα ἐξ οἴνου καὶ μελίου, καὶ ὕδατος, καὶ τυροῦ μεμιγμένον*. Eadem habet Hesychius nisi quod caseum omittat, Suidæ simpliciter est *πόμα ἐκ διαφόρων μυγμάτων*. Alii enim alia addebant aut subtrahebant, eratque instar pultis sorbilis, aut liquidioris alimenti. Hippocrati lib. de Nat. mul. & lib. I. *πρὸ γυναικῶν* est *κυκεὼν παχὺς*, cyceon crassus, & cum Ovidiano potu nihil commune habet. Sed redimus ad *βύζην*, sive maltum, aut bratium, de quo intelligendus est Orosius, quando de cervisæ confectione lib. v. cap. vii. ait: *Suscitatur illa ignea vis germis nis madefactæ frugis, ac deinde siccatur, & post in farinam redacta molli succo admiscetur, quo fermentato sapor austeritatis & calor ebrietatis adjicitur*. Hæc totidem verbis repetit Isidorus Orig. lib. xx. cap. II. Maltum enim hoc mola frætum in farinam crassiorem redigitur, quæ primum cum aqua seorsim certo temporis spatio in pulcem coquitur, vel etiam aqua ferventi, quasi ebullitione quadam irrigatur, idque semel atque iterum, donec omnis pinguedo aquæ in hæreat. Colaturæ flores lupuli injiciuntur, cum quibus deinde perfecte coquitur. Colatur tum denuo, & colato ad reporem refrigerato flores sive tæces cervisæ, aut aliquid fermenti admiscetur, ut spumescat & fermentetur instar

15 vini. Hæc hodie est fere cervisiæ parandæ ratio. Veteres
 quod attiner, mirum certe videtur, quum tam sæpe potu-
 um ex frumento & frugibus faciant mentionem, qui factum,
 ut nemo conficiendi modum nobis integre consignarit. Ea
 quidem id inde esse crediderim, quod & apud ipsos, ut a-
 pud nos hodie, pro gentium locorumque diversitate modi
 conficiendi admodum variarint, nec una omnes ratione
 potus suos sibi confecerint. De variis istis parandi modis
 testis est Strabo lib. xvii. ubi postquam dixisset, zythum pe-
 culiariter apud Ægyptios fieri, addit: *παρ' ἐκάστοις ἡ αἰσθη-
 σία διὰ φρον.* *Apud singulos vero confectioes sunt differen-*
tes. Nihilominus tamen, si in genere, ut recentiorum, ita
 & veterum parandæ cervisiæ modum consideres, non des-
 prehendes eum à nostro multum discrepantem. Primo e-
 nim, non secus ac hodie, ex frumento parabatur cervisia
 sive potus. Frumentum id æque, ut nunc, madefaciebant.
 Id tangit Plinius lib. xiv. cap. xxix. *Est, inquit, & Occi-*
dentis populus sua ebrietas ex frange madida. Nec tamen sim-
 plex erat illa madefactio, sed tanta ut frumento quasi pu-
 tredo quædam induceretur, & germinatio succederet. Do-
 cuit id iam olim Theophrastus lib. vi. de causis plant. cap.
 xv. ubi scribit: *τὰς δὲ (χυλὸς) ὁξέωντες τῆς φύσεως, καὶ ὑπο-
 σήποιτες, εἰς χυλὸς ἄγασσι πολίμας διον, ὡς οἱ τὰς ὄνας ποιῶντες*
ἐκ πῶν κριθῶν, καὶ τῶν αὐρῶν, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ καλεῖσθαι
ζυθόν. Nonnullos (sapore, sive chymos) dimovendo ex
 propria natura, putrefaciendo & leviter, potari habiles faci-
 unt: ut qui vina ex herdeo aut tritico conficiunt, aut quod zy-
 thum Ægyptus appellat. Fatentur idem Galenus lib. vi. de
 simpl. medic. facult. Oribasius collect. lib. xv. alique, qui
 zythum ex putredine fieri scribunt. Ita vero madefactum
 & quasi corruptum frumentum, mola frangebant in fari-
 nam. Hoc autem ut commode fieret, necessum erat, ut pri-
 mum

mum resiccaretur, ac post mola frangeretur. Mola vero
 fragilis veteres frumenta testis est Athenæus lib. x. ex Heca-
 tæo. ἐπαλαίει, inquit, ἐν δειτέρῳ περιηγήσεως, εἰ πᾶν πρὸς
 αἰγυπτιῶν, ὡς δὲ ἑφ' ἄγοι εἰσιν, ἑπιφέρει, ὡς τὰς χειρὰς εἰς τὸ πᾶ-
 μα κατὰ λείους: Hecateus libro secundo descriptionis orbis, quum
 de Aegypto dixisset, eos pane vesci subiungit, quod horde-
 um potius gratia mola frangant. Et in principio libri ex eo-
 dem Hecateo dixerat Athenæus, Ἀγυπτίους καλλήσιας ἰδίαν,
 τὰς τε χειρὰς εἰς πόλιν κατὰ λείαν, vesci coelestia (pane ex
 olyra & oryza) & hordeum pro potu mola frangere. κατὰ λείαν 16
 enim est, mola frangere, ab ἀλῆω molo: κατὰ λείαν est,
 conterere, à λείαν, tero, molo, pinso. Unde κατὰ λείαντες
 apud Hesychium sunt καταρτίσαντες; qui proinde etiam ζυ-
 θιον, quod diminutivum est à zytho, vocat πρῶτα ἐξ ἀλφίον-
 τος, seu potionem ex farina, sive ex hordeo in farinam con-
 trito & commolito. Madefaciebant itaque primum veteres
 frumentum, sive macerabant, mox leniter putrescere si-
 nebant, resiccabant deinde rursus, seu torrebant, ac tan-
 dem mola frangebant, atque ita habebant malum, quo
 nos hodie uti diximus. Cæterum post hanc mitionem mal-
 ti cum aqua, ante fermentationem, puto à veteribus etiam
 institutam coctionem, atque omnia simul perfecte co-
 xisse. Reimbertus Dodonæus quidem in Epistola, quæ est 17
 xxxix, inter Epistolas Medicinales Balthusini Roussei, quem-
 admodum & Matth. Lobelius in Adversar. putant zythum
 fuisse potum ex hordeo tantisper in aqua macerato, donec
 id resolutum fuisset in liquorem: & hoc ait Dodonæus dis-
 ferre zythum à cervisia nostrate, quod hæc ex hordeo co-
 ctâ sit, ille crudus ex hordeo in aquam tantum resolutus
 humor. Sed vapulat hoc nomine à Rousseo Epist. xl. Li-
 cet enim de zytho Dioscorides non addiderit, eum coctum
 fuisse; tamen nec in aquam tantum resolutum affirmavit.

nec quisquam veterum alius. Omnes vero veterum, ubi de frumentaceis potionibus agunt, inculcant eorum *συνταξιαν*, & *ζυθον*, cervisiasque ceteras vocant *πρωμα συνταξιαν* & *καλυσκοσμενον*. Quæ autem potest esse *συνταξιαν*, ubi saltem frumentum in aqua cruda maceratur ad dissolutionem, & sic bibitur? Et quomodo *zythus* sola frumenti in aqua maceratione paratus, parum concedere potuit vino, tum odore & fragrantia, saporisque bonitate, tum facultate; quod de *zytho* non vice simplici affirmat Diodorus Siculus, ut supra ostendimus? Hieronymus certe ad Neopotianum, de vita Clericorum, ubi de siceræ, omnisque potionis extra vinum inebriantis confectione agit, ait *κοκκισθαι* *frugibus* *aquam* *pinguiorem* *colorari*: sive ut Ildorus habet loco adducto, *κοκκισθαι* *frugibus* *aquam* *pinguiorem* *quasi* *succum* *colorari*. Igitur & coquebatur olim cervisia. Tandem
18 vero post coctionem hanc & colaturam, decoctum sinebatur fermentari. Hæc fermentatio ut eo promptior fiat, hodie addi consueverunt, ut antedixi, fæces cervisiz aut fermenti aliquid. Sed nec hoc latuit veteres. De fermento meminit Virgilius lib. IV. Georg. id usurpatum in confectione potus ex sorbis.

Hic noctem ludo ducunt, & pocula lati

Fermento atq; acidis imitantur vitea sorbi

De fæce cervisiz aut spuma testis est Plinius lib. XI, cap. VII. Gallia, inquit, & Hispania frumento in potum resoluta, quibus diximus generibus, spuma ita concreta pro fermento astantur; qua de caussa levior illis quam ceteris potus est. *Ζυθος* nempe hoc modo, *καλυσκοσμενον* decoctum, sive fermentatur, elevaturque & levius redditur, ut Hippocrates
19 loquitur in melancholiz ex acidis fermentatione. Quæ omnia confirmat Anonymus auctor fragmenti *περί ζυθου ποσης*, nondum editus, Chemicorum Græcorum volumini

subj

subjunctus, cujus sententiam de zythi veterum paratione
 adducit eruditissimus Reinesius Var. Lect. lib. III. cap. IX.
 Scribit ille, è molito hordeo & addito fermento fieri pa-
 nes, eosque in alienum coniectos affusa aqua coqui, tum
 colari liquorem, hunc contextum incalescere, & separata
 faculentia potabilem reddi. Et hanc *zythi* olim in Ægy-
 pto parationem fuisse, recte ex eo colligit Reinesius, quod
 Chemicus illi, licet Græci, quorum codici MS Auctor jam
 dictus subjungitur, omnes apud Ægyptios vixerint. *Lupus*
lani quidem quod attinet veteres cervisiis suis incoxisse non
 invenimus, cujus beneficio putredini à madore frumenti
 contractæ mederentur, potum ab acore tuerentur, condi-
 rent, diu servarent, & potantibus amariorem redderent &
 facultate calidiorē; qui simul aperiret & abstergeret, an-
 guinemque defæcarer, & sal quasi esset potus. Plane enim
 incognita illis planta hæc fuit, nulli memorata, nisi forte
 uni Plinio, qui lib. XXI. cap. XV. *lupum salicetarium* appel-
 lat, & inter oblectamenta potius, quam alium usum refert.
 Interim habuere alia, quæ vicem lupuli supplerent, atque
 idem cervisiis addita præstarent. Athenæus lib. X. ex Heca-
 tæo nos docuit quosdam *parabia*, ex milio paratæ, addi-
 disse *conyzam*. Est autem *conyza* calida & sicca, ut lupu-
 lus, amara & ad gustum acris, nec minus quam iste aperit,
 incidit & absterget: odore etiam præstantior est & validi-
 or, idemque in potibus præstans, quod lupulus. Arabes;
 ut ex Avicenna liquet lib. II. tract. II. cap. CCLXXIX. addi-
 de *mentham* & *apium*: interdum, ut idem lib. de remov.
 nocum. in regim. sanis. tract. V. cap. XIX. ait, *rutam* & *ori-
 ganum*. Hæc vero omnia similiter calida sunt secundo, 23
 quædam etiam tertio excessu, & vim conservandi, inci-
 dendi, aperiendi, extenuandi, abstergerendi & flatus discuti-
 endi obtinent, ut videre est apud Galenum lib. VI. & II.

24 de simpl. medic. facult. Nec nostri hodie semper lupulum, aut hunc solum cervisis suis incoquunt: sed interdum *absinthium*, quod Septentrionales facere Olaus Magnus testis est lib. xiii. Hist. Septentr. cap. xxvii. interdum *chamaepencen Cordi*, quæ *myrica* est, vulgo Post Germanis dicta, indunt; alii *serpilli silvestris speciem*, quam Poloni *szmer* appellant. Alii aliquid *scarlea* iniiciunt, quæ vaporosa admodum est: alii alia addunt, lupuloque substitiunt, potusque iis condiunt. Quorundam, inquit Ant. Sneebergerus in Amethysto, flagitiosa temeritas etiam *hyoscyamus* in usum trahit. Ex quibus omnibus liquido apparet, veterum potiones frumentaceas parandi modum vix alium fuisse à nostro, nec quidquam in ipsis conficiendis eos latuisse, quod nos sciamus: quanquam facile concedamus, non ubivis locorum, nec apud omnes æque accurate omnia observata, quum nec apud nos idem ubivis fieri soleat.

CAPUT VICESIMUM SEPTIMUM.

SUMMARIA.

1. Potuum frumentaceorum nocumenta. 2. ad potus illos parandos quæ requirantur. 3. aqua salubris. 4. frumentum bonum. 5. iusta eius germinatio & costio. 6. lupuli flores. 7. coctura sufficiens. 8. frumentatio. 9. nihil fit sine fermentatione. 10. modus fermentationis in cervisia. 11. cervisia media natura inter aquam & vinum. 12. caliditas eius unde. 13. eius qualitates. 14. nocumenta unde. 15. vinicommoda. 16. incommoda. 17. cervisia, an elephanticos faciat. 18. elephantiasis Aegyptio familiaris. 19. eius rei causa reddita. 20. à Scaligero dissensum. 21. in Germania pauci Elephantici. 22. cervisia à Simeone Sethi laudata. 23. & ab Avicenna. 24. Carmen de cervisia Hugonis Gratii. 25. & de cervisia Gardelebiensi Henrici Meibomii.

Vidi.

Vidimus cervisiarum, seu potuum frumentaceorum con-
 fectionem hodiernam: vidimus & veterum modice ab
 ista discrepantem. Videamus nunc porro, an à potu, cum
 in modum parato, talia nocumenta sanitatisque incom-
 moda, quæ Dioscorides, & qui ipsum sequuntur, illi ad-
 scripsere, provenire possint. Tria autem maxime in *co-*
acta horum potuum veniunt consideranda; *materia*, *co-*
ctura & *fermentatio*. *Materia* est aqua; *frumentum*, sive
 ex hoc paratum maltum; & *lupulus*, sive hujus flores. *A-*
quam si potus salubris esse debet, optimam oportet eligere, 3
 visu nempe, gustu & olfactu puram & sinceram. Nisi es-
 nim ea talis sit, cervisia ipsa, quæ nihil aliud est quam aqua,
 frumenti & lupuli florum viribus imprægnata, malæ aquæ
 malas qualitates plurimas retinebit, nec omnes coctura aut
 fermentatio emendabit. *Frumentum* item bonum esse con- 4
 venit & selectum, sive hordeum sit, aut triticum, sive etiam
 frumentaceorum quid aliud. Hoc enim est quod Corn.
 Celsus dicebat lib. II. cap. xlix. *Firmior ex frumento potio,*
quo firmitus fuit ipsum frumentum. Maltum vero situm et- 5
 iam est in ipsa *frumenti* macerati *germinatione* & *coctione*.
 Nam si plurimum progerminaverit, minus qualitatum in
 aquam aut virium, dum coquitur, deponet. Si in sole tor-
 rebitur, plus humoris excrementitii retinebit: sin ab igne,
 cavendum erit, ne nimium torreatur, & usturam recipiat
Lupuli flores itidem selectos esse, & in quantitate debita ad- 6
 jici necessum est. Plus justo enim additi, calefacient nimis
 um, & caput fortius petent, potusque amariore reddent.
 Post materiam requiritur *coctura*, quæ sufficiens esse debet; 7
 ne, si minor sit, quam fas fuerit, cervisia relinquantur crudi-
 or: quod sæpe fit illis in locis, ubi ligna cariorea sunt, & co-
 ctiores cervisiarum parcius ea in cocturam adhibent. Tan-
 dem requiritur *fermentatio*, qua cervisia ita cocta bene fer-

mentetur & defacetur. Non loquor autem nunc de fermentatione illa, qua frumentum madefactum germinare incipit. Est enim & hæc fermentatio quædam. Nihil siquidem sine fermentatione producitur, nihil nutritur, & quod cibum concoquimus, quod sanguinem conficimus, quod simile nobis progengeramus, non fit sine fermentatione, nec quicquam aliud sine illa in hoc orbe sublunari sub aspectum prodit; ut pluribus, si instituti ratio id ferret, deducere in proclivi esset. Sed loquor de ea nunc fermentatione, qua post frumentum, aut ex eo maltum, cum aqua decoctum, cervisia ex se fermentari incipit, eaque fermentatio ut sufficienter fiat, porro promoveretur alterius cervisæ fermentantis addita fæce, aut floribus, ut vocant; aut modico fermenti.

Incipientem enim ex se fermentationem, si facies jam dictæ, aut fermenti aliquid decoctioni fuerit additum, jam eodis id incubat & magno corpori vim suam miscet, omnesque ejus partes pervadit, unde mox homogenea congregantur, heterogenea separantur, aliaque ad superficiem propelluntur, & *flores* constituunt (qui deinde aliis frumentaceis decoctionibus rursus sint pro fermento) alia in fundum detruduntur, eoque facto reliquus liquor depuratus cervisæ essentiam constituit. Hoc autem modo & ex arte confecta cervisia medianam naturam inter aquam & vinum indipsceitur, nec tam frigida manet quam illa,

nec tam calida evadit, ut hoc. Licet enim & aqua sit frigida, coctione tantum attenuata & levior facta, hordeum etiam sit frigidum in primo gradu; (triticeum enim calorem quendam obtinet) tamen frumentum omne in prima illa fermentatione, qua incalescit & germinat, calorem aliequem acquirit. Nihil enim hujus sine calore fit, sed protruduntur germina omnia à vivifico calore qui est in granis, in quibus idem porro tostione quodammodo figitur, quem

quem deinde maltum in cervisiam dum coquitur, deponit. Accedit deinde malto calor extraneus à tostione ipsa, quæ empyreuma addit. Cum primis vero ex lupulo (qui calidus est & siccus secundo excessu) calor intenditur, eoquæ magis, pro majori ipsius quantitate. Nec nihil demum facit fermentatio ultima, qua potio aërescit, ut ita loquar, & *μετεωρίζηται*, seu spirituaescit. Atque hæc causa est ob quam ¹³ cervisia mediam inter aquam & vinum naturam sortitur, atque ita contemperatur ut potus fiat saluberrimus, omni ætati, sexui, regioni & tempori conveniens. Bene etenim nutrit, & corpora reddit pinguiora & robustiora, cutim efficit lævem ac nitidam beneque coloratam, vino melius humectat, paucos facit arthriticos, vitamque longius producit. Quod si interdum nocere videatur, eaque inducere ¹⁴ incommoda, quæ Dioscorides cæterique illi tribuunt auctores, accidit id vel ratione quantitatis, si immodice assuescitur, vel ratione ætatis, si recentior sit, aut turbidior, ac minus defæcata, aut ob errorem in coctura commissum, aut si acefcat, aut ex aquæ vitio, aliæque aliqua ex peculiari causa. Ita recens cervisia, vel turbida, aut malè cocta in ventriculo flatum excitat, & dolores colicos, aut renum cruciatus & stranguriæ molestiam. Si acefcat ventriculum vellicat, refrigerat, tussim concitat, capitis dolores producit. Si plus lupuli receperit, aut vice lupuli calida alia ipsi fuerint incocta, pius caput petet & aggravabit. Hoc vero cervisia commune habet cum vino. Etenim & hoc tum ratione loci in quo nascitur, tum ratione caloris quem obtinet, saporis, odoris, substantiæ, maturitatis & ætatis immanè quantum variat, & multa sæpe bibentibus creat incommoda. Optima quidem sunt vina, quæ celeriter nutriunt & reficiunt, vires corporis instaurant, concoctionem ¹⁵ juvant, sudorem & urinam provocant, senectutis frigiditatem

- tatem contemperant, spiritus & nativum calorem excitant, putredini resistunt, stomachumque debilem emendant.
- 36 Vicissim vero *vina dulcia & crassa* lienem & hepar in tumorem attollunt, & picrocholis obsunt, apud Galenum comm. in Aph. Hipp. lib. III. aph. II. & lib. de vict. rat. in acutis. *Vinam minus cocta*, præcipue mustum, inflat, conturbat & in ventre effervescit, teste Hippocrate lib. II. de diæta, & Galeno lib. II. de alim. facult. cap. IIx. *Nova* eadem Galeno lib. v. de sanit. tuenda, cap. v. & lib. de malo bonoque succo, in ventre fluctuantia permanent, & diffisilis sunt coctionis. *Vino veteri* nervos lædi scribit iterum Dioscorides lib. disto, cap. VII. Regionis ratione *vinum Asiaticum* ex monte Tmolo, capitis dolores ciebat: *Coum* & *Claxomenium* facile corrumpebatur, flatus gignebat, alvum turbabat, nervisque oberat, teste eodem Dioscoride cap. x. Et quis omnes differentias, omnia nocumenta recenscat? Quod vero Dioscorides, & ipsum sequutus Avicenna, cervisiam Ægyptiam, sive zythum, volunt *elephantiasin* progignere, in eo prorsus falsi fuere, aut fallunt. Potuit quidem Dioscorides in Ægypto vixisse, atque etiam militasse; quum βίον σπαλιωτικὸν egerit, ut in præfat. ipse testatur: potuit etiam multos ibi vidisse elephanticos: at masle in zythum ejus rei causam referre, & non causam, ut
- 18 causam, obtrudere nobis conatus est. Licet enim elephantiasin Ægypto sit endemia, atque adeo frequens, ut etiam in ipsa sola eam vigere crediderit Lucretius, qui ita de ea scribit lib. vi.

*Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media, neq. præterea usquam.*

- 19 Causa tamen non tam zythus est, quam aëris intemperies & ciborum ratio. Audiamus Galenum lib. II. de curat. ad Glaucl. cap. x. *καὶ τὰ γὰρ τὴν ἐκ τῶν ἀνθρώπων ἐλθόντων πύμα*
πολ.

πολλοί, διὰ τε τὴν δίσαιαν, καὶ τὴν θερμότητα τῷ χαρί. καὶ
 ἵα ἢ τῆς Γερμανίας τε καὶ Μυσίας ἐπαινώταται τὸ τὸ πᾶσι
 ὡπταὶ ἡνέδμον, καὶ πᾶσι τοῖς γαλαντόμοις σκυταῖς ἀέθλον
 ἐδίδωκε φαίνεσθαι γινώσκον. Ἀλλ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παμπόλην
 γίνεσθαι αἰσθ, ἀλλ' τὴν δίσαιαν ὄσιν. ἀθάρει γδ' ἐοδίσαι, καὶ φασ
 πῶ, καὶ κοχλίας καὶ ἰαρίχη πολλὰ ἔνις ἢ καὶ ὄνεια κρέα, καὶ
 ἀλλὰ ἑλάνθα, παχὺν καὶ μελανχολικὸν γένωντα χυμὸν. ἄτι ἢ
 θερμὸν τὸ πεινέχοντι ἐν τῷ, καὶ ἡ ῥοπή τῆς Φορᾶς αὐτῶν πρὸς
 τὸ δέρμα γίνεσθαι. *In Alexandria quidem elephantis morbo
 plurimi corripuntur propter victus rationem & regionis fer-
 vorem. At in Germania & Mysiararissima hac passio esse vi-
 detur. Et apud Scythas lactis potatores nonnumquam ferè appa-
 ruir. In Alexandria vero plurimum generatur ob victus rati-
 onem. Comedunt enim farinam elixatam, & lentem, & coch-
 leas, & plura salita, & nonnulli ex ipsis carnes asininas, &
 alia quadam, quæ crassum & melancholicum humorem gene-
 rant, unde quum circumstantes eær calidas sit, motus humorum
 agitur versus cutem. Etiam Lucretius ipse causam elephan-
 tiasin in Ægypto in aërem retulit, dum verbis adductis
 mox subjicit;*

— — vñius concinnat id aër.

Cum primis tamen in victu Ægyptiorum ad elephantiasin
 multum contulit lentium esus: qui tam familiaris & fre-
 quens Ægyptiis fuit, ut lentem propterea Virgilius lib. 1.
 Georg. vocarit *Pelusiacam*, à Pelusio Nili ostio: Martialis
 in Xenii *Niliacam*. Sunt autem lentes cibus admodum
 noxius, frigidus & siccus, mali, si quisquam alius, crassi &
 vitiosi succi, & qui in melancholicis morbis generandis &
 promovendis immane quantum possit. Simeon Sethi de α-
 λimentis in ν. Φακοί ita scribit: οἱ δὲ πλειονάζοντες ἐν τῷ τῷ
 ἐδίσματι τῶν καλαμίνων ἐλεφαντίας ἔχουσιν καὶ κερκίδας καὶ
 σκίρρας καὶ τούτων ἀλγύματα καὶ τὰ μελανχολικὰ δηλοῦν

- trān. qui crebrius huic edulio indulgent, incidunt in elephantiasin, quam vocant, carcinomata schirri nervorum dolores*
20 *effectusque videlicet melancholicos. Itaque non opus est cum Scaligero Exercit. LXXXVII. ad excusandum Dioscoridem recurrere ad acorem zythi, cui emendando hodie lupulus cervisiæ addatur. Nescimus enim an non Ægyptiæ etiam illum conhyza, aut re alia emendarint. Hoc enim alibi ab aliis factum jam docuimus, & quidem longè ante*
21 *Dioscoridis tempora, ejusque opinionis sequacium. Hoc interim hic notandum, quod Galenus ait, elephantiasin raram esse apud Germanos. Et tamen Germani Galeni tempestate vinum fere, nisi ad Rhēni fortè ripas, prorsus ignorabant, & zytho tantum utebantur, siye, ut ait Tacitus lib. de mor. Germ. cap. xxii. humore ex herdeo aut frumento in vini similitudinem corrupto. Certè & hodie in Germania Septemtrionali, ubi non multum vini, à vulgo præsertim bibitur, vix ullos elephantiacos reperire est, quorum tamen plures iis in locis invenias, ubi vino homines abundant, & libetius se eo invitant. Cæterum salubritatem potus frumentacei etiam veterum nonnulli paulatim coeperunt advertere & laudare. Testis est Simeon Sethi, qui lib. de cibor. facult. Recentiorum quidam, inquit, præscorum redarguunt rationes, aiuntque phucam in multis esse utilem, incolumitatemque ac sanitatem efficere. Et revera quidem prodest iis, qui calidiorē sunt temperamento, & imprimis ventriculo: quique per excessum caloris æstuosa afficiuntur siti: maximè verò ubi simplex fuerit. Sedas enim & sitim, & appetentiam excitat, & ventrem movet, est & quando losium. Et jam ante dixerat: Utile est adversus sacrum morbum, & ex vino conceptam crapulam, sanguinisque acuitatem sedas. Per sacrum morbum autem intelligere videtur epilepsiam, quæ ab acri humore aut vapore cerebrum vellicante & ad*
expulsi

expulsionem stimulante originem ducit. Acrimoniam enim cervisia temperat; vinum contra calore suo & siccitate, quæ caloris lima est, auget & asperat. Similiter vero 23
& Avicenna lib. II. tract. II. cap. cclxxix. non omnem cervisiam, sive phucam damnat, sed laudat potius factam de pane alhavari, cum mentha & apia, & commendat ad stomachum calidiorum. Et lib. de remov. nocum. in regim. sanit. tract. v. cap. xlix. cæteris potibus præfert eum, qui fit ex pane cum ruta, organo & cinamomo. Pro modo nempe præparandi, & materia, variavit & olim cervisia, & variat hodie, variantque ejus qualitates. In universum tamen verum manet firmumque, cervisiam omnem, si ex convenienti materia, debitoque modo paretur, potionem esse saluberrimam, & humano generi minime omnium nocivam. Poëtarum autem in cervisiam jocis & cavillis repositi-
mus viri magni, Hugonius Grotii, pro Cervisia Carmen, 24
quod in Poëmatiis quidem ejus, ut puto, non extat, mihi vero ab ejus olim familiari, nunc mihi amicissimo, Christiano Cassio Jcto, & Lubecensium Episcopi & Holsatiæ Ducis Consiliario intimo, communicatum est. Scripsit id autem Auctor in Galliis.

*Humor dulcis aqua, sed igne cocta,
Quam succo Ceres imbuit salubri,
Qui corpus vegetat, nec impotente
Commotam furiat vapore mentem:
Quo potu fruitur Batava tellus,
Neptuni domus, horreumq; mundi:
Et quotquot populos mares ab alto
Caliculmine conspicatur Arctes:
Ipsa te sitiunt novem Sorores;
Nec Permesside proluuntur unda,
Ex quo Gracia Barbaro sub hoste est:*

Nec

*Nec Bacchi cyathos amant puellæ;
 Sed Rheni Vahalsq; temperatos
 Alma pastibus hauriunt liquores.
 Dura mentis, iners, merumq; rus est,
 Si quem basia non movent Secundi:
 Et quæ Dusa canis parente maior
 Calo siderios rotante currus:
 E qua spicula Baudio vibrante
 Non unum sibi destinant Lycamben:
 Et quos dat numeros nihil vetustis
 Cedens vatibus Heinsii Thalia.
 At me, sentio, larga cum sequatur
 Vini copia, frigidiq; fontes,
 Heu! Multa fugiunt, Venite! quondam
 Dilecti latices nec esse crudum,
 Nec contra decet ebrium Poëtam.*

- 25 Huic addo aliud parentis mei, *Henrici Meibomii*. Id ut re-
 ctius intelligatur, sciendum est, in serenissimorum Ducum
 Brunsvicensium, in opido Helmestadiensi, Academia,
 quam à conditore *Iuliam* dicimus, ab ipsa eius fundatione
 vix aliam in deliciis fuisse cervisiam, quam quæ in vicino
 Marchiæ Brandenburgicæ opido *Gardelegia* coquitur.
 Quum vero aliquando Serenissimus Princeps *Fridericus Ul-*
ricus, una cum Statibus Provincialibus Academiam suam
 de more visitatum veniret, reperti fuere, qui Principi sua-
 derent, ut in gratiam & emolumentum opidi Helmestadi-
 ensis cervisiam peregrinam venum amplius haberi vetaret.
 Id quum male haberet Academiæ Professores, conatuque
 suarum intercederent; parens meus, quod Principem à
 poëticis lusibus non abhorreere sciret, Carmen ei quod sub-
 iungo, sub profopopœia ipsius cervisiæ obtulit, versibus
 quæ iocosis plus, quam Professores cæteri intercessionibus
 ferriis

seriis, impetrasse creditus fuit. Vox autem CLEPIT in
carmine, alludit ad nomen cervisiæ Helmestadiensis, quæ
tenuior est.

SERENISSIMO PRINCIPI,

FRIDERICO VLTRICO,

Duci Brunsvicensium ac Lynebur-
gensium,

CERVISIA GARDELEGIENSIS

S. P. D.

Illa ego Garlebia soboles spectabilis urbis,
A dulci nomen cui genitrice datum est:
Hei mihi! nunc viridi discedere cogor ab Elmo
Exul, & antiquos deseruisse lares.
Principis offensi iubet hoc sententia, quamvis
Me scelus possit dicere nemo ream.
Plus satis affligor, dum coëtor prodigis undæ
Subtrahis immodice debita farra mihi,
Accedit violens auriga, mala alite mutans
Viles fontis aquas in geniale merum.
Tristior exiliis tantu infamia damnis
Additur, & vulgi fabula fit nocens.
Parce precor misera, Princeps generose, nec audi
Illos, invidiam qui mihi forte parant.
Non sum ignotatibi; memini me saperigasse
Labra tua, & grato rore levasse sitim.
Adde, quod est tellus isthac mihi patria, cunas
Quæ dedit uxori & grata alimenta sua.
Hac si defuerint, poterint tamen esse, favorem
Quæ mihi non dubium conciliare queant.
Me pariter laudant docti indoctique, nec ullus
Gratior illorum proluit ora liquor.

Si Bacchum terris negat inclementia cali,
 Esse loco vini restibus hisce queo.
 Excitat in Venerem tardos eruca maritos;
 Ut medicus pleno predicat ore chorus:
 Est eadem virtus in me quoque; potaque large
 Efficio sortes, prolificosque mares.
 Hanc mihi matrona laudem dant iure, negantque
 Se zycho aut posse aut velle carere meo.
 Exule me sobolis tota proventus in urbe
 Postmodum erit multo, quam fuit ante, minor.
 Sentiet id Superum clamosus in ade minister,
 Infantes sacro rarius amne levans.
 Quid facitis, dices, cives? ego pignora vestra
 Frustra aveo sacri tingere fontis aqua.
 Semiviros video & incundo in munere segnes,
 Qualis plebs olim Northusiana fuit.
 Sit procul, o Superi, labes tam tristis ab Elmo,
 Nec sterilis dici mereat iste locus.
 Non gravat hac illos infamia, qui mea large
 Pocula nativo plena calore bibunt.
 Noxius est tenuis labens in viscera potus.
 Corporis is vires, robur & omne CLEPIT.
 Hinc olivæ ructus, & flaccescencia membra:
 Turgidus hinc hydrops, & luvius omne genus.
 Consule vernanti, Princeps animose, iuventa:
 Nec patere ut tantis corruat illa malis.
 Cedere me hinc iussu multos discedere cernes:
 Tantus amor nostri, gratia tanta mihi.
 Exule me vates frigentia carmina pangent,
 Nequaquam damni res erit ista levis.
 Plura loqui vellem: digiti marore vacillant,
 Hec mihi! si frustra fata inimica querar!!

*Ordo sacer Procerum, tibi qui de servis in aula
Guelſide, me novis non niſi vera loqui.*

*Vt Goſam laudent & pocula Cervestana,
Non tamen elugio deteriore ſeror.*

In bonitate tua ſpes una atque unica nobis:

Illam hodie praſtes, Dux generoſe, mihi.

Hinc tibi ſurget honos, hinc creſcet adorea vivax:

Quam nulla ut ladaſ ſors maleſida, Vale.

**Sed de potibus hæc frumentaceis, aliisque extra vinum in
uſum venientibus, dixiſſe ſufficiat.**

F I N I S.

LECTORIS.

POTUS ex frugibus, amice Lector, quam male olim audiverint, quamque insalubres fuerint habuit, quantisque eos nonnulli incefferint convitiis, ex iis, quæ diximus, satis superque, puto, cognoveris. Falsos tamen eos fuisse, & falli etiamnum, quotquot cum istis faciunt, simul à me paucis ostensum fortè non negaveris. Sint sane quidam potuum eorum, qui aliqua noceant, siue aquæ vitio, siue materiz illi incoquendæ, aut excoquendi modo labem aliquam contraxerint. In genere tamen omnis cervisia omni vino, & deterior quidem deteriori, optima optimo, salubrior est, si continuo siue illa siue istud bibi debeat. Vini enim necumta, ubi cum iis conferes, quæ ex cervisia proveniunt, immane quantum & plura & graviora deprehenduntur. Huic adfertiõni firmandæ adduxi & laudavi viri maximi, *Adriani Turnebi*, libellum, quem *de Vino* inscripsit. Is cum mole parvus sit, eruditione gravis, & elegantis eruditionis plenissimus, ac dignus, qui in plurium manibus versetur, cum huic opusculo nostro, cuius respectu *αὐτοδιδόν* non erit, subjungere volui. Tulege illum, Lector, & vera scripsisse ratio tua te convincet, & experientia edocebit. Vale.

F. C.

V. C.
ADRIANI TVRNEBI

DE

VINO

LIBELLVS,

nunc seorsim editus.

ADRIANI TURNEBI

de vino libellus.

EQuidem non dubito, quin hic meus liber, vi-
no iniquior, multorum in me partim odia
provocaturus sit, partim risum lacesciturus.
Nam qui sine vino vitam degi non posse pu-
tant, & ipsi vivere recusant, planè pro genes-
is humani parricida libri auctorem existima-
bunt & pro vino libentius, quàm pro aris & focis pugna-
bunt. Qui autem paulò æquiores erunt, tamen insolentiâ
scriptionis percussi, rem ludibrio habebunt, & inter ea in-
geniorum prodigia numerabunt, quæ magno hominum
malo ætas nostra tulit. Ac vereor, ne me non satis sanum
esse censeant, qui id damnare instituiam, notatâ prope ora-
bis terrarum vitâ, cujus inventor à gratâ posteritate propter
beneficium eximium, olim consecratus sit. Sed dum pu-
blicè prosum, tanti mihi fuerit hominum in me vel odium,
vel ludibrium, quæ nunquam apud me potiora veri consci-
entia erunt; nec si quis ad scribendum accedit, ut vitam ju-
vet, assentationi potius, quàm veritati servire debet. Qui
patrocinari hominum voluptati cupit, fabulas doceat, ut
in theatro spectatori plaudenti risum aut fletum moveat.
Qui vitæ prodesse magis, quàm placere cupit, hominum
judicia nihil moretur, quæ in tanta morum pravitate cor-
rigenda potius, quàm emerenda sunt. Vereor etiam, ne
quis me non ex animi sententia ista scribere, sed jocosè lu-
dere dicat; cum præsertim à vino sodales & gregales mei

me

me calamo alieniorem, quàm poculo prædicare possunt.
Non defuturos etiã reor, qui me non sobrium, sed madidum & temulentum ista scripsisse dicant, aut ex pridiana
crapula languentem vini noxam hoc scripto vindicare ja-
ctent. Per me cuique fuerit tam liberum judicare, quàm
mihi scribere: neque recuso, quò minus me ex eo homi-
num genere existiment, qui meliora probant, deteriora se-
quuntur. Sic vita est hominum, præsertim hoc tempore,
ut facilius qui vitia accusent, reperias, quàm qui virtutem
sequantur. Ego à tempestivis conviviis, & vini compota-
tionibus non perinde abhorreo, ex quibus hoc tamen boni
mihi cõsecutus videor, ut quid vinum noceat impruden-
tium exemplo, meo potius, quàm aliorum periculo didi-
cerim. Alii suam fortè vinolentiam semper amplexentur,
neque ad sobrietatem unquam respiciant, vinum in omni
sermone in deliciis habentes, etiã extra convivium propè
temulentis: ego ex eo hominum genere sum, qui vini ille-
cebris capiantur, & ut humana sunt, insidioso hosti latus a-
pertum præbeant: tandem tamen aliquando, quanquam
serò, intelligant, quanta insint in vino incommoda. Ac si
quis, ut paulò antè dixi, me non eam adscribendum religi-
onem, quàm ad testandum afferre putet: scio enim homi-
nibus nostris vix probari posse, ullum in orbe terrarum vi-
ni osorem esse, is judicium omittat meum, verum ipsum
per se expendat, quod non testimoniis hominum, sed mo-
mentis rerum ponderandum est. Si quis autem hic auctori-
tatem potius eorum, qui valetudini tuendæ præsunt, quàm
nostram sententiam requirat, is sic habeat, me non ita ru-
dem & imperitum hujus artis esse, ut non & ipse per me a-
liquid invenire, & de aliorum in hoc genere scriptis existi-
mare possim: neque si quid ipse viderim, aut salutariter ex-
cogitarim, expectandam aliorum potius mihi scripturam
fuisse,

fuisse, quam meam primo quoque tempore prodendam, cum omnes in medium sua libenter conferre, & de suis ci-
vibus & popularibus omni ope benè mererì velle debeant. Misera autem nobis vitæ conditio proponitur, si ita circum-
scribamur, ut cum sine medico esse & bibere possimus, sine medico nostram de cibo potuque sententiam declarare non
auesimus: cum illic magis nostra intersit medicum adhibe-
re: hæc res intra verba sine periculo consistat. Quid quod
eam miseram & deploratam esse vitæ rationem ducimus,
quæ ex medicorum præscripto & formula degitur? Ergo ut
ejus artificii sum indoctior, eam meis scriptis homines ve-
niam quæso tribuant, quam suæ vitæ libenter indulgent,
nec à scriptore medicinam magis, quàm à potore flagitant:
quanquam nominare possim, si necesse sit, ex nobilissimo
medicorum collegio primarios homines & claros, hujus
disputationis meæ approbatores, quorum nominibus præ-
eam, fraudaboque potius me eorum testimonio, quàm eos
nonnullorum invidiæ obijciam. Faceat hinc ista infimus
latio: medicus non est: resque ipsa potius quàm vocabula
hominum putentur: cum præsertim soleant medici servire
locorum & hominum consuetudini (quo enim alio pacto
curarent?) & alimenta usitata pro bonis habere: ipsi à con-
suetudine, ut philosophia postulat, aliquantum nos abdu-
cemus, & non quid fiat, sed quid fieri oporteat exquiremus:
eaque præcepta edemus, quæ si homines sequantur, non
valetudinem solum tuebuntur, verùm etiam diuturniorem
vitam colent. Nam ut is sum, qui mortali corpori æterni-
tatem adjici non posse putem, ita censeam alimenta quæ-
dam esse, quibus vitæ additur, quædam quibus demitur. At
que medicinæ munera esse credo, non solum, quæ pleriq;
pollicentur valetudinem secundam conservare, adversam
profligare: verùm etiam hominum vitam propagare, &
corpo:

corporis dignitatem & formam hominibus parare. Etenim cum viderim nonnullis in regionibus homines esse & procerâ corporis facie eminentes, & ævo vivaci fata prorsus rogantes: in aliis, homines brevitâ staturæ pusillos; & angustis vitæ eurriculis circumscriptos esse, mihi causam huius rei quærendam putavi. Statuere enim non poteram, tantæ rei non aliquam esse magnam gravemque causam, cum sine causâ nec Deus optimus maximus, nec parens rerum, natura, quicquam gerere soleant. Nec mihi probari potest eorum hominum ratio, qui id omne cœli inclinationi acceptum esse ferendum putant, cum habitus corporis insignia discrimina in pari cœli plagâ tractuque videamus, ut id non ex cœlo, sed ex alia causâ haurire videamur. Sed illi sic rem constituunt: immanes corporum proceritates gigni in distantibus mundi oris, exusta & glaciali, illic ex caloris nixu supera capeffentis, hic ex alimento humoris corpora diffundentis: medio in tractu modicum corporis habitum gigni, humore & calore temperatis. Significari ab iis puto Æthiopes eos, qui Macrobiani vocabantur, quos omnium mortalium celsissimos & pulcherrimos fuisse historiarum tradunt, & Germanorum populos præstantiâ corporum excellentes. Attamen & in Æthiopum cœlo breves Pygæmazî nascebantur, & multis gentibus eundem cœli, quem Germani spiritum ducentibus parem staturam natura non largiebatur, ut cœlum aliquid, non tamen omnia posse videatur. Ac si cœli potissimum hoc loco ratio habenda sit, magis adolefcere oporteat gentes medias incolentes plagas, quàm extremas. Ut enim ad procreandum accommodatissima est caloris & humoris temperies, ita quoque ad incrementum promovendum calore efficaci, humore sequaci, cum ad septentrionem frigus, ad austrum siccitas impedire videatur: ita fieret, ut benignitate cœli mediæ inclinatio-

tionis

tiones proceriora corpora hominum gignerent, quàm ulli-
timæ. Sed profectò ille nimis longè causas repetit, qui ex
cœlo ducit, cum multæ sint citiores & propinquiore,
quarum prætermisio semper mendacii astrologos conde-
mnat, qui ut in mutis brutisque animantibus, quod tamen
non concesserim, ex cœlo ista decernere possint, naturam
semper eandem sine vârietate obtinentibus, tamen in ho-
mine, cuius vita tantâ victus cultusque varietate distincta
est, tantâ dissimilitudine legum, institutorum juris notata,
tanto artificiorum & disciplinarum discrimine insignita,
tanta voluntatis libertate donata, nihil ex cœlo, nisi temerè
& mendaciter, affirmari potest. Ergo non magis extre-
mis, quàm mediis cœlum favet, cum alios immodico va-
pore, alios immani frigore urat, medios propitiâ utriusque
moderatione foveat, ad procreationis & amplificationis
commoditatem: illud potius exquiri debuit, quæ cuiusque
populi vita, quæ alimenta. Ex iis enim incrementi causas
facile perspicere potuissent. Ut enim in mari majores bel-
luas nasci videmus, quàm in terrâ, propter ipsam elementum
liquidum sedem, & humoris luxuriam, ita quoque in terrâ
pro rata portione evenire judicandum est, ut ex alimento
& sede corpora magis aut minus augeantur. Non videtis
propè perennes aquarum rivos, quàm læta stirpe pubentes
adolescunt arbores, in arena soloque salso maligno proven-
tu exiles & retorridæ plantæ vix exurgant? Sic quoque no-
bis de hac, ut Plato ait, inversa arbore, id est de homine ju-
dicandum est, cui soli loco alimentum restat. Ut enim è solo
stirpes alimentum eliciunt, sic homines ex eo, unde pastum
capiunt. Quis igitur Æthiopum erat illorum cibus, quos
Herodotus omnium hominum pulcerrimos & altissimos
fuisse scribit, ex eodem scriptore scire possumus. Illis enim
cibo fuisse carnem coctam narrat, potui lac & haustum a-
quæ

quæ, cuius tam tenuis esset liquor, ut in eo omnia, quamvis levia fiderent: censeas Herodotum à Gallicis scriptoribus fontem Juventutis celebratum cogitasse. Senectutis enim ad annos centum viginti vivacis causam in solo fonte propè putat; ego in omnibus, cum lac & carnem elixa malimenta naturæ jucundissima & accommodatissima intelligam. Itaque non dubito, quin si qui populi his præcipuè vel solis uterentur, juventutem essent nobiliorem & generosiores in indole corporum summissuri, nec in sobole ea corporum detrimenta sensuri, quæ quotidie cernimus semper in diminutionem carpente liberos posteritate. Ac qui cum victum instituunt, si proceri sint, non dubito, quin paræ staturæ liberos generaturi sint. Quis autem Germanorum victus tum fuit? tota illa regio vitem ignorabat, potui erat humor ex hordeo aut frumento in quandam vini similitudinem corruptus, vino certè minus noxius: cibus simplex, agrestia poma, recens fera, lac concretum, pecus. Ab iis alimentis, ut Tacitus ait, in eos artus & ea membra exercebant, quæ omnes mirabantur. His causis etiam annu-meratim: totam ferè tum Germaniam, aut paludibus occupatam, aut sylvis opacam fuisse, ut humidior solo aut ætiora quoque corpora evaderent. Scio istam vitæ rationem à præstantissimis scriptoribus, quod à Græcorum lautitia & munditia alienior esset, ita damnatam, ut se quæ de valetudine tuenda scriberent, Germanis scribere negarent. Ego verò, quando elegantia potius hominum opinione, quàm veritate constat, eaque non solum animi, sed etiam corpora effœminantur, ad meos traducere mallet illam vitæ rationem, quæ speciosissima & firmissima corpora redderet, quàm eam retinere quæ turpia & imbecilla, & propemodum morbis proxima, specimenque potius hominis optimè temperati ex Germanorum corpore, quàm Græcorum

eorum sumplissem, apud quos tum vix temperatum homi-
nem esse potuisse credo. Et tamen illi hominum magnitu-
dini cœlum officere videtur, quod horridum & gelidum
est. Argumento esse possunt pecudes, quæ illic pusillæ &
degeneres, ut Tacitus ait, nascebantur: multa verò anima-
lia ne nasci quidem possunt, quæ in calidioribus locis faciliè
proveniunt, & in nonnullis tanta magnitudine adolescunt,
ut in India dracones suis voluminibus faciliè vastos elephan-
tos ambiant, & circumplicent: vermes ad LX. cubita cre-
scant, elephantosque abstrahant, formicæ lupos æquent.
Ergo illum corporis auctum alimento, non cœlo acceptum
ferre oportet. Græci autem scriptores medicinæ, nec suos
rum corpora fingere, nec pro imperio, legislatorum more,
aliam vitæ rationem præscribere potuerunt, in eo visu cul-
tæque, quem apud suos obtinere viderent, acquievère, &
quod boni artificis est, præstitère, ut pro conditione homi-
num, temporum, ciborum, medicinam exercerent lauda-
tissimam. Quod si illam humanitatem convictus Græcos
rum, illam elegantiam, qua animi & corpora franguntur,
commendabunt, simplicem autem & naturæ congruentem
Germanorum illius temporis vivendi rationem, contume-
liosius verbis barbariem & inhumanitatem appellabunt, &
damnabunt: nam à mea sententiâ plurimum discrepabunt.
Quod si suorum corpora & illorum comparassent, quan-
tum inter utriusque cibi elementa interesset, intellexissent,
magisque rerum argumentis, quàm receptæ opinioni fidem
habuissent. Quod utinam suis commentariis homines do-
ctissimi essent complexi, quo cibi potusque genere amplis-
sima corporum dignitas, præclaraque facies pararetur; e-
quidem ista præcepta non in postremis putarem ducenda.
Ita enim generosa juventute populi florerent, & corporibus
ad pacis bellique artes idoneis & valentibus uterentur. Nunc
quorū

quotus quisque ita corpore constitutus est, ut illis muneribus par esse possit: cum plerique vix harere videantur, parvis & defectis corporibus exangues, abortivi propè partus, non solum macie extenuati, verum etiam brevitate deformes? Ista corpora nobis sana quisquam persuadebit? Homines nobiles venationis studiosos videmus, diligentissime & propè fastidiosè deligere, quem admittant canem ad pulcrum sobolem sufficiendam: eadem quoque atque adeò major est cura in admissura equorum, ut generosi tollantur pulli: quanto magis operam dare deberent principes, ut præstantem haberent pubem, quæ ipsis & præsidio esset & ornamento, certa educatione constituenda, cibisque præseribendis, qui staturæ potius adderent, quàm detraherent. Ex his igitur quæ posui, satis esse perspicuum arbitror, in æstuosa & gelida plaga, proceritatem corporum cibo potius, quàm cælo ascribendam esse, atque in utraque potius ad brevitatem adjuvamentum esse, quàm ullum ad proceritatem commodum. Sed & naturæ prudentissimus Hippocrates illis in locis, in quibus aëris status clemens est, & temperatus, felicius augescere corpora scripsit, ut in Asia multò formosiores & celsiores nasci homines, quàm in Europa: cum in illà modico tepore quæcunque nascuntur excepta, blandi aëris mollitie modicè laxata evocentur: in Europa auræ frigore constricta & quodam stupore torpentia crescere prohibeantur. Quod si homo omnium animantium, ut constare ferè video, optimè temperatus est; quis non censeat eum in optima & ipsius temperamento conveniente aëris constitutione, non solum commodissime conservari in suo statu, verum etiam ad incrementum egregiè proficere? Nisi fortè quis in sede contraria, ac loco repugnante, cuiusq; incolumitatem & salutem esse positam putat: quam Empedoclis sententiam fuisse animadverti, ex caloris cor

pia pisces censentis in frigidum elementum demersos esse.
Sed eam ab omnibus doctis meritò explosam esse video,
cum familiaris cuique sedes, quàm contraria, salutaris ma-
gis esse videatur. Ac non dubito, quin olim illis in locis,
quæ tanta moderatione caloris & frigoris prædita sunt, exi-
mia staturæ provenerint, postea mutato victu sensim dimi-
nutæ decreverint in posteris; cum in Græcia, quæ Asiæ com-
paranda non est, heroicis temporibus egregia hominum ala-
tissimorum robora extiterint. Itaque literis mandatum est,
heroas ferè illius ætatis denum cubitum altitudinis fuisse.
Refert Philostratus cum bustum Aiæcis æstu maris, quo al-
luebatur vitium fecisset, in eo visa esse ossa herois duode-
cim cubitos longitudinis æquantia; effossa quoque è sepul-
cro Orestis ossa septem cubitorum fuisse narrantur: Hylli
quoque Herculis filii immanis magnitudinis ossa reperta fu-
isse ajunt, multaque alia ejusdem generis memorare pos-
sem, quibus supersedere decrevi fastidio lectoris occurrens.
Certè illa tempestate eximia præstantium corporum robora
fuisse, Hesiodus & Homerus, qui propè ab illa ætate fue-
runt, in poematis canunt. Alia subinde decrescientium cor-
porum à philosophis quibusdam ratio refertur. Nam ma-
gni illius anni, qui conficitur, cum sidera longinquis tem-
porum intervallis, eandem descriptionem cœli comparas-
tionemque inter se retulerunt, hyemem esse quandam tras-
dunt & æstatem, ut hujus nostri vertentis: hyemem autem
illam aquarum diluvione omnia inundare, æstatem flam-
meo vapore omnia exurere; ergo cum in illam æstatem, ut
censent, nunc properet mundus humore decresciente, non
injuria ubertatem seminum sensim exugi, & exarescere. Is-
tud à philosophis illis subtiliter & ingeniosè magis excos-
giratum dixerim, quàm verè. Nam si in vices illius ætatis
mundus pergeret, tepidiores subinde sentiri hyemes oport-
teret,

teret, ardentiores æstates. Atqui illas non minus nivasas,
quàm majores nostri experimur, nec has æstuosiores: ac
ver non, minus pluvia gravidū ad alenda semina videmus.
Quod si consumeretur lenta quadam temporis tabe semi-
num humor; an non obsecro illorum seminum, quæ ita in-
dividua & minuta sunt, ut oculorum aciem propè effugi-
ant, oporteret multis antè seculis procreationem cessasse?
Quantulum enim in illis humoris latet? At tamen in cupres-
si globulis delitescunt granula, quas arborum magnitudi-
nes hodiè etiam pariunt? ille ficum *xyæapides*, quæ vos
cantur, à milii, ut opinor, exilitate, quæ nucleo tantillum
humoris continent; nonne jampridem exarescere debue-
rant, & genitali humore consumpto, effoetæ & steriles ad
gignendum esse? Non est ea vis astrorum, ut exustionem &
deflagrationem inducere possint; quodcumque ea evenia-
er, momento eveniet, Dei opt. max. numine. Unde enim
sideribus tantum ardoris, ut hæc omnia exurere queant?
quem si hodiè non habent, unde mutuo sument? nisi quis
in unum coitura dicat, ut partim hodie calorem tum in
unum incendium conferant. Salutaris & genitalis est iste
siderum fulgor, nec tam rerum consumptor, quàm auctor
& procreator: proinde ne quis ea pro incendiariis habeat,
mundum lustrantia, ad excitandam & fovendam rerum vi-
tam. Tantum autem abest, ut de siderum injuria conque-
ramur eam in partem, ut sæpenumero nimio humore ma-
dentia & uda semina vitiari doceamus, non satis sicca æsta-
te. Quid quod hyeme & primo vere, uligine soli redun-
dantis ea videmus interdum enecari. Non igitur ab exusti-
one commentitia accersi debet decrementi causa, sed alia
verior & certior exquirenda est. Stoïcorum ratio refutata
est, proxima Epicurcorum sequitur. Si enim mundum cen-
sent, longo temporis situ confectum confenescere, effoet-
tisque:

tisque propè elementis, vix exigua gignere animalia, quæ
antè maxima ediderit.

*Iamq; adeo (inquit Lucretius,) effata est ætas, effataq;
Vix animalia parva creat, quæ cuncta creavit (tellus,
Secula, dediditq; ferarum ingentia corpora partu.*

Additur veterum agricolarum querela, minus benignè suo
voto, terram respondere hodiè, quàm olim prædicantium.

*Iamq; caput quassans grandis suspirat arator,
Crebrinus incassum magnum cecidisse laborem,
Et cum tempora temporibus præsentia confere
Præteritis, laudat fortunas sæpè parentum.*

Sed iniqua profectò conquestio est ista, & existimatio cen-
sentium mundum consenuisse, quem quotannis reviresce-
re & repubescere videmus. Ac si consenesceret vetustate
mundus, non minora edere, sed nulla gignere deberet, cum
senectus intelligatur potius ex procreandi sterilitate, quàm
sobolis parvitate. Quod autem in animalibus evenire dis-
sputant, cur non etiam docent in stirpibus contingere? Se-
mundus senio & consumptione sui alit, partiumque aliqua-
rum accessiones & decessiones vicissitudine quadam, Deo
comperta, hominibus ignota, alias partes integrant, & mun-
dum recreant ac renovant, mutuis ultro citroque dispendi-
is & compendiis semper nascentem. Sed Epicureorum
de re quaque sententia, nullam auctoritatem, nullumque
pondus habere debet, quos equidem ferè in philosophia ar-
tem ludicram exercere video: ita ridiculæ ab iis afferuntur
causæ, ut risum plerumque captare videantur. Ego rem
non tam altè repetendam, sed ut ante dixi, à propiore cau-
sa ducendam esse censeo, ut à cibo & potu: quorum gene-
ra, quæ ad corporum amplificationem valeant, quæ offici-
ant, si cognoverimus, profectò intelligemus, unde ista ho-
minum brevitæ, quæ etiam fati corripuit, ut Flaccus ait,
gradum

gradum, contracta sit : cum quæ intégra natura prædita sunt, quàm quæ imminuta aut vitjata, ad longam vitam accommodatiora sint. Ergo, qui cibus & potus suapte vi humidus est, modiceque atque adeò intra modum calidus, qui dulcis & jucundus, auctiora hominum corpora, & fortiosiora reddit: qui siccus, qui calidus, qui acris, & amarus, aliisque saporibus imbutus est, seculis volventibus staturam imminuit. Ac sapor omnes præter dulcem propè medicati sunt, medicamenta quæ aut condimenta censeripotius: quàm alimenta debent. Ejus rei fidem facit sanguis, proprium & propinquum alimentum, qui dulcis est, alia omnia quæ sapor acrior & vehementior gustu significat, naturam immutant, nec antequàm edomiti sint, alunt. Quod profectò quadam dimicatione efficitur, in qua victrix tandem natura, tamen non leviter ipsa tentatur. Dulcibus quidem ita natura gaudet, ut propemodum quicquid crescit, non aliunde pascatur. Ita fit, ut quo quicquid remotius ab hoc sapore est, eò quoque magnitudini maliginius indulgeat. Quæ res tam longè lateque patet, ut stirpes miti sapore solo propè tolerari sustinerique videantur. Nam, ut optimus poëta scribit:

*Salsa autem tellus, & quæ perhibetur amara
Frugibus infelix, ea nec mansuescit arando,
Nec Baccho genas, aut pomis sua nomina servat.*

Itaque ex omni stirpium genere vix unum & alterum reparias, quod alio, quàm mansueto sapore feliciter proveniat. Etiam genus omne natantum, quod in salso mari nascitur, tamen grato & dulci alimento, quod in illa salsetudine latet, nutritur. Eam autem efficacitatem alimenti & incrementi in dulcibus esse, lactis suavitas ostendit, tacitis naturæ argumentis, quod ipsa animantibus recens natis cibo comparavit: ut si naturæ sectam sequamur, & admoni-

tionem intelligere possimus, quæ sint hominibus alimenta
maximè salutaria & salubria. Itaque, quæ gentes nomadis
eam & pastoritiam vitam colunt, formosioribus hodieque
corporibus visuntur, & quæ nationes plurimum lacte, ba-
tyro, caseo, utuntur, corpora gignunt pulciora: illique
homines tam salubribus & vegetis utuntur corporibus, ut
medicis propè nihilegeant. Ferunt in Taprobana insula
homines fuisse, qui reliquis omnium regionum magnitu-
dine corporum antecellerent: quibus vel centesimo anno
mors immatura esset & acerba. Eam autem insulam tum
vites ignorasse, pomis abundasse. Nonnullæ quoque ter-
ræ earum, quas patrum nostrorum ætas aperuit, homines
habent Gigantæ proceritatis, quos equidem non dubitem
fructibus & lacte ac pecore vesci, vinum in usu non habes-
re. Contrà, quæ regiones vino abundant, exiliora & tur-
piora minoraque gignunt corpora. Nam cum sit vinum li-
quidum natura, vi tamen & potestate calidum & siccum,
eo se homines horis propè omnibus ingurgitantes, nec ali-
um potum adhibentes, intempestivè ea siccant, quæ leni
humore irriganda & diluenda erant. Eorum enim compa-
ge, quæ corpus fulciunt, statura summa constat, quæ si di-
utius humida servantur, sequacia & lenta promptam ad in-
crementum molliitudinem & facilitatem habent: si cibo
aut potu immaturè desiccata durentur, contumacia & ri-
gida sursum erigenti nativo calori non parent. Interius igitur,
quàm oportet insistit accretio, minusque corpora au-
gescunt, cum rigor ossium; & durities ultra extendi non
possit. Posteaquam enim saxeam quandam adepta sunt so-
liditatem, vi caloris excitata prodire nequeunt. Igitur i-
gneus quidam vini ardor ossa nimium siccant, neque quàm
vinum capitaliorem staturæ dignitati, infestiorémque pe-
stem existimo. Nam ut eam alia quoque multa ladan, ni-

hil tamen deterius de ea, quàm vinum meretur, cum calor
re quodam præditum sit à natura alienissimo. Etenim ani-
mantium calor lenis est, mitis, blandus: vini calor ex pus-
tredine quadam natus sentitur asperior, acrior, ferventior,
& humori inustus, ut calci suus ardor. Quæ cum ita sint, an
quisquam mihi canet?

Hic innocentis pocula Lesbij

Duces sub ulmo.

Ego verò vinum esse nullum innocens puto, quod tanta
diminutione corporum humanum genus notarit. Quid è
quod haustum ita per omnes venas permanat, ut suam cra-
pulam per totum corpus diffundat, minimum à ventriculo
mitigatum. Nam si quid aliud aliquando nocentius sum-
pseris, in ventriculo plusculum hærens edomatur, noxam
que amittit magna ex parte: vinum celeriter suum virus
quoquo versum spargit penè integrum, cum in ventriculo
propè non retineatur. Esse autem medicamentum potius,
quàm cibum, quis non ex immutatione sui eo exhausto sen-
tit? Quod si damnantur mensis interdixit escæ, illæ quæ
medicatæ sunt, nisi immutanda potius natura sit, quàm a-
lenda, quis ingurgitandum semper vinum censebit, quod
tantam affert mutationem, ut non eundem censeas? quis
autem id iure non improbet, quod ad noxam tam efficax
est, ut per nutriceis corpus alumnos infantes non leviter affi-
cia? Et non putabimus vel legislatoris severitate, vel cen-
soris animadversione opus esse, ut eo prohibeamur, quod
quotidianis experimentis tam noxium sentimus! Quos es-
nim nocturnos vapores anhelamus, ubi plusculum in cœna
nos invita vimus? quàm inquieram noctem traducimus,
meritas voluptatis infaustæ poenas luentes! postridiè autem
diffutis, ut cum Satyrico loquar, malis surgimus, ubi Falerni
aut indomiti crapulam edormivimus, pendulis & fluentibus

buccis marcentes, corpore languido & fracto vix incedentes, mitumque in modum nobis displicentes, & tamen nostrum amplectentes malum, ad eadem mox pocula redimus, languorem illum vino contractum vino pelli debere censes. Sic ætas nobis paulatim carpitur, corpusque caesarium & putre in senem præcipitatur. Hinc morborum seminarium, & amplissima medicinae seges, nihil tamen proficientis in corrupto & vitioso corpore. Pallor aliorum ora decolor inficit, velut vini sanie omnem veri sanguinis succum vel ebibente vel corrumpente: aliorum genas velut purpurisso fucatas videas, similes illi Pani, quem Virgilius scribit :

Sanguineis abuli baccis minioq; rubentem.

Venas omnes meri medicata potio infecit, & ex eo turpi rubore ora hominum tinxit, ut locatione censorum miniatum Jovem esse censeas. Nervos autem qui firmitatem corporis continent, ita vinum labefactat & tentat, ut, qui liberalius eo utuntur, in juventute tremulos senum artus habere videantur enervato corpore. Sensus verò valdè lædit, præsertim oculorum, quorum aciem tanquam suffusione quadam conturbat, eorumque qui aquam potant, multò est acrior acies, quàm vinum potantium, quod fumis crassus & turbulentis cerebrum totum opplet, cum tenuem auram & liquidam summittat aqua. Mihi affinis est mulier septuagenaria major, quæ vino semper caruit: ea tamen nondum specillis utitur, nec minus faciliè, quàm adolecentulæ, integris & vegetis oculis acum filo inserit. Ea si vinum potasset, languidiorem jam & morientem aciem sentiret. Hic si quis vini immoderationem reprehendi potius debere dicat, quàm ejus moderatum usum tolli; is responsum sibi habeat, primum modum servari in vino non posse, si alio potu non utare. Ecquis enim non lineas transilit in

eo, cuius quotidie cyathum gustasse prope nimirum sit? Nunc quot trientibus in prandio & cœna, in jentaculo, merenda, comestatione, nostram, ut Plautus loquitur, ætatem proluimus. Noah ille, quem pietas mortali generi diluvione perituro exemit, qui reliquias animantium alveo nitenti servavit, qui primus vini inventor fuit, qui primus vitem sevit, qui primus ejus potor, quàm fœdo stratus spectaculo, amissis sensibus, somno consopitus profundo, nudatis, quæ honestè nominari non possunt, filio suo ludibrio fuit. Deinde, ut vini usum, quis modi item conservacionem mihi publicam persuaserit, in qua laborat sapientia? Modum scilicet se servare ostendunt, decolores & pallidæ per urbis plateas reptantes larvæ, & vermiculati vultus, quorum color nonne viscera intus corrupta indicat? Itaque integris sanisque interaneis, vix unum corpora diffecantes & aperientes medici reperiunt. Quid ego referam halitus fœtorem anima corrupta, & eam mephitim pulmonibus reddentibus, quam Avernæ & Charoniam emittunt sævi, ut veteres putaverunt, spiracula Ditis? Hujus igitur pestis, quæ vitalia exest, quis modus esse potest, si quotidie haurias? perniciem istam veteres sensisse videntur, qui sacco & nive vini vires frangebant, & ut Plinius ait, castrabant, ut minus noceret: qui prima pocula non vino, sed ne mulso quidem, nisi ex vino leni & molli, ducebant: ut lenitate præcordia & venas imbueret, & mulceret, & non acrimonia offenderet: ea propemata vocabant. Hinc illud Horatii:

Aufidius forti miscebat vina Falerno

Mendose: quia nil vacuis committere venis.

Nil nisi lenē decet, leni præcordia mulso

Proluere melius.

Multa quoque potionum genera dulcissimarum instituerant, quas calidas educebant, ut tabernæ inde *θερμώδεια* vocæ-

rentur. Ex quo comicus dixit, Murrhinam, passum, defrutum, mellinam, mel cuiusmodi, quin in corde instruere quondam coepit thermopolium. Cumque mulieres more Romano temeto carerent, aquam ferè biberent, grandiores tamen natu dulcibus istis portionibus, in quibus temulentiae nihil esset, uti poterant, ut Varro de vita patrum scribit. Antiquae mulieres majores natu, bibebant loram, aut sapam, aut defrutum, aut passum, quam murrhinam Plautum quidam appellare putant, quo ex genere etiam moriola erat, passus scilicet lora. Varro, vino addito loram passi vecare coepere moriolam: nominabant quod ex uvis expressum erat, passum: at folliculos reliquos & vinacia, eam dicebant sapam. At nostrorum hominum palato nullus sapor, nisi acer & mordax, placet: ut nisi puncti sint, bibisse se nesciant. Et tamen dulcia ista portionum genera, quae retuli, ut ad salubritatem conducunt, calore tamen officere proceritati: vinum & staturae juxta & valetudini officit. Illa autem quae sibi septentrionales populi ex frugibus humore maceratis in acorem vitiata conficiunt, minus utrique nocent. Argumento sunt corpora illis in locis salubriora & auctiora. Nam ex habitu corporum, certissima ducuntur hujus rei, ut opinor, argumenta: quanquam in eo potu putredine quassata acrimonia, quae mentem etiam sauciat nonnihil, laedit minus tamen, quam vinum. Esse autem maximam in vino vim ad dignitatem staturae corrumpendam, docent illae provinciae, quae multis jam seculis vites habent, quando longinquitate & vetustate detrimentum magis sentitur: olim non habuere. Multis seculis Gallia vitis ignara fuit, primumque vino illecta juvenus Gallorum, quae nova illis voluptas erat, sedibus excitata suis in Italiam profecta est. Multis postea annis Gallia Narbonensis populi Romani provincia facta, vitem primum habere

habere cœpit, Julioque Cæsare res in Gallia gerente, aliis in Galliarum regionibus nullus fere vitis palmet erat: Tremellius quidem, qui Cæsare res in Gallia gerente exercitum duxit, cum apud Varronem ait, aliquot regiones se intus ad Rhenum accessisse, ubi nec vitis, nec olea, nec poma nascerentur, significat illic non modò vinum pressum non esse, sed ne stirpem quidem ullam vitis reperiri, quæ etiam sine cultu nasci posset. Non multò post Julium Cæsarem in Arvernīs & Sequanis consistæ sunt. Domitianus postea imperator, ne quis in Italiâ novellarer, & ut in provinciis vineæ succiderentur, edixerat: quod salubre edictum non tamen exequi perseveravit, partim adductus minacibus libellis, qui cum his versibus sparsi erant:

Κῆρ με Φάγης ὅτι ῥίζαν, ὅμως ἔτι καρποφορῶσα.

Ὅσον ὅτι σπῆσαι καὶ πύρι θομίνως.

partim legatione Scopeliani Sophistæ, quem hac de re Asia publicè miserat, partim cavillatione impostoris Thyanci, qui à Domitiano eunucham reddi tellurem cavillabatur. Existimo tamen nonnullis provinciis non multò post vineas ademptas esse. Alioqui Aurelius Victor non scriberet, Probum imperatorem Gallis & Pannoniis vineas habere permisisse: quod etiam Vopiscus ita scribit, Gallis omnibus & Hispanis & Britannis hic permisit, ut vites haberent, vinumque conficerent. Imperante Juliano Parabate, cœlum Parisinum jam vitem ferebat, ut scribit ipse in Misopogone: sed ut opinor raram, nec ex qua vinum fieret: ad intelligi ex eo potest, quod Ammianus, qui sub eo militavit, Gallos vini quidem avidos esse scribit, multiplices tamen ad vini similitudinem potus adulterare: ut conjectura sit, tum quodque minus frequentem vini usum in Gallia fuisse. Postea tandem per Gallias omnes, excepta parte Belgicæ, vitis vulgata est. Nunc videamus, quæ ante vineas Gallorum sta-

tura

tura fuerit. Equidem non dubito, quin multi difficile factu existimaturi sint, modulum illorum corporum invenire, sed nihil tamen facilius. Quæ enim Gallorum robora & corpora tum fuerint, facilis est ex Cæsare existimatio. Is enim ita scribit, quibusnam manibus, aut quibus viribus, præsertim homines tantulæ staturæ (nam plerunque omnibus Gallis præ magnitudine corporum suorum brevitæ nostra contemptui est) tanti oneris turrim in muros sese collocare confiderent? Nunc, ut opinor, nihil causæ est, cur ex magnitudine nostrorum corporum, aliorum brevitatem contemnamus, ut multis potius nostra jam brevitæ contemptui sit. Idem quoque Livius confirmat, qui de Gallis ita scribit: Gens est, cui natura corpora animosque magna magis, quam firma dederit. Et Ammianus: Celsioris, inquit, staturæ, & candidi penè Galli sunt omnes, & rutili. Id ego aliorum quoque auctorum testimoniis confirmarem, nisi satis esse testatum istorum auctoritate putarem. Ac nunc plerique omnes breves sunt, multoque plures nigri, quam vel candidi, vel rutili, ut immutato victu, non solum corpora, verum etiam color degeneraverit: quam corporum immixtionem sentiunt Germaniæ vitiferi tractus, in quibus malignius multò adoleseunt corpora, quam in Saxonia, Frisia, Hollandia, vitem nescientibus. Eandem quoque contractionem corporum multò antè senserat Græcia, quæ tantò antè vitem habuerat, ut Homerus non cesset queri subinde minores homines nasci. Itaque vastum molare facili nisu jactum à Diomede ait, quod vix suæ ætatis homines duo, ut narrat, terra moliri potuissent: quod ejus imitatione sic Virgilius eecinit, in majus etiam augens, velut æstimatione quadam decretionis ab Homeri ætate ad suam:

*Nec plura effatus saxum circumspicit ingens,
Saxum antiquum ingens, campo qui forsè iacebat*

Limes

Limes agro positus, litem ut discerneret arvis:

Vix illud lecti bus sex cervice subirent,

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Idemque sequentem deinceps ætatem in ossium magnitudine effossis sepulchris percussam fore scribit:

Grandiaq; effossis mirabitur ossa sepulchris.

Id utrique Juvénalis credidit in eandem sententiam sic scribens,

— nec hunc lapidem, quali se Turnus & Ajax,

Et quo Tydides percussit pondere coxam

Æneæ, sed quem valeant emittere dextra

Illis dissimiles, & nostro tempore nata.

Nam genus hoc vivo iam decresebat Homero:

Terra malos homines nunc educat atque pusillos.

Homeri autem tempore, cum esset non admodum in Italia vitis, quanquam Virgilius ejus illic repertorem fuisse Saturnum tradit, cum vitificatorem vocans, stupendæ hominum stature erant, effossum ajunt Pallantis, Evandri filii, cadaver, æquasse longitudine altitudinem mœnium Romanorum. Hinc in Sicilia illa Cycloperum immania corpora, carne & lacte vespertium: etsi ait in Sicilia vitem fuisse, lac tamen, non vinum Cyclopes, cœlo capita alta ferentes, adhibere solitos. Ac ne in Græcia quidem tum plurima vitis fuisse videtur, cum in recensione exercitus Homerus tribus, ut opinor, tantum locis vineta tribuat, cum tamen videri possit ex sua etiam potius ætate id scribere, quàm heroica: in Phrygia quidem jam frequens erat, quam ἀμπελόεσσα appellat. Quanquam autem jam Romuli ætate vitis erat in Italia: rara tamen erat, nec Roma ferè bonitatem vini intellexit sui ante DCXXXIII annum ab urbe condita, cum advectio uteretur & transmarino, nec ulla esset vernaculo auctoritas. Vitis autem à calidissimis profecta regionibus,

bus, paulatim quoquo versum serpere cœpit, & ex Asia in Europam transportata est: hominum genus, quacunque incessit, velut mutilans, & molem corporum imminuens, Itaque non tantum in Italia Itatorum corpora diminuit, verum etiam advenarum, Gothorum, & Longobardorum, quorum prægrandia corpora fuisse narrantur, & in Gallia Francorum ac Burgundionum, quos Sidonius septipedes, (eo enim vocabulo utitur) appellat. Contra in regionibus, in quibus vitis staturam corruerat, postquam ex nefaria nefandi vatis religione hominibus vino interdictum est, minus jam decrefcentibus corporibus, nostrorum corporum semper sublabentium comparatione, iam proceri & generosi nascuntur. Proceros enim hodiè & amplos Africum cœlum generat, olim pusillos & exiles procreabat. Id ex Silio intelligi potest ita scribente,

*Princeps signa tulit Tyria Carthagine pubes
Membra levis, celsiq; decus fraudata superbum
Corporis.*

Ex quo perspicui potest, quantum possit in utramque partem vinum, vel concessum, vel interdictum. Illam autem corporum brevitatem, quam affert, multa sequi incommoda neminem fallit. Ille sceleratus & capitalis veræ religionis hostis, qui suam impietatem armis longè lateque, non pietatè propagari volebat & sanciri, callidè animadvertit, quanta vis ad animoseffœminandos in vino esset, ut sectatores haberet manu promptos, & bellicosos, suis vinum perpetua lege ademit. Itaque quas de pio Christianorum genere victorias, quæ spolia nefarius & sacrilegus hostis retulit? Utinam non in totum damnato vino, sed circumscripto tamen, tandem aliquando ad veram virtutem Christiani expergiscantur, belloque iusto & pio recuperent regna nobis adempta. Fortasse tamen importuna illa bellua, quæ ex
impia

impia omni fraude, & omnium scelerum colluvione con-
creverat, impietatemque pro sanctimoniam amplectebatur,
id non viderit, sed ex consuetudine patriæ edixerit. Dio-
dorus enim in narrandis Demetrii rebus, ait, Arabas illos
ex omni propè ævo aquæ potiores fuisse. Itaque multa ante
nefandi vatis ætatem, cum milites Romani à Saracenis vi-
ci dicerent, vinum non accepimus, pugnare non possumus,
Niger eorum imperator, erubescite, inquit, qui vos vin-
cunt aquam bibunt. Lege quoque militari Romani vinum
non bibebant olim, aut vernaculo utebantur, aut non ad-
vestitio. Indicat Metellus, qui, ut exercitum corruptum
ad veterem disciplinam in Africa corrigeret, mercatores
vinarios omnes exegit, potusque Romanis in castris erat a-
qua, aut posca, si vinum deesset, aut mellina, ut apud Plau-
tum dicit cacula militaris, nisi si in vidulo est, aut mellina.
Apud præcos Romanos ante XXXV annum nemo vinum
gustabat, cum ut apud Platonem est, ignem igni addendum,
ut arbitror, non existimarent. Zalcucus Loeris Epizephy-
riis legem tulit, si quis in morbo merum sine medici præce-
pto bibisset, ut capitale esset. Apud Massilienses, mulieres
temeto carebant, & aquam bibebant: quæ eadem etiam a-
pud Milesios lex erat. Veteres autem Germani vinum ad
se omnino importari non sinebant, quòd ea re, ut Cæsar
scribit, ad laborem ferendum remollescere homines atque
effœminari arbitrantur. Quæ eadem, tum quoque Nera-
viorum, qui omnium Belgarum longè fortissimi erant, sen-
tentia fuit. Nihil enim ad suos vini patiebantur inferri, quo
relanguescere animos, virtutemque remitti putabant. Nec
dubitem, quin Lycurgus ille, qui Baccho infestus vites suc-
cidit, eodem consilio id fecerit, cum fomentis ignaviæ vir-
tutem diminui videret. Aliorum populorum potum in vi-
ni saporem ementitum, *qui pocula laci*

Fermento, atque acidis imitantur vitæa sorsibus.

sive pomarium, sive pirarium, sive illum ex frugibus olim
Ægypto familiarem zythum, hodieque & olim magis se-
ptentrionalibus notum, ex putredine maceratarum fru-
gum, & aliarum rerum adjectione, ad excitandum saporis
acumen admixtum, & si nonnihil, illum quidem tamen
crescentia lædere corpora minus censeam, quàm vinum,
quæ largo etiam humore aquæ perfundit. Id habitus cor-
porum docet, ex quo certissimâ sumi fides potest. Nec ve-
rò conijcere possim, unde tanta nonnullis in provinciis de-
cessio corporibus facta sit, quàm ex vetusto & quotidiano
vini potu: decessisse quidem alijs in locis, in quibus zythus
bibitur, corporibus video, minus tamen multò, ut in salu-
brem cum hominibus censeam, minus tamen, quàm vi-
num. Deceſcunt etiam corpora siccorum assiduo usu, ut
multi panis. Itaque illi apud Herodotum Macrobii Æthio-
pes eximia corporis proceritate eminentes panem ignora-
bant, & Cyclopes illi apud Homerum prodigiosa corporis
vastitate excellentes, panem non vescuntur: ac Polyphemum
ait non esse similem homini panem edenti, quòd ut opinor
existimaret, tantæ moli attollendæ alio opus alimento fu-
isse. Sed illud incommodum magnis alijs opportunitatibus
compensatur. Utenim illam luxuriam corporibus non af-
ferat, saluberrimum tamen & mitissimum est. Nec profe-
ctò assentiar Æthiopibus illis, qui tam brevem colî à nobis
vitam dicebant, quòd pane vesceremur, cum stercora po-
tius fœdo vocabulo esse dicerent, quàm alimenta. Officit
& staturæ locorum siccitas. Itaque locis humidis, quàm
siccis, si eodem alimenti genere cultores utantur, grandio-
res evadunt. Cujus rei locupletissimus testis fuerit Hippo-
crates, naturæ solertissimus interpres, qui Phasianos in pa-
lustribus locis habitantes, corporibus proceris extitisse scri-
bit. Quod tamen habitus corporum in Asia, quàm Europa,
pulcri-

pulcriores, & proceriores fuerint Hippocratis ætate, de Thracia, Macedonia, Thessalia, Græcia, quæ jam diuturno vini usu dignitatem corporum perdiderant, intelligendum est. Nec tam cælo & aëri, quàm cibo & potui, ejus rei causa tribuenda est. Quod si Hippocrates eo tempore Germanorum & Britannorum corpora vidisset, aut fando etiam accepisset, (erant enim tum celsissima) Europæos Asianis humiliores non scripisset: tunc cum Thessalis & Græcis eos comparabat. Res in Asia gerente Alexandro, altissimos Græci cognovêre Chorasmos, quos, ut opinor, non noverat Hippocrates: neque dum enim arma illas gentes aperuerant, Dahæ, Saccæ, Indi, & ultra Tanain amnem in Europa colentes Scythæ, quorum nemo, ut historiarum loquuntur, ita humilis erat, ut non humeri ejus Macedonis militis verticem æquare possent, quorum magnitudinem corporum alimento potius, quàm cælo tribuerim, cum hi populi, vite carerent. Detrahunt etiam corporum magnitudini morbi in tenera ætate, qui corpus coquentes, solida intempestivè durant, alimentum corpori negant, utroque justam adolescentiam impediunt. Itaque qui in pueritia crebrò valetudine conflantur, ad eam proceritatem non exurgunt, quam attingerent nullis aut paucis morborum offensionibus tentati. Cura quoque & sollicitudo, quæ corpus macerat, labor præterea incrementum prohibet: eoque nomine olim pueritiam in omni indulgentia, & animi remissione Germani habebant, nullis officiis, nullisque disciplinis assuetam, ad vires alendas & corporis magnitudinem. Itaque imperata pueris opera, atque functiones assidue, ut plebejis & proletariis, vires frangunt, magnitudinem carpunt, proceriorque multò nobilitas accrescit indulgenter habita. Sunt & in parentibus causa diminutionis, ut in mulierculis, quæ juncæ cupiunt esse, & succin-

Etiores, arctiusque se vinculis astringunt : in quo non tantum sibi, sed etiam foetui nocent. Est & aliis in rebus nonnullis noxa, quarum ego commemoratione abstinere, quodque proximum est agam. Etenim cum viderem paucos, ac vix ullos esse, qui illud vitae curriculum post diluvionem a Deo hominibus definitum ita decurrerent, ut ad flexum venirent, existimaui huius rei causam esse quaerendam, ac mihi illud quaerenti venit in mentem, suspicari etiam istud breve humanae vitae, de quo Deum propè accusantes queri solemus, nostro vitio nostraque culpa esse contractum. Nam quæ res corpora nostra debilitavit & fregit, eadem quoque de hominum vita semper aliquid decerpit & amputavit: ac de ævi angustiis magis etiam, quam nos posteritas conqueretur, eandem vitae victusque sectam si sequatur. Quis enim dubitare potest, quin corporum diminutionem vitae brevitatem consecuta sit? Etenim in eodem genere procera pumilis vivaciora videmus, ut bellatorem equum, quam parvulum mannum, grandem molossum, quam catellum meliteum. Et pusillos huius ætatis homunculos esse posse tam annosos credemus, quam præstantia majorum nostrorum corpora? Veteres scriptores tradidere, in quibusdam Indiæ locis homines quinum cubitorum & binum palmorum longitudinis existere, eosque CXXX. annis vivere: contra homines esse aliis in Indiæ tractibus brevitatis contractæ, eosque non ultra quadragenos annos vivere: nisi forte quis cubitalem nanum æquare posse fata proceri hominis putat, adhuc adolescentem propè senescere incipientem. Igitur reum huius brevitatis vinum præcipue citaverim, quo corporum vita præcipitatur: cuius rei etiam causa apertissima. Nam cum suo ardore corpus accendat, pubertatem properat, qua festinata senectus acceleratur. Ut enim olitores radicibus, præcoques fructus ac-

cerse-

cerfentes, fimum & calcem fubjiciunt; ftripesque mox effoatas & elanguefcentes in crudum & immaturum fenium impellunt: ita quoque vini calore celerius evocata pubertate fenectus ipfa ocyus elicitur. Virgines quoque urbanæ, fi quæ liberalius vino in tenera ætatula utuntur, celerius quàm ruficæ viro maturæ funt, ftatim, ut veteres loquebantur, fororiantibus mammis: pueri quoque vefcicipes citius redduntur, & Veneris avidi. Contra olim apud Germanos vini ignaros fera juvenum venus erat, & inexhausta pubertas. Properata autem pubertate, reliquas ætates ceflare putamus, ac non pari paffu incedere? Quod fi in uno homine vinum id efficere poteft, tot feculorum tabe quantum noxæ, quantum detrimenti, affiduo ejus hauftu contractum putamus, vitio à parentibus in liberos abeunte, & ab iis deinceps propagato, magisque porrò inolefcen te, & fubinde vetuftate fe corroborante? Mihi quidem vini offenfiones mecum reputanti, mirari fubit, quæ fieri poffit, ut fexagefimum hodiè quifquam attingat annum. Atque ut in eo argumento commorer: quod cœpi, quod cer tè longè firmiffimum efle arbitror, fic exiftimo hominum vitam, ut reliquorum animantium, veluti duobus contineri motibus, quos interjeftus dirimat ftatus. Nam à primo ortu ad ætatis vigorem & florem motus unus exigitur, quem excipit ftatus confiftentis ætatis. Inde fuccedit vergentis in fenectutem inclinatio: ac quibus in animalibus celerior eft perfectio, ea ævi brevioris efle videmus, ut equum & canem: in quibus tardior, vitæ longioris, ut hominem. Ergo eùm animantium generi iftam legem natura dixerit; alimenterum genera, ut vinum, quæ motum priorem corripiunt, & in propinquo pubertatem fiftunt, fine controverfia vitæ detrahunt: quæ motum priorem remorantur, eam prorogant, itaque juvenus in vitiferis locis maturius genas lanu

lanugine opacat, contra aliis in locis juvenes diutius imberbes sunt. Quantum ergo illis efflorescentes adolefcens tum genæ temporis præcipiunt, tantum ætas ad senectutem celerat, quânto hic diutius sunt investes, tantum sparii quæque vitæ propagant proportionè. Ac non dubito, quin si crapulam & immoderatas intempestivasque epulas vitarent homines zythum potantes, quin diuturniore multò usura vitæ, quàm qui quotidie vinum bibunt, fruituri essent: præsertim cum ea pocula multò sunt innocentiora, quàm meraca. Itaque nonnulli in Britannia ad centum viginti annos vivere dicuntur eo potu utentes, quod cœli beneficio nonnulli attribuunt imprudenter. Nam etsi Britannia, ut scribit Cæsar, temperatior est, quàm Gallia, remissioribus illis frigoribus, quod evenire arbitror, quòd cœlum illis concretius, & pinguius, in Gallia liquidius & tenuius, & quòd in Gallia brumali die septentrio ex aura quadam nivalium montium magna ex parte nascatur, in Britannia ex aperto & calido mari; tamen non est ea regionis illius temperies, ut tantam vivacitatem hominibus asserre possit, cumque Aristoteles scribit, in tepidioribus locis homines longioris esse vitæ, in iis profectò Britanniam nunquam ipse numerasset. Britanni quoque, ut audio, zytho & vino miscent saccharum, valdeque dulcibus potionibus delectantur, naturam delinientibus & jucunditate perfundentibus, ut utriusque vitium, quod in asperitate quadam putredinis & acrimoniz hæret, non leviter emendetur. Itaque Livia Augusta, quæ LXXXII. annos vino Pucino retulit acceptos, plures multo vel aquæ mulsæ vel zytho mulso acceptos referre potuisset. Nec magno illi scriptori profectò unquam assentiar, qui censet aquæ potiores justam ætatem conficere non posse, quod secus est. Multò enim illis, quàm vini potioribus vita longior ageretur. Id rerum eventis confirmatur,

tur,

tur, & exemplis, quæ in hoc genere plus auctoritatis & momenti habere debent, quàm hominum ingenio rationes uti-
cumque excogitatae. Nam Æthiopes illi, quos ex vitæ diu-
turnitate Macrobios appellavêre, aquam potabant. Seres
quoque, qui ad trecentos annos interdum vivebant, aquam
potabant. Athos in summo jugo oppidum habuit, in quo di-
midio longior, quàm aliis in locis, ætas habitantium fuit. Vis-
vebant enim ad centum triginta annos, ut nonnulli scribunt,
quod vescerentur viperinis carnibus. Ausim affirmare, eos
non multũ vini bibere solitos esse. Aquæ autem potus quàm
salubris sit, quis ignorat? cum videat omnia propemodum
quæ gignuntur, ejus alumna esse? Cum autem educare possit
tam vastas altitudines quercuum, & alnorum immensitates,
quibus non tantũ potui est, verũ etiam cibo, dubitabimus
ab illa homines nutrirĩ? Nec verò hominis tantum alimen-
tum est, quod rubore suffectum per venas manat, verũ et-
iam liquidus quidam humor aquæ sanguini immixtus, cujus
rore totum corpus salubriter irrigatur. Itaque in magno ca-
lore & siccitate, cum æstus ora & viscera penitus urit, ut in
agmine nonnunquam evenire solet, facillè tum judicamus,
quem potum natura nobis conciliaverit. Tum enim non vi-
num, sed aquam desideramus. Jumentorum quoque genus
omne, quorum corpora à nostris nihil differuat, in eo potu
acquiescunt. Quod si quid in aqua vitii esse quis contendat,
quàm facilis est ejus emendatio, si coquas, si momentum vel
mellis, vel saccari addas, quàm jucundum temperatur & sa-
lubre poculum? vinum quidem non tam poculum, quàm
medicamentum esse arbitror, cujus sano & valenti unum &
alterum obsorbuisse cyathum plus satis esse videatur, cardias-
cis, defectis, stomacho laborantibus, senibus propinandum
est, plurimorumque morborum medicina esset, nisi quotidia-
no usu, ex medicamento venenum nobis reddidissimus.

Bacchus ille quidem vitis inventor, ut profanus credidit populus, nonne, ut ipse mulierculæ vultum gerit, ita viros hoc malo veneno, tanquam Circeæ potionē, in fœminas immutavit? Nec verò sine causa venenum mihi videor appellasse, quod tamen, consuetudine non putamus: ut qui quemadmodum solennia, ut Flaccus ait, insanientes, tutoris à prætoris dati non credimus egere. Sed si ebrios vulgò non videremus, quem illo hausto sic mente caligare cerneremus, an non obsecro à venefico potionatum putarem? nos quidem etiam veneficum interficeremus, ut olim Attici rustici Icarum, qui ipsorum propinquis vinum propinarat. Quid ego commorem, quot modis hæc vitæ pestis non tam condiaetur, quam adulteretur? in quo dum palatio servitur, quam valetudo profligatur? cæteris in saporibus rerum voluptuarius est gustus, hic verò penitus insanit, ac in vino quærit brevem transeuntis liquoris titillationem, diurnam mentis alienationem, ac lius gypso, alius calce, alius sulfure, alius marmore, alius aqua marina, alius jumentorum stercore, ut honos præfandus sit, saporem vini non tam excitat, quam vitiat: alius resina corrumpit ad capitis dolorem & vertigines efficaci, ut ex eonomen crapulæ ipsa metuerit. Et hominibus placet jucundè & suaviter bibere tanta mercede? Nunc miramur tam brevem esse hominum vitam, cum suapte vi noxia etiam curanocentiora reddamus? Animadvertat Comicus vitio alimentorum vitæ detrahi, atque idcò scripserat,

*Et homines cœnas sibi coquunt: cum condiunt,
Non condimentis condiunt, sed strigibus,
Pisovis convivis intestina quæ exedunt:
Hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt;
Cum hæc herbas huiusmodi in suum alvum congerunt,
Formidolosæ dictæ, non esu modò:
Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt.*

Quan-

Quanto xquius de vino,quàm de herbulis & oleribus,de con-
dimentis, istud queri potuit? præsertim cum hominibus ve-
nenum potius sit,quàm poculum. Jam verò quale illud tan-
dem censendum est,in quo optimi nota argumentum sit ma-
ximi vitii? Nam nobilissimæ quæque vini cellæ maximè cor-
pora lædunt; ignobilia vina minori detrimento bibuntur, &
salivam innocentio rem habent, ut quæ vino generosissime
censentur regiones beneficio propè quodam venditentur.
Quod autem nonnulli ajunt, vino vires ali, perspicuè falsum
est, vel Homero teste, qui in vinosis tamen numeratur; apud
quem Hector vinum recusat, ne enervetur. Illud verius ab
antiquis scriptum, lactis potu ossa & artus crescere, frugum
nervos convalescere, aquæ carnes augeri, his omnibus vires
ali, corpusque gliscere. Nisi fortè quis generis diminutione
vires amplificari censeat, & pumilos proceris robustiores ex-
istimet: vires staturam ferè sequuntur, ut brevitate infirmis-
tas. Staturam autem vino contrahi veteres non ignorarunt,
qui simias & quadrupes, quibus digiti sunt, crescere nega-
verunt assuecas meri potu. Quasi verò in aliis, cesset ejus vi-
rus, infimis tantum & nonnullis quadrupedibus valeat: ac
non ut mentem in hominibus sollicitat, sic quoque corpus affi-
ciat. Itaque remollitis & languefactis corporibus vitiferarum
regionum, bellicosæ & fortes olim Scytharum & Gothorum
nationes à provinciis profectæ vite carentibus, imperium As-
iaticum & Romanum evertère. Ac nunc quoque Turcæ po-
puli Scythici, etiam Herodoto noti, in quo tamen Jyrcæ, pro
Turcæ, vitiosè scribitur, rerum potiuntur: & antè Saraceni,
non tam rei militaris studiis colendis,quàm abdicando vino,
quo remoto, virtus instruitur, suppeditato frangitur. Ac
quando cunque nationes illæ, quæ vinum non habent, exa-
mina sua juventutis mittent in vitiferas regiones, veteribus
colonis vel migrandum vel serviendum erit. Sic Gallia Fran-
cis

cis victoribus paruit bello quæ sita, agrosque omnes Franci
possederunt beneficiarios & liberos, vectigales & clientelares
Gallis attribuerunt, ut servis, quæ hodieque juris descriptio
in Gallia durat. Noxam istam vini callidè perspexit Rebi Ge-
tarum Regulus, qui gentem illam undique oppressam & affli-
ctam adepius, succis vitibus ita liberavit, & excitavit, ut
longè lateq; finitimis populis subactis amplissimum imperi-
um compararit, Romanisque formidabilis fuerit: sed tantum
abest, ut ea persuaderi hominibus nostris possint, ut vinum
cum ambrosia Deorum libenter commutaturi non sint: nec
ut hanc sententiam obtinerem, idcirco hæc differat; non sum
ita ignarus nostri sensus; sed ut id quod pro certo habent, esse
saluberrimum, & hominum vitæ utilissimum, ostenderem
controversia non omnino vacare; nec incautè eo & inconsi-
deratè utendum esse. Nam cum scirem divinum illum Plato-
nem suis monitis longè æquissimis & saluberrimis, qui pueris
ante duodevicesimum annum vino interdicit, inde ad tricesi-
mum moderatum ejus haustum concedit, liberaliorem pos-
tremo & largiorem senectuti indulget, apud surdam posteris-
tatem usque adeò nihil profecisse, ut nonnullis in locis propè
pro lacte nutritis ab infantibus bibatur, non ita insanio, ut po-
stulata mea multò duriora & iniquiora, in vulgus fidem ima-
petratura putem. Maxima regum potestas est in terra, popu-
lusque noster obedientissimus, attamen id Rex si pro imperio
jubeat, vix obtineat, & nostri homines unum hoc edi-
ctum recusaturi esse videantur. De capite & fama, de fortu-
nis omnibus dimicare malent, quàm de vino nullam non ja-
cturam leviozem duxerint, eoque res rediit, ut Cerere propè
libentius, quàm Liberò carere velint. Satis mihi sit, si illud
ipsam, quo tam avidè fruuntur, ejusmodi sit aliqua ex parte
cognoverint. Nam à vulgo non est postulandum, ut volu-

ptati

ptati salutaria præferat, quàm vitæ periculo pacisci optat. libidini semper potius, quàm usui serviens, atque rationi. In potu autem ita rabiðe & intemperanter voluptatem sectatur, ut in aliis generibus, salva tamen & incolumi ratione, genio morem gerat: hic animi principatum de statu deiciat, & merito victis sensibus, bruto nequior & posterior esse videatur. In quo ita sibi placent non tantum, qui è vulgo sunt, verum etiam boni, ut olim extiterint civitatis orbi terrarum imperantis principes, qui libros de ebrietate non tam scriberent, quàm evomerent. Putamusne vulgi docilitatem defuisse tanto magistro, cui omnium libertas addicta erat in servitutem? hoc adhuc defuerat vitiis, ut tantis auctoribus vitam pessunderent, satis per se in mala propensam: Sed si, qui ebriosus pudento scripto patrocinetur, inventus est; qui abstemiis suffragetur inventum esse queremur? Sed homines querantur licet; hoc scio nemini, utcumque res cadet, ista parum sobria visum iri.

F I N I S.

Y 3

INDEX

I N D E X

Prior numerus caput, alter numerum
marginalem denotat.

- A** Batji, potus ex milio. 17, 14.
Absinthium cervisia in-
coquitur. 26, 27.
Acetum oxlasor. 10, 49.
Acinaticum vinum. 10, 36.
Acinaticum vinum, 10, 35. est
vere vinum. ib. 37. quale
ib. 43. an lora. ib. 37. 38. 42.
an vinum protropon. ib. 45.
aut lacryma Christi dicta. ib.
46. non calcatur ne alia vi-
na. ib. 44.
Acinus quid. 10, 38. 41.
Acua potus ex oryza. 17, 18.
Ador. 1, 11.
Adriani Turnebi de Vinolibel-
lus. 25, 15.
AEgyptiorum temperantia. 1, 18.
AEthiopes favos & saccharum
cervisia incoquunt. 20, 21.
eorum ex pane potus. 13, 8.
Agricola in orbe primus. 1, 14.
Agricultura oreus. 1, 14.
Aipji, potus. 19, 6.
Ala, ale, ael, potus Anglorum.
15, 1. an dicatur ab alica. ib.
4. an differat ab biera & cer-
visia. ib. 2.
Ambracinerisia ad ebrietatem
facit. 23, 5.
Aphion Turarum, opium. 23, 21.
Apicii libri de re culinaria. 1, 28.
Apfelmost. 18, 20.
Aqua mellisa, melle linisa. 20,
11. 12. mulsa. ib. 9. sacchara-
sa. 22, 15.
Aqua potus naturalis & neces-
sarius. 1, 9.
Aquarum pravitates. 1, 25.
Arab sorbet. posio Arabica. 18, 29.
Arabum ex pane potus. 13, 7.
Aracle, potus ex oryza. 17, 18.
Araka, lac sublimatum. 2, 30.
Aratri primus inventor. 1, 14.
Archilochi versus emendatus,
6, 8. item alius a Casaubono
correctus, ibid.
Aristaus mellis & potus mellis
invenit

INDEX.

- inventor. 20, 5. eius & Bacchi super vinis & mulsam coram Diis contentio. ib. 6.
- Aristotelis liber *de mēte*. 5. 1. eius locus correctus. ibid. 11.
- Aromatizatum vinum. 10, 36.
- Αρτίμαλα. 10, 48.
- Arundines Mambu. 22, 32. saccharina. 22, 5.
- Arvisia, an Cervisia. 9, 17.
- Arundinum magnarum radices dulces. 22, 21.
- Asinina carnis in Aegypto usus. 27, 20.
- Αυλός, κρυός, scatebra. 6, 9.
- B.
- Bacchus fugum inventor. 1, 16. & cervisia. ib. 27.
- Balnea, potus. 16, 17.
- Balnearis potio. 16, 8.
- Bamma. 10, 47.
- Bangueplanta ad ebrietatem faciens. 23, 20.
- Bekonii locus notatus. 13, 18.
- Bentingvi, potus. 19, 6.
- Βεπύλιον, Βεπύλιον. 6, 17, 19.
- Betula arbor & eius succus. 19, 9.
- Bibaculorum & Bibulorum familia apud Romanos. 11, 13.
- Biber, potus. 14, 4.
- Biberes nonales. 14, 1.
- Biera Germanorum. 14, 1. an ab Hebraeo beri, aut har. ib. 12.
14. an à bibere. ib. 3. aut à Cūm. ib. 8. aut cerja. ib. 9. aut pyris. ib. 10.
- Biera & byra an differant. 18, 17.
- Bira & biria an diversa. 14, 12.
- Birnmoß. 18, 20.
- Borusti veteres lactis cum sanguine potores. 2, 27.
- Bracha, potus ex milio. 17, 13.
- Bragga potus ex oryza. 17, 17.
- Brancaursinacervisia incocta. 26, 24.
- Brasium, Bratium. 26, 7. an à βρασσω. ib. 12.
- Brasire, braslare, bratiare. 26, 7.
- Brassator, brassenr. 26, 7, 8.
- Brasinum quid. 26, 10.
- Bratatorium an differat à braxatorio. 26, 9.
- Bryonia inebriat. 23, 13.
- Βρυτιον, diminutivum à bryt. 6, 3.
- Brytum potus ex hordeo. 6, 1. an à βρύω ib. 3. Paeonium potior. ib. 12. item Thracū & Phrygum. ibid. coquitur ex radicibus. ib. 14. an sit biera Germanorum. ib. 16. (4.
- Buglossū ad hilaritatem facit. 23.
- Busca, Gothorum potus. 15, 15.
- Buzza

I N D E X.

Buza, potus ex milio. 17, 13.
 Bύνη, an à πινω, 26, 6. eius origi-
 natio ex lingua Hebræa. ibid.
 Bύς. 6, 20.
 Bύριος. 6, 18.
 Bύρ, ζύρον. 6, 17.

C.

Cainus primus agricola. 1, 14.
 Cælii Aureliani lectio defensa.
 9, 18.

Caldius Biberius Mero. 11, 18.
 Caloris nativi actio in humi-
 dum. 1, 2.

Calpar vinū à vase dictū. 16, 6.

Camaliū cibus. 9, 16.

Cammarum Apiculi. 9, 8.

Camumpotus ex hordeo. 9, 1. an
 lora. 7. an curmi. ib. 8. an ci-
 bus potabilis. ib. 16. an vi-
 num chamadrises. ib. 19. an
 ab Hebræo cham. ib. 23.

Cana, potus ex milio. 17, 11.

Cannabī folia inebriant. 25, 8.
 & semen. ib. 6.

Cæji, potus. 18, 29.

Cavum, potus. 17, 15.

Carnaliū cibus. 9, 18.

Καγρός dupliciter sumitur, pro-
 prie & improprie. 22, 4-2.
 δεγρος. ib. 44.

Cassinet, potus. 19, 3.

Καλαδέν, καλαδέν. 26, 16.

Celia Hispanorum potus. 8, 1.
 dicta quasi calia, à calefaci-
 endo. ib. 7. an ab oela, quasi
 oelia. 15, 8. an eadem cum
 ala & oela. 8, 8.

Cerebibia. 12, 9.

Ceres Gallis ignota. 12, 9. frugū
 gum inventrix. 1, 16.

Cerevisia. 12, 9.

Ceria Hispanorum potus. 8, 1.
 an dicta à colore cerea. ib. 9.
 aut à voce zehren. ib. 10. auf
 gehren. ib. 11.

Ceria & celia an idē potus. 8, 12.

Cernisia & cervisia an disse-
 rant. 15, 3.

Cervisa. 12, 6.

Cervisia Gallorum potus. 12, 2.
 aliū etiam gentibus usitata
 ib. 4. vocabulum est Gallicū.
 ib. 9, 12. cuius etymon non
 investigabile. ib. 16.

Cervisia in vini defectu solariū
 1, 26. vini facultatum amu-
 la. ib. an elephantia in facio
 at. 27, 17. media inter aquā
 & vinum. 27, 12. laudata
 Simeoni Serhi. ib. 22. & A.
 vicenna. ib. 23.

Cervisia longavos facit, pin-
 gues, coloratos, robustos. 27,
 12. recens & non defacata,
 mala,

I N D E X.

- mala. *ib.* 24. *ascens isem*
 mala. *ibid.*
Cervisia bonitas consistit in tri-
bus. 27, 2. *eius caliditas unde*
 27, 12. *inventores.* 1, 27.
Cervisia an potus insalubres. 27
 1. *veterum an à nostri di-*
versa. 25, 6.
Cervisia originatione à Cerere. 12,
 7. *anceria.* *ib.* 10. *à cereo co-*
lore. *ib.* 11. *à cerebro.* *ib.* 12. *à*
Germanico gehren. *ib.* 12. 13.
aut zehren. *ib.* 15. *aut zerve.*
ib. 14.
Cervisiam bibentes aliis magis
sani. 24, 15.
Cervisiarum nocumenta ex Di-
oscoride. 25, 8. *Galeno* *ib.* 9. *A-*
etio. *ib.* 10. *Oribasio.* *ibid.* 11.
AEgineta. *ib.* 12. *Sim Sethi*
ib. 13. *Avicenna* *ib.* 14.
Cervisiarum nostrarum parana-
di modus. 26, 1.
Cervoise. 12, 15. (26, 24
Chamapence cervisiis incocta.
Cherbeth. *potus.* 18, 15.
Chia. *potus.* 19, 3.
Χιοτόμυδα. 20, 24.
Chouffet. *potus.* 13, 9.
Χαμύδα. *potus.* 21, 13.
Chuinis. *potus.* 2, 22.
Χευτόμυλον. 10, 10.

- Cibi appetitus necessarius.* 1, 52
Ciborum & vinorum condimenta.
 14, 1, 20.
Cibus camalis, carnalis. 9, 19.
hominum primus simplex. 1, 8.
Cica, potus. 17, 15.
Cicernum. 9, 4.
Cinnus. 26, 15.
Clareta recentiorum. 10, 28.
Κλαποι, claretum. 10, 27.
Coca, herba inebrians. 23, 20.
Cocos, palma fructus. 19, 14.
Cohobba, herba fumo ineb. 24, 5
Collatum. 16, 1. *potus Alexandri.*
nus. *ib.* 6. (25
Conditum simplicis descriptio. 10.
Κονδίσινον. 10, 23.
Conditum. 10, 19. *de eo error Alci-*
ati. *ib.* & 10. *Bapt. Pii.* *ib.* 20.
Conditum compositum. 10, 22.
vinum aromatibus remixtum
ib. 21. *idem quod claretum.* *ib.*
 27. *stomachiale purgativum,*
nephriticum *ib.* 24, 28. *vino*
legato non continetur Vlpia-
no. *ib.* 29. 16, 1. 6.
Congnidium, potus Alexandrinus
Conyza, cervisiis incocta. 26, 21.
Corpus humanum in perpetuo fluxu
et refluxu. 1, 2. *indigens humido &*
sicco alimento. *ib.* 4.
Crocophagi, carnivori. 24.

Z

Crocus

Crocus inebriat. 23, 66.

Cuiarius & Alciatus de potu ex pane dimittuntur. 13, 7, 8.

Culturam vitium primus Noah invenit. 1, 15.

Cupa. 26; 11.

Curmi, potus ex hordeo. 7, 1. *Po-
sidonio cormia ib.* 2, aliis *cur-
men ib.* 8. *cuis esymon ib.* 10.

Cursia, potus. 15, 11.

Κυβαβδα, sanguis. 6, 11.

Cyceon. 26; 15.

Κυθιόμελι. 10; 11.

Cydre, potus. 18, 15.

D.

Datura herba fructus. 23, 17.

Defrutum & sapa. 9, 13, *disse-
runt ib.* 15, *Elpiano sub vino
legato non continentur.* 10, 29.

Deicoma, vox spuria, 7, 3. *an-
vox Cimbrica, ib.* 4.

Destillatum ex oryza. 17, 19.

Διζυθ. 4, 22, 24.

Διζυθ. 4, 23. (2, 29.

Dionysius Lambinus dimissus.

Dodona de veterum modo par-

di cervisiam, refellitur 26, 17.

*Duncani Scotorum regis strate.
gema.* 23; 11.

Du pere, potus. 15, 19.

Durke, vox Cimbrica. 7, 5

Dutrii semen. 23; 19.

Dutroa. 23, 18.

E.

*Ebrietas in medicamentis &
herbū potus iniectionis.* 23, 2, in
fūmo quesita. 24, 1.

*Elephantiasis Aegyptio familia-
rū.* 7, 18. *apud cervisia potos
res rara.* 16, 21.

Embamma. 10, 47.

Εψηα quid. 9, 14.

Epiala febris. 4, 25.

Equimalgi. 2, 13.

Ευαζην, bacchari. 11, 13.

*Evangelii Osfridi Germanici,
ante annos 700. scriptū.* 4, 14.

Ex avena sublimatum. 17, 7.

Ex pane an fiat potus. 9, 6.

F.

Fames est qua cibum appetitur.

Far. 1, 11. (1, 4.

*Fausel, arboris fructus inebri-
ans.* 23, 16.

Fermentatio. 27, 19. *sine qua ni-
hil fit in orbe sublunari.* 16.

Flamma mollis. 18, 4.

*Flori locus à Freinsheimio aliis
ter lectus.* 8, 4.

Franc. Bonamici laus. 5, 15.

Fructus fundi vitis, olea. 22, 46.

Frugum inventio. 1, 10. *Baccho
& Cereri adscripta.* 16, 16.

Fruentacea. 7, 2.

Fula, potus. 19, 12.

Foca, alfoca, fuca, fucac, potus

INDEX.

ex frugibus. 13. 1. simplex & compositus. ibid. 4. an idem cum posca Latinorum. ib. 11. eius parandi modus. ib. 9.

G.

Γαλαξίωτοι. 13. 3. (4, 13.

Galli & Germani Diodoro iude.

Galli potus avidi. 12, 1. (23, 12

Gelotophyllis, herba inebrians.

Γίζαρ, vinaceum. 10, 39.

Gish, nigella. 4, 10.

Γλυκύμηλα. 10, 10. (20.

Graci mel miscbant xylbo. 20.

Gualcherus, Chabotius dimissus

H. (2, 29.

Heiran luc, pulvis inebrians 23, 6.

Helahel, Scotorum potus. 13, 5.

Helenium inebrians. 23, 8.

Helii, Eobani lusus in cervisiam

25, 7.

Henrici Abrincensis in cervisi.

am scomma. 25, 6.

Henrici Meibomii carmen de

cervisia Gardelbensi. 27, 25.

Hepialus, rigor in febribus 4, 24

Herbe de la reine mere. 24, 7.

Hobus, arbor. 19, 18.

Hordeaceo potu ebrii an supini

tantum in terram concidant

5, 10.

Hugonis Grotii carmen de cer-

visia. 24, 27.

Hydromel, 20, 9. optimum in

Phrygia ib. eius duo genera

ib. 1. parandi modus. ib. 13.

vinu legato non coarctetur.

ib. 15. differt à melicrato. ib.

Hydromelum 18, 5. (22.

Hydrasaccharum 24, 52. 56.

Hyoxyamus cervisiis incoctus

1. (26, 24.

Iacobus Cujacius notatur. 9, 12.

Iacobi Dalechampii laus & pa-

porama. 7, 6.

Iagra, Sacchari species. 19, 13.

Iescici, potus. 19, 6.

Ignis mollissimus. 18, 4.

Ikyres & Prones gens una. 11, 7.

Indorum sacerdotum divinan-

tinum consuetudo. 24, 10.

Intinctus. 10, 47.

Io, Barclaii in vectivum carne

in sabacum. 24, 14.

Io, Bapt. Pius notatus. 4, 10.

Io, Guil. Stuckius notatus. 18, 30.

Io, Isaacio Pontano notatur. 7, 9.

Ionas Scorus correctus. 12, 15.

Iovis pro vino adversus melleis

potus sententia. 20, 7.

Ιππωνας, caseus equinus. 2, 14.

Ιππωολυα. 2, 13.

Iuliani Imp. epigramma in pos-

tus ex frumento. 25.

Iurichemum potus. 16, 1, 6.

K. (2, 18.

Kamaus, potus ex equino lacte.

- Krme** / *ferculum Bohemus*, 7, 10.
Krmen / *saginario*, *ibid.*
Krome / *Garmanis mica*, 7, 11.
Krow / *cervisia olim Britannis*
 L. (7, 13)
La biere, 14, 5.
Lac albarū equarū bibit Tartarorum rex, 2, 19. alborum animalium an salubrius, *ib.*, 20.
Lachryma Christi vinum, 10, 46.
Lachryma, dacryma, 21, 4.
Lacryma potabiles, 19, 2.
Lac mulsum, 20, 20.
Lac sublimatum, 2, 30.
Lactatum, lactis potio, 2, 2.
Lacti mel miscebatur, 2, 23.
Lacti bibaces, lacti bibuli, lacti
 bibi, 2, 3.
Lacti bibi Aethiopes Macrobius, 2, 4. Cyclopes, *ib.*, 5. Cyrenatici, *ib.*, 10. Germani, *ib.*, 9. Massagetae, *ib.*, 8. Nomades & Getae, *ib.*, 7. Scoti, *ib.*, 12. Scythae, *ib.*, 7. Turquestani, *ib.*, 11.
Lacti sanguinem in potū miscebant, Conciiani, 2, 28. Geloni, *ib.*, 24. Getae, *ib.*, 26. Massagetae, *ib.*, 25.
Lactis equini potores, 2, 13. Cimmerii, 2, 15. Geloni, *ib.*, 16. Sarinatae, *ib.*, 17. Scythae Nomades, *ib.*, 14. Tartari, *ib.*, 18.
Lactis Camelini potores, Arabes, 2, 21. incolae in Dargin & Saraceni *ibid.*
Lens Niliaca, Pelusiaca, 27, 2.
Lentus esus Aegyptius frequens, 27, 2.
Lolium inebrians, 23, 14.
Lora, lorea, loriola, 9, 9. vinum secundarium, *ib.*, 10. non fit ex acinu, 10, 40.
Lotophagi, 18, 23.
Locos duplex, 18, 23.
Lupuli salictarii primus Plinius meminit, 26, 2.
 M.
Mai, 17, 13. ex eo potus & parandi modus, *ibid.*
Maitum, Malt, 26, 5.
Manna arundinis Indica, μάνα καλὰ μινον 22, 14. mel aëriū, *ib.*
Massageta fumo inebriabantur, 24, 3.
Meda, medo, medū, medo, 20, 9. an sit à μίσθῳ 21, 5. aut ab origine Hebraea, *ib.*, 6. duplex, spissus & tenuis, *ib.*, 13. parandi modus, *ib.*, 18.
Medum quasi melū, à melle, 21, 4.
Mel inebriat, 20, 11. arundineū 22, 6. & seqq. mellis tres species 22, 65. ex eo potum invenit Aristaus 20, 55.
Mél καλὰ μινον. 22, 6. & seqq.
Melicratum, 20, 9. duplex, *ib.*, 17. vapēs, seu aquosum, 20, 18. ex melle & lacte, *ib.*, 20.
Melilotus, 10, 10. arbor, 18, 24.
Μελίμυλα, 10, 10. *Me.*

Melitari, meditari. 21, 4.

Melίθειον potus 21, 12.

Μελίζωρον 20, 9.

Mentha cervisis incoctus. 26, 21.

Mellina, mellita. 20, 10, 11.

Μηλίτις οἶνος. 18, 9, 11.

Μηλόμελι. 10, 11.

Metegla, potus. 21, 19.

Meteth, 21, 6.

Μεθυῖν κρατῆρ. 3, 7.

Molle, pro leni positum. 18, 4.

Mulsam & anomeli an diversa

10, 3.

Mulsam quasi cibis quidam. 10,

si sub vino non continetur, ib.

N.

Nāμα ποῶν. 18, 13.

Nanai, potus. 18, 29.

Navigia ex arundinum inter-

modiis. 22, 5.

Nectar ex saccharo. 22, 56.

Nepenthes Helena, 23, 3.

Nicotiana herba. 24, 7.

Noah cultura vitium inventor

15, 15.

(2.

Noctis consilium Iovi datum. 26.

Nona. 14, 6.

Nonales cervisia. 14, 7.

O.

Oē, Danis insula. 15, 10.

Oela, sive Oel, Cimbrorum potus

15, 6. an eadem cum celia. 16, 8.

Oelandia insula, an ab alia di-

sta. 15, 5.

Oenomeli quid. 10, 12. duplex ib

14. an vinum dulcissimum. ib. 7.

sub vino legato non continetur

Oenopia radix. 23, 2. (ib. 6.

Οἶνος ἰζαμπάων. 16, 8. δπό κελ.

Θῆς. 3, 4. δπό σεμφυλάων. 9, 11. α-

πίτης. 18, 17. δευπρίας. 9, 10. κρί-

Θῖνος. 3, 6. μελήθης, μελιζωός.

10, 9. ἐκ μέλιτος. 2, 1, 11. μυρτίης

18, 21. Φοινίκινος. ib. 22. ἐκ σακ-

χαρίδιος. 22, 50. σιραίος. 9, 14.

Οἶνοφλυξ. 11, 10.

Ολλ, Slavorum potus. 15, 7.

Ομθακόμελι. 10, 11.

Opium bibisti, convitium Tur-

carum. 23, 21.

(21.

Opsonatrics artis scriptores. 1.

Origanum cervisis incoctus. 26,

Orraca, potus. 19, 13. (22.

Osirius, frugum & vini inventor.

Οξυγλυκές. 20, 24. (1, 17.

Οξύκρατον, potus. 13, 12.

Oxymel. 10, 11, 20, 25.

P.

Pacobi, potus. 18, 29.

Paones & illyres gens una. 11, 7.

Pane cor sulcitur. 1, 6. (21.

Parabia originatio Graca. 11, 20

Passum quid. 10, 30. unde dictum

ib. 33. primum & secundarium

ib. 34.

Passum pertinet ad dulcia 10, 30.

modus parandi. ib. 34. vino le-

gato continetur 10, 30. Pani-

Paupertas luxuriam arceat. 1, 23.
 Paximacium quid. 16, 10.
 Petum. 24, 7.
 Philinus solo lacte vixit. 2, 1.
 Φινάδιον. 13, 2.
 Φύσκα, φύσκα, posca. 13, 15.
 Πινον, pinum, potus ex hordeo. 5, 3.
 αν ποτ το πινον. ib. 4. aut ποτ
 το πινον. ib. 5. an sit biera. ib. 7.
 est καρπολινον & κατηβαειν. ib. 5.
 Piria. 18, 17. (14, 16).
 Pisi, Picz, bibere Poloni. 5, 9.
 Pivvo, cervisia Poloni. 5, 9.
 Polenta. 26, 14.
 Poma Mattiana. 18, 7.
 Pomatium. 18, 2, 3.
 Posca, oxycratum. 13, 12, unde
 dicta. ib. 14. parandi modus
 ib. 3.
 Poscuentum, ποτιμον. 13, 14.
 Posses, potus. 13, 9.
 Possi/ herba cervisia incocta.
 26, 24.
 Potus necessitas. 1, 7. hominum
 primus aqua. ib. 9. in similitu-
 dine vini corruptus. 3, 4. mol-
 liguus. 10, 4. ex melle antiquis-
 simus. 20, 1.
 Potus ex hordeo. 3, 3. quare et vo-
 ce vina dicti. ib. 5. non multu
 cedunt vino. ib. 6. ex fructibus,
 radicibus, melle. 1, 3S.
 Potus & αλοιν. 19, 1. ex Acoc

jaba. 28, 29. ex arboribus. 19, 8.
 ex avena. 17, 4. ex Beia. ib. 6.
 ex branca ursina. 19, 3. ex cao-
 cao. 10, 29. ex ficibus. 18, 27.
 ex herba Tza. 19, 3. ex herbis,
 19, 1. ex milio. 17, 8. ex man-
 dioca. 19, 6. ex messilibus. 18, 26.
 ex myrti baccis. 18, 21. ex na-
 na. 18, 29. ex nucleis pineis. ib.
 29. ex oryza. 17, 17. ex pacobe-
 te. 18. ex paliuro. 19, 1. ex pani-
 co. 17, 8. ex palma Indica. 19, 10.
 ex polenta. 26, 14. ex radice
 alpina saxera. 19, 6. ex radice
 batata. ib. 6. ex radicibus. ib. 4.
 ex poins. 13, 14. ex saccharo. 22,
 57. ex siliquis, sorbus. 18, 26.
 ex tamarindis. ib. 82. ex The.
 19, 2. ex tepioia. ib. 6. ex uva
 passa. 18, 29.
 Potium ex frumensibus nocumen-
 ra credita. 25, 1.
 Pyratium. 18, 16.
 Ρυρδς triticum, an ab Hebraeo
 R (beri. 14, 11).
 Rhodomeli. 10, 11.
 Romanorum ex farre cibus. 1, 11.
 Ruta cervisia incocta. 26, 22,
 S.
 Sabaia, sabaium, 11, 1. 4. an ea-
 dem cum parabia. ibid. an à
 nostro sauffen, 119.
 Sabaiarius. 11, 2. Saba,

Sabadius, Bacchus. II, 13.
 Σαβάζευ, bacchari. II, 12.
 Sabazius, Bacchus. II, 13.
 Σαββοι, Bacchifacerdotes. II, 12.
 Σαβός, Bacchus. II, 11,
 Sacchar, sacchari, saccharum, sac-
 charum. 22, 2, veterum duplex
 ib. 4, an à nostro diversum. ib.
 3, an inebrians. ib. 1, 37. ex ar-
 undinibus magnis. ib. 5, par-
 vis. ib. 5, nostrum isidem duo-
 plex. ib. 29. de manu. ib. 30.
 ex arundinibus parvis. ib. 34.
 parandi modus. ib. 35.
 Saccharum an ab Hebraeo sche-
 car. 22, 52. an gummi species.
 ib. 25, aut manna. ib. 23, aut
 mellis. ib. 5, aut salis. ib. 16. an
 oriatur ex rore, aut ipsis arun-
 dinibus. ib. 17. quodnam bibi
 solitum. ib. 3.
 Sana sancta herba. 24, 8.
 Sapa vino legato non contine-
 tur. 10, 29. (14.
 Saufeia, sacerdos Bona Dea. II,
 Saufeiorum familia Roma, II, 15
 Gaussen / II, 9.
 Scartaa cervisii incoctum. 26, 24.
 Schaccar. 3, 21.
 Schecar, potus Hebræorum. 3, 20.
 Schicaron. 3, 11. (2.
 Scythasum inebriabantur. 24

Serpillu cervisii incoctum. 26, 24
 Sibera. 3, 13, semper in sacris opo-
 nitur vino. ib. 41. an vinum
 veterum. ib. 16. quid sit. ib. 18. &
 Siceratores. 3, 25. (199.
 Sidra. 18, 18.
 Σιτηρά, silicid n. 17, 3.
 Sitis est, qua potus appetitur. 1,
 Sitos, frumentum. (4.
 Sophocles à Causaubono emen-
 datus. 6, 5.
 Sorbium, potus. 18, 26. (51.
 Spiritus ardens ex saccharo. 22
 Spondylium cervisii incoctum.
 26, 24. (22, 28.
 Statius Papinius aliter lectus.
 Στέμφυλα, ἰκτισμα]α 10, 39.
 Strabo à Salmasio correctus. 22,
 40.
 Strychnon manicum inebrians.
 23, 10.
 Sura, potus. 19, 11.
 Syssitictasis, herba inebrians:
 T. (23, 9.
 Tabacum. 24, 6, eius laus. ib. 8.
 fumendi modus. ib. 13.
 Tabaxir. 22, 31.
 Tartarorum rex alit equarum ala-
 barum 1000, quorum lacte
 cum suis in potu utitur. 2, 19.
 Tellus quavis vinum non fert.
 Thal, arbor. 19, 17. (1, 23.
 Tha,

Thalassomeli. 10, 11.

Thamina, lora. 9, 12.

Tharra. 26, 3.

Thē, potus. 19, 2.

Theriaca Septentrionis. 21, 19.

Thraces fuma inebriabantur.

Tipiaci, potus. 19, 6. (24, 4)

Tuaca, potus. 19, 11.

V.

Varro Alciatus. 22, 25.

Veterum cervisiam coquendi
modus varius. 26, 16. modus
in genere. *ibid.*

Vina bona quæ. 27, 15. dulcia &
crassa mala. *ib.* 16. minus exco-
cta mala, ut & nova. *ib.* mali-
riæ respectu loci in quo crescunt
Vinaceum. 11, 36. (*ibid.*)

Vino ebrii proni concidunt. 5, 11.

Vinum calpar. 16, 6.

Vinum καρηβαρικόν & καρηωτι-
κόν 5, 13. 17.

Vinum hilaritatem facit. 1, 26.
& medicina est curarum &
dolorum. *ibid.*

Vinum cydoneum. 18, 10. gran-
tum. *ib.* 13. ex loco arbore. *ib.*
13. palmentum. *ib.* 14, 22, 11. po-
marium. *ib.* 3, 11. pyratium.
ib. 17. virgineum. 10, 46.

Vita in calido & humido consis-
tit. 1, 1.

Ulpiani laws. 10, 1, 13. contra.

dictio. *ib.* 2.

Ulpianus à Pio Andr. Bartolino
emendatus. 10, 4. à contra-
dictione excusatus. 10, 17.

Vocabulorum cum multis compo-
sitorum significatio diversa. 10

X.

(11.)

Xiraquest. 22, 33.

Y.

χδςμηλον. 10, 11. 18, 5.

τδςδμελι. 10, 11.

χδωρ & πο μιλων. 18, 4. & πο
φοινικοβαλδων. *ib.* 22.

Z.

Zauna, potus. 17, 11.

Zerzuphum. 9, 4.

Zyebus, Zerhus, Zito. 4, 1. 2.

Zyehion, diminutivum. 4, 6.

Zyethus ex farina hordeacea. 4,

6. ex tritico. *ib.* 7. primum in

AEgypto coctus & nomina-

tus. 4, 8. unde *Pelusiacus* dis-

ctus. 4, 9. *Gallorum* potus. *ib.*

12. & *Lusitanorum.* *ib.* 11.

Zyethus simplex, duplex. 4, 21.

an à πο τδ σίτς. 4, 18. aut à

ζίω. *ib.* 19. an à Germanico

Sieden coquere.

Zyethus vox *AEgyptia.* 4, 17.

non *Gallorum.* *ib.* 14.

Zucter. 22, 2.

Zuchelaers. 4, 16.

Zurbi panis. 4, 16.

771521

LIBRARY USE ONLY

rTP504

M4

Meibom, J.H.

De cervisiis.

THE LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF CALIFORNIA
DAVIS

